

MAESTRII

OCULTISMULUI

Magicienii egipteni și vrăjitoarele tesaliene

Homo Magicus în Antichitate

univers enciclopedic

Magicianul și Vrăjitoarea — cele mai fascinante personaje, des întâlnite în scrierile care au supraviețuit Orientului și Occidentului antic — sunt protagoniștii antologiei de față. Scenele de magie pașnică sau albă alternează cu cele de magie agresivă sau neagră în anonimele povestiri despre magicienii din vremea faraonilor Kheops sau Ramses al II-lea. Mai celebră decât italica ei mătușă Circe, prințesa caucaziană Medeea apare alături de magicianul trac Orfeu, contribuind decisiv la succesul expediției lui Iason pentru aducerea lânii de aur din Colchida în Tesalia, descrisă în epopeea elenistică *Argonauticele* și în orficul poem omonim. I-au asigurat o nemuritoare faimă operele lui Apollonios din Rhodos, (Pseudo) Orfeu, Ovidiu, Seneca ș.a. Diabolicele vrăjitoare tesaliene, immortalizate de Apuleius în romanul său *Metamorfoze* sau *Măgarul de aur*, au dus mai departe, spre lumea medievală, tenebroasa artă a colchidienei poposită cândva pe meleagurile lor.

Ipostaza de erou al literaturii universale, demonstrată de *Homo magicus* încă din Antichitate, va fi concretizată prin florilegii alcătuite din operele altor epoci și continente, menite să alcătuiască o enciclopedică colecție de magicieni din toate timpurile și toate locurile.

ION ACSAN

Colecția MAESTRII OCULTISMULUI

MAGICIENII EGIPTENI
ȘI VRĂJITOARELE TESALIENE

Redactor: MARIA STANCIU

Tehnoredactor: MARIANA MÎRZEA

ISBN: 973-637-050-X

Tiparul executat la Regia Autonomă „Monitorul Oficial”

MAGICIENII EGIPTENI ȘI VRĂJITOARELE TESALIENE

HOMO MAGICUS ÎN ANTICHITATE

Selecție, prefață, prezentare
și traducere de
ION ACSAN

univers enciclopedic
București, 2005

**Toate drepturile asupra acestui ediții aparțin
EDITURII UNIVERS ENCICLOPEDIC**

CUPRINS

Prefață	5
Naufragiatul din Insula Fermecată	23
Faraonul Kheops și magicienii	29
Frații învrăjbiți	44
Prințesa din Țara Bakhtan	58
Povestirile lui Setne	64
Vrăjitoarea din Endor primește vizita regelui Saul	98
Înțeleptul Solomon și vicleanul demon Asmodeu	102
Vrăjile Medeei l-au ajutat pe Iason să biruie probele lui Aietes ...	110
Răpind lâna de aur, Medeea și Iason ajung în Tesalia	136
Întinerindu-și socrul, Medeea convinge pe fiicele lui Pelias să-și ucidă tatăl	153
Cum s-a răzbunat Medeea pe Iason, când a părăsit-o	160
Transformarea pescarului Glaucus în zeu marin și a Scilei într-un monstru	179
Un supraviețuitor al echipajului lui Ulise povestește ce a pățimit în ograda vrăjitoarei Circe	184
Simeta și Testilis fac farmece de dragoste	191
O vrăjitoare egipteană devine victimă a necromanției	197
Vrăjitoarele tesaliene și metamorfozarea lui Lucius în măgar	203

PREFAȚĂ

Magicianul și vrăjitoarea sunt cele mai fascinante și mai des întâlnite personaje în scrierile Orientului și Occidentului antic, pe care am avut prilejul să le tălmăcesc de-a lungul ultimelor decenii. *Faraonul Kheops și vrăjitorii* – titlul împrumutat de la una dintre *Povestirile Egiptului antic*, traduse, prefațate și adnotate împreună cu orientalistul Constantin Daniel – a văzut lumina tiparului în „Biblioteca pentru toți” nr. 934 (Editura Minerva, București, 1977). În aceeași longevivă colecție mi-am asumat singur tălmăcirea și aparatul critic al volumelor: Hesiod–Orfeu, *Poeme* („B.P.T.” nr. 1276, Editura Minerva, București, 1987) și Apollonios din Rhodos, *Peripețiile corăbiei Argo* („B.P.T.” nr. 1382, Editura Minerva, București, 1992). Ambele conțin câte o versiune a *Argonauticelor*, cea orfică și cea elenistică, în care magicianul trac Orfeu apare alături de vrăjitoarea caucaziană Medeea, având o mare contribuție la succesul expediției lui Iason pentru aducerea lânii de aur din Colchida în Tesalia. Cumplita răzbunare a vrăjitoarei asupra propriilor copii și a lui Iason, care o părăsise pentru o prințesă corintiană, mă înfiorase încă de când tradusesem tragedia *Medeea* în antologia Terențiu și Seneca, *Teatru*, comediile dramaturgului latin fiind tălmăcite de Nicolae Teică („B.P.T.” nr. 333, Editura pentru Literatură, 1966). Ediția nouă, revăzută și întregită a romanului lui Apuleius, *Metamorfoze* sau *Măgarul de aur*, în traducerea mai veche a lui I. Teodorescu (Editura Univers, București, 1996), m-a „familiarizat” cu diabolicele vrăjitoare tesaliene, care au dus mai departe sumbra artă a colchidienei, poposită pe meleagurile lor. În sfârșit, Flavius Iosephus, în primele zece cărți ale *Antichităților iudaice*, care tratează evenimentele din *Vechiul*

Testament, m-a pus în contact cu aroganții vrăjitori faraonici învinși și umiliți de Moise în ajunul plecării din Egipt a „poporului ales”, precum și cu necromanta din Endor, vizitată de regele Saul înainte de bătălia decisivă cu filistenii (Flavius Josephus, *Antichități iudaice*, I, Editura Hasefer, 1999). Între aceste personaje din diverse țări și epoci există trăsături comune care justifică alăturarea lor într-o „mică enciclopedie a magicienilor și vrăjitoarelor din antichitate”, păstrându-se strălucitul context literar în care au apărut, spre a nu știrbi pitorescul și specificul preocupărilor lor.

Autenticii magicieni „nu strivesc corola de minuni a lumii și nu ucid / cu mintea tainele, ce le-nâltnesc” (Lucian Blaga), dar preferă să le subordoneze, spre deosebire de preotul care venerază forțele supranaturale. Egiptenii antici adoptau alternativ ipostaza de *homo magicus* și *homo religiosus*, fără să le socotească antagonice. Încă din timpul Regatului Vechi (2686–2040 î. Hr.), magia trecea drept o știință interzisă profanilor de rând. Cărțile de magie, temute chiar de puternicii zilei, nu erau accesibile nici la propriu, nici la figurat. Descendenții faraonilor râvneau să intre în posesia lor exclusivă, dătătoare de puteri nebănuite, aplicația curentă fiind lăsată în seama profesioniștilor.

Casa vieții – cum se numeau bibliotecile afiliate pe lângă temple, utilizate și ca oficiu de stare civilă – era lăcașul Căpeteniei cititorilor, preoți care aveau voie să pună în practică formulele magice. Această funcție de preot-magician este deținută de doi dintre autorii minunilor din ciclul povestirilor lui Kheops: Webaoher, slujind pe Nebka, faraon din dinastia a III-a, și Djadjaemonkh, contemporan cu Snefru din dinastia a IV-a. Primul își pedepsește soția infidelă și pe ibovnicul ei capturat de un crocodil magic. Al doilea dislocă jumătate din apa unui iaz pentru a culege de pe fundul uscat un giuvaer pierdut de o prințesă mofturoasă, devenită vâslitoare, spre delectarea curții regale. Centenarul Djedi, adus până la Kheops de unul dintre fiii lui, este taumaturg și profet, prezicând instaurarea celei de a V-a dinastii. Șansa de a fi recunoscuți ca soli ai zeilor o avuseseră magii babilonieni, acceptați la curte ca atare. La Djedi, înțelepciunea ține locul aurei preoțești, fiind și el primit la palat. Am fost nedrept cu tustrei când i-am denumit vrăjitori în florilegiul din 1977, care conține și texte istorice, sapiențiale și autobiografice. Apelativul de *magician* mi se pare mai potrivit.

Scenele de magie pașnică sau albă alternează în *Povestirile lui Setne* cu cele de magie agresivă sau neagră. Omuleții modelați din ceară, după ce li se insuflă viață prin descântece, devin executanții prompti ai ordinelor primite. Într-o singură noapte, un faraon, răpit din palatul său și transportat pe o targă în Etiopia, unde este ciomăgit, face cale-ntoarsă, trezindu-se a doua zi cu spinarea învinețită, fără ca nimeni să observe absența lui de câteva ore. Apoi rolurile se inversează și regele etiopian este adus în Egipt, spre a suferi la rândul lui aceeași ciomăgeală înjosi-toare. Asistăm la un duel profesional între asul magiei faraonice și asul vrăjitorilor etiopieni, rivalitatea lor dând câștig de cauză celui dintâi după un răgaz de un mileniu și jumătate, când lucrurile păreau de mult uitate. Amândoi se reîncarnează ca să apere renumele vrăjitoresc al Egiptului și al Etiopiei. Setne este obligat să aducă înapoi cartea de magie scrisă de zeul Thot, câștigată la o partidă de table cu defunctul Naneferkaptah, repunând-o în mormântul acestuia.

Arhetipul insulei magice este și țărmul unde naufragiază anonimul corăbier egiptean, găzduit de un uriaș șarpe înzestrat cu grai omenesc și cu har profetic. Un meteorit căzuse în lipsa lui și numeroasa lui familie pierise în flăcări, împreună cu o fată pe care o dobândise cu ajutorul unui vrăjitor. După ce naufragiatul este salvat de o corabie, plecând încărcată cu daruri pentru faraon, insula se scufundă în valuri. Bata din basmul *Frații învrăjiți*, învinovătit pe nedrept că a vrut să-și necinstească cumnata, înțelege ce-și spun vacile pe care le duce la păscut și una dintre ele îl îndeamnă să fugă, ca să scape de la o moarte sigură. Această scenă ne amintește de ciobanul din *Miorița*, prevenit de oița lui năzdrăvană că bacii rivali urmăresc că-l ucidă, spre a-i lua turma.

În *Prințesa din țara Bakhtan*, sora soției hitite a lui Ramses al II-lea este grav bolnavă și scribul Djehutiemheb constată că fata era stăpânită de un Duh rău care nu poate fi alungat decât de zeul Khonsu-din-Theba. Statuia zeului ajunge după o lungă călătorie la Bakhtan, reușind să izgonească Duhul bolii din trupul prințesei, care se vindecă miraculos.

Deducem din lectura povestirilor și basmelor egiptene că, în vremea faraonilor, magia și vrăjitoria erau practicate numai de bărbați, căci numai ei erau primiți în școlile de scribi și puteau să descifreze descântecele și să le memoreze, pentru a le folosi la locul și momentul potrivit, fără să omită nici un cuvânt. În 1974 a apărut la Editura Univers, în seria „Antologii”, *Poezia Egiptului faraonic*, cu un cuvânt înainte și note de

Constantin Daniel. Am tradus primele două cicluri: *Din Cântece și innuri* și *Din Poezia de dragoste*. Celelalte două cicluri: *Din Poezia magică* și *Din Cartea morților*, tălmăcite de Ion Larian Postolache, conțin ample extrase din *Papyrusul Magic Harris*, *Papyrusurile magice de la Torino*, *Papyrusurile magice de la Leida*, *Cartea dragonului Apop* ș. a.

Biblia (Ieșirea, cap. 7–14) vorbește despre prezența înțelepților și a vrăjitorilor în suita faraonului care se opune ca poporul lui Israel să părăsească Egiptul, scăpând de corvezi și robie. Deși crescut ca un prinț egiptean, Moise detestă magia, dar recurge la ea spre a-și combate adversarii cu propriile lor arme, ca sol al lui Dumnezeu și înfăptuitorul poruncilor sale. Istoricul Flavius Iosephus confirmă biblica investire a lui Moise: „Când preoții și-au aruncat toiegele și acestea s-au transformat în șerpi, Moise nu s-a arătat deloc surprins și a zis: *Nu disprețuiesc câtuși de puțin, o, rege, înțelepciunea; socot însă că înfăptuirile mele vor întrece meșteșugul lor magic, tot așa cum lucrările Domnului stau mai presus de cele ale oamenilor. Vreau să dovedesc că isprăvile nu sunt vrăjitorii și imitații ale adevărului, ci că ele se îndeplinesc doar prin providența și puterea divină!* De îndată ce a grăit așa, și-a aruncat toiagul la pământ și i-a poruncit să se schimbe într-un șarpe. Acesta s-a supus vorbelor sale și a înșfăcat toiegele egiptenilor, care căpătau în fața ochilor înfățișarea unor șerpi, înghițindu-le unul după altul, până ce le-a isprăvit pe toate. Apoi toiagul și-a recăpătat forma lui firească, iar Moise l-a ridicat de jos”. (*Antichități iudaice*, Cartea a II-a, cap. XIII, paragraful 3, Editura Hasefer, București, 1999, pp. 112–113.)

Toiegele vrăjitorilor erau baghetele lor magice și faptul că toiagul lui Moise le înghite pe toate are un tâlc simbolic. Cele zece plăgi trimise asupra locuitorilor din Valea Nilului sunt tot atâtea miracole prin care Dumnezeu înfrânge înverșunata opoziție a lui Merneptah (1237–1223 î. Hr.), fiul și urmașul lui Ramses al II-lea. Vrăjitorii egipteni caută să contracareze calamitățile care i-au năpădit, dar descântecurile lor sunt neputincioase. Cu miraculosul său toiag, Moise va abate din calea lui talazurile Mării Roșii și va face să țâșnească izvorul ascuns în stânca din deșert. Mentalitatea magică a egiptenilor antici este combătută cu argumente supranaturale, Moise și Aaron dovedindu-și neta lor superioritate față de vrăjile faraonice.

Aura de magie și mister înconjoară și zbuciumata viață a prorocului Ilie care săvârșește multe minuni în peregrinările sale. El cheamă la

întrecere pe profeții aduși de vrăjitoarea feniciană Izabela, soția regelui israelit Ahab, spre a sluji templul lui Baal, făcându-i de râs în fața iudeilor pe muntele Carmel. La invocția lui Ilie „s-a pogorât foc de la Domnul” pe jertfelnicul său și a mistuit victima împreună cu lemnele, în timp ce profeții lui Baal nu reușesc să aprindă flăcările pe altarul zeului lor mincinos. Un înger îl hrănește pe Ilie într-o peșteră; apoi el lovește cu mantia sa, strânsă vălătuc, apele Iordanului și trece prin albia râului „ca pe uscat”, precum odinioară Moise, drumetind cu evreii pe fundul Mării Roșii; în cele din urmă s-a ivit un car de foc și prorocul a fost înălțat la cer de un vârtej de vânt.

Deși vrăjitoria și divinația cu ajutorul idolilor domestici erau aspru pedepsite, credința în puterea magiei și în existența demonilor s-a răspândit deopotrivă printre oamenii obișnuiți și printre învățați. Vrăjitoarea din Endor (azi Endur sau Hondurah) practica o ramură subalternă magiei, necromanția, adică invoca morții prin farmece și incantații, spre a afla de la ei viitorul. Jurisdicția lui Moise interzicea macabra artă divinatorie și vrăjitoarea fusese izgonită de regele Saul, care recurge la ea, dornic să afle rezultatul viitoarei sale bătălii cu filistenii. El se travestește, spre a nu fi recunoscut, și liniștește temerile femeii, care invocă duhul prorocului Samuel, de curând plecat dintre cei vii. Iar după ce cunoaște identitatea vizitatorului, totodată prigonitorul ei, necromanta se arată foarte ospitalieră și, în loc s-o condamne, istoricul Falvius Iosephus laudă comportarea vrăjitoarei.

Însuși Solomon, constructorul Templului din Ierusalim, a avut de furcă cu regele demonilor Asmodeu, silindu-l să contribuie la miraculoasa înălțare a divinului edificiu. Nocivul demon a reușit să i se substituie și să-l alunge din palat, dar înțeleptul a triumfat asupra Răului, după cum reiese din Talmud. Am ilustrat aceste legende prin *Înțeleptul Solomon și vicleanul demon Asmodeu*, basm desprins dintr-o culegere de *Povești orientale și precolumbiene prelucrate*, care a apărut în colecția „Povești de aur” a Editurii Junior (București, 1995).

Osmoza magiei cu basmul, caracteristică povestirilor egiptene antice, persistă și în miturile eline privitoare la expediția argonauților pentru dobândirea lânii de aur. Reușita lor ar fi fost de neconceput fără contribuția prințesei pontice Medeea, cea mai vestită magiciană a tradiției literare greco-romane. Diabolic vlăstar al unei familii regale de vrăjitori, ea și-a depășit cu mult rudele apropiate: Aietes, regele Colchidei, tatăl

ei coborâtor din zeul solar; mătușa ei, Circe, care preschimba în animale domestice sau sălbăticiuni inofensive pe toți corăbierii sosiți în ostrovul ei; cealaltă mătușă, Pasifae, atât de geloasă pe soțul ei Minos, încât iubitele sale mureau mușcate de șerpi, până ce o nimfă îndrăgostită de regele cretan l-a dezlegat de acest farmec, dăruindu-i o miraculoasă plantă salvatoare. Vrăjitorii din vremurile străvechi au devenit treptat conducători influenți. Familia Medeei vine să confirme existența unor magicieni-regi, arhaică etapă înfățișată de savantul etnograf englez James George Frazer în monumentală lucrare: *Creanga de aur* (tipărită în traducere românească în „Biblioteca pentru toți” nr. 1040–1044, Editura Minerva, 1980).

Pentru a oferi cititorilor florilegiului de față o imagine atotcuprinzătoare asupra unui pasionant capitol al literaturii clasice, am alăturat galeriei de magicieni ai faraonilor și tenebroasa biografie a vrăjitoarei neasemuite, adusă de căutătorii lânii de aur de la poalele Caucazului în Grecia. Candoarea primei iubiri alternează la Medeea cu asasinarea propriului frate Apsyrtos, plecat în urmărirea fugarilor cu flota trimisă de Aites s-o readucă pe cea care își trădase părinții și patria, punându-și toată arta vrăjitoarească în slujba unui vântură-lume. Se arată la fel de utilă iubitului ei Iason în biruirea nenumăratelor dificultăți ale întoarcerii în Tesalia. De nelegiuirea fratricidului o purifică mătușa ei Circe și în insula legendarului Alcinou, regele feacilor, are loc căsătoria ei cu Iason. La Iolcos, Medeea îl întinerește pe Eson, vlăguitul tată al lui Iason. Pentru că Pelias refuză să renunțe la tron în favoarea nepotului său, condiția fiind aducerea lânii de aur, Medeea pune la cale moartea acestuia. Încrezătoare în promisiunea Medeei, că-l va întineri și pe Pelias, fiicele sale devin patricide involuntare. Ca să scape de urmărirea lui Acast, fiul lui Pelias, Iason și Medeea cer azil lui Creon, regele Corintului. Singura mângâiere a Medeei în anii surghiunului este oferită de creșterea copiilor ei. Dar arivistul Iason se căsătorește cu fiica regelui corintian și consecința încălcării solemnului jurământ, rostit în Colchida și prea repede dat uitării, este o sălbatică răzbunare vrăjitoarească. Ea va face două victime: Creusa și Creon, cărora li se vor alătura cei doi copii ai lui Iason, înjunghiați de Medeea, dispusă să-și reprime sentimentul matern spre a-și distruge soțul infidel, adoratorul propriilor odrasle. Dubla crimă adusă pe scenă este geniala inovație a lui Euripide: „cel mai tragic dintre poeții dramatici” – cum l-a caracterizat Aristotel – și

totodată *cel mai modern*, după opinia multor exegeți actuali ai operei sale. În *Fiicele lui Pelias* (455 î. Hr.), instigate de magiciană să-și ucidă tatăl pentru ca ea să-l întinerească, așa cum procedase cu propriul socru, Aeson, Medeea deținea rolul secundar. Ea dă titlului capodoperei lui Euripide (431 î. Hr.). Tragediile cu subiect similar, scrise de Neofron, Ennius, Accius și Ovidiu, s-au pierdut, nesupraviețuind decât capodopera lui Lucius Annaeus Seneca, filosof stoic, prozator și dramaturg. Lista imitatorilor lui Euripide care au căutat să dea credibilitate scenică teribilei protagoniste, din antichitate și până în zilele noastre, cuprinde peste 200 de autori, precum Corneille, Grillparzer, Anouilh ș. a. Complexitatea personalității care a cunoscut întreaga gamă de sentimente, de la dragostea feciorelnică la gelozia paroxistică, s-a păstrat și în lucrările înfățișând fabuloasa ei participare la expediția lânii de aur: *Argonauticele* lui Apollonios din Rhodos (295–215 î. Hr.), primul care a inclus într-o epopee frumoasa poveste de iubire a doi tineri, și *Argonauticele*, poem atribuit celebrului cântăreț trac Orfeu, datând din antichitatea târzie. Medeea apare la Ovidiu nu numai în tragedia lui pierdută, ci și în *Heroide* (*Eroinele legendare*), unde adresează o scrisoare plină de reproșuri și amenințări necredinciosului Iason. Cea de a VII-a Carte a *Metamorfozelor* insistă mai ales asupra peripețiilor Medeei în răstimpul petrecut la Iolchos (episodul întineririi lui Aeson și al înșelării fiicelor lui Pelias), Corint și Atena (ca soție a lui Egeu, tatăl lui Teseu, punând la cale otrăvirea tânărului erou, a cărui identitate se dezvăluie în ultimul moment). Asistăm la epica rotunjire a biografiei vrăjitoarei, de la plecarea din Colchida la reîntoarcerea ei acasă. Nici una dintre semenele ei n-a avut o personalitate mai complexă, o viață mai zbuciumată și o iscusință profesională mai desăvârșită. Prezența cu predilecție în operele unor mari poeți, prozatori și dramaturgi o așază printre „vedetele“ literaturii universale.

Magicele substanțe ale Medeei sunt benefice ființelor dragi și malefice doar celor odioase. „Carul tras de-naripații balauri“ o poartă în miez de noapte pe coclauri pustii în căutarea plantelor miraculoase, potrivit viziunii preromantice a lui Ovidiu, scăpând-o de urmărirea numeroșilor dușmani. În finalul Cărții a XIII-a și în debutul Cărții a XIV-a, autorul *Metamorfozelor* a evocat-o și pe mătușa Medeei, vrăjitoare care își preschimbă în porci oaspeții aduși de corăbieri în ostrovul ei. Nu Ulise este povestitorul, ca la Homer, ci unul dintre însoțitorii lui, care a trăit

degradanta experiență. Ovidiu îi atribuie alte două metamorfoze: a Scilei în monstru marin menționat de *Odiseea* și a regelui latin Picus în ciocănitore, dictate fie de gelozie, în primul caz, fie de dragostea neîmpărtășită, în cazul al doilea.

Farmece de dragoste făceau și grecoaicele, după cum reiese dintr-o idilă a lui Teocrit, care a trăit în Sicilia, Cos și Alexandria, unde s-a bucurat de protecția lui Ptolemeu II Filadelful. Ajutată de sclava Testilis, Simeta caută să-l readucă prin vrăji și descântece pe efebul Delfis, care o părăsise. Primele 60 de versuri descriu toate detaliile ceremoniei magice și incantațiile obsesive, care o însoțesc. Faptul că și egiptencele practicau frecvent necromanția reiese din *Etiopicele* lui Helidor, unde două dintre personajele romanului urmăresc cum o vrăjitoare își silește feciorul ucis într-o bătălie să-i dezvăluie viitorul, resuscitându-l pentru scurtă vreme prin practicile ei nocturne.

În finalul *Bucolicii a VIII-a*, intitulată *Vrăjitoarea*, Vergiliu a imitat începutul *Idilei II* de Teocrit. Dar Didona, regina Cartaginei, la care a poposit troianul Eneas, inspirându-i o pătimasă iubire, pentru ca apoi s-o părăsească din porunca lui Iupiter, zugrăvește impresionantul portret al unei vrăjitoare în cuvintele adresate confidentei sale Anna:

„Soră, găsit-am, te bucură, soră, găsit-am mijlocul
Care mi-l dă pe iubit-ndărăt, ori mă scapă de dânsul.
Este, vecin cu apusul din urmă, la marginea mării,
Cel mai din urmă pământ etiopic, și Atlas acolo
Cerul cu stele de foc semănat îl învârte pe umeri.
O vrăjitoare, din neamul masilic, de-acolo-mi sosise
Carea străjer la templul hesperic a fost și-un balaur
Dânsa-ngrijea (și sfîntitelor crengi păzitoare fusese)
Umedă miere de flori întinzându-i și macul ce-adoarme.
Vrednică ea mi se ține, prin vrajă să-ntoarcă și capul
Oricui voiește, și rău să trimită și chinuri la alții,
Râuri să-mpiedice-n curs și stele-ndărăt să-ți întoarcă.
Cheamă noptateci strigoi din morminte, și face să-ți urle
Negrul pământ de sub ea, și brazii din munți îi scoboară.
Crede, pe zei, surioară, pe tine, iubit, pe scumpii-ți
Ochi, că mi-e silă s-ajung la boscoane și lucruri făcute!
Mergi, și pe-ascunsul un rug tu clădește-mi spre ceruri, în curte,

Pune și spada din cui, pe care-a lăsat-o mișelul
Colo-n iatac, și veșmintele lui și mai pune deasupra
Patul iubirii – vai, patul pieirii! Că-i bine s-aprindem
Toate-ale celui netrebnic, și-o cere și farmecul ăsta!”

(*Eneida*, IV, 478–498, traducere de G. Coșbuc)

Didona își pregătea de fapt propriul rug și caută să ascundă Annei gândul ei de sinucidere: inventează o vrăjitoare numidă care slujise într-un templu închinat Hesperidelor, păzind împreună cu un balaur neadormit grădina cu mere de aur a Herei. Feniciană nu împiedică plecarea flotei troiene, nici nu pune în practică gândul de a-l ucide pe Eneas, împreună cu fiul său Iulus, ci își străpunge cu sabia pieptul pe rugul iubirii trădate, murind nerăzbnută. Nici Medeea nu l-a ucis pe Iason, dar prin asasinarea copiilor dragi, îi hărăzește un chin mai cumplit decât moartea.

Tagma vrăjitoarelor din Roma antică este reprezentată de surorile Canidia și Sagana, pe care Horațiu le-a portretizat în două dintre epodele sale (V și XVII), aducându-le învinuiri și invective pentru îndeletnicirile lor oculte. Ele apar și în *Satira a VIII-a* din *Cartea I*, unde stârnesc indignarea unui Priap, zeul fecundității grădinilor și ocrotitorul pomilor fructiferi, care fusese cioplit din trunchiul unui smochin crescut pe Esquilin:

„Văzut-am pe Canidia într-un cernit veșmânt,
Cu pași desculți, cu părul și poalele în vânt,
În urlete-nsoțind-o Sagana cea bătrână,
Mai galbenă ca moartea târându-se-n țărână.
Au scormonit pământul cu unghiile lor
Și, sfâșiind cu dinții un negru miel prior,
Tot sângele-l vărsară în groapa cea afundă,
Ca umbrele din lumea de veci să le răspundă.
Un chip făcut din lână, cumplit amenințând,
Îl judecă pe altul de ceară, mai plăpând;
Se apleca, cerându-și iertare, cel de ceară,
Ca unul care-așteaptă în caznă grea să piară.
Să fi văzut cu ochii, cum șerpi se-ncolăceau,
O haită de cățele din Hades cum goneau
Și cum strigau acele femei nerușinate,
Pe Tisifona, una, cealaltă pe Hecate.

În dreptul lor deasupra, când luna a ajuns,
După morminte fața-nroșită și-a ascuns.
De mint măcar cu-o vorbă, pedeapsa mea să fie
Să-mi spurce capul corbii cu albă murdărie,
Iar Iulius, Pediatia, Voranus și alți hoți,
Asupra mea să vină să-și lase udul, toți!
Ce să vă spun anume? Cum umbrele chemate
Schimbară cu Sagana cuvinte-nfricoșate,
Cum babele, o barbă de lup au îngropat
Și-un dinte de năpârcă, cu spatele vârgat,
Cum flăcările chipul de ceară îl topiră
Și cum acele Fúrii, de spaima mea fugiră,
Când buclele-ncodându-mi, zeu din smochin cioplit,
Plesnind ca o bășică, am tras un vânt cumplit!
Să fi văzut Canidia cum dinții și-i pierduse,
Iar Saganei, în fugă, peruca îi căzuse
Și semănau pe stradă, spre hazul tuturor,
Panglicile vrăjite și ierburile lor“.

(Traducere de Al. Hodoș și Th. Măinescu)

Păpușa de lână întruchipează pe Demonul Morții, iar cea de ceară, pe iubitul infidel al Canidiei, amenințat cu pedepse aspre dacă nu se supune. Divinitățile infernale Hecate și Tisifone sunt invocate în partea a doua a ceremoniei.

Renunțând la mitologie și la intervenția zeilor în destinul oamenilor, Marcus Annaeus Seneca (39–63 d. Hr.), nepotul preceptorului lui Nero, a scris (pe lângă o *Medee* astăzi pierdută) epopeea *Despre războiul civil* dintre Pompeius și Caesar, intitulată *Farsalia*. În Tesalia, la 9 august 48 î. Hr., s-a dat bătălia decisivă dintre oștile romane învrăjbite ale celor doi mari generali. Sextus Pompeius, fiul celui dintâi, a vrut să cunoască dinainte rezultatul ei, la fel ca regele israelit Saul, și a recurs la necromanție, deoarece contemporanii săi credeau în magie. Finalul Cărții a VI-a le dă deplină satisfacție, făcându-i să asiste la readucerea din Infern a sufletului unui soldat tânăr, mort de curând. Cea care i-a ales trupul nedeformat dintre sutele de leșuri răspândite pe câmpul de luptă și l-a reînsuflețit spre a deveni vocea destinului a fost tenebroasa vrăjitoare Erichtho. Ea era îndrăgită de zeii subpământeni fiindcă locuia în morminte

deșarte, alungând umbrele și prin ritualuri funebre întorcea morții de la groapă. Execuțiile și bătălia erau prilejuri ideale pentru macabra îmbogățire a arsenalului vrăjitoresc. Erichto acceptă imediat cererea pompeienilor și trece cu mare râvnă la îndeplinirea atribuțiilor sale înspăimântătoare:

„Pieptul, atunci, mai întâi, i-l umple cu-un sânge fierbinte,
După ce l-a lărgit prin răni înnoite, -apoi spală
Măduva de putrejune, belșug dă, de-otrăvă lunară;
Se amestecă aici, tot ce-n rodire sinistră
Însăși natura născut-a. Nu lipsit-a nici spuma
Câinilor ce au frică de apă nici de lynx măruntaie,
Nici ale asprei hiene noduri, ale cerbului măduvi,
Care-s de șarpe mâncate, nici piedica ce ține o navă,
Când otgoanele întinde Eurus, în mijlocul apei,
Nici ai dragonului ochi, nici pietre ce sună când ouă
Acvila, nici zburătorul șarpe arab, ori născuta
Viperă, în apele roșii paznic prețioasei cochilii,
Ori a încoronatei năpârci Libyce piele, ori cenușa
Păsării Phoenix, depusă pe-orientale altare.
După ce amestecat-a otrăvuri de rând cu acele
Care au nume, a adaus frunze cu vrăji îmbibate,
Ierburi, ce-abia încolțite, scuipatu-le-a gura-i sinistră
Tot veninul ce lumii ea însăși dăduse, din vremuri.
Vocea-i, apoi, mai în stare ca ierbele toate să cheme
Zeii lui Lete, încâlcește șoapte confuze, de limba
Omului mult diferite, cu mii de sonuri ciudate:
Are aceea lătratul câinilor, al lupilor urlet,
Plâns de bufniță-a spaimă, de cucuvaie nocturnă,
Tot ce țipă și urlă fiarele, ce șuieră șerpilor,
Pocnet de ape izbite de stânci, al pădurilor zgomot,
Tunet de nori ce se crapă, când scapără-n crunta ciocnire,
Fu doar o voce a multelor lucruri. În cântul Hemonice
Și-altele se desfășoară și-n Tartar limba-i pătrunde:
«Eumenide, Stygiene spârcuri, ispașă de cupleși,
Haos, flămând să-ncâlcești lumi fără număr, stăpân al
Gliiei, pe care-l tortură a zeilor mult zăbovită

Moarte, tu, Styx și Câmpii Elizee, de care nici una
Dintre Tesale nu-i demnă, Persefona, care urât-ai
Cerul și mama și partea din urmă a noastrei Hecate
Care între mine și Mani, vorbe de taină-nlesnește,
Tu la imense lăcașuri portar, care crudului câine
Dai măruntaiele noastre, surori care-ntoarceți și toarceți
Firele, tu vameș al apei, cârmaci bătrân, ce de umbre
Ești părăsit, căci revin către mine, ruga-ascultați-mi,
Dacă ve chem cu o gură destul de infamă, spurcată,
Dacă vrăjile acestea nicioară nu le cânt de-omenească
Fibră flămândă și dacă piepturi pline adesea
Datu-v-am, dacă-am spălat măruntaiele c-un creier fierbinte;
Dacă orice copil ce capul și vintrele pus-a
Pe talgerele voastre, trăi-va, vă plecați rugătoare;
Cerem un suflet ce grota Tartarului abia că ascunse,
Încă neînvățat cu beznele, tocmai lăsat-a
Soarele și coborât-a, oprit e într-a palului Orcus
Primă încăpere, chiar dacă-ascultând aste ierburi, veni-va
Numai o dată spre Mani. Umbra soldatului nostru
Fiului șefului său să cânte pompeiene preziceri,
Dacă civilele lupte din parte-vă au prețuire»“.

Am desprins acest amplu citat din Marcus Annaeus Lucanus, *Farsalie* (*Despre războiul civil*), carte tradusă și adnotată de Dumitru T. Burtea și tipărită de Editura Minerva, în colecția „Biblioteca pentru toți“ nr. 1363 (1991). La fel ca soldatul resuscitat de Erichtho, a avut un sfârșit tragic prematur: în culmea gloriei, la numai 26 de ani, a fost constrâns să devină sinucigaș din ordinul gelosului poet ratat Nero, împărțășind soarta unchiului său celebru.

Vrăjitoarele tesaliene își datorează însă faima lor universală romanului *Metamorfoze sau Măgarul de aur*, scris de Apuleius din Madaura (125–170 d. Hr.), subtitlul fiind preferat titlului, care seamănă cu cel al ilustrului poem ovidian. După ce a studiat la Cartagina și Atena, desăvârșindu-și cunoștințele de limbă latină, a plecat la Roma, unde, ca avocat, și-a atras admirația pentru elocința sa. A conferențiat și a călătorit pretutindeni și s-a stabilit la Cartagina, elaborând o operă vastă și multilaterală: lucrări de filosofie, oratorie, beletristică ș. a. S-a căsătorit

cu o văduvă bogată mai vârstnică decât el cu zece ani și a fost acuzat de rudele Aemiliei Pudentilla că ar fi cucerit-o cu mijloace vrăjitorești, deși avea de partea lui avantajul tinereții și al frumuseții. A spulberat toate învinuirile ce i s-au adus în procesul judecat la Sabratha (158 d. Hr.) și, după achitarea lui, și-a publicat ulterior pledoaria intitulată *Pro se de magia* (*Apărare contra acuzației de magie*) sau *Apologia*, singura în acest gen ajunsă până la noi integral. Acuzația – foarte primejdioasă pentru vremea aceea – nu era lipsită de temei. De ce s-a ocupat Apuleius în lucrarea lui intitulată *De Deo Socratis* (*Despre Zeul lui Socrate*), adică faimosul *Daimon* socratic? Despre teoria caldeeană a Demonilor și Geniilor, despre Duhurile morților și Spirite. Curată demonologie! Despre ce tratează romanul său *Metamorfoze*? Despre măgari? Nici vorbă! Vrăjitoarele tesaliene își fac de cap în primele trei cărți, mai apar și după aceea direct sau indirect prin tot felul de minuni incredibile. Cine putea să le descrie mai bine decât un bun cunoscător și practician al Magiei, de dragul căreia a călătorit până în Orient, ca s-o studieze chiar la izvoarele ei puțin cunoscute?

Fiu al Africii latine, unde a studiat retorica la Madura și Cartagina, aidoma lui Apuleius, adesea citat și comentat în scrierile sale de orientare creștină, Fericitul Augustin (354–430 d. Hr.) a vizitat la două secole după autorul *Metamorfozelor* o localitate oarecare din Tesalia. Acolo află că hangiii, familiarizați cu vrăjitoriile, se pricepeau să amestece anumite ingrediente în brânza oferită călătorilor pe care doreau să-i transforme în măgari spre a-i folosi temporar ca vite de povară și, după ce aceștia își îndeplineau trudnica lor corvoadă, fără să-și piardă uzul rațiunii, își recăpătau înfățișarea omenească. La fel se petrec lucrurile în *Măgarul de aur*, scris de Apuleius. În finalul relatării din monumentala lui operă *Despre cetatea lui Dumnezeu* (Cartea XVIII, cap. 8), Fericitul Augustin se întreabă dacă romancierul a născocit o povestire sau și-a exprimat propria părere. Tot el ne spune că autorii păgâni îl socoteau pe Apuleius mai iscusit în artele magice decât Hristos însuși, spre a-l denigra, firește, pe întemeietorul monoteismului creștin. Protagonistul romanului preciparesc al lui Apuleius, Lucius, sosit în Tesalia, și-a atras singur ponosul metamorfozării în măgar, apelând la alifiile vrăjitorești ale gazdei sale Pamfilia, care se transformase în pasăre sub privirile lui.

Păstrându-și luciditatea omenească sub banala lui blană de asin, Lucius este molestă mereu de stăpânii lui și cunoaște imoralitatea semenilor săi. Inedita experiență îl ajută să se maturizeze și să se purifice, devenind veneratorul zeiței Isis, care i-a restituit în cele din urmă condiția umană.

Mărturia Fericitului Augustin confirmă faptul că Tesalia antică era saturată de magie și că Apuleius n-a inventat vrăjitoarele ei, ci le-a dat identitatea romanească, după o temeinică documentare asupra legendelor locale, el însuși fiind un cunoscător sau practicant al meșteșugului. Primele cărți ale *Măgarului de aur* completează biblioteca noastră de vrăjitoare antice cu trei scorpii care își urmăresc ibovnicii cu înverșunare: Beroe, Panthia și Pamfila (Atotiubitoarea). Lor li se alătură necromantul egiptean Zatchlas, care învie pentru scurtă vreme în fața mulțimii un tânăr întins pe patul mortuar, ca să confirme că a fost otrăvit de nelegiuirea lui soție. Necromanția era folosită nu numai pentru cunoașterea viitorului, ci și pentru aflarea adevărului de către cei ce voiau să se facă dreptate și să se pedepsească o crimă odioasă.

Aici se încheie multimilenara noastră drumetrie de la *Magicienii egipteni* ai faraonilor Kheops și Ramses al II-lea până la *Vrăjitoarele tesaliene* ale lui Apuleius, cele mai reprezentative personaje literare intermediare rămânând prințesa pontică Medeea și mătușa ei Circe. Aventuroasa biografie a vrăjitoarelor de sorginte regală a fost descrisă de epopeea poetului elenistic Apollonios din Rhodos, *Argonauticele*, de scurtul poem omonim atribuit lui Orfeu, de mitologica epopee a *Metamorfozelor* lui Ovidiu, precum și de tragedia *Medeea* lui Lucius Annaeus Seneca. Pentru a reconstitui miticul lot roman, am fragmentat unele capodopere ale antichității, evitând astfel detaliile care nu aveau nici o legătură cu ele și reliefând mai pregnant caracterele și specificul celor două eroine. Magicienele apar și în *Idilele* lui Teocrit, și în romanul lui Heliodor, *Etiopicele*. Spre a nu abuza de răbdarea cititorilor sau cititoarelor interesate de vrăjitorii și vrăjitoarele din Egiptul faraonilor, Israel, Grecia și Roma antică, am optat pentru soluția *antologiei tematice*.

Pentru reanimarea tipografică a lui *Homo magicus* în literaturile lumii sunt necesare, evident, multe volume. Cartea de față reprezintă debutul unei întreprinderi menită să umple golul resimțit de cititorul, de toate vârstele, fascinat de fenomenele paranormale. Sumarul acestei antologii

s-a conturat spontan, din traduceri proprii (singur sau în colaborare), mai vechi și mai noi. Am recurs în unele cazuri la traduceri ale altora: Ion Florescu pentru extrasele din *Metamorfozele* lui Ovidiu (Editura Academiei, 1959), Teodor Naum pentru idila lui Teocrit (Editura pentru Literatură Universală, 1969) și Marina Marinescu pentru fragmentul din romanul *Etiopicele* al lui Heliodor (Editura Univers, 1980). Contribuțiile altor mari clasici latini au fost menționate în prefață. Notele introductive situează cititorul în ambianța epocii sau în contextul acțiunii magice.

ION ACSAN

Această istorisire datând din timpul dinastiei a XII-a (1990–1780 î. Hr.) ne este cunoscută printr-un singur papirus găsit de egiptologul rus V. Golenișeff în Muzeul Ermitaj (1880). Nu se știe nimic precis despre proveniența manuscrisului, nici prin ce împrejurări a ajuns în Rusia.

Povestea al cărui început s-a pierdut este spusă de un nobil egiptean cu titlul „Însoțitor”. El înfățișează întâmplările neobișnuite prin care a trecut, navigând pe Marea Roșie. Își istorisește aventurile marinărești spre a liniști temerile unui prinț egiptean, care se reîntoarce la curtea faraonului după ce eșuase în misiunea sa și era neliniștit cu privire la soarta ce îl aștepta la sosire.

Tărmlul pe care navigatorul egiptean a fost aruncat este „insula lui Ka”. Dar Ka este una din denumirile pe care egiptenii o dădeau sufletului (pentru ei existând încă două suflete: ba și akh). Așadar, „insula lui Ka” ar putea fi a „sufletului”, sau a „fantomei”, ori a „duhului”, deci insula „fermecată” cum au tradus numele ei V. Golenișeff și A. H. Gardiner. Se arată că insula era situată în Tara Punt, ceea ce ar corespunde fie tărmlului sud-vestic al Mării Roșii, fie coastei Somaliei însăși, sau poate chiar tărmlului opus, adică al Arabiei, acolo unde se afla regatul reginei din Saba (Yemenul de azi).

Numeroase expediții au fost trimise din Egipt în Tara Punt, cea mai celebră fiind cea inițiată de regina Hatchepsut din timpul Regatului Nou. Totuși, asemenea călătorii erau primejdioase, căci tărmlul Mării Roșii era plin de stânci și lipsit de porturi naturale.

Povestea naufragiatului din Insula magică poate fi pusă în paralelă cu episodul naufragiului lui Ulise din Odiseea (V, vers. 291 și urm.) și sosirea sa în insula feacienilor, sau cu aventurile lui Sindbad marinarul din O mie și una de nopți, și nu este exclus ca povestirea egipteană, anterioară cu multe secole celor două menționate mai sus, să constituie izvorul comun de inspirație din care își trag obârșia.

Un preavrednic Însoțitor grăi atunci:

– Fii liniștit, principe! Iată, am ajuns cu bine în cetatea regelui. Maiul s-a ridicat, țărșul a fost înfipt, iar funia cu care se priponește corabia a ajuns pe pământ. Toți mulțumesc zeului și îl slăvesc, și fiecare își îmbrățișează soțul de drum. Năierii noștri s-au întors acasă fără ca nimeni din ceata noastră să fi pierit. Am ajuns până la hotarele de miazăzi ale Țării Wawat¹ și am trecut dincolo de ostrovul Senmut². Iată că ne înturnăm cu bine; sosim în țara noastră. Ascultă-mă pe mine, principe, căci nu spun vorbe fără temei. Spală-te, toarnă-ți apă peste degete, ca să poți da un răspuns când vei fi întrebat.

Limpezi să-ți fie gândurile când vorbești regelui, și nu te bâlbâi când îi răspunzi. Gura omului poate să-l izbăvească, vorbele lui pot să-i aducă îngăduință și milostivire. Însă, se înțelege de la sine, fă așa cum socoți că e mai bine.

Vreau să-ți istorisesc o năpastă asemănătoare acesteia pe care am avut-o de întâmpinat eu însumi, în vremea când mă îndreptam spre minele³ mării-sale și pluteam în josul Mării Străverzi⁴, într-o corabie lungă de o sută douăzeci de coți și lată de patruzeci. Ea număra o sută douăzeci de corăbieri, dintre cei mai de seamă din țara Egiptului; și fie că scrutau bolta cerului, fie că se uitau cu grijă la țărșurile mării, inima lor era mai vitează decât a unor lei. Ei erau în stare să

---

¹ Țara Wawat se întindea între Nil și Marea Roșie, în dreptul localității Assuan de azi.

² Azi insula Biggeh, în dreptul localității Philae, mai la sud de actualul Assuan.

³ Aceste mine, probabil de cupru, erau situate în Peninsula Sinai.

⁴ Literal, „marea (întindere) verde“ aici: Marea Roșie.

vestească furtuna înainte ca ea să se fi năpustit asupra noastră și o vijelie înainte ca ea să se fi dezlănțuit.

Dar o furtună izbucni pe neașteptate când ne aflam în mijlocul Mării Străverzi, nedându-ne răgazul să mai ajungem la țărm. Noi însă pluteam în larg când vântul se întăți și ridică un val de opt coți; el smulse o scândură (din corabia noastră), spre norocul meu. Corabia se sfărâcă și, dintre cei ce erau în ea, n-a mai scăpat nici unul.

Numai pe mine mă aruncă pe o insulă valul Mării Străverzi. Petrecui trei zile singur, având tovarăș doar inima mea; zăceam nemișcat și fără vlagă, apărat de umbra unui copac. Mai apoi plecai să caut ceva cu care să-mi potolesc foamea, descoperind acolo smochine și struguri, apoi verdețuri de tot soiul, fructe de sicomor despicate și nedespicate, dar și castraveți (mari), ca și cum ar fi fost sădiți anume. Se aflau acolo și pești, și păsări. Nimic nu lipsea din acel loc. Atunci mâncai pe săturate și scăpai pe jos o parte din merindele pe care le adunasem, căci purtam o greutate prea mare. În sfârșit, am înșfăcat un bețișor de aprins focul și l-am frecat de o bucată de lemn; făcând astfel focul, am adus o jertfă zeilor (drept mulțumire) că am scăpat cu viață.

Atunci am auzit un zgomot ca de tunet și mi-am închipuit să e vreun val al Mării Străverzi. Copacii se clătinau și pământul se cutremura. Când mi-am descoperit fața (pe care mi-o acoperisem cu mâinile, datorită fricii), am zărit venind un șarpe-balaur uriaș, lung de treizeci de coți și barba sa măsoara mai mult de doi coți. Purta pe trup platoșe de aur, sprâncenele sale erau din pietre scumpe de lapislazuli și înainta maiestuos.

El grăi către mine – în vreme ce eu mă întinsesem pe pânțece dinaintea sa – și îmi zise:

„Cine te-a adus aici, cine te-a adus, micuțule? Cine te-a adus? Dacă șovăi să-mi spui cine te-a adus în această insulă, te voi preschimba în cenușă, astfel încât nimic nu se mai alege de tine!”

(Eu i-am răspuns) „Tu îmi grăiești, dar eu nu înțeleg nimic din cele ce-mi spui; mă află înaintea ta și nu mai știu ce este cu mine”.

Atunci el mă prinse între fălcile sale și mă duse în peștera sa, punându-mă jos fără să mă lovească, așa că eram viu și nevătămat,

fără să fi pățit ceva. Grăi apoi către mine, în timp ce eram întins pe pânțele dinaintea lui și mă întrebă:

„Cine te-a adus (aici), cine te-a adus, micuțule? Cine te-a adus în această insulă a Mării Străverzi, ale cărei țărmuri sunt (bătute de) valuri?”

La aceste vorbe eu îi răspunsei, ținând brațele răstignite înainte sa:

„Iată, eu mă îndreptam spre minele regale potrivit poruncii faronului, într-o corabie de o sută douăzeci de coți lungime și de patruzeci de coți lățime. O sută douăzeci de corăbieri se aflau înlăuntrul ei, cei mai de seamă din Egipt. Dacă priveau cerul sau marea, inimile lor erau mai viteze decât ale leilor. Puteau să prevestească o furtună înainte ca ea să se fi pornit și o vijelie mai înainte ca ea să se fi năpustit asupra noastră. Fiecare se lua la întrecere cu soțul său în viteză și putere, nu se găsea nici un om neîndemânatic printre ei. Dar o furtună izbucni atunci când ne găseam în apele Mării Străverzi mai înainte ca să putem ajunge la țărm. Plutirăm pe valuri spre larg, dar vijelia se înțeți, înălțând un val de opt coți. Valul smulse o scândură (din corabie), spre marele meu noroc. Corabia se sfărâmă, și dintre cei ce se aflau în ea nici unul nu scăpă cu viață în afară de mine, căci iată, mă aflu aici, în fața ta. Un val al Mării Străverzi m-a aruncat în această insulă”.

Atunci (Șarpele-balaur) îmi zise:

„Nu te teme, nu-ți fie frică, micuțule! Să nu ai fața schimonosită de spaimă, acum că ai ajuns până la mine. Zeul – desigur – a îngăduit ca tu să viețuiești, dacă te-a adus în această insulă (a sufletului lui *Ka*), care are de toate și este plină de bunătăți. Tu ai să petreci aici lună după lună până când vei fi împlinit patru (luni) în această insulă. Apoi o corabie va veni din țara (ta), cu corăbieri pe care îi cunoști; te vei întoarce cu ei acasă și îți vei da sfârșitul în cetatea ta. Cât de fericit e acela care e în stare să povestească prin ce-a trecut, după ce necazurile lui au luat sfârșit. Îți voi povesti ceva asemănător celor petrecute cu tine, care s-au întâmplat în insula aceasta, unde mă aflam cu neamurile mele, printre ele fiind și mulți copii. Eram cu totul șaptezeci și cinci de Șerpi-balauri, atât copiii mei, cât și celelalte rude apropiate. Nu mai pun la socoteală și o fată pe care o dobândisem

cu ajutorul vrăjilor. O stea a căzut (din cer) și toți cei aflați pe insulă au fost mistuiți de flăcări și au pierit. Acestea s-au întâmplat în timp ce eram plecat; focul i-a ucis, fără ca eu să fie în mijlocul lor. Am crezut că îmi dau duhul și pier, când i-am găsit alcătuiind o jalnică grămadă de leșuri pârjolate.

Fii tare, strunește-ți inima, și-ți vei strânge la piept copiii și soția, îți vei vedea iarăși casa, și norocul acesta este mai presus de orice. Te vei întoarce în țara unde ai trăit în mijlocul fraților tăi!“

Atunci, culcat fiind pe pânțele, am atins (cu fruntea) țărâna de dinaintea lui, zicând:

„Voi înfățișa faraonului meu puterea ta și îi voi descrie măreția ta.

Îți voi închina miresme de *ibi*, *kekenu*, *iudeneb*⁵ și tămâie din templele (noastre), care înveselește orice zeu. Voi povesti ce mi s-a întâmplat (în această insulă) și voi ține minte tot ce am văzut, fiind dovada puterii tale. Îți voi aduce mulțumiri în cetatea (de scaun a Egiptului) dinaintea oamenilor de seamă din toată țara. Voi înjunghia pentru tine tauri, pe care îi voi arde în întregime și voi suci gâtul păsărilor (jertfite) ție. Voi pune să ți se aducă corăbii încărcate cu toate mărfurile de preț din Egipt, așa cum merită un zeu care îndrăgește oameni, într-o țară îndepărtată și necunoscută de pământeni“.

Atunci el râse de mine (sau mai degrabă) de spusele mele, pe care le socotea fără noimă, zicându-mi:

„Tu n-ai multă mireasmă scumpă de *oliban*, în vreme ce ai multă rășină de terebint. Întrucât sunt craiul Țării Punt, mireasma de *oliban* este un bun al meu; cât despre plăcut-mirositorul mir *kekenu*, pe care voiai să mi-l aduci, el este marfa cea mai de seamă a acestei insule. De altfel, după ce vei fi părăsit acest loc, nu vei mai putea să-l revezi vreodată, deoarece el se va scufunda în apele mării“.

Corabia a venit (cu adevărat) așa cum spusese el mai înainte; m-am grăbit să mă urc într-un copac și am cunoscut pe oamenii ce se aflau (în această corabie). Atunci m-am dus să-l înștiințez pe Șarpele-balaur, dar mi-am dat seama că știa de venirea ei. Și el îmi spuse:

---

⁵ Substanțe aromatice neidentificate.

„Întoarnă-te sănătos, întoarnă-te cu bine, micuțule, la casa ta, ca să-ți vezi iarăși copiii. Fă în așa fel ca numele meu să fie cunoscut de (toți) oamenii din cetatea ta. E tot ce-ți cer eu!“

Atunci mă culcai pe pânțe, cu brațele întinse înaintea sa. El îmi dăruie miresme de oliban (cât poți încărca o corabie), apoi suliman negru (pentru gene), cozi de girafe, o grămadă mare de rășină de terebint, colți de ivoriu (de la elefanți), câini de vânătoare, maimuțe și babuini și tot felul de mărfuri scumpe. Cu toate acestea încărcai corabia. Apoi, după ce mă trântii pe pânțe spre a-i mulțumi, el îmi zise:

„Vei ajunge în țara ta peste două luni, îți vei strânge la piept copiii, vei întineri o dată (ajuns) în țara (ta) și vei fi înmormântat acolo“.

Atunci am coborât pe malul (mării) lângă corabie și am chemat corăbierii ce se aflau pe puntea ei. Am adus mulțumiri stăpânului acestei insule, de asemenea și celor ce erau în corabie.

Am plutit apoi înspre miazănoapte, către curtea faraonului, și am revăzut țara (Egiptului) după două luni, așa cum mi se prezisese. Am fost adus înaintea faraonului și i-am încredințat prinoasele cu care venisem din acea insulă. El mi-a mulțumit dinaintea oamenilor de seamă ai întregii țări a Egiptului, apoi m-a înălțat la cinul de însoțitor și mi-a hărăzit robi care erau (ai faraonului).

Privește la mine, cel care am atins pământul (Egiptului) după ce am văzut și am trecut prin atâtea. Ascultă-mă deci, căci ascultarea aduce mult folos oamenilor.

Dar prințul răspunse:

– Nu fi șiret, prietene! Care este cel ce ar da în zori apă (de băut) unei păsări care trebuie tăiată dimineața?

Această (povestire) a sosit (la deplinul ei sfârșit), de la început până la capăt, după cum s-a găsit în înscrisul scribului celui cu degete destoinice Ameno, fiul lui Ameny, trăiască, înflorească și fie el sănătos!

(Traducerea și note de Constantin Daniel și Ion Acsan)

FARAONUL KHEOPS ȘI MAGICIENII

(Povestirile papirusului Westcar)

Manuscrisul acestor povestiri a aparținut marelui egiptolog german R. Lepsius, care l-a primit de la Miss Westcar în 1838–1839. Textul datează probabil din vremea regilor Hyksoși (1730–1580 î. Hr.), dar originalul ei pare a fi mult mai vechi, din timpul Regatului de Mijloc și înainte de dinastia a XII-a (2000–1785).

Povestirile cuprinse în papirusul Westcar sunt legate unele de altele, și, întrucât începutul papirusului lipsește, putem presupune că regele Kheops din dinastia a IV-a a cerut fiilor săi și poate și dregătorilor să istorisească fiecare o poveste care să-i izgonească plictiseala.

Cum regele Kheops a avut nouă fii, trebuie să conchidem că textul inițial al papirusului Westcar cuprindea cel puțin nouă povestiri, din care nu ni s-au păstrat decât patru (din prima doar finalul). Această colecție de povești, similară unei alte culegeri vestite, O mie și una de nopți, cuprinde istorisiri cu vrăjitori, fapte miraculoase și cu minuni care puteau să mulțumească mințile ascultătorilor lor, ce nu cereau altceva decât să fie scoși din lumea realităților imediate.

Stilul papirusului Westcar este simplu, lipsit de orice artificiu, clișeele sunt numeroase, aceleași expresii, aceleași întorsături de frază se regăsesc mereu, iar vocabularul este sărac. Dar prin aceasta povestirile puteau să fie înțelese și să placă mai mult celor ce le ascultau.

SFÂRȘITUL PRIMEI POVESTIRI:
O MINUNE SĂVÂRȘITĂ ÎN VREMEA REGELUI DJESER

...Atunci măria-sa faraonul Egiptului de Sus și de Jos, Kheops, cu glasul îndrituit, spuse:

– Să se dea o mie de pâini, o sută de urcioare de bere, un bou și două măsuri de tămâie (prinoase de jertfă) pentru regele Egiptului de Sus și de Jos, Djeser cu glasul îndrituit, și (să dea o prăjitură), un urcior de bere și o bucată de carne, precum și o măsură de tămâie Căpeteniei cititorilor¹, căci am văzut o pildă a puterii lui!

Și se făcu așa cum poruncise măria-sa.

A DOUA POVESTIRE:
O MINUNE SĂVÂRȘITĂ ÎN VREMEA REGELUI NEBKA

Atunci principele Khefren² se ridică spre a grăi și spuse:

– Voi înfățișa măriei-tale o minune care s-a întâmplat în vremea tatălui tău, regele Egiptului de Sus și de Jos, Nebka³ cu glasul îndrituit, într-o zi când se ducea la capiștea zeului Ptah, domnul cetății Ankh-towy (Memfis).

Atunci când măria-sa se ducea la Ankh-towy, mai înainte îl chema la el pe Căpetenia cititorilor, Webaoner. Însă soției lui Webaoner îi era nespus de drag un locuitor din (acea) cetate. Ea spuse să i se dea acestuia o ladă plină de veșminte, și bărbatul veni (să o ia) dimpreună cu o slujnică a sa. Iar (după ce au trecut) câteva zile, întrucât în grădina

---

¹ Căpetenia cititorilor era un poet care știa să citească (citet sau anagnost). Situația sa îi îngăduia să cunoască tot conținutul cărților de magie și să încerce în folosul lui formulele magice pe care le citea. Așadar, el era în același timp și un magician, iar alături și un tâlcuitor de vise.

² Fiul și succesorul lui Kheops, care construiește la Gizeh o mare piramidă alături de aceea a tatălui său.

³ Termenul „tată” trebuie înțeles în sens figurat, căci regele Nebka din dinastia a III-a este un strămoș îndepărtat al faraonului Kheops, fiul lui Snefru, fondatorul dinastiei a IV-a.

lui Webaoner era o căsuță de țară, locuitorul din cetate grăi către nevasta lui Webaoner:

„Se află, nu este așa, o căsuță de țară (în grădina soțului tău) Webaoner. Haide să petrecem (acolo) împreună (câteva) ceasuri!“

(Atunci nevasta) lui Webaoner zise slujitorului care (se îngrijea de grădină):

„Pregătește căsuța de țară (din grădina noastră)!“ Și ea se duse acolo și petrecu o zi întreagă bând (cu locuitorul din cetate). De cum se înseră, locuitorul din cetate coborî în iaz...

Când se iviră zorile și începu o altă zi, slujitorul care purta de grijă grădinii se duse să-l afle pe Webaoner și îi înfățișă tot ce se întâmplase. Atunci (Webaoner îi grăi) astfel:

„Adu-mi cutia mea din lemn de abanos și din aur“.

El plăsmui după aceea un crocodil din ceară lung de șapte (degete) și citi deasupra lui un descântec vrăjitoresc care suna așa: „Pe cel ce va veni să se scalde în iazul meu tu prinde-l și nu-i mai da drumul“. Apoi îl dădu slujitorului său și îi spuse:

„Când locuitorul din cetate va coborî în iaz – după obiceiul său de fiecare zi – tu să arunci crocodilul (de ceară) în urma lui“.

Slujitorul se înturnă acasă, luând cu el crocodilul de ceară.

(Apoi) nevasta lui Webaoner cheamă pe slujitorul care se îngrijea de grădină și îi spuse:

„Pregătește căsuța de țară din grădina noastră, căci iată, voi veni să stau în ea!“

Așadar în căsuța de țară au fost aduse tot felul (de merinde) bune. Apoi (nevasta lui Webaoner și slujnica sa, care stătea la pândă) merseră și petrecură o zi fericită cu locuitorul din cetate. Și când se înseră, acesta coborî în iaz, după obiceiul său. Dar slujitorul aruncă în urma lui crocodilul de ceară; acesta (se prefăcu într-un) crocodil de șapte coți și-l înhăță pe locuitorul din cetate.

Însă Webaoner rămase șapte zile în preajma măriei-sale regele Egiptului de Sus și de Jos, Nebka cu glasul îndrituit, și în acest răstimp locuitorul din cetate se găsea în fundul apei fără suflare. După ce trecură cele șapte zile, măria-sa regele Egiptului de Sus și de Jos, Nebka cu glasul îndrituit, porni la drum (spre a merge la Memfis), iar Căpetenia cititorilor Webaoner, venind înaintea regelui, îi zise:

„Măria-ta să poftească să vadă ce minune s-a întâmplat în zilele măriei-tale!“

(Regele veni deci cu) Webationer și (aceasta cheamă) crocodilul, spunând:

„Adu-l pe locuitorul din cetate!“

Crocodilul ieși din apă și își aduse prinsul. Atunci măria-sa regele Nebka grăi:

„Într-adevăr, acest crocodil este înfricoșător“.

Dar Webationer se aplecă și apucă crocodilul care în mâna sa redeveni un crocodil de ceară. Apoi Căpetenia cititorilor, Webationer, povesti măriei-sale ce anume făcea locuitorul din cetate în casa sa cu nevasta lui. Atunci măria-sa îi spuse:

„Ia cu tine ce este al tău“.

Crocodilul se cufundă în adâncul iazului și nu s-a mai știut vreodată unde l-a dus pe locuitorul din cetate.

După aceea, măria-sa regele Nebaka dădu poruncă să fie dusă nevasta lui Webationer într-un loc situat la miazănoapte de palat, unde fu arsă, apoi cenușa ei fu aruncată în fluviu.

Iată ce minune s-a întâmplat în vremea tatălui tău, regele Nebaka: este una din vrăjile pe care le-a săvârșit Căpetenia cititorilor. Webationer.

Atunci măria-sa faraonul Kheops grăi astfel:

– Să se aducă (prinos de jertfă) o mie de pâini, o sută de urcioare de bere, un bou și două măsuri de tămâie regelui Egiptului de Sus și de Jos, Nebka cu glasul îndrituit, și să se aducă (jertfă) o prăjitură, un urcior de bere, o bucată de carne și o măsură de tămâie Căpeteniei cititorilor, Webationer, căci am văzut o pildă a puterii sale!

Și se făcu întocmai cum poruncise măria-sa.

A TREIA POVESTIRE:

O MINUNE SĂVÂRȘITĂ ÎN VREMEA REGELUI SNEFRU

Atunci Bauefre se ridică spre a vorbi și zise:

– Voi înfățișa măriei-tale o minune din vremea (domniei) tatălui tău, (regele) Snefru cu glasul îndrituit, pe care a săvârșit-o

Căpetenia cititorilor, Djadjaemonkh, ceva ce nu s-a mai petrecut (niodată) până atunci...

Măria-sa trecea într-o zi prin toate încăperile palatului în căutarea unui prilej de desfătare, dar nu află nici unul. Atunci el grăi:

„Aduceți-l pe Căpetenia cititorilor și scribul Djadjaemonkh!”

El fu adus de îndată. Iar măria-sa îi grăi așa:

„Am străbătut toate încăperile palatului în căutarea unui prilej de desfătare, fără să fiu în stare să găsesc vreunul!”

Djadjaemonkh îi spuse:

„Măria-ta să se ducă la iazul palatului. Să ți se pregătească o luntre cu toate fetele frumoase dinlăuntrul palatului. Inima măriei-tale se va desfăta când le va vedea vâslind (pe iaz) în sus și-n jos. Și atâta vreme cât vei privi la frumoasele tufișuri (de pe marginea) iazului tău și te vei uita la ogoarele ce îl mărginesc, ca și la malurile sale, inima ta va fi încântată de aceste priveliști”.

Regele grăi astfel:

„De bună seamă voi pune la cale o preumblare pe apă. Să mi se aducă douăzeci de vâsle de lemn de abanos acoperite cu foiță de aur, iar mânerele lor să fie de lemn de santal împodobit cu aur curat. Și să mi se aducă și douăzeci de femei cu cele mai frumoase trupuri⁴, cu sânii (tari) și cu părul împletit în cosițe, al căror pântec n-a dat naștere nici unui copil. Să mi se aducă de asemenea douăzeci de voaluri, care vor fi date celor douăzeci de femei după ce își vor fi dezbrăcat veșmintele lor”.

Și se făcu întocmai cum poruncise măria-sa.

Așadar ele vâsliră pe iaz în sus și-n jos. Inima măriei-sale se bucura când le vedea vâslind. Dar una din femei care se afla în partea dinapoi a luntrei se apucă să-și împletească cosițele, și giuvaerul ei de peruzea nouă, întruchipând un pește, căzu în apă. De atunci ea nu mai grăi nimic, încetă să mai vâslească și (toată) ceata ei tăcu de asemenea și nu mai vâsli deloc. Măria-sa zise atunci:

„De ce nu mai vâsliți?”

Ele răspunseră:

„Căpetenia noastră a tăcut și a încetat să mai vâslească”.

---

⁴ Vechii egipteni judecau frumusețea femeilor după trup, nu după chipul lor.

Măria-sa o întrebă pe căpetenia lor:

„De ce nu mai vâslești?”

Ea răspunse:

„Pentru că giuvaerul meu din peruzea nouă, întruchipând un pește, mi-a căzut în apă”.

Atunci măria-sa îi spuse:

„Nu vrei să-ți dau altul în loc?”

„Țin mai mult la ceea ce este al meu decât la ceea ce e asemenea lui”.

Atunci (măria-sa) grăi așa:

„Mergeți și aduceți-mi-l pe Căpetenia cititorilor (Djadjaemonkh)!”

El fu degrabă adus și măria-sa spuse:

„Djadjaemonkh, fratele meu, am făcut așa cum m-ai învățat, și inima măriei (mele) s-a bucurat văzându-le cum vâslesc. Dar giuvaerul de peruzea nouă a căpeteniei celor ce vâsleau a căzut în apă; (ea a amuțit) atunci, n-a mai vorbit și a încetat să vâslească, încât a turburat toată ceata sa. Eu i-am grăit așa: *De ce nu mai vâslești?* Ea mi-a răspuns: *Pentru că giuvaerul meu din peruzea nouă, întruchipând un pește, a căzut în apă.* Eu i-am spus atunci: *Tu vâslește, că eu îl voi înlocui.* Dar ea mi-a răspuns: *Țin mai mult la ceea ce este al meu decât la ceea ce este asemănător lui*”.

Atunci Căpetenia cititorilor rosti câteva descântece vrăjitoarești, apoi așează jumătate din apa iazului peste cealaltă jumătate și găsi giuvaerul întruchipând un pește, care se afla într-un ciob de oală; se duse și îl luă, astfel că el fu înapoiat stăpânei sale.

Dar apa, care era de doisprezece coți în mijlocul iazului, ajunsese să fie de douăzeci și patru de coți după ce fusese suprapusă⁵. El rosti iarăși câteva descântece vrăjitoarești și aduse la loc apa iazului în starea sa de mai înainte.

Măria-sa petrecu întreaga zi sărbătorește, în tovărășia întregii sale curți regale. Apoi măria-sa răsplăti pe Căpetenia cititorilor Djadjaemonkh cu tot felul de lucruri bune.

---

⁵ În *Ieșirea*, 14, 21, Moise, crescut de fata unui faraon și care învățase toată „Înțelepciunea egipteană”, desparte și el apele Mării Roșii: „Și s-a făcut marea uscată că s-au despărțit apele”.

Iată o minune care s-a petrecut în vremea tatălui tău, regele Snefru, una din cele pe care le-a săvârșit Căpetenia cititorilor și scribul de zapise Djadjaemonkh.

Atunci măria-sa faraonul Kheops spuse:

– Să se dea o mie de pâini, o sută de urcioare de bere, un bou și două măsuri de tămâie drept prinos de jertfă pentru regele Egiptului de Sus și de Jos, Snefru cu glasul îndrituit, și să se dea o prăjitură, un urcior de bere și o măsură de tămâie Căpeteniei cititorilor și scribului de zapise Djadjaemonkh, căci am văzut o pildă a puterii sale.

Și se făcu întocmai cum poruncise măria-sa.

A PATRA POVESTIRE:

O MINUNE DIN TIMPUL REGELUI KHEOPS ÎNSUȘI

Atunci principele Dedefhor se ridică pentru a vorbi și grăi astfel:

– (Până acum ai ascultat) ce fel de minuni au fost în stare să (săvârșească) cei care au răposat, încât nu se poate deosebi în ele adevărul (de) minciună. (Dar trăiește în vremurile) măriei-tale un om care nu-ți este cunoscut (și care este un mare vrăjitor). Măria-sa a spus:

– Despre cine este vorba, Dedefhor, (fiul meu?)

Drept răspuns, prințul Dedefhor zise:

– Se află un locuitor cu numele Djedi, care sălășuiește în cetatea Djed-Snefru⁶ cel cu glasul îndrituit. Este un locuitor al cetății care are o sută zece ani⁷ și mănâncă cinci sute de pâini, iar cât privește carnea, înfulecă o pulpă de bou, și care și astăzi bea o sută de urcioare de bere. El se pricepe să pună la loc un cap tăiat, el poate să facă să

---

⁶ Numele orașului înseamnă „(faraonul) Snefru dăinuiește“ și se află lângă piramida lui Snefru, la Meidum.

⁷ O sută zece ani reprezentau pentru vechii egipteni vârsta la care ajung cei drepti. Este vârsta la care moare și Iosif, ajuns vizir al unui faraon (cf. *Facerea*, 50, 26), apoi autorul *Maximelor lui Ptah-hotep* (cf. versetul 641).

meargă de-a-ndăratelea un leu, al cărui lanț atârnă pe pământ; în sfârșit, el știe numărul încăperilor tainice ale capiştei zeului Thot.

Or, măria-sa faraonul Egiptului de Sus și de Jos, Kheops cu glasul îndrituit, își petrecea tot timpul căutând încăperile tainice ale capiştei zeului Thot, spre a-și clădi ceva asemănător pentru orizontul său (după moarte). Atunci măria-sa a spus:

– Tu însuți, Dedefhor, fiul meu, te vei duce să mi-l aduci!

De îndată se pregătiră luntrele pentru prințul Dedefhor și acesta o porni pe Nil în sus, către cetatea Djed-Snefru cel cu glasul îndrituit. Și când luntrele ajunseră la mal, el se duse (într-acolo), după ce se așeză într-o lectică de abanos, ale cărei brațe erau de lemn de *sesenem* acoperit cu (cu foițe) de aur. Când sosi la Djedi, lectica fu așezată pe pământ. Atunci prințul se sculă din lectică pentru a se închina vrăjitorului. L-a găsit pe Djedi întins pe o rogojină, în pragul casei sale; un slujitor care îi ținea capul îl ungea (cu o alifie), în vreme ce altul îi freca tălpile. Iar prințul Dedefhor (văzându-l pe el) grăi astfel:

– Starea ta este aidoma unui bărbat care n-a ajuns încă la o vârstă înaintată, (cu toate că de fapt) ai ajuns la bătrânețea cea mai adâncă, fiind în pragul morții, al punerii în mormânt și al îngropăciunii. (Starea ta este asemenea) unui bărbat care doarme până se luminează de ziuă și care e ferit de boli, fără ca tusea să-l înece!

Așa se obișnuiește să se dea binețe unui bătrân venerabil. (Apoi îi spuse):

– Am venit aici să te poftesc la tatăl meu, (regele) Kheops cel cu glasul îndrituit. Vei gusta din aceste merinde alese pe care le hărăzește regele celor care îl slujesc; și el te va face să ajungi – străbătând o viață fericită – la părinții tăi aflați în cetatea morților.

Atunci Djedi îi răspunse:

– Pace ție, pace ție! Dedefhor, fiule de rege, scump părintelui său! Fie ca tatăl tău, (regele) Kheops cel cu glasul îndrituit, să te răsplătească pe tine! Să crească trecerea ta în rândul celor bătrâni! Fie ca sufletul tău să-ți înfrunte vrăjmașul, fie ca sufletul tău să dibuiască drumurile ce duc spre poarta Hebesbag!⁸

---

⁸ Un zeu care păzea poarta ce ducea la lumea de apoi. Numele său înseamnă „cel ce ascunde moartea”.

Așa se închină un om, dând binețe unui fiu de rege.

Atunci prințul Dedefhor îi întinse mâinile, îl sculă și merse cu el spre mal, ținându-l de mână. Dar Djedi grăi:

– Dă poruncă să mi se dea o luntre pentru copiii și cărțile mele!

Și el primi două luntre cu vâslitorii lor, iar Djedi plecă, plutind pe Nil în jos, în corabia unde se afla prințul Dedefhor. După ce au ajuns la curtea (regelui), principele Dedefhor intră, spre a-și vesti sosirea măriei-sale regelui Kheops cel cu glasul îndrituit. Prințul Dedefhor grăi:

– Stăpâne, domnul meu, (bucură-te de) viață, sănătate și putere!

– I-am adus pe Djedi!

Măria-sa îi zise atunci:

– Du-te și cheamă-l!

Apoi măria-sa intră în marea încăpere a palatului său (bucură-se el de viață, sănătate și putere!) și la dânsul au adus pe Djedi, iar măria-sa îi grăi astfel:

– Cum se face, Djedi, că nu mi-a fost dat să te văd (până acum)?

Iar Djedi îi răspunse:

– Doar omul chemat vine, stăpâne, (bucura-te-ai de) viață, sănătate și putere! Am fost chemat și iată-mă aici!

Și măria-sa cuvântă așa:

– E adevărat ce se spune (despre tine), că te pricepi să pui la loc un cap tăiat?

Și Djedi zise la rândul său:

– Da, știu să fac acestea, rege, (bucură-te de) viață, sănătate și putere, stăpânul meu!

Atunci măria-sa spuse:

– Să mi se aducă întemnițatul ce se află în închisoare, după ce i s-a tăiat capul. Dar Djedi îi spuse:

– Nu, nu o ființă omenească, stăpâne, (bucură-te de) viață, sănătate și putere – căci este oprit să faci un asemenea lucru turmei celei sfinte (a zeilor).

Atunci i se aduse o gâscă, căreia i se tăiasc capul. Apoi gâsca fu așezată în partea de apus a mării încăperi a palatului (faraonului), iar capul ei în partea stângă. Djedi rosti câteva descântece vrăjitoarești, și gâsca se ridică și porni clătinându-se, iar capul făcu

la fel. Când cele două părți se uniră, găscă se înălță pe picioarele ei, gâgâind. Apoi fu adusă o pasăre de apă și i se făcu același lucru. În cele din urmă, măria-sa puse să i se aducă un bou, al cărui cap zăcea pe pământ, desprins de grumaz. Djedi rosti iarăși câteva cuvinte de vrajă, și boul se ridică în picioare înaintea bătrânului, în vreme ce funia cu care fusese legat se târa pe jos.

Faraonul Kheops cel cu glasul îndrituit cuvântă mai apoi:

– Și se spune iarăși că tu știi numărul încăperilor tainice ale capiştei lui Thot?

Djedi răspunse:

– Să fie cu iertăciune, măria-ta, stăpânul meu – bucură-te de viață, sănătate și putere – eu nu știu numărul lor, dar știu locul unde sunt.

Măria-sa îl întrebă:

– Unde sunt?

Atunci Djedi răspunse:

– Se află o lădiță din piatră de cremene într-o încăpere numită a Recensământului, la Heliopolis. (Deci) în această lădiță se află!

(Măria-sa) îi zise:

– Adă-mi-o aici!

Djedi îi răspunse:

– Stăpâne și domn al meu – bucură-te de viață, sănătate și putere – nu, nu eu voi aduce această lădiță.

Măria-sa îl întrebă:

– Cine oare mi-o va aduce?

Djedi spuse:

– Cel mai vârstnic copil dintre cei trei care se află în pânțele lui Reddjedet, el îți va aduce această lădiță.

Iar măria-sa grăi către el:

– Desigur, mă voi bucura să o am! Dar cu privire la cele ce mi-ai spus, cine este oare Reddjedet?

Djedi răspunse:

– Este nevasta unui preot al zeului Ra, domnul din Sakhebu⁹, care a purces grea cu trei copii făcuți de Ra, domnul din Sakhebu, și s-a spus despre ei că vor împlini această slujbă aducătoare de binefaceri

---

⁹ Localitate din Egiptul de Jos.

în țara întreagă, iar cel mai mare dintre ei va fi mare vânător în cetatea On (Heliopolis). Însă inima mării-sale se întristă din pricina aceasta, iar Djedi (îi) spuse:

– De ce ești îngândurat și trist, stăpâne, domn al meu (bucură-te de viață, sănătate și putere)? Oare din pricina celor trei copii?...

Măria-sa grăi atunci:

– Pe ce vreme va naște oare Reddjedet?

– Va naște în ziua a 15-a a primei luni a iernii!

Iar măria-sa îi zise:

– Tocmai atunci grămezile de nisip din brațul de apă (numit) al celor Doi Pești sunt ieșite afară și descoperite, slujitorule, (altfel) aș fi trecut deasupra acestui braț de apă (în corabia mea) și aș fi văzut capiștea lui Ra, stăpânul din Sakhebu.

Djedi răspunse:

– Voi face în așa fel ca undele să se înalțe cu patru coți peste grămezile de nisip din brațul de apă al celor Doi Pești.

Atunci măria-sa se duse în palatul său și grăi:

– Poruncească-se lui Djedi să intre în locuința prințului Dedefhor, să locuiască cu el și să i se dea tainul său de hrană, ce va fi de o mie de pâini, o sută de urcioare de bere, un bou și o sută de legături de zarzavat.

Și se făcu totul întocmai cum poruncise măria-sa.

NAȘTEREA REGELUI DIN VIITOAREA DINASTIE

Într-una din zile iată că Reddjedet începu să simtă chinurile (facerii), iar nașterea sa era grea. Atunci măria-sa zeul Ra, domnul din Sakhebu, zise către zeitățile Isis, Nephthys, Meskhenet¹⁰, Heket¹¹ și Khnum:

– Duceți-vă și sloboziți pe Reddjedet de cei trei copii aflați în pânțele ei și care vor împlini o slujbă aducătoare de (mult) bine în țara întreagă. Ei clădi-vor capiștele voastre, îndestula-vor cu

---

¹⁰ Zeița nașterilor.

¹¹ Zeița cu cap de broască ce trecea drept soția zeului Khnum, amândoi fiind adorați la Herur.

prinoase altarele voastre, vor face să propășească mesele voastre cu jertfe și libațiuni și spori-vor darurile voastre!

Zeitățile plecară, după ce se prefăcură în dănțuitoare ce cântau. Zeul Khnum le însoțea, ducând toate lucrurile (lor). Sosiră la casa lui Rawser¹² și îl găsiră stând (încremenit), cu toate veșmintele sale în neorânduială. Ele îi înfățișară șiragurile-*menit* și hârâitoarele lor. Iar el le spuse:

– Străinelor, iată că stăpâna casei se află în durerile facerii și nașterea sa este grea!

Atunci ele i-au grăit așa:

– Îngăduie-ne nouă să o vedem, căci noi știm să moșim!

El le răspunse:

– Duceți-vă!

Și zeitele pătrunseră la Reddjedet, apoi închiseră ușa încăperii după ele. Și atunci Isis ne așeză înaintea ei, Nephthys înapoia ei, iar Heket grăbi nașterea.

Și zeița Isis spuse:

– Nu te arăta prea voinic (*wser*) pentru sânul ei, pentru că numele tău este *Wser-Ka-f* (*Voinic-este-sufletul-său*)! Pruncul îi alunecă în mâini: era un copil îmbrăcat în aur și avea pe cap un acoperământ de peruză scumpă.

Zeitele îl spălară, îi tăiară buricul și după aceea îl așezară între patru cărămizi. Apoi Meșkhenet merse către el și îi ursi astfel:

„(Va fi) un rege care va domni peste întreaga țară!“ în vreme ce zeul Khnum insufla sănătate trupului său.

(Iarăși) zeița Isis se așeză înaintea mamei, zeița Nephthys înapoia ei și zeița Heket grăbi nașterea. Iar zeița Isis spuse:

– Nu întârzia (*sah*) în pântecul mamei, fiindcă te numești *Sahura* (*Ra-întârzie*)¹³.

Și pruncul (nou-născut) îi alunecă în mâini: era un copil (lung) de un cot, având oasele vârtoase; măduarele îi erau îmbrăcate în aur și pe cap avea o podoabă de peruză scumpă. Ele îl spălară, îi tăiară

¹² Soțul lui Reddjedet, al cărui nume înseamnă „Ra este puternic“.

¹³ Joc de cuvinte între $S\ h - w - R'$, care în înseamnă „Ra a dăruit“, și $S\}h - R'$: „Ra a întârziat“, verbul $s\}h$ având amândouă sensurile.

buricul și după aceea îl așezară între patru cărămizi. Apoi Meșkhenet merse către el și îi zise:

„(Va fi) un rege care va domni peste întreaga țară!“ iar zeul Khnum insuflă sănătate trupului său.

(Încă o dată) Isis se așază înaintea (mamei) și zeița Nephthys înapoia ei, iar Heket grăbi nașterea. Iar zeița Isis spuse:

– Nu fi posomorât (*kekuv*) în sânul ei, fiindcă porți numele de *Kekuv* (*Posomorâtul*).

Pruncul îi alunecă în mâini: era un copil (lung) de un cot, cu oasele vârtoase, mădulele îi erau împodobite cu aur și purta pe cap un acoperământ de peruzea scumpă. Meșkhenet merse către el și îi urși astfel:

„(Va fi) un rege care va domni peste țara întreagă!“ și Khnum insuflă sănătate trupului său. Apoi el fu spălat, i se tăie buricul, după care fu așezat între patru cărămizi de lut.

Zeițele ieșiră afară după ce au moșit pe Reddjedet (și au adus la viață) pe cei trei copii, apoi spuseră:

– Veselească-ți-se inima, Rawser, căci ți s-au născut trei copii!
El le grăi așa:

– Străinelor, cu ce să vă răsplătesc? Dați rogu-vă sacul acesta cu orz slujitorului ce vă aduce lucrurile și luați-l pentru voi drept plată, ca să vă faceți bere din el!

Și zeul Khnum luă sacul.

Ele se întoarseră astfel la locul de unde veniseră și Isis grăi către celelalte zeițe:

– Oare am venit aici fără ca să săvârșim – pentru acești copii – o minune pe care s-o vestim tatălui său ce ne-a trimis pe noi?

Atunci ele meșteșugiră trei cununi ale stăpânului – (bucură-se el de) viață, sănătate și putere! – și le așezară în sacul cu orz. Apoi ele stârniră pe cer nori de furtună și de ploaie și se înturnară la aceeași casă. Și aici spuseră:

– Așezați acest sac cu orz, rogu-vă, într-o încăpere ce poate fi pecetluită, până când ne vom întoarce, după ce am dăntuit în părțile dinspre miazănoapte!

Și sacul cu orz fu așezat într-o încăpere ce putea fi pecetluită. Apoi Reddjedet se purifică de necurătenie vreme de paisprezece zile și după aceea grăi către slujnica sa:

– Casa noastră are strânse cele trebuincioase pentru hrană?

Acesta îi răspunse:

– Are toate cele trebuincioase, afară de oale, căci nu s-au adus oale.

Și Reddjedet zise:

– Și de ce nu s-au adus oale?

Slujitoarea îi spuse:

– Nu se află acasă la noi din ce să facem bere, în afară de sacul cu orz care este al dăntuitoarelor acelea, și el se găsește în încăperea închisă cu pecetie!

Reddjedet grăi către slujnică:

– Pogoară-te și adă orzul acela, Rawser (soțul meu) le va da (orz) la fel de bun, când străinele vor face cale întoarsă.

Slujnica se duse, deschise camera și auzi zvon de cântece, muzică și de dăntuire, apoi aplauze, adică tot ce se face pentru un rege într-o încăpere. Ea (se duse) și povesti lui Reddjedet tot ce auzise. Aceasta străbătu încăperea, dar nu putu să afle locul din care veneau aceste zvonuri. Atunci ea își apleacă urechea la sac și auzi că (zarva) venea din sac, dinlăuntrul său. Ea așeză (sacul) într-o ladă, care fu vârată într-altă ladă, fiind apoi înconjurată cu un brâu de piele. Și așeză toate acestea într-o încăpere care avea în ea toate uneltele de gătit, apoi închise ușa și o pecetlui. Când se întoarse acasă Rawser, venind de pe ogoarele (sale), Reddjedet îi povesti această pățanie. El fu foarte vesel; amândoi se așezară și petrecură o zi plină de bucurie.

Însă, după ce au trecut câteva zile de la acestea, Reddjedet se certă cu slujnica sa și o pedepsi să primească mai multe lovituri de toiag. Dar slujnica grăi către oamenii ce se aflau în casă:

– Poate să-mi facă ea mie una ca asta? Ea (care) a dat naștere la trei regi. Mă voi duce să spun măriei-sale regelui Kheops cel cu glasul îndrituit!

Așadar ea se duse și găsi pe fratele său după mamă care lega un snop de in pe câmp. El îi spuse:

– Ce cauți aici, fetișcano?

Atunci slujnica îi istorisi întreaga pățanie. Dar fratele ei îi zise:

– Faci oare o faptă (bună) că vii acum la mine, ca și cum ar trebui să fiu și eu amestecat în această pâra?

Atunci el apucă o mână de vrejuri de in spre a o lovi și o bătu zdravăn. Slujnica merse să se spele în apa fluviului, dar un crocodil o răpi.

Atunci fratele său se duse să spună lui Reddjedet tot ce afluase. O găsi pe Reddjedet așezată cu capul pe genunchi, cu inima întristată foarte. El îi spuse:

– Stăpâno, de ce oare îți este inima îndurerată?

Ea răspunse:

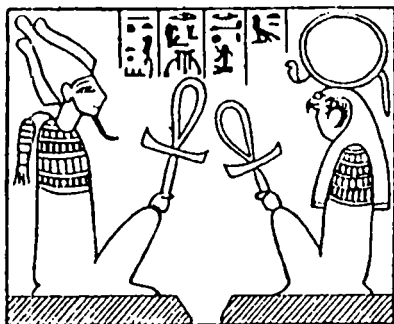
– (Din pricina) fetișcanei care se află în casa mea, căci iată, ea a plecat spunând: „Mă voi duce să te pârașc, (să dau totul în vileag)!“

Atunci el își coborî capul și spuse:

– Stăpâno, într-adevăr, ea a venit să-mi povestească această istorie și a stat alături de mine. Dar eu i-am dat o bătaie strașnică; și s-a dus să scoată puțină apă (spre a se spăla), dar un crocodil a răpit-o!

(Aici se oprește manuscrisul.)

(Traducere și note de Constantin Daniel și Ion Acsan)

FRĂȚII ÎNVĂRĂJBIȚI

Manuscrisul Fraților învrăjbiți, numit și Papirusul Orbiney, este cel mai vechi dintre basmele egiptene cunoscute, fiind descifrat, analizat și tradus în parte de marele egiptolog E. de Rouge încă din 1852. E a constituit subiectul a numeroase studii și analize literare sau filologice publicate în multe limbi. Scrisă într-o vorbire clară, simplă, fără artificii, această povestire se citește ușor. Este de altfel unul din puținele basme egiptene care a ajuns la noi în întregime, fără să-i lipsească un singur rând.

Se pare că învrăjbirea celor doi frați reunește în realitate două basme contopite de un autor din epoca ramesidă (secolul al XIII-lea î. Hr.). Subiectul său nu este neobișnuit: dragostea unei femei măritate pentru un tânăr care o respinge. De aceea, îl părăște soțul ei, învinuindu-l că a vrut să o necinstească. În povestirea aceasta soția lui Anup iubește pe cumnatul său, Bata. Anup vrea să ucidă pe nevinovatul său frate Bata, dar acesta se dezvinovățește și fuge. Mânios, Anup își ucide nevasta și îi aruncă trupul la câini. Textura basmului este deci foarte asemănătoare cu povestea lui Iosif, ce se petrece tot în Egipt, de acest tânăr frumos îndrăgostindu-se soția unui dregător egiptean, Putifar. Când este respinsă, ea îl denunță soțului său, aducându-i aceeași învinuire ca soția lui Anup (Facerea, 39, 7 și u.).

Dar această povestire trebuie să aibă legătură și cu magia și cu practicile vrăjitoarești atât de răspândite în Egipt. De fapt, miraculosul abundă în acest text; animalele vorbesc, oamenii le

înțeleg graiul, zeei intervin, iar Bata, personajul principal, face prorociri. Amândoi frații poartă nume divine: Anup pe acela al zeului cu cap de șacal și călăuzitor al sufletelor în lumea de apoi Anubis, iar Bata se poate traduce prin „suflet al țării“ ba flind, precum se știe, unul din numele celor trei suflete care, potrivit credinței egiptenilor vechi, sălășuiesc în om (ba, akh și ka). Bata era adorat în localitatea Saka din noma Cynopolis, în Egiptul de Mijloc.

În a doua parte a basmului, magia domină întreaga acțiune și nu vedem decât vrăji, farmece și metamorfoze care se succed unele după altele, alături de moartea și învierea de mai multe ori a lui Bata.

Se pare că această povestire a fost răspândită de timpuriu în folclorul multor popoare din Orient, și metamorfozele lui Bata, ca și vrăjile sale se regăsesc în basmele din India, Abisinia, Europa de Răsărit. Dar chiar în vremurile mai vechi descoperim influența acestui basm în metamorfozele lui Proteu din al IV-lea cânt al Odiseei lui Homer. Un număr de teme din această povestire pot fi regăsite în mai toate literaturile populare din Asia și Europa: cea a „trupului fără suflet“, cea a „inimii care învie în apă“ sau cea a „suviței de păr“.

Trebuie să admitem că povestirea aceasta, scrisă cu cel puțin 1300 de ani înainte de era noastră în Egipt, a avut o foarte largă difuziune.

Manuscrisul povestirii, aflat în Papirusul Orbiney din British Museum 10183, are 19 pagini și este opera scribului Eunena, care a trăit pe vremea faraonului Mineptah-Siptah (1219–1210 î. Hr.), la sfârșitul dinastiei a XIX-a.

...Cică au fost odată doi frați având aceeași mamă și același tată; Anubis se numea cel mare și cel mic Bata. Anubis avea casă și nevastă, iar mezinul viețuia împreună cu ei, ca și cum ar fi fost fiul lor. Fratele cel mic croia pentru cel mare veșminte, ducea vitele la pășune, ara, secera, adică el săvârșea toate muncile ce trebuiau făcute pe ogoare. Căci mezinul era un flăcău vânjos de nu-și afla perechea în toată țara; puterea unui zeu sălășuia în el.

Multe zile trecură astfel; fratele cel mic se afla cu vitele – după zilnicul său obicei – și în fiecare seară el se întorcea acasă încărcat cu puzderie de buruieni de câmp, cu lapte, cu lemne și tot felul de lucruri bune și de folos, pe care le dăruia câmpia. Așeza (totul) înaintea fratelui său mai mare, care ședea lângă nevasta sa. Apoi bea și mânca și ieșea ca să petreacă noaptea în staul, singur în (mijlocul) vitelor¹. Când pământul se lumina iarăși și începea o zi nouă, (el pregătea mâncăruri) fierte și le pune înaintea fratelui său mai mare, iar (acesta) îi dădea pâini coapte cu care să se ducă la câmp.

Și mezinul lua cu el vacile, să le ducă la pășune. Dar în vreme ce mergea înapoia vacilor sale, acestea își spuneau una alteia: „Iarba este bună în locul cutare“. Bata auzea tot ce-și spuneau ele și le ducea în locul cel bun, (unde creștea) iarba pe care o poșteau. Și vacile de care se îngrijea se făcuseră foarte, foarte frumoase și ele nășteau viței mulți.

Iar în vremea aratului, fratele său cel mare îi zise:

– Pregătește o pereche (de vaci) pentru plug, căci pământul a ieșit acum din apă² și e numai bun de arat. Apoi vino în câmp cu semințele, căci vom începe să arăm vârtos mâine dimineată! Așa i-a grăit el, și mezinul a făcut tot ce-i poruncise fratele mai mare.

Când pământul se luminează iarăși și începu o nouă zi, frații se duseră la câmp cu semințele lor și începură vârtos să are; și munca le umplu inima de bucurie, încă de la începutul lucrului lor³.

Multe zile trecură astfel; în timp ce se aflau ei pe câmp, rămăseseră fără semințe. Fratele cel mare îl trimise pe mezin acasă, spunându-i atunci:

– Du-te și adu-mi semințe din sat!

Acasă mezinul dădu de nevasta fratelui său, care tocmai se pieptăna. El îi grăi astfel:

---

¹ Spre deosebire de multe alte popoare, țăranii egipteni dormeau deseori cu vitele în aceeași încăpere, după cum observă și Herodot (II, 36), care scrie că: „Toți oamenii trăiesc separat de vite, egiptenii viețuiesc amestecați cu ele“.

² Este anotimpul *peret*, care urmează anotimpului inundației *akhet*. Ogoarele ieșeau (*p r*) din apă în anotimpul acestea (*p r. t*) și puteau să fie arate – dacă era nevoie – apoi semănate.

³ Era prima muncă agricolă îndeplinită după anotimpul inundației (*akhet*).

– Scoală-te și dă-mi semințe ca să mă întorc în câmp, căci fratele meu mai mare mă așteaptă. Nu întârzia!

Ea îi dădu următorul răspuns:

– Du-te, deschide grânarul și ia tu însuși ce ai nevoie, ca să nu rămână neisprăvită găteala capului meu!

Flăcăul intră atunci în grajd, de unde se întoarse cu un vas mare, vrând să ia cu el cât mai multe semințe; puse (în saci) orz și secară și ieși, cărând (sacii) în spinare. Ea îi spuse:

– Ce povară duci pe umărul tău?

El îi răspunse:

– Trei saci de secară și doi saci de orz, cu totul cinci saci⁴, iată cât duc pe umărul meu!

Așa i-a răspuns, dar ea i-a grăit iarăși astfel:

– Ești înzestrat cu o mare putere și zi de zi văd cât de voinic ești! Și ea a profitat să-l cunoască pe el, așa cum (o femeie) cunoaște îndeaproape un om. Se ridică deci, îl apucă de (de mână) și îi spuse:

– Vino, să petrecem un ceas (împreună), să ne dragostim amândoi; vei avea doar de câștigat, căci îți voi face veșminte frumoase!

Atunci tânărul păru aidoma unui leopard mâniaș din Egiptul de Jos, datorită cuvintelor urâte pe care le auzise, și ea se sperie din cale-afară. El îi spuse următoarele vorbe:

– Bine, dar tu ești pentru mine ca o mamă, iar soțul tău este pentru mine ca un tată; el (fratele meu) m-a crescut. Ce înseamnă nerușinatele cuvinte pe care mi le-ai spus? Să nu le mai rostești niciodată! Nici prin gând să nu-ți dea că le voi repeta cuiva și în fața nimănui gura mea nu va scăpa vreuna (din spuselor tale)!

Apoi își săltă (pe spinare) sacii grei și porni cu ei spre câmp. Cum ajunsese la fratele său, amândoi se apucară să lucreze cât șapte, văzându-și de rosturile lor.

Într-un târziu, spre seară, fratele cel mai mare se întoarse acasă, în timp ce mezinul mai zăbovi încă alături de vitele sale (pe câmp). El încărcase pe umerii săi toate roadele câmpului și mâna vitele din urmă, spre a le culca în staulul (lor) din sat.

---

⁴ Sacul ((*h*’, *r*)) avea 76 litri și ½. Cinci saci însumau deci 380 litri sau o greutate de 280 kg. Sacul era divizat în 16 *heqat*.

Dar nevasta fratelui celui mai mare era înspăimântată din pricina vorbelor care îi scăpaseră. De aceea luă untură și seu (și se unse cu ele), ca să pară plină de vânătași și să spună bărbatului ei: „Fratele tău cel mic m-a bătut!” Când bărbatul ei se întoarse acasă, după zilnicul său obicei, și intră în casă, o găsi pe nevasta lui culcată, prefăcându-se că este bolnavă. Și ea nu-i vărsă apă pe mâini, cum îi era obiceiul, nu aprinse opaițul în așteptarea lui; bezna domnea în toată casa, iar stăpâna stătea culcată ca după multe vărsături. Bărbatul său îi zise:

– Cine ți-a spus vorbe de ocară?

Ea îi răspunse:

– Nimeni nu mi-a spus vorbe de ocară, afară de fratele tău mezin. Când a venit să ia semințe pentru tine și m-a găsit singură, mi-a zis: „Vino să petrecem un ceas (împreună), hai să ne drăgostim! Pune-ți peruca!” Așa mi-a grăit el, dar eu nu i-am dat ascultate... (ci i-am spus așa): „Oare nu sunt eu ca și mama ta? Iar fratele tău cel mare nu este ca și tatăl tău?” Așa i-am spus, iar el s-a înfricoșat (atunci) și m-a bătut, ca nu cumva să-ți pomenesc vreuna (din vorbele lui). Dar dacă tu îngădui ca el să mai trăiască, eu îmi voi lua viața. De aceea, când va veni (acasă), tu să nu-l ascuți. Căci eu sufăr mult (gândindu-mă) la mârșăvia pe care era gata-gata s-o săvârșească mai devreme!

Atunci fratele cel mai mare (se mânie) ca un leopard din Egiptul de Jos; își ascuți sulița și o înșfăcă. Apoi se așeză în spatele ușii staulului, ca să-și ucidă fratele mai mic, când el se va întoarce spre seară, mânând vitele în staul.

Dar la asfințitul soarelui mezinul încarcă toate buruienile de pe câmp, după zilnicul său obicei, apoi se întoarse acasă. Când vaca din capul șirului intră în staul, ea grăi către păstor:

– la seama! Fratele tău mai mare e aici și te așteaptă cu sulița sa, gata să te ucidă. Depărtează-te de el și fugi!

Mezinul pricepu ce-a grăit vaca din capul șirului. Vaca următoare (intră și ea), grăindu-i la fel. Ca atare se uită sub ușa staulului și zări picioarele fratelui său mai mare. El se aținea în spatele ușii, cu sulița în mână.

Zvârlind povara (de pe umerii săi), o luă la fugă. Fratele său mai mare îl alergă și-l urmări (înarmat) cu sulita sa.

Atunci fratele mezin chemă în ajutor pe zeul Ra-Harakhti⁵ zicând:

– Preabunul meu stăpân, tu ești acela ce judeci și (deosebești) pe cel nelegiuit de cel drept!

Ra îi auzi rugăciunea. Și zeul făcu să răsară între el și fratele său mai mare o (întindere de) apă în care mișunau crocodilii. Și un (frate) se afla pe un mal, iar celălalt frate era pe malul (din față). Iar fratele cel mare se lovi de două ori peste mână (de necaz) că nu-l ucisese pe mezin. Însă fratele său cel mic îl chemă de pe malul celălalt, spunând:

– Rămâi aici, până se vor ivi zorile. Când talerul soarelui se va înălța pe cer, îi voi cere să mă judece de față cu tine, și cel nelegiuit va fi dat pe mâna celui drept. Căci niciodată nu voi mai viețui (iarăși) alături de tine și nici că mă voi mai afla în locul unde vei fi tu. Mă voi duce în Valea Pinului.

Când se luminează iarăși și începu o nouă zi, zeul Ra-Harakhti se înălță și atunci unul îl văzu pe celălalt. Iar fratele mezin grăi către fratele său mai mare, zicând:

– Drept este să alergi după mine spre a mă ucide tâlhărește, fără să ascuți o vorbă rostită de gura mea? Eu sunt, totuși, fratele tău mai mic și tu îmi ești ca un tată, iar nevasta ta este pentru mine ca o mamă. Nu e așa? Când m-ai trimis să-ți aduc semințe, nevasta ta mi-a spus: „Vino să petrecem un ceas (împreună), haide să ne drăgostim!” Iată! Ea a răstălmăcit faptele, (înfățișându-le) într-un fel potrivit mie!

Și îi arătă cu de-amănuntul tot ceea ce a fost între el și nevasta lui. Apoi el se jură pe Ra-Harakhti.

– (Cum ai putut) să alergi ca să mă ucizi tâlhărește cu sulita, fiindcă te-a atârnat târătura aceea?

El se duse să caute o trestie tăioasă și își tăie mădularul bărbătesc; îl aruncă în apă și un somn îl înghiți⁶. Atunci își pierdu puterile și

---

⁵ În cetatea Heliopolis, zeul Ra era unit cu zeul Horus, formând zeitatea numită *Ra-Har-akhti*, „Ra-Horus-al-orizontalului”.

⁶ În legenda lui Osiris, mădularul zeului este înghițit tot de un pește.

se simți din cale-afară de abătut. Iar inima fratelui său se întristă adânc, și el rămase acolo, plângându-l în hohote, fără să poată să treacă pe malul unde se afla mezinul, din pricina puzderiei de crocodili.

Și mezinul îl chemă, zicându-i:

– Așadar voiai să faci o nelegiuire! Și nu te-ai gândit deloc la o faptă bună sau la vreuna din faptele pe care le-am săvârșit în folosul tău. Întoarce-te acum la casa ta și îngrijește-ți vitele, căci eu nu voi mai sta în locul unde vei fi tu. Mă voi duce în Valea Pinului⁷. Iată ce trebuie să faci pentru mine (mai târziu): să vii și să mă îngrijești când ai să afli că mi s-a întâmplat o nenorocire – căci îmi voi smulge inima și o voi înfige în vârful Pinului (din valea aceea). Dacă Pinul va fi tăiat și (inima mea) va cădea (pe pământ), iar tu vei veni s-o cauți, chiar de vei irosi șapte ani în căutarea ei, nu-ți pierde nădejdea (și caut-o). Iar după ce o vei afla și o vei pune într-un vas cu apă proaspătă, atunci eu am să înviez, ca să mă răzbun pe cel ce m-a lovit. Vei ști că mi s-a întâmplat o nenorocire când ți se va înmâna un urcior cu bere și el se va revărsa. Când ți se va întâmpla una ca asta, să nu mai zăbovești deloc (și să vii)!

Apoi mezinul se duse spre Valea Pinului, în vreme ce fratele său cel mare se întoarse acasă; avea mâinile murdare de noroi și le ținea la ceafă. O dată ajuns acasă, își căsăpi nevasta și o lăsă să fie mâncată de câini, după care se așeză și începu să plângă, tânguindu-se din pricina fratelui său mezin.

Multe zile trecură de la această pățanie și mezinul se afla tot în Valea Pinului, și nimeni nu era alături de dânsul. El își petrecea ziua alergând după vânat în pustiu și se întorcea abia seara, spre a dormi sub Pinul în vârful căruia își pusese inima.

Și după multă vreme, el își clădi cu mâinile sale în Valea Pinului o casă întărită, plină cu tot felul de bunătăți, și avea de gând să-și orânduiască (aici) o gospodărie. Într-o zi, când se afla departe de întăritura sa, se întâlni cu Ceata celor Nouă zei (Enneada), care călătoreau, îngrijindu-se de treburile întregii țări. Toți nouă se vorbiră între ei, apoi grăiră către Bata:

---

⁷ În Liban (unii egiptologi spun că e vorba de un cedru, nu de un pin).

– Ei, Bata! taur al celor Nouă zei, stai aici singur (după) ce ai fugit din satul tău spre a scăpa nevasta lui Anubis, fratele tău mai mare? Află, deci, că el și-a ucis nevasta, și astfel ești răzbunat pentru tot răul pe care ți l-a pricinuit!

Și inima zeilor se milostivi de el, iar Ra-Harakhti spuse zeului Khnum⁸:

–Făurește o nevestă pentru Bata, ca să nu stea singur!

Și zeul Khnum îi făuri o soață: era mai frumoasă la trup decât orice femeie din întreaga țară și divina sămânță sălășluia în ea. Cele șapte zeițe Hathor, Ursitoarele, veniră să o vadă și îi spuseră într-un glas: „Ea va muri de sabie“.

Iar Bata o îndrăgea nespus de mult: o lăsa în casă, în vreme ce el își petrecea ziua fugărind în pustie vânatul pe care îl aducea, așezându-l dinaintea ei. Și el îi spuse:

– Nu ieși afară, să nu te fure Zeul Mării⁹; nu o să poți să scapi de el, căci la urma urmelor tu nu ești decât o femeie. Inima mea se află în vârful Pinului (din această vale), iar dacă un altul o găsește, va trebui să mă lupt cu el (pentru ea). Și el îi dezvălui taina privitoare la inima sa.

După ce s-au depănat multe zile, Bata se duse să vâneze, așa cum era zilnicul lui obicei. Și tânăra-i soață ieși să se preumbe în (umbră) Pinului, care era alături de casa lor. Dar iată că-l zări pe Zeul Mării, ce-și rostogolea valurile înapoia ei; atunci se așternu pe fugă și, alergând, intră în casă. Dar Zeul Mării strigă către Pin și-i spuse:

– Prinde-o și dă-mi-o mie!

Și Pinul smulse o șuviță din părul ei. Zeul Mării o duse în Egipt și o puse în locul (unde trebăluiau) spălătorii Faraonului – bucură-se el de viață, sănătate și putere! Și mirosul șuviței de păr trecu în veșmintele faraonului – bucură-se el de viață, sănătate și putere! Faraonul își certă spălătorii, zicându-le:

---

⁸ Zeul Khnum avea trup omenesc și cap de berbec. Adorat la Elefantina, în sudul Egiptului, el era cel ce dădea apă Nilului. Celebrat ca zeu creator, se afirma despre el că făurește ființele vii pe roata sa de olar.

⁹ Zeul Mării era semiticul *Yam*, care împrumutase multe din caracterele zeului rău Seth.

– Stăruie miros de unsoare în veșmintele faraonului!

Și (spălătorii) erau certați în fiecare zi, încât nu mai știau ce să facă. Căpetenia spălătorilor faraonului veni la spălătorie; inima lui era nespus de tristă datorită muștrărilor (de care avea parte) în fiecare zi. El se opri, așezându-se pe nisip, înaintea șuviței de păr care zăcea în apă. Puse pe un om al său să coboare (în apă) și să-i aducă șuvița. Întrucât mirosul ei era din cele mai plăcute, aceasta fu adusă faraonului. Slujitorii merseă și chemară pe scribii și pe învățații faraonului, care îi spuseră:

– Șuvița aceasta de păr este al unei fete a lui Ra-Harakhti, în care se află sămânța fiecărui zeu. Este un dar (adus) ție, care vine de pe alt tărâm. Pune să se trimiță soli în toate țările străine pentru a aduce (o cosiță la fel), iar solul care va merge în Valea Pinului trimite-l împreună cu un mare număr de oameni, de vrei să-ți aducă acea cosiță!

Atunci măria-sa spuse:

– Spusele voastre sunt bune și înțelepte!

Apoi își trimise în lumea largă (solii).

Și după ce au trecut multe zile, oamenii trimiși în țări străine se întoarseră, înfățișând măriei-sale ceea ce aflaseră, dar cei ce s-au dus în Valea Pinului nu s-au mai întors deloc, căci Bata îi ucisese, lăsând în viață doar pe unul din ei, spre a vesti măriei-sale cele întâmplare. Atunci măria-sa trimise ostași în număr mare și de asemenea luptători în care de război, pentru a o aduce (pe soața lui Bata); și împreună cu ei merse și o femeie, în mâinile căreia se aflau tot soiul de podoabe.

Această femeie s-a întors în Egipt împreună (cu soața lui Bata) și toată lumea s-a înveselit în țara întreagă din pricina (sosirii ei). Măriei-sale îi era nespus de dragă și ea fu numită de către faraon marea lui favorită.

Apoi faraonul îi vorbi despre cel care-i era soț, și ea îi spuse măriei-sale:

– Pune să se taie și să se doboare Pinul din vale!

De îndată fură trimiși ostași cu unelte de aramă spre a tăia pinul. Cum ajunseră la Pin, îi tăiară vârful în care se afla inima lui Bata și acesta căzu mort în aceeași clipă.

Când se luminează iarăși pământul și se iviră zorile zilei care sosi după ce Pinul fusese tăiat, Anup, fratele mai mare a lui Bata, intră în casa lui și se așează, spre a se spăla pe mâini. I se dădu un urcior cu bere, și berea se revărsă; i se dădu o oală cu vin, și (vinul) se tulbură. Atunci el își luă toiaagul și sandalele, precum și veșmintele, fără să uite și de armele sale, și se îndreptă spre Valea Pinului.

Intră în casa fratelui său mai mic și găsi pe acesta zăcând pe patul său fără suflare. Amarnic își plânse frățiorul care părea aidoma unui leș. Se duse să-i caute inima sub Pinul sub care mezinul dormea seara. Irosi trei ani tot căutându-i inima, fără a o găsi, și când începu al patrulea an (de căutare), dori din toată inima să se întoarcă în Egipt și își spuse: „Voi pleca mâine!” Așa își zise el în sinea lui.

Dar când pământul se luminează și se ivi o nouă zi, începu să umble sub Pin și își petrecu ziua căutând (inima fratelui său); apoi se întoarse către seară, fiind cu totul absorbit de căutarea inimii fratelui său mezin. Atunci găsi un con de pin și îl luă cu el; era chiar inima fratelui său mezin. Se duse să ia o strachină cu apă neînchipuită și aruncă în ea conul de pin, apoi se așează, după zilnicul său obicei.

De îndată ce sosi noaptea și inima se îmbibă cu apă, Bata clănțăni din toate măduarele sale tremurând și își îndreptă privirile spre fratele său, în vreme ce inima sa se afla încă în strachină.

Atunci Anup, fratele cel mare, luă strachina cu apă neînchipuită în care se afla inima fratelui său mezin și i-o dădu să o bea. Și când inima își redobândi locul ei, (Bata) redeveni cel ce fusese înainte. Cei doi frați se îmbrățișară și își vorbiră unul altuia.

Atunci Bata grăi către fratele său mai mare:

– Iată, mă voi face un taur, având toate culorile¹⁰, dar de un soi necunoscut, și tu vei călători pe spinarea mea până când va răsări soarele¹¹. Când vom ajunge în locul unde se află soția mea, mă voi răzbuna pe ea. Tu mă vei duce în locul unde este (faraonul) și el te va răsplăti din plin și-ți va da în schimb greutatea mea în aur și în

---

¹⁰ Deci Bata se va preface într-un taur care va avea semnele unei origini divine, adică peri de culori diferite, marcă după care se recunoșteau taurii sacri Apis, Mnevis și Bukhis.

¹¹ Adică până în zori. Vor călători toată noaptea.

argint, pentru că m-ai adus la faraon – bucură-se de viață, sănătate și putere! Căci eu voi săvârși o mare minune și datorită mie se vor înveseli toți oamenii în întreaga țară (a Egiptului). Apoi tu o să te întorci în satul tău!

Și după ce pământul s-a luminat și s-a ivit o nouă zi Bata s-a preschimbat în (taur), așa cum îi spusese fratelui său mai mare. Anup, fratele său mai mare, călători pe spinarea lui până în zori, și (taurul) merse unde era faraonul. Acesta se bucură nespus de mult (când îl văzu) și porunci să i se aducă o mare jertfă, zicând:

– O mare minunăție s-a întâmplat!

Și toți s-au veselit datorită lui în întreaga țară. Faraonul plăti greutatea sa în aur și în argint, iar fratele mai mare al lui Bata se întoarse în satul său. Taurului i s-au dat numeroși slujitori, și faraonul – bucură-se de viață, sănătate și putere! – l-a îndrăgit mult, mai mult decât pe orice om din întreaga țară.

După mai multe zile, (taurul) intră în bucătăria (palatului) și stătu în locul unde se găsea favorita (faraonului) și începu să-i grăiască, zicându-i:

– Iată, sunt încă în viață!

Ea îi spuse:

– Dar cine ești tu?

El îi răspunse:

– Sunt Bata, și știi prea bine că tu l-ai îndemnat pe faraon – bucură-se el de viață, sănătate și putere! – să taie pinul din pricina mea, spre a mă împiedica să trăiesc. Iată, sunt încă în viață, sunt un taur!

Atunci favorita (faraonului) se înfricoșă nespus de mult de cele ce-i grăise soțul ei. După aceea, ea ieși din bucătărie, și măria-sa – bucură-se el de viață, sănătate și putere! – se așeză și petrecu cu ea o zi fericită. Ea dădu de băut măriei-sale și acesta fu din cale afară de binevoitor. Și ea grăi către măria-sa, zicându-i:

– Jură-mi pe zei spunând: „Ceea ce îmi va cere iubita mea voi asculta și îndeplini, spre a-i face plăcere!“ Și ea îi spuse apoi:

– Dă-mi să mănânc ficatul taurului ăsta, căci el nu va face niciodată vreo treabă folositoare!

Așa i-a grăit ea. Iar măria-sa a fost nespus de mâhnit de spusele ei și inima faraonului – bucură-se el de viață, sănătate și putere! – se umplu de milă pentru taur.

Și după ce se luminează și se ivi o nouă zi, faraonul porunci să aibă loc o mare serbare care (să însoțească) jertfirea taurului. Și fu chemat cel mai mare dintre casapii faraonului spre a înjunghia taurul. După care el fu înjunghiat.

Și pe când era el pe umerii oamenilor (care îl cărau), casapul îi străpunse beregata (cu un cuțit) și două picături de sânge căzură alături de cele două laturi ale porții măriei-sale – bucură-se el de viață, sănătate și putere! –, una din picături era de-a dreapta porții iar cealaltă de-a stânga porții. Și din (cele două) picături răsăriră doi falnici pomi de persea și fiecare din ei era un arbore de soi. Slujitorii merse să ducă vestea măriei-sale:

– Doi pomi (frumoși) de persea au crescut ca prin minune în timpul nopții, alături de poarta cea mare a măriei-sale!

Și toți au fost bucuroși și datorită lor se veseli țara întreagă, și faraonul le închină o jertfă.

Și după ce au trecut multe zile de la această întâmplare, măria-sa veni în foișorul de peruze, cu o pestriță cunună de flori în jurul gâtului. El se urcă în carul său de luptă cu totul și cu totul de aur și ieși din palat pentru a vedea arborii de persea. Iar favorita (faraonului) ieși înapoia faraonului. Atunci măria-sa se așază sub un arbore de persea și favorita (sa) sub celălalt. Dar Bata grăi către nevasta sa:

– Ei, vânzătoare, eu sunt Bata, sunt încă în viață, cu toată (uneltirea) ta. Și știu prea bine că tu l-ai pus să taie pinul pe faraon – bucură-se el de viață, sănătate și putere! – din pricina mea. M-am prefăcut în taur, și (iarăși) ai pus să mă ucidă!

Și după ce au trecut mai multe zile de la această întâmplare, favorita (faraonului) s-a ridicat și a dat de băut măriei-sale, care a fost bun cu ea. Însă ea grăi către măria-sa:

– Jură-mi pe zeul tău¹² spunând: „Ceea ce îmi va spune iubita (mea) voi asculta și voi săvârși, ca să-i fac plăcerea!” Așa să spui tu!

Și el își plecă urechea la cele ce-i spunea. Iar ea îi zise:

---

¹² Zeul faraonului este zeul al cărui nume îl poartă și la care se închină mai des.

– Pune să se taie acești doi copaci de persea și preschimbă-i în mobilă frumoasă!

(Faraonul) dădu ascultare spuselor ei. Și pe dată măria-sa – bucură-se el de viață, sănătate și putere! – trimise meșteri pricepuți și cei doi pomi de persea ai faraonului fură tăiați.

Iar soția regală, iubita (faraonului), privea la cei ce lucrau, dar o așchie sări din pomii tăiați; (și așchia) nimeri în gura favoritei (faraonului), iar ea o înghiți și pe dată purcese grea. Și (faraonul) făcu din cei doi pomi tot ce voise ea.

După ce trecură multe zile de la această întâmplare, ea născu un băiat. Și se duseră (slujitorii) să-l vestească pe măria-sa.

– Ți s-a născut un băiat!

Apoi aduseră pruncul (la măria-sa), îi dădură o doică și paznici, și datorită lui toți se bucurară în întreaga țară. Și măria-sa se așeză și petrecu o zi fericită, fiind cât se poate de bucuros. Măria-sa îl îndrăgi mult, nespun de mult, și îl numi Regescul Fiu al Țării Kuș¹³. Și după alte multe zile, măria-sa – bucură-se el de viață, sănătate și putere – îl făcu principe moștenitor al întregii țări.

Multe zile trecură după cele povestite, și fiind Bata mulți ani principe moștenitor în țara întreagă, măria-sa – bucură-se el de viață, sănătate și putere! – își luă zborul către cer. Iar Bata zise atunci:

– Să-mi fie aduși înalții dregători ai măriei-sale – bucură-se el de viață, sănătate și putere! – ca să-i învăț și să le povestesc toate peripețiile prin care am trecut.

Fu adusă nevasta lui și, fiind el judecat dimpreună cu ea (de către înalții dregători), i se dădu câștig în pricina sa. Fu adus fratele său cel mare, iar Bata îl făcu principe moștenitor peste întreaga țară. După ce a fost vreme de treizeci de ani rege al Egiptului¹⁴ el trecu la viața (veșnică). Iar fratele cel mare se înălță (ca rege) în locul său, în ziua când Bata și-a dat duhul.

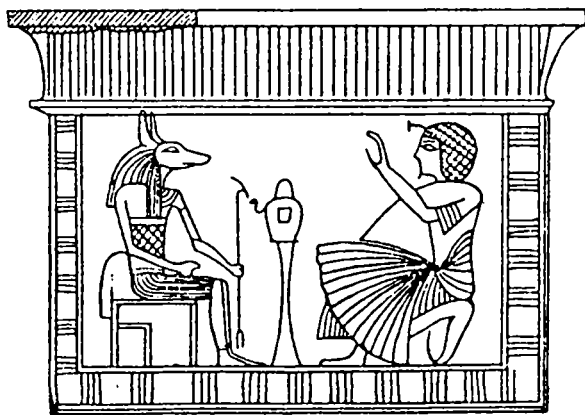
---

¹³ Țara Kuș corespundea Sudanului actual. Titlul acesta de „Regesc Fiu al Țării Kuș” era purtat de viceregiul Nubiei începând cu domnia lui Thutmosis al IV-lea.

¹⁴ Treizeci de ani reprezintă media de viață a unei generații. La acest interval regii celebrau sărbătoarea *sed*, menită să le dea o reîntinerire după cei treizeci de ani de domnie.

(Scrierea) aceasta a ajuns cu bine la capăt, sub îndrumarea scribului Ka-Gabu, care ține de vistieria faraonului – bucură-se el de viață, sănătate și putere! – și sub îndrumarea scribului Hori și a scribului Meremipet. Acest (sul) l-a făcut scribul Eunena, care are cartea. Celui ce o va vorbi de rău, zeul Thot¹⁵ să-i fie potrivnic!

(Traducere și note de Constantin Daniel și Ion Acsan)

---

¹⁵ Thot – zeu lunar, având ca animale sacre pasărea ibis și maimuța babuin – este patronul scribilor, cel care socotește anii, fiind stăpân peste calendar.

Povestea de mai jos, spre deosebire de marea majoritate a textelor literare egiptene, nu este redactată în scriere hieratică pe papirus sau pe bucăți de oale (ostraca), ci este gravată pe piatră în scriere sacră, hieroglifică. Stela care ne-a păstrat acest text se află la Muzeul din Luvru (C. 284). Istorisirea reproduce o legendă populară care circula probabil în Egipt de mult și este înfățișată sub forma unui document oficial care ar fi fost scris pe vremea domniei lui Ramses al II-lea (1301–1235 î. Hr.)

În realitate, relatarea este opera unor scribi, nu din timpul dinastiei etiopiene sau din epoca ptolemaică, ci mai degrabă din vremea primei dominații persane (secolul al VI-lea î. Hr.). Este vorba de un fals executat de altfel fără multă măiestrie, pentru că autorul a dat o parte din numele regale ale lui Thutmosis al IV-lea lui Ramses al II-lea (se știe că faraonii egipteni aveau cinci nume); apoi el nu a putut să imite stilul oficial al inscripțiilor dinastiei a XIX-a. Totuși, întreaga povestire păstrează caracterul general al istorisirilor din epoca ramesidă, iar întâmplările relatate, deși nu sunt riguros exacte din punct de vedere istoric, au oarecare legătură cu evenimentele reale. Într-adevăr, căsătoria lui Ramses al II-lea cu fata regelui hittit Khatușili, fostul său dușman, a impresionat mult poporul egiptean, și un celebru document, „Stela căsătoriei“, relatează acest eveniment fericit în templele din Karnak, Elefantina și Abu-Simbel. În povestirea de față o regăsim pe regina Maatneferure, soția hittită a faraonului egiptean Ramses al II-lea, sub numele puțin schimbat

de Neferure (în egipteană, „Bunătatea-lui-Ra”, pe când Maatneferure ar însemna: „Adevărată-este-bunătatea-lui-Ra”), dar aici se spune că ea este de fel nu din țara Hatti a hitiților din centrul Asiei Mici, ci dintr-o țară așa de îndepărtată, încât erau necesare 17 luni spre a ajunge la ea (de observat că 17 este o cifră ce poartă nenoroc la egipteni, echivalenta numărului 13, de pildă). Se prea poate ca Bakhtan să fie o deformare a termenului Bactrian, dat fiind că consoana „r” nu este pronunțată de egipteni. Bactriana era una din provinciile Imperiului persan ahemenid, situată în nordul Afghanistanului actual. Dar nu regina Neferure joacă rolul principal în povestirea de față, ci sora ei mai mică, principesa Bentrech, grav bolnavă: doctorii din Bakhtan neputând să o vindece, a fost adus de la Theba un „învățat”, adică un vrăjitor, care să o scape de suferință. Nici acest vrăjitor nu poate să o vindece, dar el stabilește că tânăra principesă este stăpânită de un duh rău, și numai un zeu din Egipt va putea să izgonească demonul ce o chinuie. Deci statuia unui zeu egiptean este trimisă la Bakhtan și izgonește duhul rău ce pusesese stăpânire pe trupul principesei, apoi este readusă la Theba. Zeul egiptean care pleacă în această lungă călătorie este „Khonsu-care cârmuiește-la-Theba”, adică „micul Khonsu”, spre deosebire de „marele Khonsu”, care se numește oficial „Khonsu-din Theba-Neferhotep” („Neferhotep” având sensul de „Frumos-principesa-sa”) și care, înzestrat cu o ipotetică putere magică, o acordă zeului Khonsu cel mic spre a vindeca pe principesa bolnavă. Este foarte plauzibil ca această povestire să fi fost făurită de preoții zeului „Khonsu cel mic”, spre a-i arăta puterea vindecătoare și spre a chema la el pe bolnavii din întregul Egipt ca să-i lecuiască, desigur, după aducerea unor ofrande și daruri substanțiale...

Istoria vindecării minunate a domniței din țara Bakhtan a fost tradusă de multe ori și se află, de pildă, în J.H. Breasted, *Ancient Records of Egypt*, vol. III, Chicago, 1906, pp. 429–447, și de marele egiptolog A. de Buck, *De Bentresj-stele*, în *Ex. Oriente Lux.* 10 (1945–1948), pp. 237 și urm.

Horus: puternic taur, cu cununi de aur, a cărui domnie dăinuie la fel ca și cea a lui Atum; *Horus de aur*, cu brațe vânjoase, nimicitor

al celor Nouă Arcuri¹; *Regele Egiptului de Sus și de Jos*: stăpânul celor Două Țări, Usimara-Setepenra. *Fiul lui Ra – rod al trupului său*: Ramses-Miamun (Îndrăgit-de-Amon-Ra), domnul ambelor tronuri din cele Două Țări și al Enneadei², (a zeilor) stăpânind în Theba. Zeul desăvârșit, fiul lui Amon, vlăstarul lui Ra-Harakhti³, slăvită sămânță a Stăpânului Lumii, zămislită de Kamutef⁴, rege al Egiptului, principe al triburilor din pustiu, suveranul care domină cele Nouă Arcuri, cel căruia, de-abia ivit din pântecul mamei sale, i s-au prezis numai biruințe; cel ce, încă din germen, a fost înzestrat cu vitejie; taur cu inima neînfricată atunci când intră pe câmpul (de luptă); zeu-rege care se distinge în ziua victoriei precum zeul Montu⁵; plin de vlagă, ca fiu al zeiței Nut.

Măria-sa aflându-se în Țara Naharina⁶, după obiceiul său din fiecare an, marile căpetenii din țările străine veniră cu capetele plecate și nutriend pașnice gânduri, din pricina puterii măriei-sale, (care se întindea) până foarte departe, spre miazănoapte. Iar darurile lor, numai și numai argint și aur, repuzele, plăcut mirositoare lemne de tot felul din Țara Zeului⁷, le împovărau spinarea și fiecare căuta să întreacă (în râvnă) pe tovarășul său.

Craiul din Bakhtan puse (și el) să se ducă daruri, în fruntea cărora el așează pe fata sa cea mai mare, slăvind pe măria-sa și cerându-i (să-i dea) suflarea vieții. Fiica (craiului) a fost pe placul inimii măriei-sale, care a îndrăgit-o mai mult decât pe oricine. Atunci i s-a statornicit și titlul, acela de: „Marea-soție-a-regelui, Neferura“. Și când măria-sa a ajuns în Egipt, a deținut rangul de soție regală.

---

¹ Cele Nouă Arcuri simbolizau popoarele care atacau Egiptul antic.

² Enneada este o grupare de nouă zei cinstiți la Theba.

³ Ra-Harakhti înseamnă „Ra-Horus-al-orizontalui“.

⁴ Sau Kem-atef, formă specială a lui Amon, însemnând „zeul-ce-a-împlinit-vremea-sa“. Kem-atef era reprezentat ca un șarpe și ar sta la originea numelui Kneph, din greaca veche, care desemna pe zeul primordial din Theba.

⁵ Înainte de Amon, Montu era zeul principal din Theba, fiind închipuit la origine ca un crete și de aceea asimilat cu zeul Horus. Montu era mai ales zeul războiului.

⁶ Regiunea situată între cursul de sus al Eufratului și fluviul Oronte din Fenicia.

⁷ Aici indică Libanul și nu Țara Punt (Somalia de azi)

S-a întâmplat în anul XXIII-lea, în ziua de 22 a celei de a doua luni a verii, când măria-sa se afla în cetatea Theba cea victorioasă, stăpână a cetăților, și aducea solemnele jertfe închinat tatălui său Amon-Ra, stăpânul tronurilor celor Două Țări, în minunata-i sărbătoare din Opet de miazăzi (Luxor), reședința lui favorită de la începutul lumii; (s-a întâmplat așadar) ca măriei-sale să i se spună următoarele: „Un trimis al craiului din Bakhtan a sosit, aducând mai multe daruri pentru soția ta regală“. Atunci el fu adus înaintea măriei-sale, dimpreună cu darurile sale.

El grăi, glorificând pe măria-sa:

„Slavă ție, soare al celor Nouă Arcuri. Dă-ne nouă viață (care vine) de la tine!“

Apoi cuvântă iarăși, sărutând pământul dinaintea măriei-sale, și îi spuse:

„Vin la tine, domnul și stăpânul meu, pentru Bentrech, soră mezină a soției (tale) regale Neferura. O boală a pătruns în trupul ei. Măria-ta să trimeată un învățat spre a o vedea!“

Atunci măria-sa zise:

„Să fie aduși la mine învățații din Casa Vieții⁸ și (de asemenea) dregătorii Curții!“

Atunci regescul scrib Djehutiemheb⁹ se înfățișă înaintea măriei-sale și acesta porunci să meargă la Bakhtan dimpreună cu solul venit (de acolo).

Când învățatul ajunsese în Bakhtan văzu că Bentrech arăta ca o fată care este stăpânită de un duh rău. El găsi pe de altă parte că (acest duh rău) este un vrăjmaș împotriva căruia trebuie luptat¹⁰. Atunci craiul din Bakhtan trimise către măria-sa o altă (scrisoare) întocmită în felul următor: „Domnul și stăpânul meu, o rog pe măria-ta să strămute un zeu (la Bakhtan)“. Această scrisoare a sosit la măria-sa în anul XXVI-lea, în (cea dintâi lună) a verii, în vremea sărbătorii lui Amon, pe când măria-sa se afla în (cetatea) Theba.

---

⁸ Locuința scribilor care deține papirusurile cele mai însemnate.

⁹ Numele înseamnă „Zeu Thot este în sărbătoare“.

¹⁰ Adică este un demon ce poate fi învins, boala tinerei domnițe nefiind incurabilă.

Atunci măria-sa rosti dinaintea lui Khonsu-din-Theba-Neferhotep, aceste cuvinte: „Preamilostivul meu Domn, la tine vin pentru fiica regelui din Bakhtan“. Apoi Khonsu-din-Theba-Neferhotep fu adus la Khnosu-care-cârmuiește-la-(Theba), marele zeu izgonind duhurile rele.

Atunci măria-sa grăi către zeul Khonsu-din-Theba-Neferhotep: „Preamilostive stăpân al meu, dacă îți întorci fața spre Khnosu-care-cârmuiește-la-(Theba), zeul cel mare izgonind duhurile rele, atunci îl vom trimite tocmai în Bakhtan!“ Și zeul își dădu hotărâta lui încuviințare, înclinându-și capul de două ori¹¹.

Atunci măria-sa a spus: „Hărăzește-i lui duhul tău minunat, ca să pot trimite pe zeitatea-sa la Bakhtan, spre a izbăvi pe fata craiului din Bakhtan!“ (Și iarăși s-a înclinat) puternic capul zeului Khonsu-din-Theba-Neferhotep.

Măria-sa dădu poruncă să fie condus zeul Khnosu-(care-cârmuiește-la-Theba) către marea luntre solară (și ca să fie însoțită de) cinci corăbii de marfă, de care de luptă și de cai numeroși, mergând de-a dreapta și de-a stânga.

Zeul ajunsese la Bakhtan după un an și cinci luni. Atunci craiul din Bakhtan veni cu ostașii și căpeteniile sale în întâmpinarea zeului Khnosu-care-cârmuiește-la-Theba. El se culcă pe pântec înaintea lui și zise: „Tu vii la noi ca să ne dai harul tău, din porunca regelui Usimara-Setepenra!“ Apoi acest zeu fu dus în locul unde se afla (domnița) Bentrech. El trimise duhul său fermecat în (trupul) fiicei craiului din Bakhtan, și pe dată ea se tămădui.

Atunci acest duh care se afla în ea grăi către Khnosu-care-cârmuiește-la-Theba:

„Fii binevenit, mare zeu care izgonește duhurile rele! Bakhtan este cetatea ta, locuitorii ei sunt slujitorii tăi, eu însumi sunt slujitorul tău. Mă voi întoarce în locul de unde am plecat, ca să liniștesc inima ta cu privire la cele pentru care ai venit aici. Zeitatea ta să dea poruncă să statornicească o sărbătorească zi pentru mine, craiul din Bakhtan!“

---

¹¹ Preoții zeului regizau aceste mișcări ale zeului prin diferite procedee abil mascate.

Atunci acest zeu făcu un semn cu capul către preotul său, zicând: „Craiul din Bakhtan să aducă o jertfă solemnă dinaintea acestui duh“.

Dar, în vreme ce se petreceau acestea între zeul Khnosu-care-cârmuiește-la-Theba și duhul rău, craiul din Bakhtan stătea acolo cu ostașii săi și îi era tare frică. Atunci el aduse o jertfă solemnă dinaintea zeului Khnosu-care-cârmuiește-la-Theba și dinaintea duhului (ce stăpânea pe fată), craiul din Bakhtan statornicind o zi de sărbătoare în cinstea lor. Atunci duhul se duse în locul unde a voit el, după porunca zeului Khnosu-care-cârmuiește-la-Theba, iar craiul din Bakhtan se bucură nespus de mult, dimpreună cu toți oamenii ce se aflau la Bakhtan.

Apoi (craiul) gândi în sinea sa și își zise: „Voi face în așa fel ca acest zeu să rămână aici în Bakhtan și nu-l voi lăsa să se întoarcă în Egipt“. Și zeul stătu trei ani și nouă luni la Bakhtan.

(Într-o zi când) craiul din Bakhtan dormea în patul său, el văzu (în vis) cum zeul, care își părăsise sanctuarul în chipul unui șoim de aur, își lua zborul către Egipt. El se deșteptă foarte neliniștit și grăi către preotul zeului Khnosu-care-cârmuiește-la-Theba:

„Acest zeu este încă aici cu noi, întoarce carul său către Egipt“. Apoi craiul din Bakhtan îngădui zeului să plece în Egipt, dăruindu-l cu nenumărate lucruri bune (și scumpe) de tot soiul, ca și ostași și care de luptă în număr mare.

Ei ajunseră cu bine la Theba și atunci Khnosu-care-cârmuiește-la-Theba se îndreptă către capîștea lui Khonsu-din-Theba-Neferhotep. Și el așază darurile pe care le primise de la craiul din Bakhtan, adică tot soiul de lucruri bune (și scumpe), dinaintea zeului Khonsu-din-Theba-Neferhotep, fără să păstreze nimic pentru capîștea sa proprie. Iar zeul Khnosu-care-cârmuiește-la-Theba ajunse la capîștea sa cu bine în anul XXXIII-lea, în a nouăsprezecea zi a celei de a doua luni de iarnă (din timpul domniei) regelui Usimara-Setepenra – aibă el parte de viață veșnică precum zeul Ra!

(Traducere și note de Constantin Daniel și Ion Acsan)

Eroul celor două povestiri este Khaemuaset, fiul lui Ramses al II-lea, Setne fiind o alterare a denumirii setem: „preot suprem al zeului Ptah la Memfis“. Aceste două istorisiri (Setne I și Setne II) sunt păstrate prima într-un papirus din Theba secolului al III-lea î. Hr. (acum la muzeul din Cairo, nr. 30646) și a doua într-un papirus datând din secolul al II-lea î. Hr. (acum la British Museum, D.C. IV).

În prima povestire (Setne I) principele dobândește de la spiritul defunctului Naneferkaptah o carte de magie, operă a zeului Thot, pe care o ține alături de mormântul său. Setne reușește să obțină cartea după ce joacă o partidă de table cu spiritul lui Naneferkaptah. Episoadele următoare abundă în scene de magie, farmece, vrăji, apariții ale spiritelor celor morți etc.

Povestirea Setne II este, mai mult decât cea dintâi, plină de magie și de miraculos. Setne obține de la zei un băiat, Siosiri, care încă din copilărie arată o nemărginită putere de a proroci viitorul. O seamă de personaje intervin în povestire, unde se succed de asemenea reincarnări, apariții, vrăji și miracole.

Amândouă aceste istorisiri sunt pline de întâmplări neprevăzute, plăcând și cititorilor de azi prin uimitoarea lui fantezie.

Textul egiptean al ambelor povestiri se află în F. L. Griffith, Stories of High Priests of Memphis, Oxford, 1900.

1. CARTEA DE MAGIE A LUI NANEFERKAPTAH

...Întâmplarea a făcut ca noi să avem un băiat și o fată. Era oare obiceiul să se căsătorească unul cu altul¹? Eu l-am însurat pe Naneferkaptah cu fata unui conducător de oaste, și am dat-o de nevastă pe Ihuret fiului altui conducător de oaste, pentru ca familia noastră să devină numeroasă. A sosit timpul să celebrăm nunta în fața faraonului, și copiii mei au venit înapoia mea.

(*Povestește Ihuret:*) – M-au adus la celebrarea nunții, (dar inima mea era) foarte tristă și nu m-am putut purta ca de obicei. Faraonul îmi spuse:

– Ihuret, i-ai făcut să vină la mine pentru o nimic toată!

– Poruncește să mă mărit cu Naneferkaptah, fratele meu cel mare – îi spusei eu lui – sau de nu, lasă-mă să mă căsătoresc cu fiul unui conducător de oaste și fă ca el să se însoare cu fiica unui alt conducător de oaste și astfel familia noastră să fie mai numeroasă.

Râse faraonul și zise:

– Econom al regelui, să fie dusă Ihuret la casa lui Naneferkaptah, în această noapte, împodobită fiind cu tot ce este frumos.

M-am dus ca soție a lui Naneferkaptah în acea noapte; faraonul m-a făcut să port podoabe de argint și de aur, și toate gâteliile mele erau din casa faraonului.

Naneferkaptah a petrecut o zi fericită cu mine și a primit încă multe (daruri) din casa faraonului. El a dormit cu mine în noaptea aceea și legăturile noastre de dragoste au continuat și mai târziu, fiecare dintre noi iubindu-l pe soțul său.

La sfârșitul lunii mi-am dat seama că nu mi-a venit sorocul. Eu am arătat aceasta faraonului și inima lui s-a bucurat mult. Faraonul mi-a dăruit multe lucruri din casa sa și m-a pus să port podoabe de argint și de aur și de *bissos*², care erau foarte frumoase. Când a sosit

---

¹ Căsătoria între copii ai aceluiași părinți nu era îngăduită în Egipt decât în familia faraonilor. Dar faraonul putea să poruncească astfel de căsătorii, voința lui fiind deasupra legilor.

² O pânză scumpă numită în textele vechi românești *vizon* și care ar putea fi o țesătură de bumbac sau o pânză transparentă din fire de păianjen.

ziua să nasc, am născut pe băiatul meu mai mare, căruia i s-a dat numele de Mer-ib³ și l-au înscris în Cartea din Casa Vieții⁴.

Întâmplarea a făcut ca fratele meu Naneferkaptah să nu aibă altă îndeletnicire decât aceea de a colinda cetatea morților din Memfis, citind inscripții dinlăuntrul templelor, faraonilor și stelele scribilor din Casa Vieții și inscripțiile ce erau pe...

Apoi a avut loc o procesiune (în cinstea zeului) Ptah; Naneferkaptah s-a dus la templu să se roage și el mergea înapoia procesiunii citind inscripțiile de pe capetele zeilor. A văzut un preot-*web*⁵, care râdea de el. Naneferkaptah îl întrebă:

– De ce râzi de mine?

Acela îi răspunse:

– Nu râd de tine, dar râd că tu citeai inscripții care (nu au însemnătate). Dacă vrei să citești inscripții (însemnate), vino cu mine, te voi duce la locul unde se află cartea pe care zeul Thot însuși a scris-o cu mâna sa, când a venit să-i însoțească pe zei, (adică) cele două formule ce se află scrise deasupra acestui (loc).

Dacă (vei citi prima formulă, vei putea) să stăpânești prin vrăji cerul, pământul, lumea de dincolo, munții și marea, și pe deasupra vei înțelege tot ce spun păsările cerului și reptilele și vei vedea peștii din apă și pe duhul care șade deasupra lor. Dacă vei citi a doua formulă, te vei afla în lumea de Apus⁶, la fel cum te afli pe pământ și vei vedea pe zeul Ra care se arată pe cer cu Enneada sa, cu luna în (toată) strălucirea ei.

Naneferkaptah îi spuse:

– Într-adevăr, spune-mi ce lucru de preț dorești să ai, și eu mă voi strădui ca tu să-l dobândești. În schimb, tu mă vei trimite în locul unde se află acea carte.

Grăit-a preotul-*web* către Naneferkaptah:

---

³ Mer-ib are sensul de „cel drag inimii (cuiva)“.

⁴ Casa Vieții se afla pe lângă temple, funcționând ca o bibliotecă, dar și ca oficiu de stare civilă.

⁵ Preot de rang inferior, *web* având sensul de *pur*.

⁶ Lumea de Apus este lumea de dincolo (raiul).

– Dacă vrei să ajungi în locul unde se află acea carte, va trebui să-mi dai o sută de *debeni*⁷ pentru binele pe care ți-l fac și să te îngrijești să mi se dea două porții de hrană cuvenite unui preot-*web*, fără (nici un) scăzământ.

Naneferkaptah chemă un slujitor și îi porunci să dea cei o sută de *debeni* de argint preotului-*web* și se îngriji să aibă parte de două porții (de hrană zilnică). (După ce) a făcut acestea, preotul-*web* grăi către Naneferkaptah:

– Cartea de care este vorba se află în mijlocul apei (fluviului Nil), la Coptos, într-o cutie de fier; cutia de fier este într-o cutie de aramă; cutia de aramă este înăuntrul unei cutii de lemn-*qedet*, iar cutia de lemn-*qedet*, înăuntrul unei cutii de ivoriu și de lemn de abanos, și cutia de ivoriu și de lemn de abanos este înăuntrul unei cutii de argint, cutia de argint fiind înăuntrul unei cutii de aur, înăuntrul căreia dai de cartea aceea. Dar (o mulțime) de șerpi, de scorpioni și tot felul de reptile mișună înăuntrul cutiei în care se află cartea și un șarpe ce viețuiește de-a pururi veghează în preajma cutiei.

Preotul-*web* de-abia vorbise astfel lui Naneferkaptah, că acesta nu mai știa pe ce lume se află. Ieși din templu și îmi povesti toată pățania lui. El îmi zise:

– Mă duc la Coptos și voi aduce această carte fără să zăbovesc, întorcându-mă pe la miezul nopții.

N-am vrut să-l las pe Naneferkaptah să se ducă la Coptos, dar el nu mă ascultă. Am ajuns până la faraon și i-am repetat spusele preotului-*web*. Atunci îl întrebă faraonul:

– Ce ai de gând să faci?

Iar el spuse:

– Să mi se dea corabia faraonului cu tot de este ea înzestrată. O voi lua pe Ihuret și pe Mer-ib, copilul ei, ducându-i spre miazăzi cu mine. Voi dobândi această carte și nu voi întârzia (să mă întorc cu ea)!

I se dădu corabia faraonului cu tot ce era ea înzestrată. Ne urcarăm pe punte și plutirăm pe fluviu. Ajunserăm la Coptos și de acolo ne călăuziră preoții-*web* ai zeiței Isis din Coptos și preotul econom al lui Isis. Aceștia mi se opuseră și nu șovăiră să pornească împotriva

---

⁷ Este vorba de *debeni* de argint: 1 *deben* = 91 grame = 12 *sat*.

lui Naneferkaptah, în vreme ce soțiile lor se răzvrătiră împotriva mea. (Plecarăm cu corabia) spre țărmul (celălalt) și (merserăm) la templul lui Isis și al lui Harpocrate⁸. Naneferkaptah dădu poruncă să se aducă boi, păsări, vin și arse toate acestea, drept jertfă vărsând și o libațiune în cinstea lui Isis din Coptos și a lui Harpocrate. Aici merserăm la o casă foarte frumoasă și petrecurăm o zi fericită împreună cu preoții-*web* ai lui Isis din Coptos, în vreme ce femeile preoților-*web* petrecură o zi fericită împreună cu mine. Sosind dimineata zilei a cincina de la plecarea noastră, Naneferkaptah ceru să-i aducă multă ceară curată și din ea făcu o luntre prevăzută cu năieri și cu călătorii ei. El citi (apoi) deasupra lor o formulă (magică) și îi făcu să trăiască, înzestrându-i cu suflarea vieții. Luntrea o aruncă (apoi) în apă, umplu corabia faraonului cu nisip... ..și plecă pe puntea (acestei luntre), în vreme ce eu ședeam pe țărmul fluviului la Coptos, spunându-i:

– Știi tu câte se pot întâmpla!

El spuse:

– Corăbieri, potrivit poruncii mele, plutiți cu corabia până la locul unde se află cartea cea minunată!

(Ei plutiră cu corabia și ziua) și noaptea și ajunseră la țintă după trei zile. El aruncă un pumn de nisip și înaintea lui se căscă un gol de apă și găsi acolo o puzderie de șerpi, de scorpioni și tot felul de reptile și descoperi și șarpele (ce trăiește) de-a pururi înlăuntrul cutiei, cel de care am vorbit mai înainte.

Naneferkaptah recită o formulă magică peste mulțimea de șerpi, de scorpioni și de tot felul de reptile care era înlăuntrul cutiei și nu le lăasă să iasă afară. A ajuns (apoi) în locul unde se afla șarpele (ce trăiește) de-a pururi și s-a luptat cu el și l-a ucis; dar el a înviat din nou după obiceiul său; s-a luptat cu el a doua oară, l-a ucis, iar el a înviat din nou; s-a luptat cu el a treia oară și l-a tăiat în două bucăți, apoi a pus nisip între o bucată și alta și șarpele a murit și n-a mai înviat din nou, după cum era obiceiul său. Se duse (apoi) Naneferkaptah la locul unde era cutia; găsi o cutie de fier; o deschise și găsi o cutie de aramă; o deschise (și) pe aceasta și găsi o cutie de lemn

---

⁸ Numele zeului Horus copil.

qedet; o deschise și pe aceasta și găsi o cutie de fildeș și de lemn de abanos; o deschise și pe aceasta și găsi o cutie de argint; o deschise și pe aceasta și găsi o cutie de aur; o deschise și pe aceasta și înlăuntrul ei găsi cartea. Puse cartea înlăuntrul cutiei de aur; rosti o formulă magică de-a sa și (vrăji cerul, pământul, lumea de dincolo, munții, marea) și înțelese tot ce spuneau păsările cerului, și peștii din mare, și fiarele de pe munte. Rosti cealaltă formulă magică (a cărții) și-l văzu pe (Ra ce se arată în cer) și luna care strălucea și stelele așa cum sunt ele. Văzu peștii din mare în vreme ce deasupra lor erau așezate niște duhuri. Rosti altă formulă magică asupra apei (și o făcu să-și reia înfățișarea obișnuită. El pluti apoi) pe puntea corăbiei și spuse corăbierilor:

– Vâsliți potrivit poruncii mele până la locul (unde se află Ihuret).

Vâsliră după porunca sa și ziua și noaptea până ajunseră la locul unde mă aflam eu. (Mă găsi șezând) pe (țărml) fluviului (Nil), la Coptos, lipsită de bere și de mâncare și nu spuneam nici o vorbă celor din jur, arătând ca o femeie ajunsă la mormântul ei. Spusei lui Naneferkaptah:

– Fratele meu Naneferkaptah, lasă-mă să văd cartea pentru care a trebuit să ne ostenim atât de mult.

El mi-a pus în mână cartea și acolo am citit o formulă magică cu care vrăjit-am cerul și pământul, lumea de dincolo, munții și marea și înțeles-am tot ce spuneau păsările cerului, peștii din mare și fiarele (din munți). Am citit cealaltă formulă magică, și văzut-am pe Ra care se arată în cer, în Enneada sa. Văzut-am luna care strălucea și stelele cerului așa cum sunt ele. Zărit-am peștii din mare, în vreme ce un duh stătea deasupra lor. Când am terminat de citit, i-am zis lui Naneferkaptah, fratele meu mai mare, că este un scrib bun și un om foarte învățat. El puse să i se aducă o bucată de papirus nou și scrise toate cuvintele din cartea aflată înaintea sa, îmbibă (această bucată de papirus) cu bere și o topi în apă, apoi, când a văzut că ea s-a topit de-a binelea, a băut amestecul și a știut (tot) ce scria acolo.

Ne-am întors la Coptos în aceeași zi și am petrecut o zi fericită înaintea zeiței Isis din Coptos și dinaintea lui Harpocrate. Ne-am urcat pe puntea corăbiei și am plutit pe fluviu până ce am ajuns la

miazănoapte de Coptos. Atunci Thot⁹ a aflat tot ce s-a întâmplat cu cartea luată de Naneferkaptah, el n-a întârziat să-l vestească pe Ra, spunându-i următoarele:

– Știi că (acum) cartea cu scrierea mea a încăput pe mâinile lui Naneferkaptah, fiul faraonului Merneptah. El s-a dus la casa mea, a răpit-o și a luat cutia cu carte cu tot, apoi mi-a ucis pe paznicul care veghea acolo.

(Ra) îi spuse lui:

– (Naneferkaptah) este al tău, dimpreună cu toți oamenii ce erau cu el.

Fu trimis un duh din cer, cu următoarea poruncă: „Să nu-l lași pe Naneferkaptah să ajungă la Memfis viu și nevătămat, dimpreună cu toți oamenii ce erau cu el!”

În clipa în care Mer-ib, copilul (meu), părăsi cortul corăbiei faraonului, el căzu în fluviu (Nil) și-l rugă pe Ra. Toți oamenii aflați pe punte scoaseră un strigăt. Naneferkaptah ieși din cortul său, rosti asupra lui o formulă magică și îl făcu să iasă (din apă), în vreme ce un duh stătea deasupra lui.

El mai rosti peste trupul lui (Mer-ib) o formulă magică și îl făcu să-i spună ce i se întâmplase și cum Thot îl înștiințase pe Ra.

Ne-am întors la Coptos cu Mer-ib, ca să-i hărăzim locaș de veci și ne-am îngrijit să-l îngropăm, înmormântându-l ca pe un principe și pe un om de neam mare. Lăsatu-l-am să se odihnească în mormântul său din cetatea morților de la Coptos. Apoi Naneferkaptah, fratele meu, îmi zise:

– Să plecăm și să nu zăbovim. Faraonul știe de acum ce năpastă ne-a lovit și tocmai de aceea inima lui este tristă!

Ne urcarăm pe puntea (corăbiei) și fără să întârziem plutirăm spre miazănoapte de Coptos, până la locul în care copilul Mer-ib căzuse în fluviul (Nil). Eu am părăsit cortul corăbiei faraonului, am căzut în șuvoiul (fluviului) și l-am rugat pe Ra. Toți oamenii care erau pe puntea corăbiei scoaseră un strigăt și-l vestiră pe Naneferkaptah: el ieși din cortul corăbiei faraonului și rosti o formulă magică asupra

---

⁹ Zeul Thot, numit în egipteană *Djehuti*, este Hermes al grecilor, Mercur al romanilor.

mea. Mă făcu să ies (din apă) acolo unde un duh era așezat asupra mea. Dădu poruncă să fiu adusă la dânsul, rosti deasupra mea o formulă magică și mă făcu să-i arăt tot ce mi se întâmplase și cum Thot îl înștiințase pe zeul Ra. Se întoarse la Coptos împreună cu mine, îmi hărăzi locaș de veci, se îngriji să mă îngroape ca pe o principesă, sau ca pe o femeie de neam mare, lăsându-mă să mă odihnesc în groznița în care se odihnea și copilul meu Mer-ib.

(Apoi Naneferkaptah) se urcă pe puntea corăbiei și fără zăbavă pluti spre miazănoapte de Coptos, până la locul în care noi căzuserăm în șuvoiul fluviului. Și el zise în sinea lui: „Oare să mă întorc la Coptos și să rămân acolo? Sau mai bine să mă duc la Memfis? Dar dacă faraonul mă va întreba despre fiii săi, ce anume să-i spun eu lui? Cum pot să-i zic: – I-am dus pe fiii tăi în provincia Theba și i-am ucis acolo, de vreme ce eu sunt încă viu și vin la Memfis teafăr?

El dădu poruncă să i se aducă o fâșie de *bissos*, își făcu din ea un brâu, în care înfășură cartea, o puse pe spinarea sa și o legă bine. Apoi Naneferkaptah ieși de sub cortul corăbiei faraonului, se aruncă în apă și-l rugă pe Ra. Toți oamenii ce erau pe punte strigară spunând: „Ce nenorocire mare, ce nenorocire fără pereche! S-a dus scribul cel bun, omul învățat cum nu mai era altul asemenea lui!”

Corabia faraonului pluti mai departe și oamenii nu mai știau unde anume rămăsese Naneferkaptah. Ajunseră la Memfis și acolo dădură de știre faraonului. Faraonul coborî până la corabia sa și era îndoliat. Purta doliu până și poporul din Memfis și preoții-*web* ai lui Ptah, precum și preotul-econom al lui Ptah și sfetnicii de taină din casa faraonului. Ei îl văzură pe Naneferkaptah care zăcea prins de vâslele cârmei de la corabia faraonului, datorită numai și numai trudei sale de scrib bun. Îl scoaseră la suprafață și zăriră cartea legată de el. Faraonul spuse:

– Desprindeți cu grijă cartea legată de el!

Dar cei din sfatul faraonului, preoții-*web* ai lui Ptah și preotul-econom al lui Ptah, grăiră către faraon:

– Stăpânul nostru cel mare – aibă el durata vieții lui Ra! Naneferkaptah era un scrib bun și un foarte mare învățat!

Faraonul dădu poruncă să i se aducă drept prinos porții de pâine la mormântul său... Îl lăsară să se odihnească în groapa din lăcașul său de veci.

Iată tristele fapte petrecute din pricina acestei cărți despre care am zis: „Să-mi fie dată! Nu vei avea parte de un lucru din pricina căruia ne-am jertfit viața!”

Spuse (atunci) Setne:

– Să mi se dea această carte pe care o văd între tine și Naneferkaptah, sau o voi lua cu de-a sila!

Naneferkaptah se ridică din culcușul său și spuse:

– Poate că tu ești Setne, către care această doamnă a spus acele cuvinte dureroase? Vei reuși să-mi iei (cartea) prin puterea ta de scrib iscusit sau prin biruința ta supra mea la jocul (de table)? Să jucăm o partidă de table!

Setne zise:

– Sunt gata! Aduseră masa de joc, având pe ea piesele de joc; cei doi jucară, și Naneferkaptah birui într-o partidă pe Setne...

(Jucară) a doua partidă și (Naneferkaptah) o câștigă de la Setne... După care Setne fu răzbit de o mare durere, simțind apăsarea mâinii lui Naneferkaptah. Atunci Setne îl chemă pe Inaro, fratele său vitreg, și îi spuse:

– Nu întârzia să te întorci pe pământ ca să dai de știre faraonului câte mi s-au întâmplat și ca să aduci amuletele zeului Ptah, tatăl meu, precum și cărțile mele de magie!

Acela nu a întârziat să se întoarcă pe pământ și a dat de știre faraonului câte i s-au întâmplat lui Setne. Faraonul i-a zis:

– Du-i amuletele lui Ptah, tatăl său, și cărțile de magie.

Inaro nu întârzie să coboare în mormânt și puse amuletele pe trupul lui Setne, care se ridică apoi în aceeași clipă. Își întinse mâna spre carte și o apucă; după aceea Setne ieși din mormânt, în vreme ce lumina călătorea înaintea lui, iar întunericul călătorea înapoia lui.

Ihuret plânse datorită lui Setne și spuse:

– Mă închin ție, întunericule, mă închin ție, lumină! Poate n-au pierit toate lucrurile aflate în mormânt!

Naneferkaptah îi spuse lui Ihuret:

– Nu fi tristă! Îl voi sili să aducă aici această carte, purtând în mână o prăjină și un ciomag și pe cap un vas cu jărat.

Setne ieși din mormânt, închizându-l înapoia lui așa cum fusese (înainte). Setne se duse la faraon și-i povesti câte i se întâmplaseră din pricina cărții (zeului Thot). Faraonul grăi către Setne:

– Du înapoi această carte la mormântul lui Naneferkaptah cu cuvinte de om înțelept, altfel acesta va face ca tu să i-o duci lui având în mână o prăjină și un ciomag și un vas cu jăratec pe cap!

Dar Setne nu-i dădu ascultate. După aceea, într-o zi Setne trecu întâmplător pe drumul zeului Ptah și văzu o femeie atât de frumoasă, că nu mai aflai alta la fel de frumoasă nicăieri. Ea purta nenumărate podoabe de aur, și mulți robi și roabe mergeau înapoia ei.

De-abia o văzu Setne, că nu mai știu pe ce lume se află. El chemă pe slujitorul său (mai) tânăr și îi spuse:

– Nu întârzia să te duci în locul unde se află această doamnă ca să afli ce rang are (și cine este ea).

Tânărul servitor nu zăbovi să se ducă în locul unde se afla (frumoasa) femeie. El chemă pe o tânără roabă care mergea înapoia aceleia și o întrebă:

– Cine este această (femeie)?

Roaba îi zise:

– Este Tabubu, fiica profetului¹⁰ zeiței Basted, stăpână din Anekh-tawy¹¹; a venit aici ca să se roage lui Ptah, marele zeu.

Tânărul slujitor se întoarce la Setne și repetă toate cuvintele pe care i le (spusese) roaba aceea. Atunci Setne grăi către tânărul său slujitor:

– Du-te și spune roabei aceleia:

Setne Khaemuaset, fiul faraonului Usermaatra (Ramses al II-lea), m-a trimis să-ți zic următoarele: „Îți voi da zece (monede) de aur ca să petreci o oră cu mine, dacă nu cumva vrei să te expui la faptele silnice pe care le voi săvârși! Te voi aduce într-un loc ascuns, și nimeni din lume nu te va mai găsi!“

---

¹⁰ Titlu purtat doar de preoți cu rang înalt.

¹¹ Memfis sau un cartier al orașului.

Tânărul slujitor se întoarce acolo unde se afla Tabubu. O cheamă pe tânăra roabă și vorbește cu ea, dar aceasta începu să țipe ca și cum s-ar fi certat cu solul. (Atunci) Tabubu grăi către tânărul slujitor:

– Încetează să vorbești cu roaba asta netoată! Vino și vorbește cu mine!

Tânărul slujitor se apropie de locul unde se afla Tabubu și-i spuse:

– Îți voi da zece (monede) de aur dacă vei petrece un ceas cu Setne Khaemuset, fiul faraonului Usermaatra. Te vei învoi oare sau te vei expune unor fapte silnice? El te va lua cu de-a sila și te va duce într-un loc ascuns și nici un om din lume nu te va găsi!

(Atunci) Tabubu spuse:

– Du-te și grăiește astfel către Setne: „Eu sunt preoteasă¹², nu o femeie de rând. Dacă vrei să obții ceea ce dorești de la mine, vino la templul zeiței Basted, la casa mea, unde se află veșminte de tot soiul și vei obține ceea ce vrei fără ca nici un om din lume să afle. Eu nu mă port ca o orășeancă adunată de pe uliță!”

Tânărul slujitor se întoarce la Setne, repetând tot ceea ce îi spusese (Tabubu), și (Setne) zise:

– Așa e drept!

S-au mâniat toți oamenii din preajma lui Setne, dar acesta trimise înaintea sa o barcă și nu întârzie să meargă la templul zeiței Basted. Se duse în partea de apus a cartierului Qemi din Memfis și găsi o casă înaltă, mare, împrejmuată de un zid, care avea în partea dinspre miazănoapte o grădină și o bancă la intrare. Întrebă (atunci) Setne:

– A cui este casa aceasta?

Îi se răspunse:

– A lui Tabubu.

Setne intră pe poartă și își întoarce fața către casa din grădină; Tabubu fu înștiințată și ieși, urându-i bun venit lui Setne prin următoarele cuvinte:

– Pentru fericirea casei prorociței zeiței Basted, stăpâna din Anekh-tawy, unde ai ajuns tu, aș fi tare bucuroasă dacă ai intra în casa mea!

---

¹² Preoteasa trebuie să fie pură (*web*).

S-a dus Setne urcând scara împreună cu Tabubu, până ce-a dat de catul de sus al casei. Acesta era curat, stropit cu apă, și avea pardoseala făcută din peruzea adevărată și din piatră scumpă de malahită (verde). Acolo erau multe paturi acoperite cu *bissos* și multe cupe de aur adăstau pe masă.

Ea umplu cu vin o cupă de aur și o înmână lui Setne, zicându-i:

– Poftim la masă!

Dar el spuse:

– Nu pot să fac una ca asta!

Puseră tămâie în vasul cu jeratic și aduseră miruri de uns din soiul folosit doar de faraon. Setne petrecu o zi fericită cu Tabubu, dar încă nu văzuse ce înfățișare are. Setne îi spuse lui Tabubu:

– Să sfârșim treaba pentru care am venit aici...

Ea îi zise:

– Vei ajunge la casa unde te afli (deja). Dar eu sunt o preoteasă, nu o femeie de rând. Dacă vrei să obții ceea ce dorești de la mine, să-mi faci un înscris, că-mi asiguri hrana și-mi dăruiești toate bunurile tale!

El spuse:

– Să vină un scrib de la școala (de scribi).

Scribul sosi și Setne îl puse să facă un înscris prin care îi asigura hrana și-i dăruia toate bunurile sale!

(Dar) Setne primi următoarea veste:

– Fiii tăi sunt jos!

Atunci el zise:

– Chemați-i și aduceți-i până sus!

Tabubu se ridică și își puse pe ea un veșmânt de *bissos*. Setne a văzut astfel toată făptura ei și dorința lui a fost mai aprigă decât cea pe care a simțit-o la început. Setne i-a spus:

– Tabubu, fă să sfârșesc treaba pentru care am venit aici!

Dar ea îi grăi astfel:

– Vei ajunge la casa unde te afli (deja). Dar eu sunt o preoteasă, nu o femeie de rând; dacă vrei să obții ceea ce dorești de la mine, (atunci) vei pune pe fiii tăi să semneze înscrisul ce mi l-ai dat, ca să nu se ridice și să se judece cu fiii mei pentru bunurile tale.

El aduse pe fiii săi și îi puse să semneze înscrisul ei.

Spuse apoi Setne:

– Haide să sfârșim cu treaba pentru care am venit aici!

Dar ea îi zise:

– Vei ajunge la casa unde te afli (deja). Dar eu sunt o preoteasă, nu o femeie de rând. Dacă vrei să obții ceea ce îți dorești de la mine, va trebui să pui la cale uciderea fiilor tăi, ca să nu vină să se judece cu fiii mei pentru bunurile tale!

Setne grăi către Tabubu:

– Să se săvârșească și nelegiuirea care ți-a venit în minte.

Fiii săi fură uciși înaintea lui și de la fereastra casei fură zvârliți în uliță (cânilor și pisicilor) și aceștia se înfruptară din trupul și carnea lor, iar el auzea totul în vreme ce bea cu Tabubu.

Atunci Setne spuse:

– Tabubu, să sfârșim cu treaba pentru care am venit aici! Toate lucrurile pe care le-ai dorit le-ai dobândit cu prisosință.

Ea îi zise:

– Vino în încăperea asta!

Setne merse în iatac și se culcă pe un pat de fildeș și de lemn de abanos și dorința sa urma să-și găsească împlinire. Tabubu se culcă alături de Setne și el întinse mâna pentru a o atinge. Dar atunci ea deschise gura strigând cât putea de tare, și Setne se pomeni deodată într-un cuptor... ...și nu avea pe el nici un fel de veșmânt.

Setne văzu atunci pe un om de neam mare șezând într-o lectică, în vreme ce mulți oameni alergau în întâmpinarea lui și el avea înfățișarea faraonului. Setne vru să se scoale, dar nu putu să se ridice, rușinându-se că nu avea nici un veșmânt pe el.

Faraonul îi spuse:

– Cum ai ajuns în starea în care te aflu (acum)?

(Setne) îi zise:

– Naneferkaptah m-a făcut să săvârșesc toate acestea!

Faraonul îi grăi atunci:

– Du-te la Memfis, unde fiii tăi te vor înconjura și vor fi gata după obiceiul lor să se înfățișeze faraonului!

Setne spuse însă către cel care avea chipul faraonului:

– O, marele meu stăpân – fie ca tu să ai durata vieții lui Ra! – cum pot eu să merg la Memfis, fără ca să am nici un veșmânt pe mine!

Faraonul chemă pe un tânăr care stătea lângă el și îi porunci să-i dea veșmintele sale lui Setne. Apoi faraonul zise:

– Setne, du-te la Memfis, fiii tăi sunt vii și nevătămați și așteaptă după datină să se înfățișeze faraonului!

Setne se duse la Memfis și-și îmbrățișă feciorii pe care îi găsi vii și nevătămați. Faraonul îl muștră astfel:

– Setne, m-am mâniat pe tine mai înainte, când ți-am spus: „Pieri-vei ucis dacă nu duci cartea în locul de unde ai luat-o!” Dar până cum tu nu mi-ai dat ascultare. Să aduci înapoi cartea lui Naneferkaptah având în mână o prăjină și un ciomag și un vas cu jărat pe cap!

După ce s-a înfățișat faraonului, Setne a plecat cu prăjina și cu un ciomag în mână și cu un vas de jărat pe cap. A coborât în mormântul în care se afla Naneferkaptah. Îi zise lhuret:

– Ptah, marele zeu, te-a readus înapoi viu și nevătămat!

Naneferkaptah râse și grăi așa:

– Este cartea aceea pe care ți-am dat-o mai înainte.

Setne se duse lângă Naneferkaptah și spuse ce se obișnuiește să se spună:

– Zeul Ra se află în acest mormânt!

Lhuret și Naneferkaptah l-au întâmpinat cu multă bucurie pe Setne. Apoi Setne zise:

– Naneferkaptah, faptele mele sunt demne de ocară?

Naneferkaptah îi spuse:

– Setne, tu să știi că lhuret și Mer-ib, fiul ei, sunt la Coptos, și zac aici, în acest mormânt, datorită iscusinței unui scrib priceput! Tu ai putea să orânduiești toate acestea, dându-ți osteneală să mergi la Coptos și să-i aduci aici!

Setne ieși din mormânt, merse să se înfățișeze faraonului și îi repetă tot ce îi spusese Naneferkaptah.

Faraonul îi zise:

– Setne, du-te la Coptos ca să aduci pe lhuret și pe Mer-ib, copilașul ei.

Setne îi grăi astfel:

– Să mi se dea corabia faraonului cu tot ce se află pe ea!

El primi corabia faraonului cu tot ce era înzestrată; se sui pe puntea ei și pluti fără zăbavă, până ce ajunse la Coptos. Acolo îi înștiință pe preoții-*web* ai lui Isis din Coptos și pe economul templului ei. Setne coborî din corabie și pe mal strânse mâna celui din urmă. De aici se urcă și se duse în templul lui Isis din Coptos și la cel al lui Harpocrate. El dădu poruncă să se aducă boi, păsări și vin și le arse pe toate drept jertfă, vărsând o libație în fața lui Isis din Coptos și a lui Harpocrate. Se duse apoi în cetatea morților din Coptos împreună cu preoții-*web* ai lui Isis și cu economul templului lui Isis. Petrecură trei zile și trei nopți cercetând stelele mormintelor cetății morților din Coptos, răsturnând stelele scribilor din Casa Vieții și citind inscripțiile ce se aflau deasupra, dar nu aflară lăcașul de veci a lui Ihuret și al lui Mer-ib, fiul ei.

Naneferkaptah a știut că el nu va descoperi lăcașul de veci al lui Ihuret și Mer-ib. El se prefăcu atunci într-un bătrân preot-*web*, înaintat în vârstă, și merse la Setne. Acesta îl văzu și spuse bătrânului:

– Ai înfățișarea unui bătrân venerabil, cunoști poate lăcașul de veci al lui Ihuret și al fiului ei, Mer-ib?

Bătrânul grăi către Setne:

– Tatăl tatălui tatălui meu a grăit către tatăl tatălui meu spunând: „A spus tatăl tatălui tatălui meu către tatăl tatălui meu că mormântul lui Ihuret și al fiului ei, Mer-ib, se află alături de colțul de miazăzi al casei căpeteniei ostașilor Medgiai”¹³.

Setne spuse unchiașului:

– Poate o să te bată căpetenia ostașilor Medgiai dacă pui să i se răstoarne casa pentru acest scop.

Dar unchiașul spuse lui Setne:

– Voi fi ocrotit, dar tu nimicești casa căpeteniei ostașilor Medgiai.

– Dacă nu-i vei găsi pe Ihuret dimpreună cu fiul ei, Mer-ib, în unghiul de miazăzi al casei sale, să mi se facă orice rău poțtești!

---

¹³ Trib din Nubia, identificat cu seminția Bedja din Sudanul de azi, folosit ca oameni de ordine în Egiptul antic.

Îl ascultară pe bătrân și găsiră lăcașul de veci al lui Ihuret și al fiului ei, Mer-ib, în colțul de miazăzi a casei căpeteniei ostașilor Medgiai.

Atunci Setne puse pe cei doi răposați în corabia faraonului și zidi la loc casa căpeteniei ostașilor Medgiai, cum fusese la început.

Datorită lui Naneferkaptah, Setne află de venirea sa la Coptos, făcându-l să descopere lăcașul de veci înlăuntrul căreia era Ihuret și fiul ei, Mer-ib.

Setne se urcă pe puntea corăbiei faraonului și pluti fără să se oprească până ajunse la Memfis cu toți oamenii care-l însoțeau. Aici dădură de știre faraonului și el veni în întâmpinarea corăbiei sale. (Setne) aduse pe cei doi (răposați) în mormântul în care se găsea Naneferkaptah și aici puse să se închidă partea de sus, făcând-o să arate ca mai înainte.

Aici se sfârșește povestea lui Setne Khaemuaset, precum și a lui Naneferkaptah, a soției acestuia, Ihuret, și a fiului lor, Mer-ib...

2. VRĂJITOREȘTILE MINUNI ALE MICULUI SIOSIRI

(...)¹⁴

În timpul somnului, un glas îi spuse în vis:

„Nu ești oare Mehit-usekhet, soția lui Setne, care stai culcată în templu în speranța că vei obține de la zeu un leac? Când va sosi ziua de mâine, du-te la izvorul lui Setne, soțul tău, și vei găsi un vrej de pepene care a crescut acolo, îl vei dezrădăcina cu frunze cu tot, vei face din el un leac și-l vei da lui Setne. Te vei culca cu el și vei purcede grea chiar din noaptea aceea“.

Mehit-usekhet se deșteaptă după ce auzi aceste vorbe și făcu după cum o îndemnase visul.

Se culcă alături de soțul ei Setne și rămase grea; când trebui să-i vină sorocul, avu toate semnele unei femei însărcinate.

---

¹⁴ În partea ce lipsește din aceasta povestire se spune să Setne și soția sa nu aveau copii. Atunci ea merge într-un templu și, dormind acolo, are un vis profetic.

Când Setne află despre ce este vorba, inima lui fu nespus de bucuroasă: îi puse la gât o amuletă și citi deasupra ei o formulă magică.

Într-o noapte, Setne se culcă și avu un vis, în care un glas îi spuse următoarele:

„Mehit-usekhet, soția ta, a rămas grea când a petrecut noaptea cu tine; fiul pe care îl va naște se va chema Siosiri și multe vor fi minunile săvârșite de el“.

Setne se trezi din vis și inima sa era peste măsură de fericită pentru ceea ce i se prezisese. De îndată ce au trecut lunile sarcinii, femeia a și avut semne care prevesteau firea minunată a fiului ei. Când i-a venit vremea să nască ea a adus pe lume un băiat.

A fost înștiințat Setne, și el i-a pus numele de Siosiri, după cum i se spusese în vis. Apoi pruncul a fost dus la pieptul mamei sale și ea l-a alăptat.

Și iată că oamenii spuneau despre micuțul Siosiri, când el abia împlinise vârsta de un an: „El are doi ani“, și când împlini doi ani, toți spuneau: „El are trei ani“. Și Setne nu putea să lase să treacă o zi fără să-l vadă pe micuțul Siosiri, atât de mult ajunsese să-l iubească.

Când Siosiri se făcu mare și puternic, fu trimis la școală, dar după puține zile el știa mai mult decât scribul care îi fusese dat să-l învețe. Micuțul Siosiri începu să rostească formulele sacre împreună cu scribii Casei Vieții din templul lui Ptah, și toți cei ce-l auziră se minunară din cale afară.

Setne dorea foarte mult ca faraonul să-l pună să meargă înaintea lui la sărbătoarea cu prilejul căreia vrăjitorii faraonului își dovedeau știința, convins că Siosiri îi va întrece pe toți. Într-o zi, Setne fu purificat în vederea acestei sărbători în casa sa, și micul Siosiri se duse să vadă sărbătoarea unde mergea tatăl său. Dar deodată Setne auzi niște bocete de înmormântare; se uită de la foișorul casei sale și văzu că un om bogat era dus în cetatea morților, iar bocetele nu mai conteneau și toată înmormântarea se făcea cu multă pompă, ca și cum răposatul ar fi fost măcar un faraon. Siosiri a privit și el, apoi, uitându-se în jos, văzu un om sărac ce era dus la Memfis, în cetatea morților. Înfășurat într-o rogojină, era singur, singurel și nimeni nu pășea în poia lui. Setne spuse:

– Pe zeul Ptah cel mare, cât de bine îi va merge în lumea de dincolo celui bogat căruia i s-a făcut o înmormântare solemnă cu bocete jalnice, spre deosebire de cel sărac care a fost dus în cetatea morților singur și fără pompă.

Dar micul Siosiri grăi către tatăl său:

– Fie ca în Amenti¹⁵ să ai parte de soarta pe care o va avea acest om sărac. Fie să nu ai parte în lumea de dincolo de ceea ce îl așteaptă pe omul bogat când va ajunge în Amenti!¹⁶

Când Setne auzi cuvintele micului Siosiri, inima i se umplu de mânie și el îi zise:

– Să nu mă supăr când aud glasul unui fiu care își contrazice tatăl?

Micul Siosiri îi spuse însă:

– Dacă vrei, îți voi arăta pe cel sărac, neplâns (de nimeni), și pe cel bogat, care este bocit de atâta lume! Setne îl întrebă:

– Cum vei face oare?

Atunci îl călăuzi într-un loc (în cetatea morților, la apus de Memfis) pe care el nu-l cunoștea. Aici găsiră o clădire cu șapte încăperi mari, în care se afla multă omenire. Intrară în prima încăpere și găsiră... ..¹⁷

Intrară în a patra încăpere, și Setne văzu oameni care torceau și împleteau funii, în vreme de măgarii aflați în spatele lor o mâncau: acolo erau alți oameni a căror hrană, numai apă și pâine, era așezată deasupra lor și, când se ridicau să o dea jos, alți oameni săpau gropi sub picioarele lor pentru a-i împiedica să ajungă la merinde.

Au intrat în cea de-a cincia încăpere, și Setne văzu duhurile unor răposați care stăteau într-un loc aparte. Cei care săvârșiseră fapte rele stăteau la poartă și cerșeau îndurare; țâțâna porții celei de-a cincia încăperi era înfiptă în ochiul drept al unui om care gemea și țipa, jeluindu-se amarnic.

---

¹⁵ În lume cealaltă.

¹⁶ Nu formulele magice și vrăjite, apoi îmbălsămarea și mormântul frumos al unui răposat îi hărăzesc viața veșnică, ci faptele lui bune. Desigur, aceste cuvinte ale lui Siosiri au un puternic accent anticlerical și arată inutilitatea ceremoniilor de înmormântare, ca și a actelor magice ce însoțesc îngroparea pentru dobândirea fericirii veșnice.

¹⁷ Lacună în manuscris.

Intrară în a șasea încăpere, și Setne îi văzu pe zeii din sfatul locuitorilor din Amenti tronând fiecare după cinul lor, precum și pe slujitorii din Amenti care stăteau acolo, spre a vesti verdictele primite de răposați.

Intrară în a șaptea încăpere, și-l văzură pe însuși Osiris¹⁸, marele zeu, care ședea pe un tron de aur curat, fruntea fiindu-i împodobită cu o coroană ce avea două pene.

Anubis¹⁹, zeul cel mare, stătea de-a stânga lui, iar Thot, marele zeu, stătea de-a dreapta lui, zeii din sfatul locuitorilor din Amenti adăstau la dreapta și la stânga sa, la mijloc se afla cumpăna care cântărea faptele rele cu faptele bune. Thot, marele zeu, scria și Anubis spunea solilor lui care erau verdictele.

Setne văzu pe un om bogat îmbrăcat într-un veșmânt de bissos aproape de locul unde trona Osiris, și rangul hărăzit lui era deosebit de înalt. Lui Setne i se păru o adevărată minune ceea ce vedea în Amenti. Dar Siosiri i-o luă înainte și îi spuse:

– Tatăl meu Setne, l-ai zărit pe bogatul care purta veșmânt de bissos stând aproape de locul unde se afla Osiris? Acesta este săracul pe care l-ai văzut cum era dus pe drumul spre Memfis și nimeni nu pășea în urma lui, fiind înfășurat într-o rogojină. Când l-au adus în lumea de dincolo și când i-au pus pe un taler păcatele și pe celălalt taler faptele bune pe care le-a împlinit pe pământ au găsit că faptele sale bune erau cu mult mai numeroase decât păcatele săvârșite în timpul vieții pe care i-a hărăzit-o zeul Thot. Din pricina bunătății sale vădite pe pământ, i s-a poruncit să se înfățișeze înaintea lui Osiris și i s-au dat veșmintele și podoabele de înmormântare ale bogatului pe care tu l-ai văzut în timp ce era dus pe calea spre Memfis. Iată cât de mare a fost lauda adusă săracului de care ți-am vorbit. De aceea l-au adus printre duhurile fericite, ca pe un om cuvios, care merge pe urmele lui Sokaris-Osiris și stă aproape de locul unde se află Osiris. Cât privește pe bogatul pe care tu l-ai văzut, când a ajuns în lumea

---

¹⁸ Soțul zeiței Isis și tatăl lui Horus. El este regele lumii de dincolo.

¹⁹ Zeul cetății morții. Anubis are cap de șacal și mănâncă pe cei găsiți vinovați la judecata lui Osiris.

de dincolo și pus-au pe un talger²⁰ păcatele sale, iar pe celălalt talger faptele sale cele bune, zeii găsit-au că nelegiuirile sale erau mai numeroase decât binefacerile pe care le-a săvârșit pe pământ. Datu-s-a poruncă să fie pedepsit în Amenti: el este omul văzut de tine în al cărui ochi drept stă înfiptă țâțâna uneia dintre porțile lumii de dincolo; când ea se deschide și se închide pe ochiul său, gura i se cascade scoțând un țipăt jalnic; (că lucrurile stau așa) martor îmi este viul Osiris, marele zeu, stăpânul din Amenti! De aceea pe pământ ți-am venit să ai soarta omului sărac și nu cea pe care a avut-o bogătașul cel rău!

Setne îi zise:

– Fiul meu, multe sunt minunile pe care le-am văzut în Amenti; s-ar putea ști ce pățesc oamenii care răsucesc funii în vreme ce niște măgari, venind în spatele lor, le mănâncă, și ce se întâmplă cu ceilalți oameni a căror hrană, numai apă și pâine, stă așezată deasupra lor și când ei se ridică să o dea jos alți oameni sapă gropi sub picioarele lor spre a-i împiedica pe primii să ajungă acolo?

Atunci Siosiri grăi astfel:

– O, tatăl meu, adevărul este acesta: răposatii pe care tu îi vezi cum torc și răsucesc funii în vreme ce măgarii, venind în spatele lor, le mănâncă, sunt umbrele oamenilor care, în timpul cât stau pe fața pământului, au trăit sub (imperiul) mâniei zeului; ei căutau zi și noapte mijloace de trai, dar soțiile lor le luau totul, astfel că nu le rămânea altă mâncare în afară de pâine. Când au venit în Amenti și s-a dovedit că faptele lor rele sunt mai numeroase decât cele bune, s-au convins că și în Amenti le revin mijloacele de trai pe care le-au avut pe pământ. Ei au parte de acestea ca și alți oameni pe care i-ai văzut, a căror hrană, apă și pâine, stă așezată deasupra lor și, când se ridică s-o dea jos, alți oameni sapă gropi sub picioarele lor spre a-i împiedica să ajungă la ea. Venit-au în Amenti spre a avea parte și aici de mijloacele de trai pe care le-au avut pe pământ. Sufletul lor ajunge în *duat*²¹. Trebuie să recunoști, tată al meu, Setne, că cel ce trăiește

---

²⁰ Se descrie ceea ce grecii au numit psihostazia: „cântărirea sufletului“ după moarte.

²¹ Lumea de apoi.

bine (și fără greșală) pe pământ are o soartă bună în Amenti, dar cel rău are parte de o soartă rea. Cele văzute de tine în ținutul *duat* din Memfis se petrec aidoma și în celelalte patruzeci și două de provincii²² în care soții lui Osiris, marele zeu, stau la sfat. La fel stau lucrurile la Abidos²³, locul prorociilor din casa principelui și asijderi la Theba!

Când Siosiri a sfârșit această cuvântare pe care a ținut-o înaintea tatălui său Setne, s-a înălțat până în pustiul de la Memfis, și Setne l-a îmbrățișat și a pus mâna sa într-a lui. Setne îl întrebă apoi, grăindu-i astfel:

– Fiul meu Siosiri, oare coborâm pe altă uliță decât pe aceea pe care am urcat?

Dar Siosiri nu dădu nici un fel de răspuns lui Setne.

Se minună Setne de cuvintele pe care le rostise fiul său, zicându-și:

„Va fi un om minunat, iscusit, va fi o minte vrednică de cinstire și un slujitor al zeului și eu voi merge împreună cu el și voi spune: El este fiul meu!“

Setne rosti un de cântec din *Cartea chemării și arătării duhurilor* în vreme ce era nespus de uimit de ceea ce i-a fost dat să vadă în Amenti și aceste lucruri apăsau greu inima sa, pentru că nu era în stare să dezvăluie nimănui pe lume taina lui.

Când micul Siosiri împlini doisprezece ani, în întregul Memfis nu era nici un scrib sau om învățat care să-l întreacă pe el la citire, scris și vrăjitorie. Dar iată că într-o zi faraonul Usermaatra (Ramses al II-lea) se plimba în curtea palatului faraonilor din Memfis. Dregătorii, curtenii, căpeteniile Egiptului stăteau fiecare după cinul și rangul lor. Oștenii au venit să-i dea de veste mării-sale:

– Un barbar din Etiopia a adus o solie și el poartă în spate o scrisoare pecetluită!

Sosirea lui fu anunțată faraonului. Adus la Curte, solul se înclină (adânc) și spuse:

---

²² Corespundea celor 42 de nome din Egiptul de Sus și de Jos.

²³ La Abidos se afla mormântul lui Osiris.

– Oare este aici cineva în stare să citească scrisoarea pe care am adus-o din Egipt, la palatul faraonului, fără să-i rupă pecetea, izbutind să spună ce stă scris înlăuntrul ei fără s-o deschidă? Dacă nici un scrib și nici un învățat în Egipt nu va izbuti să citească (această scrisoare) fără s-o deschidă, eu voi trâmbița din răspuțeri micimea și neștiința Egiptului în țara Etiopiei, patria mea!

Când faraonul și curtenii săi au auzit aceste cuvinte n-au știut pe ce lume se află și și-au zis:

„Pe marele zeu Ptah! Cum ar putea un scrib sau un învățat să aibă atâta iscusință încât să poată citi o scrisoare al cărei conținut nu-l vede? Este cu puțință oare să citești o scrisoare fără să o deschizi?”

Faraonul porunci:

– Chemați-l la mine pe Setne Khaemuset, fiul meu!

Dregătorii au fugit și l-au chemat pe prinț acolo; și el s-a înclinat până la pământ înaintea faraonului, apoi s-a ridicat și a stat în picioare, în vreme ce își saluta părintele așa cum se cuvenea. Faraonul îi zise:

– Setne, fiul meu, ai auzit sfidătoarele cuvinte pe care le-a rostit acel barbar din Etiopia, spunând: „Aveți oare în Egipt un scrib bun sau un învățat care să fie în stare să citească scrisoarea aflată la mine, fără să-i rupă pecetea, și să poată spune ce scrie în ea fără să deschidă scrisoarea?”

Când Setne auzi aceste vorbe se fâstâci, nemaștiind în ce colț al pământului se afla, și spuse:

– Stăpânul meu cel mare, cine va fi oare în stare să citească o scrisoare fără s-o deschidă? Totuși, să mi se dea un răgaz de zece zile, ca să văd ce pot face pentru a scăpa Egiptul de umilirea lui de către țara etiopienilor, patria celor ce mănâncă rășină!

Faraonul îi răspunse:

– Îți dau zece zile de răgaz, fiul meu Setne!

S-a pregătit un locaș pentru găzduirea etiopianului și s-au gătit mâncăruri rele, pe placul etiopienilor.

Faraonul își părăsi Curtea, în vreme ce inima sa era foarte tulburată, și stătu culcat, fără să bea și să mănânce.

Setne se duse în încăperea sa, fără să știe în ce colț al pământului a ajuns. Se înfășură din creștet până-n tălpi în veșmintele sale și se

întinse (pe pat) fără să știe pe ce lume se află. Prinse de veste Mehit-usekhet, soția sa; ea veni în încăperea unde era culcat Setne, își vârî mâna sub învelitoare, dar nu găsi nici un semn de fierbințeală, întrucât Setne era rece ca gheața în așternutul său. Ea îi spuse:

– Frățiorul²⁴ meu Setne, trupul tău nu dă semne de fierbințeală și nu aflu nici o boală în măduarele tale; doar suferința și frământarea inimii tale sunt de vină.

El îi zise:

– Du-te departe de mine, Mehit-usekhet, pentru că pricina care îmi frământă inima²⁵ e un lucru ce nu poate fi dezvăluit unei femei!

Veni și micuțul Siosiri și intră la Setne, tatăl său, grăindu-i astfel:

– Setne, tată-meu, de ce zaci cu inima tulburată? Spune-mi ce griji îți împovărează inima, ca să ți le ușurez eu!

Setne îi zise:

– Du-te de aici, fiul meu Siosiri, pentru că ești încă prea necopt și nu poți pricepe grijile care-mi copleșesc inima. Vezi-ți de treburile tale!

Dar Siosiri îi răspunse:

– Spune-mi-le (pe ale tale) ca eu să-ți mângâi astfel inima!

Atunci Setne îi zise:

– Fiul meu Siosiri, un barbar din Etiopia a ajuns în Egipt având legată de spinarea sa o scrisoare pecetluită și spune: „Oare este aici cineva care poate s-o citească fără s-o deschidă? Dacă în Egipt nu se găsește nici un scrib iscusit sau nici un învățat care să fie în stare să-mi citească scrisoarea, voi trâmbița umilirea Egiptului în țara etiopienilor, patria mea“. Eu sunt trist și inima mea este tulburată din această (pricină), fiul meu Siosiri!

Când Siosiri auzi aceste cuvinte, răsă cu poftă timp îndelungat. Setne îl întrebă:

– De ce râzi? El răspunde:

---

²⁴ În poezia de dragoste egipteană iubiții își spun „frate“ și „surioară“ (ca în *Cântarea Cântărilor*)

²⁵ Inima la vechii egipteni, ca și la vechii evrei, este mai ales sediul inteligenței, și în mod secundar al afectivității.

– Râd fiindcă ești trist și inima ta este tulburată din pricina acestor griji mărunte. Ridică-te, tatăl meu Setne, eu sunt în stare să citesc scrisoarea care a fost adusă în Egipt fără să o deschid și să știu ce scrie în ea fără să-i rup pecetea!

Auzind una ca asta, Setne s-a ridicat dintr-o dată și a spus:

– Ce cuvinte ai rostit, fiul meu Siosiri?

El spuse:

– Tatăl meu Setne, du-te în încăperea de sub odaia ta. Ia din coș o carte oarecare, iar eu îți voi spune ce titlu are și o voi citi fără s-o văd! Voi sta în dreptul tău, în încăperile din catul de jos.

Setne se ridică în picioare, apoi făcu tot ce îi spusese fiul său. Siosiri citi cartea pe care tatăl său Setne o luase, fără să o deschidă. Setne se urcă din încăperile catului de jos în odaia sa, cuprins de o bucurie fără margini.

Fără a zăbovi o clipă, se duse în locul unde se afla faraonul și îi repetă toate câte îi spusese micul Siosiri, iar inima faraonului se înveseli din cale-afară.

Faraonul se purifică în vederea sărbătorii împreună cu Setne și porunci ca la (acea) sărbătoare să i se înfățișeze și micul Siosiri; tustrei băură și petrecură o zi fericită.

Când a sosit dimineța zilei următoare, faraonul s-a arătat alături de nobilii săi. Chemă la el pe barbarul din Etiopia; acesta fu adus la curte, având prinsă de spatele lui scrisoarea pecetluită. El se opri în mijlocul curtenilor și (atunci) micuțul Siosiri înaintă până în dreptul lui, stătu alături de barbarul din Etiopia, și-i grăi astfel:

– Vai de tine, nenorocitul nubian! Fie ca zeul Amon al tău să se mânie pe tine! Ai venit în Egipt, mănoasa câmpie a lui Osiris, tronul lui Ra-Harkhte, frumosul orizont al Destinului, și ai spus: „Voi umili țara (Egiptului) în fața etiapienilor! Mânia lui Amon, zeul tău, să cadă asupra ta! Cuvintele pe care le voi spune sunt scrise în scrisoare; nu vei spune nici o minciună în legătură cu ea dinaintea faraonului, stăpânul meu!

Când barbarul din Etiopia văzu că micul Siosiri se află la curtea faraonului lăsă capul în pământ și spuse:

– Nu voi spune nici o minciună despre cuvintele pe care le vei rosti!

Așa începu povestea lui Siosiri, depănată dinaintea faraonului și a curtenilor săi, în vreme ce oamenii din Egipt ascultau glasul său. El cuvântă astfel:

– Iată ce stă scris în scrisoarea acestui barbar din Etiopia, aflat în mijlocul (Curții):

Lucrurile s-au petrecut în vremea faraonului Menkheperra (Thutmosis al III-lea), fiul lui Amon, zeul desăvârșit al întregului pământ, atunci când Egiptul avea din belșug toate bunătățile în timpul domniei sale, iar el dăruia cu ușurință daruri și prinosuri și începea lucrările la marile temple egiptene. Într-o zi, mai-marele peste țara Etiopiei se odihnea într-un chioșc de vară, în țara zeului Amon. Atunci el a auzit glasul a trei barbari din Etiopia, într-o casă din preajma lui: unul din ei grăi cu voce tare, zicând celuilalt: „Dacă zeul Amon nu vede în asta nimic rău și dacă mai marele peste țara egipteană nu-mi va pricinui nici un necaz, voi arunca vraja mea supra Egiptului și voi face poporul său să nu mai vadă lumina vreme de trei zile și trei nopți“.

Al doilea spuse: „Dacă zeul Amon nu vede în asta nimic rău și dacă mai marele peste țara Egiptului nu-mi va pricinui nici un necaz, voi arunca vraja mea peste Egipt, astfel încât să-l aduc pe faraonul Egiptului în țara etiopienilor, punându-l să fie bătut cu biciul și să primească cincizeci de lovituri de ciomag în fața căpeteniei (noastre), după care îl voi readuce în Egipt în șase ceasuri“.

Al treilea dintre ei zise: „Dacă Amon nu vede în asta nimic rău și dacă mai marele peste Egipt nu-mi va pricinui vreun necaz, voi arunca vraja mea peste Egipt, astfel că pământul nu va da roade vreme de trei ani“.

În clipa în care căpetenia Etiopiei auzi cuvintele rostite de cei trei barbari îi chemă dinaintea sa și le spuse:

„Care dintre voi a zis: Voi arunca vraja mea asupra Egiptului și-l voi face să nu vadă lumina (zilei) vreme de trei zile și de trei nopți?“ Ei spuseră: „Este Horus, fiul Hipopotamiei“. Apoi el întrebă: „Cine a spus: Voi arunca vraja mea asupra Egiptului, îl voi aduce pe faraon în țara etiopienilor, punându-l să fie bătut cu biciul și să primească cincizeci de lovituri de ciomag în fața căpeteniei (noastre), apoi îl voi readuce în Egipt în șase ceasuri?“ Ei spuseră: „Este Horus, fiul

etiopienței“. Apoi el zise: „Cine a spus: Voi arunca vraja mea asupra Egiptului și voi face nerodnică țara vreme de trei ani?“ Ei spuseră: „Este Horus, fiul principesei“.

Căpetenia țării spuse (atunci) lui Horus (fiul etiopienței): „Poartă bățul tău de vrăjitor cu un înscris (pe el)! Pe Amon, taurul din Meroe²⁶, zeul meu, dacă mâna ta va reuși să înfăptuiască tot (ceea ce spui), eu îți voi dăruia multe lucruri bune!“

Horus, fiul etiopienței, făcu o lectică de ceară cu patru ridicători, citi apoi un descântec, suflă deasupra lor și-i înzestră cu suflarea vieții. Apoi le porunci, spunându-le: „Duceți-vă în Egipt și aduceți pe faraonul Egiptului în locul unde se află căpetenia (Etiopiei), ca să fie bătut cu biciul și să primească cincizeci de lovituri de ciomag, înaintea căpeteniei (Etiopiei). Apoi îl veți readuce în Egipt în șase ore“. Ei spuseră: „Foarte bine, nu vom lăsa deoparte nimic (din cele ce ne-ai poruncit)!“

Cei vrăjiți de etiopian se îndreptară spre Egipt în timpul nopții, îl luară pe faraonul Menkheper, fiul lui Amon, îl duseră pe pământul Etiopiei, în locul în care se afla căpetenia, și acolo fu bătut cu biciul, (primind) cincizeci de lovituri de ciomag înaintea căpeteniei (Etiopiei); apoi fu readus în Egipt în șase ceasuri.

După ce Siosiri povestise aceasta, în timp ce se afla în preajma faraonului și oamenii din Egipt ascultau glasul său, el spuse:

– Mânia lui Amon, zeul tău, să cadă asupra ta! Cuvintele ce le-am rostit sunt scrise întocmai în scrisoarea ce se află asupra ta?

Barbarul din Etiopia răspunse:

– Citește înainte, cum ai citit (până acuma); fiecare cuvânt pe care l-ai spus este întocmai.

Atunci Siosiri spuse (citind mai departe scrisoarea adresată) faraonului:

– După ce s-a întâmplat aceasta, faraonul, fiul lui Amon, fu readus în Egipt, cu spinarea zdrobită și acoperită cu vânătași. Când sosi dimineața zilei următoare, faraonul zise curtenilor săi: „Ce s-a întâmplat în Egipt în răstimpul când am fost luat și adus înapoi?“

---

²⁶ Meroe este cea de-a doua capitală a negrilor din Nubia, după ce Napata a încetat să fie capitala acestui regat.

Curtenii se minunară auzind asemenea vorbe și își ziseră: „Poate cuvântul inimii (al înțelepciunii) faraonului răătăcește aiurea!“ și apoi adăugară cu glas tare: „Fii sănătos, fii sănătos, o, faraonule, marele nostru stăpân! Isis, zeița cea mare, va îndrepta relele ce s-au abătut asupra ta! Care este tâlcul cuvintelor pe care tu le-ai rostit, o, faraonule, marele nostru stăpân? Tu stai culcat în camera ta din palatul lui Horus, iar zeii te apără și te ocrotesc!“

Atunci faraonul se ridică și arată curtenilor săi spinarea care era toată vârstată de vânăți.

„Pe Ptah, zeul cel mare, cineva m-a purtat în timpul nopții pe pământul Etiopiei; cineva m-a bătut cu cincizeci de lovituri de ciomag, înaintea căpeteniei (Etiopiei) și am fost readus în Egipt în șase ore!“

În clipa în care au văzut spinarea faraonului care era toată vârstată de vânăți mari, (curtenii) își deschiseră gurile și începură să strige. Dar Menkheperra, fiul lui Emon, avea un preot păstrător de datini pe nume Horus, fiul lui Paneși, de o înțelepciune neasemuită. El veni în locul unde se afla (faraonul), strigă (și el) și spuse:

„Marele meu stăpân, astea sunt vrăjile etiopienilor! Pe sceptrul tău, eu îi voi face să intre în Casa de judecată și de osândire la moarte!“

Faraonul îi spuse:

„Zorește-te să vii în ajutorul meu, nu mă lăsa să mă ducă și în astă-noapte în țara etiopienilor!“

Preotul păstrător al datinilor Horus, fiul lui Paneși, plecă degrabă și aduse amuletele și cărțile sale în locul unde se găsea faraonul. Citi pentru el un descântec, îi legă o amuletă pentru ca vraja etiopienilor să nu poată avea putere asupra lui. Apoi plecă de la faraon, își luă urcioarele pentru ulei și vasele pentru prinoase, spre a le folosi dinaintea lui Thot, zeul de nouă ori mai mare²⁷, stăpânul de la Hermopolis, marele zeu.

„Întoarce fața ta către mine, stăpânul meu Thot! Nu lăsa ca etiopienii să umilească Egiptul în fața etiopienilor! Tu ești cel care

---

²⁷ În textele grecești tardive, Thot, identificat cu zeul Hermes, este numit de „trei ori mare“ – Hermes Trismegistul.

a descoperit vrăjitoria cu ajutorul unei scrieri²⁸, tu ai înălțat cerul, ai pus la locul său lumea și *duatul*, ai așezat pe zei în stelele lor; fă-mă să știu felul în care pot să-l mântuiesc pe faraon de vrăjile etiopienilor!“

Horus, fiul lui Paneși, se culcă în templu și în noaptea aceea avu un vis: chipul marelui zeu Thot îi vorbi astfel: „Nu ești tu Horus, fiul lui Paneși, preotul păstrător de datini al faraonului Menkheperra, fiul lui Amon? Când va sosi dimineța zilei de mâine, du-te în biblioteca templului din Hermopolis; acolo vei găsi un dulăpior închis cu cheia și pecetluit. Deschide-l și vei găsi în dulăpior o cutie și în cutie vei afla un sul de papirus pe care l-am scris cu mâna mea. Ia-l, fă o copie după el și pune-l la loc: *Carte de vrăjitorie* este titlul ei și, de vreme ce m-a ocrotit de răutatea vrăjmașilor mei, îl va ocroti de asemenea și pe faraon, scăpându-l de vrăjile etiopienilor!“

Horus, fiul lui Paneși, se deșteaptă din somn, după ce auzi aceste vorbe, și pricepu că avea de-a face cu o solie venită de la zei; făcu așa cum îl îndemneau cuvintele pe care le auzise, apoi nu întârzie să se ducă în locul unde se afla faraonul și îl ocroti împotriva vrăjitoriei cu ajutorul celor scrise în carte.

Sosi ziua următoare și vrăjile lui Horus, fiul etiopiencei, se îndreptară în vreme de noapte în Egipt spre locul unde dormea faraonul; dar se întoarseră acolo unde se găsea căpetenia (Etiopiei) în același ceas, fără să aibă nici o putere asupra faraonului, din pricina amuletei ocrotitoare pe care i-o legase în spate magul, preotul păstrător de datini, Horus, fiul lui Paneși.

După ce s-a făcut dimineța, în ziua următoare, faraonul a povestit preotului păstrător de datini, Horus, fiul lui Paneși, ceea ce văzuse în timpul nopții și chipul cum au trebuit să se întoarcă vrăjile etiopienilor, care nu au putut avea nici o putere asupra lui.

Horus, fiul lui Paneși, dădu poruncă să se aducă multă ceară și făcu o lectică cu patru purtători, rosti deasupra lor un descântec, suflă peste ei și-i înzestră cu suflarea vieții.

Apoi le dădu porunca următoare:

---

²⁸ Thot era zeul scribilor, dar și al magicienilor.

„Mergeți în noaptea aceasta în țara etiopienilor și aduceți în Egipt pe căpetenia lor în locul unde se află faraonul, ca să primească cincizeci de lovituri de ciomag înaintea faraonului, și apoi îl veți duce înapoi, în țara Etiopiei, în șase ceasuri“. Ei spuseră; „Foarte bine, nimic din porunca ta nu va rămâne neîmplinit“. Vrajile lui Horus, fiul lui Paneși, brăzdară norii cerului și nu zăboviră să ajungă în vremea nopții în țara etiopienilor. Ei puseră mâna pe căpetenia (etiopienilor) și îl duseră în Egipt, unde el se alese cu cincizeci de lovituri de ciomag, apoi fu readus în țara etiopienilor în șase ceasuri.

După ce Siosiri povestise toate acestea stând în preajma faraonului, în timp ce oamenii din Egipt ascultau glasul său, el adăugă:

– Mânia lui Amon, zeul tău, cadă asupra ta, etiopianule mârșav! Oare cuvintele care le-am spus eu sunt aidoma celor scrise în scrisoare?

Etiopianul răspunse în timp ce capul său era plecat în jos:

– Citește așa cum ai citit și până acum că ceea ce ai spus stă scris în această scrisoare.

Siosiri cuvântă mai departe:

– După ce s-au întâmplat toate acestea, (purtătorii de lectică) l-au adus înapoi pe căpetenia Etiopiei și l-au așezat în patul său. El se sculă dimineța, zdrobit de loviturile pe care le primise în Egipt, apoi grăi către fruntașii neamului său:

„Cineva mi-a tras cincizeci de lovituri de ciomag înaintea faraonului din Egipt!“ Apoi își arată spinarea frunțașilor săi și aceștia își deschiseră gurile strigând. Căpetenia (Etiopiei) îl chemă pe Horus, fiul etiopiencei, și îi spuse:

„Amon, taurul din Meroe, zeul meu, să te blesteme pe tine! Tu ești acela care ai adus pe oamenii aceia din Egipt! Dar cum de nu m-ai ocrotit de mâna lui Horus, fiul lui Paneși?“

El își alese descântecul și le citi principelui, spre a-l ocroti de vrăjile lui Horus, fiul lui Paneși.

Când veni noaptea următoare, vrăjile lui Horus, fiul lui Paneși, fugiră în țara etiopienilor și aduseră pe căpetenia lor în Egipt. El primi cincizeci de lovituri de ciomag înaintea faraonului. Totul a decurs în chip asemănător vreme de trei zile, fără ca vrăjile etiopiene să-l poată ocroti pe căpetenia (Etiopiei) de mâna lui Horus, fiul lui Paneși.

Din cale-afară de neliniștită, căpetenia Etiopiei îl chemă pe Horus, fiul etiopiencei, și îi spuse:

„Rușine ție, mârșavule etiopian, care m-ai umilit în fața oamenilor din Egipt! Nu ai știut să mă ocrotești de mâna lor. Pe Amon, taurul din Meroe, zeul meu, dacă nu vei fi în stare să mă aperi de căruța aceea vrăjitoarească a oamenilor din Egipt, îți voi hărăzi o moarte crâncenă și plină de chinuri!”

Vrăjitorul îi răspunse așa:

„Stăpânul meu, căpetenia noastră, trimite-mă în Egipt ca să-l cunosc pe omul care împlinește vrăjitoriile acelea și să-l înfrunt cu vrăjile mele, făcându-l să cunoască puterea care zace în inima mea”.

Horus, fiul etiopiencei, fu trimis de căpetenia (Etiopiei) și se duse în locul unde se afla mama lui, etiopianca. Aceasta îi spuse:

„Dacă te duci în Egipt, ca să-l vrăjești cu descântece, păzește-te de oamenii de-acolo, căci tu nu te poți măsura cu ei. Fii cu luare-amin-te să nu cazi în mâinile lor, pentru că nu te vei mai întoarce niciodată în țara Etiopiei!”

El îi spuse:

„Nu mă sinchisesc de lucrurile pe care le spui tu; n-am încotro și trebuie să mă duc în Egipt, aruncând asupra lor vrăjile mele”.

Etiopianca, mama sa, îi zise:

„Întrucât ești nevoit să te duci în Egipt, să ne înțelegem asupra unor semne între mine și tine. Dacă vei fi copleșit de vrăjmaș, voi avea grijă de tine și voi vedea dacă pot să te ocrotesc”.

El îi spuse:

„În clipa în care mă voi simți copleșit de vrăjmașul meu, atunci când vei bea apă sau când vei mânca pâine apa va deveni sângerie, pâinea se va înroși aidoma cărnii, iar cerul va căpăta culoarea sângelui”.

Horus, fiul etiopiencei, statornici (asemenea) semne între el și mama sa, apoi se duse în Egipt, doldora de vrăji.

Călători din țara făurită de Amon (Etiopia) până la Memfis, în locul unde se afla faraonul, spre a se măsura cu omul care făcea vrăji în Egipt. El se duse la Curte, se înfățișă faraonului și spuse cu voce tare:

„O, tu ce faci vrăji împotriva mea la Curtea faraonului, în timp ce oamenii din Egipt le văd! Ah, voi, cei doi scribi din Casa Vieții, datorită vrăjii cărora căpetenia (Etiopiei) a fost adusă în Egipt, cu toată împotrivirea mea!“ De-abia spusese aceste cuvinte că Horus, fiul lui Paneși, intră în încăperea cea mare, veni înaintea faraonului și grăi așa:

„O, etiopianule mârșav! Nu ești tu Horus, fiul etiopiencei, pe care eu l-am scăpat în grădina zeului Ra? Tovarășul tău din Etiopia era cu tine și voi erați scufundați în apă, aruncați în lacul din muntele de la răsărit de Heliopolis? Nu te căiești oare că pe faraon, stăpânul tău, l-ai luat pe sus și i-ai ciomăgit spinarea, în locul unde se află căpetenia (Etiopiei)? Nu ai venit tu oare în Egipt spunând: „Aici este omul care face vrăji împotriva mea! Pe Atum, stăpânul cetății Heliopolis, zeii Egiptului te-au adus înapoi, ca să te facă să fii pedepsit în țara lor. Arată ce poți, căci eu pornesc acum împotriva ta!“

După ce Horus, fiul lui Paneși, rosti aceste vorbe, Horus, fiul etiopiencei, îi răspunse astfel:

„Oare nu eu te-am învățat limba șacalilor²⁹, și acum faci vrăji împotriva mea?“

Nelegiuitul de etiopian citi un descântec scris și făcu să răsară deasupra Curții o flacără. Faraonul dimpreună cu mai marii Egiptului strigară cât îi ținea gura:

„Hai, vino în ajutorul nostru, preotule păstrător de datini!“

Horus, fiul lui Paneși, citi (și el) un descântec scris și făcu să cadă ploaia în Egiptul de Sus, în așa fel încât flacăra se stinse într-o clipă.

Etiopianul citi atunci un alt descântec scris și făcu să apară deasupra Curții un nor negru, încât nici unul dintre cei de față nu putea să vadă pe vecinul sau pe soțul său. Dar Horus, fiul lui Paneși, înălță și el un descântec vrăjitoresc spre cer și făcu să dispară (acel nor), astfel că nici un vânt potrivit nu mai tulbură văzduhul.

(Atunci) Horus, fiul etiopiencei, citi un descântec scris și o uriașă boltă de piatră care avea două sute de coți lungime și cincizeci de coți lățime se ivi deasupra faraonului și a curtenilor săi, încercând

---

²⁹ Șacalii sunt animale sacre ale zeului Anubis, zeul cu cap de șacal.

să despartă Egiptul de rege și să lipsească pământul Egiptului de stăpânul său.

Faraonul privi către cer și văzu deasupra lui bolta de piatră; deschise gura și dimpreună cu oamenii de la curtea sa scoase un țipăt de groază. Dar Horus, fiul lui Paneși, citi un descântec scris și făcu să apară o luntre din trunchiuri de papirus, care luă bolta de piatră și o duse cu ea la marea cea întinsă, cea mai mare apă a Egiptului.

Atunci mârșavul de etiopian a recunoscut că nu se putea lua la întrecere cu egipteanul și citi un descântec scris, spre a nu mai fi văzut de curteni, urmărind astfel să se întoarcă nestingherit în țara etiopienilor și în orașul său.

Dar atunci Horus, fiul lui Paneși, rosti un descântec și spulberă vraja etiopianului, făcându-l să fie văzut de faraon și de toți oamenii din Egipt care se aflau la Curte. Atunci el se preschimbă într-o rață sălbatecă, dornică să zboare și să se îndepărteze. Dar Horus, fiul lui Paneși, rosti (alt) descântec vrăjitoresc și îl sili să se întoarcă în vreme ce un vânător de păsări stătea deasupra lui, cu un cuțit în mână, gata să-l ucidă.

În vreme ce se petreceau toate acestea, înaintea mamei lui Horus se arătară semnele statornicite între fecior și vrăjitoarea etiopiancă. Ea nu a zăbovit să ajungă în Egipt, sub înfățișarea unei găște sălbatice, intră în palatul faraonului și-l strigă pe fiul ei, care luase înfățișarea unei rațe sălbatice, deși vânătorul de păsări stătea deasupra lui. Horus, fiul lui Paneși, se uită către cer și, în pofida înfățișării sale schimbate, o recunoscă pe etiopiancă. El rosti atunci o vrajă de-a sa și o sili să se întoarcă, în vreme ce un vânător de păsări stătea în preajma ei cu un cuțit în mână, gata s-o ucidă. Ea părăsi înfățișarea pe care o luase și reluă chipul unei femei etiopience, cerșind îndurare prin aceste vorbe:

„Nu porni împotriva noastră, o, Horus, fiul lui Paneși, ci iartă cumplita noastră faptă! Dacă ni se va da acum un car de vrăjitor, noi nu ne vom mai întoarce în Egipt!”

Horus, fiul lui Paneși, se legă printr-un jurământ rostit în numele faraonului și al zeilor Egiptului și spuse:

„Nu voi curma puterea vrăjii mele, dacă nu vă veți lega prin jurământ că nu vă veți mai întoarce în Egipt cu nici un preț!”

Etiopianca a ridicat mâna (jurând) că în vecii vecilor nu se va mai întoarce în Egipt.

Horus, fiul etiopiencei, se legă și el prin jurământ și zise: „Nu mă voi mai întoarce în Egipt vreme de o mie cinci sute de ani“.

Horus, fiul lui Paneși, curmă puterea vrăjii sale și făuri o luntre pentru Horus, fiul etiopiencei și mama acestuia; cu ajutorul ei, amândoi ajunseră teferi în țara etiopienilor și apoi în cetatea lor.

Siosiri a povestit această întâmplare înaintea faraonului, în timp de oamenii din Egipt îi auzeau glasul, iar tatăl său Setne privise totul. În acest răstimp, capul nelegiuitului etiopian stătuse plecat spre pământ; apoi Siosiri spuse:

– O, marele meu stăpân, cel care stă înaintea ta este Horus, fiul etiopiencei; este omul ale cărui cuvinte le-am repetat deunăzi și care nu s-a căit de faptele săvârșite cândva, ci a venit în Egipt după ce s-au împlinit o mie cinci sute de ani (de la plecare lui) spre a-și reînnoi vrăjile. Pe Osiris, stăpânul lui Amenti, marele zeu, înaintea căruia pășesc netulburat, eu, Horus, fiul lui Paneși, stau acum dinaintea faraonului. Aflând în Amenti că mârșavul etiopian își îndreaptă din nou vrăjile sale împotriva Egiptului, fără ca în aceste vremuri să mai fie la noi un scrib bun și un om învățat care să poată să-i țină piept, eu l-am rugat pe Osiris în Amenti să mă lase să mă întorc pe pământ, spre a scuti pământul Egiptului de înjosirea lui în fața țării etiopienilor. S-au dat porunci în împărăția lui Osiris să fiu adus pe pământ; eu m-am deșteptat și am zburat aici, până când l-am găsit pe Setne, fiul faraonului, pe muntele cel pustiu de la Heliopolis, sau pe muntele cel pustiu din Memfis.

M-am ivit sub înfățișarea unui vrej de pepene, înainte de a mă reîntrupa ca om, astfel (până la urmă) m-am născut din nou, spre a-mi înfățișa puterea vrăjilor mele, înfruntându-l pe mârșavul etiopian venit aici, la Curte!

Horus, fiul lui Paneși, sub înfățișarea lui Siosiri, rosti descântece îndreptate împotriva nelegiuitului etiopian. El îl înconjură cu un foc și etiopianul fu mistuit de flăcări în fața Curții, în văzul faraonului, a marilor dregători și a oamenilor din Egipt.

Siosiri dispăru apoi ca o umbră din preajma faraonului și a lui Setne, tatăl său, iar ei nu-l mai văzură deloc.

Faraonul fu foarte uimit, dimpreună cu curtenii, din pricina minunilor pe care le văzuseră la Curte, și spuse:

– Nu se mai află un (alt) scrib bun și învățat precum Horus, fiul lui Paneși! Nici că va mai fi altul asemenea lui!

Setne își deschise gura și strigă, în timp ce Siosiri dispărea ca o umbră, făcându-se nevăzut pentru totdeauna. Faraonul dădu poruncă să se facă pregătiri pentru ca Setne să fie cinstit datorită fiului său și spre a-i veseli inima.

Venind seara, Setne se duse în încăperea sa, iar inima îi era tare mâhnită. Dar Mehit-esekhet se culcă alături de el în pat și în aceeași noapte rămase grea. Ea nu zăbovi să dea naștere unui fiu, care fu numit Usermontuhor³⁰. Iar Setne nu a încetat să aducă jertfe, libații și prinoase duhului lui Horus, fiul lui Paneși.

(Traducere și note de Constantin Daniel și Ion Acsan)

---

³⁰ Darul lui Siosiri, care vrea să-și consoleze tatăl.

VRĂJITOAREA DIN ENDOR PRIMEȘTE VIZITA REGELUI SAUL

(FLAVIUS JOSEPHUS, *ANTICHITĂȚI IUDAICE*, VI, 14, 1-4)

.

Saul – suveranul fondator al Regatului Israel (1029–1004 î. Hr.), uns de prorocul Samuel, ultimul Judecător iudeu – a reluat lupta cu filistenii, pe care i-a învins în câteva rânduri. Cântarea din harpă a tânărului David alungă „duhul rău” care îl chinuie și, drept răsplată, el îi dă mâna fiicei sale Micol. Apoi Saul îl prigonește pe biruitorul lui Goliat, văzând în el un rival la domnie și David își caută refugiul în tabăra dușmană, după ce i-a fost luată soția. Deoarece legile lui Moise condamnă magia, Saul alungă din regatul lui pe ghicitori, vrăjitori și pe cei ce descifrau viitorul, chemând duhurile morților și nu cruță decât pe profeții inspirați de Dumnezeu. După ce calcă o poruncă venită de sus, Samuel se înstrăinează de el, avertizându-l că și-a atras astfel mânia divină, apoi se stinge din viață. Înainte de confruntarea decisivă cu oastea filistenilor, Saul se deghizează și se duce să consulte vrăjitoarea necromantă din Endor, căreia îi cere să cheme din mormânt duhul lui Samuel. Biblia prezintă clandestina vizită a lui Saul înainte de tragica lui moarte în bătălia de pe muntele Ghilboa în Cartea întâi a Regilor, cap. 28. Flavius Josephus (secolul I d. Hr.) a descris această legendară întâlnire dintre un rege și o vrăjitoare în Antichități iudaice, Cartea a VI-a, cap. XIV, paragr. 1–4. Biblia o consemnează dar marele istoric evreu o comentează, arătând o profundă înțelegere umană pentru cei doi protagoniști, care încalcă tacit restricțiile lumești și religioase.

1. În vremea aceea filistenii au hotărât să facă o nouă expediție împotriva israeliților și, trimițând tuturor aliaților din jurul lor

chemarea să-și dea întâlnire pentru război la Renga, de unde urma să pornească asaltul general împotriva evreilor, Anchus, regele gittenilor, i-a cerut lui David să vină cu ceata lui de oșteni, spre a lua parte la lupta cu evreii. El i-a făgăduit numaidecât sprijinul său și a zis că sosise momentul să-și arate recunoștința pentru binefacerile aduse și pentru ospitalitatea cu care fusese primit. Dornic să-l atragă de partea lui și mai mult, regele i-a promis lui David că, dacă va ieși biruitor în luptă și războiul se va desfășura după așteptările sale, îl va introduce în garda lui de corp.

2. Saul, regele evreilor, alungase din țara lui ghicitorii și ventrilocii și pe toți cei care practicaau asemenea arte, cu excepția prorocilor. Când a auzit că filistenii se apropiau în marș și își așezaseră tabăra în șesul din preajma orașului Suna, s-a grăbit să-i întâmpine cu trupele sale. După ce a ajuns pe muntele numit Ghelboa, el și-a așezat propria tabără față în față cu cea a vrăjmașilor. Tulburarea care l-a cuprins n-a fost mică atunci când a văzut că oastea dușmană părea vădit mai numeroasă și mai puternică decât a lui. Prin intermediul prorocilor săi l-a rugat pe Dumnezeu să aibă bunăvoință de a-i destăinui deznodământul bătăliei. Deoarece Domnul nu i-a dat nici un răspuns, spaima lui a sporit mai mult și curajul i-a pierit, întrezărind în sinea lui înfrângerea care părea inevitabilă dacă nu primea ajutorul lui Dumnezeu. De aceea a poruncit să fie găsită o femeie ventrilocă și în stare să cheme sufletele morților, ca să afle de la ea cum îi vor merge treburile. Fiindcă ginta ventrilocilor aduce din lumea cealaltă duhurile răposaților și cu ajutorul acestora prezice viitorul celor dornici să-l cunoască din vreme. Unul dintre slujitorii săi l-a înștiințat că o asemenea făptură se găsea în orașul Endor și, fără știrea oștirii întregi, după schimbarea veșmintelor regești, Saul a luat doi slujitori dintre cei mai credincioși și, în toiul nopții, s-a dus la femeia din Endor, spre a cere să-i prezică viitorul, chemând sufletul unui mort numit de el. Dar femeia l-a refuzat și i-a spus că nu-l poate disprețui pe rege, care alungase din țara lui tagma prezicătorilor. N-ar fi deloc o dovadă de omenie ca, fără să-i fi pricinuit cândva o nedreptate, el s-o momească la săvârșirea unei fapte interzise, a cărei descoperire atrăgea după sine pedeapsa cu moartea. Dar regele s-a jurat că nimeni nu va afla nimic și că nu va dezvălui altuia prezicerea ei, punând-o

astfel în afară de orice pericol. După ce prin jurământul său i-a alungat orice teamă, Saul i-a poruncit să aducă sufletul lui Samuel. Nesciind cine era Samuel, femeia l-a chemat din tărâmul subpământean. La apariția acestuia, femeia s-a fâstăcit în fața bărbatului semet și plin de măreție divină și, tulburată de înfățișarea lui, a exclamat: „Oare nu ești tu regele Saul?“ Căci Samuel îi arătase cine era el. Când Saul a încuviințat acest lucru și a întrebat-o ce anume o speriasse, femeia i-a spus că vede un bărbat cu înfățișare divină ieșind din pământ. El i-a cerut să-i vorbească despre chipul, îmbrăcămintea și vârsta lui, iar femeia i-a răspuns că era un bătrân cu figura aleasă îmbrăcat într-o lungă haină preotească. Devenind acum limpede că era Samuel, regele a căzut cu fața la pământ și s-a închinat. Când sufletul lui Samuel a întrebat ce l-a făcut să-i tulbure liniștea și să-l aducă de pe tărâmul celălalt, Saul s-a plâns că nevoia l-a silit s-o facă. Dușmani de temut au tăbărit asupra lui, fără ca el să se poată opune nenorocirilor prezente, Domnul l-a părăsit și nu vrea nici prin proroci, nici prin vise prevestitoare să-i dezvăluie viitorul: de aceea a recurs la dânsul, care l-a ajutat și mai înainte. Dar Samuel, care știa că sfârșitul vieții lui Saul era aproape, l-a asigurat că nu mai avea nici un rost să-și cunoască viitorul câtă vreme Domnul se depărtase de el. A adăugat apoi: „Se cuvine să știi că-i este sortit lui David să fie rege și el va încheia cu bine războiul. În schimb tu, așa cum ți-am prezis pe când mai trăiam încă, îți vei pierde, deopotrivă, puterea și viața, fiindcă în războiul dus împotriva amaleciților nu te-ai supus lui Dumnezeu și ai încălcat poruncile sale. Află așadar că El îți va da oastea pe mâinile dușmanului, iar tu și fii tăi, căzând în bătălia de mâine, veți fi împreună cu mine!“

3. La auzul acestor vorbe, Saul a amuțit de supărare și s-a prăbușit la pământ, fie datorită durerii pe care i-o pricinuisse prorocirea, fie datorită istovirii (fiindcă de-a lungul zilei trecute precum și al nopții nu pusese un dumaticat în gură). După ce Saul și-a revenit cu mare greutate, femeia l-a îmbiat stăruitor să mănânce ceva și i-a cerut să-i acorde această favoare pentru temerara-i prezicere pe care, deși n-ar fi avut voie s-o facă de teama lui, necunoscându-l câtuși de puțin, a luat-o asupra ei și a rostit-o. De aceea l-a rugat să se așeze la masă și, înfruptându-se din bucatele ei, să-și recapete puterile și să se

întoarce teafăr la oastea lui. Dar fiindcă el se codea și, în adâncă-i mahnire, nu se atinge de nimic, femeia a stăruit până ce l-a convins în cele din urmă. Ea nu avea decât un vițel pe care se străduise să-l crească în casa ei, ca femeie sărmană care trăia din truda mâinilor sale, mulțumindu-se cu singura-i avuție. S-a grăbit să taie vițelul, i-a fript carnea și a pus-o în fața slujitorilor și a lui. Saul a plecat apoi spre propria-i tabără în cursul aceleiași nopți.

4. Se cuvine să lăudăm dărnicia acestei femei simple. Deși regele, fără s-o vadă niciodată la față, îi interzisese să-și desfășoare meseria prin care treburile gospodăriei ar fi mers mai bine și ar fi prosperat, ea n-a ținut seama de faptul că o nedreptățise prin condamnarea științei sale, nici nu l-a disprețuit și alungat ca pe un străin sau ca pe un necunoscut, ci s-a arătat miloasă, l-a mângâiat, l-a îmbiat să se înfrupte din mâncarea privită multă vreme cu dezgust și, din marea-i sărăcie, i-a dat din belșug și cu dragă inimă ce avea, fără că-și pună nădejdea în răsplată sau recunoștință (știind prea bine că Saul urma să moară). Firea oamenilor este făcută anume să-și arate înclinarea de a face un bine tuturor celor de la care pot să primească la rândul lor o favoare, dându-le satisfacție deplină. Să urmărim minunata pildă a acestei femei, să dăm sprijinul nostru tuturor celor nevoiași și să socotim că nimic nu este util și mai convenabil neamului omenesc și totodată mai drag lui Dumnezeu decât râvna de a împărți binefaceri.

(Traducere de Ion Acsan)

ÎNȚELEPTUL SOLOMON ȘI VICLEANUL DEMON ASMODEU

Din unirea fiilor lui Dumnezeu cu chipeșele fiice ale oamenilor s-au ivit pe lume Uriașii, vestiții viteji din vechime (Facerea, cap. 6, 1-4). Urmașii îngerilor alungați din cer au fost demonii, care locuiesc în pustietăți și printre ruine, au aripi cu care zboară până la capătul pământului, pot împrumuta orice chip, sunt invizibili, cunosc viitorul. Se hrănesc, se înmulțesc și mor la fel ca oamenii pe care îi duc în păcat, vătămându-i. În jurul demonilor de sex masculin (Azael, Mahlat, Samael ș.a.) sau feminin (Lilit și Agrat) s-au țesut numeroase povești, Talmudul cuprinzând incantații sau descântece împotriva lor. Asmodeu (Așmedai), prințul demonilor, este eroul unor legende talmudice, multe dintre ele legate de regele Solomon, ca în narațiunea de față. Și alți înțelepți au reușit să-i învingă, cunoscându-le limba. Solomon a fost ajutat la construirea Templului din Ierusalim de îngeri și demoni. Pietrele fiind găurite de către Șamir, un vierme care poate străpunge stânca. Potrivit tradiției, craiul ar fi pribegit din țară în țară timp de trei ani ca să-și răscumpere păcatele, abia atunci scriindu-și Ecclesiastul.

Fierul, metal impur, n-a fost folosit de cioplitorii în piatră, care au contribuit la înălțarea templului, iar Șamirul reflectă arhaicul tabu.

Când Solomon a ajuns rege, s-a gândit să-și înalțe un palat cum nu se mai văzuse prin locurile acelea. Vechiul palat, al părintelui David, i se părea neîncăpător și lipsit de strălucire. Noul rege își puse

straie de om de rând și începu să colinde prin împrejurimile Ierusalimului, în căutarea unui loc potrivit planurilor sale mărețe.

Tot umblând de unul singur și temându-se să nu fie recunoscut de vreunul din supușii săi, Solomon înnoptă sub un măslin, în mijlocul unei miriști. Sub măslin crescuse o iarbă mătăsoasă ca un așternut regesc. În stânga și în dreapta pomului, care se ridica singuratic în mijlocul secerăturii, se țuguiau două clăi cu snopi de grâu. Regele își luă un snop și îl puse sub căpătâi, își presără așternutul cu paie și se pregăti de culcare. Când ridică ochii spre măslin, băgă de seamă că nu era singur: pe o creangă se cuibărise un greier. Mare i-a fost mirarea craiului când l-a auzit vorbind astfel:

– Înțeleptule Solomon, nu mai căuta zadarnic alt loc pentru minunatul palat pe care plănuiești să-l ridici spre fala ta și a țării tale. Alege-l pe acesta și n-o să-ți pară rău. Doi frați stăpânesc câmpul din jur, rămas moștenire de la părinții lor. Unul e însurat și are mai mulți copii, în vreme ce mezinul a rămas holtei. Când au secerat grâul de pe câmp, au împărțit recolta frățește și au clădit două clăi de snopi la fel de înalte. În noaptea trecută, mezinul s-a trezit și și-a zis:

„Fratele meu are nevastă și atâtea guri de hrănit, câtă vreme eu sunt singur cuc. Dacă i-aș da din recolta mea, de bună seamă că s-ar supăra și n-ar primi. Dar dacă iau câțiva snopi și-i pun acum peste claia lui, n-o să bage de seamă!”

În aceeași noapte și fratele mai mare s-a trezit și și-a spus:

„Fratele meu este tânăr și singur. Nu are nici un ajutor, așa că trebuie să muncească cât doi și să se hrănească îndoit. Nu este drept să fie claia mea la fel de mare ca a lui. Ia să iau în spinare câțiva snopi și să-i pun peste ai lui, fără să bage de seamă”.

Azi-dimineață, cei doi frați au venit pe câmp și au văzut cu uimire că rămăsese la fel de înalte clăile lor, dar n-au suflat nici un cuvânt!

Greierul se opri, obosit de graiul omenesc cu care nu era deprins, apoi urmă:

– Luminate rege, fii cu ochii în patru și nu adormi că acuș-acuș ai să-i vezi pe cei doi frați, care nu vor pregeta să se ivească și în noaptea aceasta, cu aceleași gânduri bune!

Într-adevăr, nu trecu mult timp și pe câmp se iviră două mogâldețe: una venea din dreapta, iar alta din stânga. Fiecare ducea

câțiva snopi de grâu în spinare. Ai fi zis că snopii o porniseră singuri la plimbare, sub lumina lunii...

În mijlocul câmpului, chiar în dreptul măslinului, cele două umbre se întâlneau și rămaseră țintuite locului. Snopii se prăvăliră la pământ și atunci se iviră cei doi frați care se îmbrățișară, plângând de bucurie.

Mișcat până la lacrimi de cele văzute, regele se apropie de ei și le zise:

– Voi, care sunteți pildă a iubirii de frate, vindeți-mi mie câmpul acesta, martor al purtării voastre demnă de toată lauda! Aici îmi voi înălța palatul meu falnic. Vă voi răsplăti cum se cuvine!

Cei doi frați se înclină în fața lui Solomon, spunând:

– Facă-se voia ta, rege puternic și înțelept!...

Și regele cumpără de la cei doi frați câmpul lor, plătindu-l cu un preț de zece ori mai mare, după care se apucă să strângă toate cele trebuincioase zidirii unui palat măreț. Adună grămezi de aur și pietre prețioase, aduse cedrii din Liban și meșteri pricepuți din Tyr și Sidon. Cu toate acesta nu era mulțumit.

Urmărind să facă un locaș în care să domnească pacea și buna-înțelegere, înțeleptul Solomon se hotărî ca la tăierea pietrelor să nu se folosească de nici o unealtă de fier, întrucât din el se fac armele de luptă.

Chemă la el pe toți înțelepții din regatul său, care lăudară hotărârea regelui. Ei îi dădură și următorul sfat prețios:

– Pentru ceea ce ți-ai pus în gând, slăvite rege, nu-ți poate fi de folos decât *Șamirul*, o făptură cât un bob de orz, care roade piatra, așa cum carii rod lemnul cel mai tare.

Solomon le mulțumi pentru sfat, dar când îi întrebă cum poate dobândi minunatul *Șamir* cu toții ridicară din umeri:

– Noi nu știm unde se află el. Dar silește pe demoni să-ți spună cum îl poți dibui.

Atunci, regele prinse toți demonii și-i aduse în fața tronului său, iscodindu-i despre *Șamir*. Demonii grăiră astfel:

– Înțeleptule crai, noi nu știm nimic! Doar regele nostru, temutul Asmodeu, îți poate spune unde se ascunde *Șamirul*.

Când au fost întrebați unde poate fi găsit Asmodeu, toți demonii tăcură cu încăpățănare.

– Prea bine, le spuse Solomon, veți fi ostaticii mei până îmi veți dezvălui unde își are palatul regele vostru!

După câteva săptămâni de temniță, demonii cerură să se înfățișeze regelui și, când li se dădu voie să cuvânteze, spuseră:

– Palatul regelui nostru se află tare departe de aici, în luminișul unui codru de nepătruns, la poalele unui munte, unde n-a mai călcat picior de om. Acolo și-a săpat Asmodeu o fântână cu apa cea mai limpede de pe pământ. Pentru ca apa să nu se tulbure niciodată, a astupat ghizdul fântânii cu o piatră uriașă și i-a pus un sigiliu. Ziua întreagă colindă văzduhul cu puzderia lui de astre, pentru a iscodi tainele lumii. Seara se întoarce istovit de sete, deoarece nicăieri nu află o licoare mai minunată decât apa din fântâna palatului său pământean.

După ce s-a asigurat că nimeni nu s-a atins de fântână, rupe sigiliul, ridică piatra și soarbe din apa limpede până ce seacă fântâna. A doua zi ea se umple la loc. Apoi se zăvorește în palatul său și sforăie de se cutremură obloanele și ușile de fier. Asta este tot ce-ți putem spune. Mai departe, te va călăuzi înțelepciunea ta.

Solomon își ținu făgăduiala și eliberă pe toți demonii prinși de el, după ce îi puse să jure că nu vor face nici un rău supușilor lui. Apoi, chemă la el pe viteazul Benaia, conducătorul oastei sale, îi dădu însoțitori neînfricați, merinde pentru un drum lung, lanțuri grele și câteva burdufuri din vinul cel mai bun.

Benaia și voinicii lui avură de străbătut codrii mai deși ca peria, fluvii mai iuți ca săgeata și prăpăstii mai adânci decât marea, până ce dădură de fântâna lui Asmodeu. Făcură o gaură într-unul din pereții ei și turnară tot vinul din burduf. Apoi astupară gaura cu grijă, nu care cumva să se vadă că cineva umblase la fântână și se ascunseră după niște copaci.

Spre seară se arătă și însetatul Asmodeu. Cu toate că Benaia și vitejii lui nu știau ce-i frica, inima lor se făcu cât un purice, când văzură uriașa statură a regelui demonilor.

După obiceiul său, Asmodeu cercetă sigiliul fântânii și, găsindu-l neatins, îl rupse și ridică piatra ce acopere ghizdul. Un miros ciudat îi gădilă nările și cei ce-l pândeau îl auziră mormăind:

– Fântâna miroase a vin! Băutura tulbură mintea oricui. Nici un înțelept nu bea vin!

Dar întrucât era mort de sete și nu gustase niciodată un strop de vin își zise:

– O singură picătură nu-mi poate dăuna!

Se aplecă peste ghizdul fântânii și prima picătură fu urmată de a doua, apoi de a treia, până ce sorbi tot vinul care plutea deasupra apei ca untdelemnul de măsline. Apoi, Asmodeu se îndreptă vesel, împleticindu-se, spre palatul său. Uită să zăvorească ușile și obloanele și se trânti în pat, adormind buștean. Benaia și voinicii lui se apropiară tiptil de el și-l legară fedeleș. Când se trezi, craiul demonilor nu avu altceva de făcut decât să meargă până la înțeleptul Solomon, pentru a-i asculta poruncile.

Pe drum, Benaia și ostașii săi fură martorii unor întâmplări ciudate. Într-o zi, Asmodeu se propti de un copac și acesta de răsturnă, de parcă ar fi fost smuls de o furtună năprasnică. Altă dată, se sprijini de un perete și casa se surpă, de parcă ar fi fost zgâlțâită de un cutremur nimicitor.

Întâlniră într-un târg un alai de nuntă. Toți fură poftiți să închine câte un urcior de vin cu nuntașii. Numai Asmodeu rămase posomorât.

– De ce ești mâhnit, când toată lumea petrece? îl întrebă Benaia.

– Măine mirele va muri! răspuse Asmodeu.

Trecură pe lângă o cizmărie și auziră pe un mușteriu cerând o pereche de încălțări care să-l țină șapte ani!

Asmodeu râse amar și-i spuse lui Benaia:

– Sărmanul, nu știe că mai are de trăit doar șapte zile!

Mai întâlniră și un om care căuta pretutindeni o comoară, făcând tot felul de vrăji. Asmodeu începu să hohotească și zise:

– Bietul de el, caută peste tot o comoară îngropată chiar sub casa lui!

În cele din urmă, sosiră la Ierusalim. Când fu adus înaintea lui Solomon, Asmodeu grăi astfel:

– Nu te-ai mulțumit cu țările pe care le-ai înrobit și acum ai pus în lanțuri și pe regele demonilor!

Solomon îi spuse pricina care l-a împins la o asemenea faptă și primi următorul răspuns:

– Află că eu n-am nici o putere asupra *Şamirului*. Demonul mării l-a încredinţat cocoşului de munte, care s-a jurat să-l păstreze cu străşnicie.

Atât i-a trebuit lui Solomon. Din nou l-a chemat pe credinciosul Benaia, care plecă în căutarea *Şamirului*, luându-şi câţiva însoţitori la drum, desaga cu merinde şi un clopot de cleştar.

Răscoliră ei multe ținuturi sălbatice cu stânci abrupte până descoperiră, într-un târziu, cuibul cocoşului de munte. Puii flămânzeau în aşteptarea tatălui lor. Benaia puse clopotul de cleştar deasupra cuibului şi se ascunse prin apropiere.

Numai iată că se arată cocoşul de munte aducând în cioc hrană pentru odraslele lui. Degeaba îşi căscau bieţii puşori ciocurile, căci viermii tot nu le cădeau în guşe. Cocoşul sălbatic încercă să spargă cleştarul cu ciocul şi cu pintenii, dat toate încercările sale fură zadarnice. Îşi luă zborul din nou şi curând se întoarse, aducând în cioc *Şamirul*. Cum atinse cu el cleştarul, clopotul plesni şi puii se văzură liberi.

Benaia şi însoţitorii lui de drum nu-i dădură răgaz cocoşului de munte să ducă *Şamirul* în ascunzătoare, ci începură să răcnească din răsputeri. Pasărea se sperie şi scăpă preţioasa comoară. Ea ajunsese astfel în mâinile lui Benaia şi de acolo în stăpânirea lui Solomon.

Treisprezece ani încheiaţi a durat zidirea palatului regesc. În tot acest timp, Asmodeu a fost prizonierul lui Solomon, ajutându-l să biruie toate greutăţile ivite în cale, cu ştiinţa lui neîntrecută.

Dar chiar şi omul cel mai înţelept este supus greşelii.

Solomon vru, nici mai mult nici mai puţin, să afle toate tainele lumii ştiute de regele demonilor. Asmodeu se învoui: va trebui, însă, ca ei să-şi schimbe hainele. Cum se văzu scăpat din lanţuri, Asmodeu îl înşfăcă pe Solomon şi-l zvârli peste mări şi ţări, până hăt! în India. El luă înfăţişarea regelui şi puse stăpânire pe tronul lui.

Când Solomon se trezi din ameţeala iuţelii cu care zburase prin văzduh, se pomeni în mijlocul unei ţări străine, cu oameni vorbind o limbă necunoscută lui. Dar îşi luă inima în dinţi şi o porni spre palatul său, intrat în stăpânirea regelui demonilor. Îl îngrijora şi soarta ţării sale încăpută pe mâini atât de rele.

Cheltui aurul care-l mai avea la el și își vându toate podoabele regești. Isprăvind banii și straiile sale făcându-se ferfeniță, bogatul rege ajunsese ca un cerșetor de rând.

Când spunea celor întâlniți în drum: „Eu sunt regele Solomon!” toți îi râdeau în nas.

Într-o zi, trecu pe lângă o școală unde învățătorul vorbea elevilor săi despre proverbele lui Solomon. Regele se grăbi să intre în clasă și spuse:

– Copii, eu sunt înțeleptul Solomon!

Toată clasa pufni într-un hohot de râs nestăvilat și musafirul nepoftit fu nevoit să-și ia tălpășița, fiind luat drept un nebun.

În sfârșit, poposi la porțile Ierusalimului și se înfățișă la marii judecători ai orașului:

– Eu sunt regele Solomon, nu mă mai recunoașteți?

Dar și aici trecu drept smintit. Nimeni nu băgase de seamă să Asmodeu furase înfățișarea și tronul lui Solomon, înțeleptul înțeleptilor.

Mare a fost ciuda regelui adevărat când nu i se îngădui să intre în palatul zidit de el cu atâta trudă. Totuși, nu se dădu bătut și nu încetă să-și apere dreptatea! Și iată cum își recâștigă tronul.

Solomon știa că demonii puteau să capete lesne chipul și asemănarea omenească pe care și-o doreau. Cu toate acestea, ei nu puteau să-și lepede ghearele de vultur pe care le aveau la picioare. De aceea, ceru ca așa-zisul rege să fie descălțat în timpul somnului.

Or, ceea ce nedumerea pe toate slugile palatului era faptul că, de la o vreme încoace, Solomon dormea încălțat. Nici nu-l mai văzură în ultima vreme spălându-și picioarele.

Aceasta dădu de bănuir marilor judecători ai orașului, care porunciră slugilor regelui să-l descălțe în toiul nopții. Ei înșiși se strecurară în camera de dormit a lui Solomon, după ce presupusul rege adormi adânc și începu să sforăie cât șapte. Solomon îi însoțea.

Când slugile izbutiră să scoată încălțărilor regești se iviră, în fața tuturor, cumplitele gheare ale demonului.

Atunci, regele adevărat se duse la căpătâiul celui adormit și îl sculă, zgâlțâindu-l:

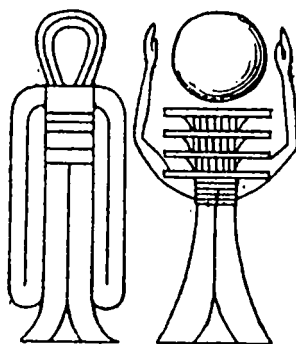
„Te trezește, Asmodeu,
Fiindcă Solomon sunt eu!
Părăsește-mi azi palatul,
Tu, ce-mi spurci sceptrul și patul!“

Asmodeu sări ca ars. Văzându-și ticăloșia dată în vileag, începu să crească mai întâi până în tavan, apoi până în nori, și deodată se făcu nevăzut.

Temător de răzbunarea demonului, Solomon se înconjură de șaizeci dintre cei mai viteji războinici, care îl păzeau zi și noapte. Dar Asmodeu nu se mai ivi prin locurile acelea și nu-l mai supăra cu nimic pe rege.

Solomon își luă de soție pe fiica faraonului și își cârmui țara cu înțelepciune până la adânci bătrâneți, îmbogățindu-și cartea lui de proverbe cu alte cugetări, care să slujească și celor mai deștepți oameni, supuși și ei greșelii.

(Prelucrare de Ion Acsan)

VRĂJILE MEDEEI L-AU AJUTAT PE IASON SĂ BIRUIE PROBELE LUI AIETES

(APOLLONIOS DIN RHODOS, ARGONAUTICELE,
III, 744–1239; 1246–1407 ȘI IV, 1–104)

În 462 î. Hr., Pindar a inclus o amplă descriere a expediției argonauților într-o celebră odă corală (Pythianica a patra) care recunoaște vrăjitoarea Medeei, hotărâtoare în dobândirea trofeului cedat cu atâta greutate de regele colchidian: lâna de aur. De uneltirile mamei lor vitrege, Ino, care îi sortise morții prin măsluirea unui oracol, copiii lui Athamas, regele din Orhomenos, au scăpat cu ajutorul zeului Hermes. El s-a milostivit de Frixos și Helle, trimițându-le un berbec zburător, cu blana de aur, pe spinarea căruia amândoi au izbutit să fugă spre Colchida. Pe drum, sperioasa Helle s-a prăbușit în marea care i-a perpetuat numele: Hellespontul. Doar Frixos a ajuns cu bine la curtea lui Aietes, al cărui regat se întindea pe țărmul mării de la poalele Caucazului. Frixos a jertfit zeilor salvatori năzdrăvanul berbec, iar blana a dăruit-o gazdei sale. Acesta a dat-o în paza unui balaur neadormit. Fratele vrăjitoarei Circe și al Pasifaei, soția lui Minos, Aietes avea și doi tauri de aramă care vărsau foc pe nările lor și pârzoleau totul: de aceea erau ținuti într-un grajd subpământean, aflat într-o peșteră din apropierea câmpului închinat lui Ares. După tatăl său Helios (Soarele), Ares (sau Marte) era zeul cel mai drag lui Aietes. Frixos s-a dovedit a fi un luptător destoinic și chipeș. De el s-a îndrăgostit Chalkiope, fiica mai mare a lui Aietes, sora Medeei și a lui Apsyrtus. Prințul fugar, aducătorul lânii de aur, a devenit ginerele craiului colchidian, deloc bucuros de oaspeți, și părintele a patru feciori. Cu limbă de moarte, Frixos le-a cerut să se întoarcă măcar ei în Orhomenos, pentru a moșteni tronul bunicului lor Athamas. Surprinși de furtună, fiii lui

Frixos au naufragiat pe o insulă pustie. Acolo s-au întâlnit cu argonauții, în frunte cu Iason, vărul lor.

Fratele lui Athamas, Cretheus, întemeiasă orașul Iolcos pe țărmul golfului Pagasetic, lăsându-l ca urmaș pe Aison, în dauna fiului său vitreg, Pelias. Când a fost detronat de Pelias, Aison a ascuns în munți pe unicul său fecior, Iason, dându-l în grija înțeleptului centaur Chiron. Ajuns la vârsta bărbăției, Iason a venit să-și ceară tronul cuvenit de drept. Pelias, care avea patru fiice și un singur fiu, numit Acast, a căutat să scape de stânjenitorul său nepot, trimițându-l la moarte sigură. Drept condiție pentru obținerea tronului, ca o dovadă a destoiniciei regale i-a impus să-i aducă lâna de aur: sacrul trofeu nu putea rămâne în stăpânirea barbarilor colchidieni ci trebuia să fie readus și oferit templului lui Zeus din Iolcos. Neavând încotro, Iason și-a pregătit cu grijă expediția.

Neîntrecutul meșter Argos, sub îndrumarea Atenei, a făurit o corabie mare, cum nu se mai văzuse până atunci, înzestrată cu cincizeci de vâsle. Au fost doborâți cei mai falnici copaci de la poalele muntelui Pelion. O bucată desprinsă din stejarul oracolului lui Zeus din Dodona, care avea harul profeției și era în stare să glăsuiască omeneste, a fost împlântată în chila corăbiei. Pe puntea lui Argo („Cea-iute”) s-au imbarcat cei mai viteji tineri de pe tot cuprinsul Eladei, fără să lipsească nici neînvinsul Heracle, nici vestitul câtareț trac Orfeu. Din echipaj făceau parte și doi prezicători: Idmon și Mopsos. Căpetenia expediției era, firește, Iason. Călătoria argonauților a fost plină de peripeții, până la întâlnirea lor cu feciorii lui Frixos. Când Heracle a coborât pe țărmul tracic, să-și înlocuiască vâsla ruptă în timpul călătoriei, Hylas, credinciosul său însoțitor trimis să aducă eroului apă de izvor, a fost răpit de naiadele vrăjite de frumusețea lui. Plecat în căutarea zadarnică a lui Hylas, Heracle a fost părăsit pe țărm. În țara mariandynilor, unul dintre prezicători a fost ucis de un mistreț uriaș iar Tifys, destoinicul cârmaci, secerat de o molimă necunoscută. Cei patru fii ai lui Frixos au luat locul tovarășilor pierduți pe drum. Iason nu s-a speriat că Aietes îl va pune să destelenească câmpul lui Ares cu ajutorul taurilor de aramă, pârjolind pe oricine cuteza să se apropie de ei. Singura nădejde a feciorilor lui Frixos, reveniți fără voia lor acasă, era vrăjitoarea

Medeea. Mama lor Chalkiope interveni pe lângă ea, ca să-i dea lui Iason miraculoase leacuri împotriva arsurilor. Îndrăgostită de Iason, sub pretextul că vrea să-și ajute nepoții gata să împărtășească jalnica soartă hărăzită străinilor, Medeea se învoi. De aici încolo dăm cuvântul poetului elen Apollonios din Rhodos, autorul Argonauticelor, care împletește eroismul cu dragostea și realizează magistralul tablou al fetei iubind pentru prima oară. Medeea își trădează tiranicul tată și își etalează neîntrecuta artă vrăjitoarească spre a asigura viața și izbânda chipeșului Iason.

...Obrocul nopții-nvăluise pământul și din largul mării
Zăreau năierii Ursa Mare și stelele lui Orion¹,
De pe corăbiile proprii. Și călătorul, și portarul
Doreau la fel de mult odihna; chiar și nemângâiata mamă
Ce și-a pierdut pe veci copiii, dormea-n odaie toropită,
Iar în cetate nici un câine nu mai lătra și nici un freamăt
Nu se-auzea din jur: tăcerea era stăpâna nopții negre.
Ci doar Medeea rămăsese de somnul dulce ocolită.
De când l-a îndrăgit pe Iason, o încolțeau atâtea griji
Și tare se temea de marea putere-a taurilor care
Îi pot aduce un amarnic sfârșit în țelina lui Ares².
Curgeau din ochii fetei lacrimi de milă; chinul ei lăuntric
O hărțuia mereu și trupul i-l mistuia, răzbind spre creștet,
În jurul gingașelor fibre și până în adâncul cefei,
Acolo unde-i mai cumplită durerea, ori de câte ori
Necazuri ne strecoară-n suflet în veci neobosiții Eroși.
Adesea inima Medeei zvâcnea în piept nestăpânită,
Cum într-o încăpere raza de soare nu cunoaște-astâmpăr
Atunci când o răsfrânge apa pe care tocmai o răstorni
În vreo căldare sau în ciubăr: și sau aicea, sau acolo,

---

¹ Constelația Orion, denumită la noi Rarița sau Toiagul, asfințind la sfârșitul lui octombrie, prevestea corăbierilor antici ploi și furtuni.

² Prima încercare impusă de Aietes lui Iason era destelinarea câmpului lui Ares cu ajutorul unor tauri de aramă, care vărsau flăcări pe gură, pârjolind totul în calea lor. Doar vrăjile îl puteau salva pe temerarul străin.

Mereu ea tremură și sare, furată de vârtejul iute –
 Întocmai inima copilei în pieptul ei bătea năvalnic.
 Vrajitul leac ce-ar fi în stare să biruie cumpliții tauri
 Acuma-l dă, acuma nu-l dă, și astfel va pieri ea însăși.
 Nu-și mai dorește însă moartea și nu-i va da nici leacul tainic
 Și îndura-va în tăcere nenorocirea ce-l așteaptă.
 Se așeză în pat și, pradă nehotărârii, ea își zise:
 „Vai mie, pacostea m-adastă și dintr-o parte, și dintr-alta
 Iar inima mi-e hărțuită de pretutindeni și durerea
 E fără leac: mă pârjolește neconținut. Ah, dacă ieri
 M-ar fi răpus pe mine-Artemis cu-naripatele-i săgeți,
 Neapucând să-l văd pe dânsul și pe feciorii Chalkiopei
 Sosiți cu aheana navă! Un zeu ori una dintre Furii
 I-a dus aici ca să-mi stârnească atâtea lacrimi și necazuri!
 Cu arma-n mâini să moară dacă i-a fost cumva sortit să piară
 În țelina lui Ares! Leacul cum oare să-l prepar eu fără
 Ca să mă bănuie părinții? Ce basme le voi îndruga,
 Ce vicleșug și ce minciună îmi pot ascunde ajutorul?
 Eu însămi, fără-nsoțitoare, îi pot vorbi, aflându-l singur?
 Nefericită sunt! N-aș crede că, dacă el pieri-va totuși,
 Voi fi de chinuri izbăvită. Mai rău mă va lovi năpasta
 De-o fi să-și piardă dânsul viața. Rămâi cu bine, sfiiciune,
 Rămâi cu bine, cinste! Iason, scăpat doar mulțumită mie,
 Viu și nevătămat să plece oriunde inima-i pofteste!
 Căci în aceeași zi în care îi va fi dat să ducă lupta,
 Eu voi muri sau sugrumată, cu gâtul lațul prins de-o grîndă,
 Sau înghițind de bună voie otrava ce ne curmă viața.
 Dar chiar de mor în felul-acesta, ajung și dup-aceea pradă
 Ocărilor: întreg orașul va trăncăni în lung și-n lat
 Pe seama mea. Din gură-n gură va colinda sărmanu-mi nume,
 Colchidienele-ntre ele mă vor mustra cu-nversurare:
 «– Sărind orbește-n ajutorul bărbatului din altă țară,
 Ea a pierit doar spre rușinea părinților și-a casei sale,
 De pofte josnice învinsă!» – O, cât voi fi de umilită!
 Vai mie, ce destin amarnic! Aș fi cu mult mai câștigată
 De-ar fi să pier în astă-noapte, răpusă în iatacul meu

De o subită moarte care mă scapă de dojeni cumplite,
Mai înainte de-mplinirea nelegiurii fără nume!"

Vorbindu-și astfel, își aduse un sipet ce păstra puzderii
De alifii vindecătoare și de otrăvuri ucigașe.
Punându-l pe genunchi, ea plânse și sânu-i tânăr fu scăldat
De lacrimile nesecate pe care le vărsa șiroaie,
În timp ce-și căina cumplitul destin. Râvnea copila-ndată
Ca din licorile funeste s-aleagă una și s-o soarbă;
De-acuma sipetul e liber de sforile cetluitoare,
Atât de dornică-i sărmana să ia otrava. Dar deodată
Își simte inima cuprinsă de groaza silnicului Hades;
Rămâne multă vreme mută și-n juru-i se perindă toate
Preocupările plăcute ce dau atâta farmec vieții.
Își amintește cât de multe plăceri desfată pe cei vii,
Își amintește ce voioase tovarășe de joacă are,
Ba chiar și soarele îi pare mai luminos ca pân-atunci
Și asta numai în răstimpul cât cercetează orice lucru.
Din nou ia sipetul acela, de pe genunchi punându-l jos;
Se răzgândește, îndemnată de Hera și voința ei
Nu mai cunoaște șovăiala; din răputeri vrea să răsară
Cât mai degrabă Aurora, anume ca promisiul leac
Să-l poată dăruia lui Iason și față-n față să-l privească.
Trăgând zăvorul de la ușă iatacului, prea des, Medeea
Pândește-acum lumina zilei. Ci Aurora își trimite
Râvnitul licăr și-n cetate se pune totul în mișcare.
Dar Argos, adunându-și frații, le porunci să stea pe loc
Spre a vedea ce gânduri are și plănuiește-acum fecioara,
Iar el se-ntoarse la năierii vremelnice părăsiți de dânsul.

De cum zări întâia oară că licărește Aurora,
Cu mâinile își prinse fata și-și strânse pletele bălaie
Ce i se revărsau pe umeri și fluturau în voia lor.
De lacrimi ea și-a șters obrazii, spre-a-i face să sclipească iar,
Ungându-și pielea cu-alifie – nectar curat! Și-a pus un peplu³.
Frumos și încheiat cu-agrafe meșteșugit încovoiate;

---

³ Tunică femeiască lungă, având marginile prinse de umăr cu ajutorul agrafelor.

Pe creștetul ca de zeiță și-a așternut apoi un văl
 Alb-argintiu. Întreg iatacul l-a colindat și pașii ei
 Călcau podeaua, dând uitării necazurile multe care
 l se-așterneau în drum și cele ce-n viitor o așteptau.
 Chemându-și sclavele, căci toate douăsprezece, noaptea-ntreagă
 Și-o petreceau în vestibulul iatacului înmiresmat –
 Copile încă nenuntite, de-o vârstă cu stăpâna lor –
 Le poruncește să înhame la car perechea de catări
 Și s-o urmeze pân-la foarte frumosul templu al Hecatei.
 De drum îi pregătesc deci carul acele sclave-ascultătoare
 Iar între timp Medeea scoate din sipetu-i încăpător
 Vrajitul ir din buruiana ce-i denumită Prometeu.
 Cel ce înduplecă prin jertfe în miez de noapte pe Hecate –
 Copilă unică – și-și unge cu sucule ierbii trupul său,
 Nu poate fi rănit de nimeni cu nici o armă de aramă,
 Nu-l biruie cumplita pară de foc nicicum, ci dimpotrivă
 Și vitejia, și puterea îi sunt mai mari cât ține ziua.
 A răsărit pe lume planta când crudul vultur a făcut
 Să picure pe solul pantei împăduritului Caucaz
 Divina sevă sângerie⁴ a jalnicului Prometeu,
 Iar floarea ei atât de-naltă încât aproape-un cot măsoară,
 Cu o culoare amintindu-ți șofranul din Corycia⁵,
 Pe gemene tulpini răsare semeată, însă rădăcina,
 Înfiptă în pământ, e-asemenea cu carnea proaspăt sfărțecată.
 Tot sucule ei ca seva neagră pe care-o dau stejarii-n munți,
 Spre a-l vrăji, l-a strâns în scoica găsită pe tărâmul Caspic
 Medeea, care se-mbăiașe de șapte ori în râuri repezi
 Și șapte ori o pomenise pe Brimo⁶, doica tinereții,
 Noptateca, subpământeană crăiasă-a celor din Infern

---

⁴ În vinele zeilor, în loc de sânge, curgea seva divină numită ichor, pomenită de Homer în *Iliada* (V, 340).

⁵ Șofranul care creștea lângă peștera aflată în muntele cilician Corycos (Asia Mică) se bucura de mare faimă în antichitate.

⁶ Brimo (Teribila sau Mânioasa) – epitet al Hecatei și al Persefonei, zeițe subpământene care înspăimântau muritorii prin înfățișarea lor.

Ce rățăcește prin tenebre și poartă straie-ntunecate.
 Dar în adânc pământul negru mugii și se cutremură
 Când fata-i rupse rădăcina titaniană⁷; trist gemu
 Și fiul lui Iapet ce-n chinuri simțea că inima-i slăbește.
 Vrajitul ir îl ia și-l pune în cingătoarea-nmiresmată,
 Cea care-i cuprindea făptura mai jos de sânii ei zeești.
 Cum trece-apoi de pragul casei, copila urcă-n carul iute;
 De-o parte și de alta suie, cu ea o dată, două sclave.
 Apucă hăturile dânsa și cu frumos lucratul bici
 În mână-i dreaptă – prin cetate își mână caru-având la spate
 O leasă de răchită: sprijin al celorlalte sclave care
 Străbat în goană drumul mare și drăgălașele tunici
 Și le ridică fiecare pân-la genunchii albi ca neaua.
 Așa cum, după ce în apa călduțului Parthenius⁸,
 Ori poate-n fluviul Amnisos⁹, cu grijă s-a scăldat, zeița
 Cea zămislită de Latona¹⁰ se urcă-n carul ei de aur
 În care sprintenele ciute o poartă peste dealuri, către
 Îndepărtata hecatombă¹¹ ce răspândește iz de șfară
 Și o urmează-ntreg alaiul de nimfe, unele venite
 De la sorgintea lui Amnisos iar altele de prin păduri
 Sau culmi bogate în izvoare, și-n timp ce merg, în jurul lor
 Sălbăticiuni înspăimântate se gudură chelălăind –
 La fel străbat acele fete orașul: peste tot mulțimea
 Se dă deoparte, să nu-nfrunte privirea fiicei unui rege.
 Rămâne-n urma lor cetatea cu pietruite străzi frumoase
 Și, peste câmp trecând de-a dreptul, ajung în urmă la un templu.
 Coboară repede Medeea din carul ei ce parcă zboară

---

⁷ Prometeu făcea parte din rândul Titanilor, ca fiu al lui Iapet, miraculoasa plantă culcasă în scopuri vrăjitoarești de Medeea purtând numele celui care răpise din ceruri focul, spre a-l aduce muritorilor. Drept pedeapsă, fusese încătușat de o stâncă a Caucazului, iar un vultur îi sfărteca ficatul care creștea mereu la loc.

⁸ Fluviu la hotarul dintre Bithynia și Paflagonia (Asia Mică), azi Chate-su.

⁹ Curgea în apropierea orașului cretan Cnossos.

¹⁰ Artemis (Diana la romani), zeița vânătorii.

¹¹ O-sută-de-victime (în elină). Totuși, numărul boilor sau al animalelor sacrificate în cadrul unei jertfe solemne putea să fie și mai mic.

Ca vântul și apoi spre sclave se-ntoarce și grăiește-așa:
„Căzut-am, dragelor, în mare păcat! Nu m-am gândit că noi
N-avem ce căuta aproape de oamenii străini, sosiți
Să ne cutreiere meleagul. A fost cuprins de-ngrijorare
Întreg orașul: de aceea nu s-a înfățișat deloc
Nici o femeie dintre cele ce zilnic se-ntruneau aici;
Cum, totuși, am venit încoace și-n preajmă nu se află nimeni,
Lăsați deci inimile noastre să se desfete cât poftesc
Cu dulci cântări și minunate flori să culegem unde iarba
E fragedă, și ne-om întoarce la timpul cel mai potrivit.
De altfel, ajungând acasă, cu daruri mari vă veți alege
Chiar astăzi, dacă o să fie pe placul vostru planul meu.
Am fost cu vorbe-ademenită de Argos și de Chalkiope
Ea însăși – dar tăceți și-n inimi ascundeți tot ce auziți
Din gura mea, ca să n-ajungă vreo vorbă la urechea tatei.
Deci ei îmi cer ca pe străinul ce va-nfrunta curând plăvanii
În schimbul darurilor sale să-l apăr de primejdii-n luptă.
Eu am căzut la învoială, ba chiar l-am îndemnat pe dânsul
În fața mea să vină singur, neîntovărașit de nimeni,
Să facem astfel schimb de daruri, noi între noi, de-o să-mi aducă
El în însuși daruri, dar la rândul-mi îi voi întinde o licoare
Ucigătoare. De aceea, plecați de-ndată ce se-arată!”

Așa le-a zis și planul strașnic a fost pe placul tuturor.
Ci între timp îl răzlețise de soții lui pe Aisonide
Chiar Argos, cel pe care frații îl și vestiseră că-n zori
De zi se va-ndrepta Medeea spre sfântul templu al Hecatei,
Și-l duse peste câmp cu dânsul. Îi însoțea doar Mopsos, fiul
Lui Ampycos, prorocul vrednic să afle tâlcu-ascuns în zborul
De păsări și la fel de vrednic să-i sfătuiască pe drumeți.
Dar pân-atuncea încă nimeni din oamenii de-odinioară,
Nici unul dintre toți feciorii lui Zeus și nici din rândul celor
Ce-avură alți părinți cu sânge nemuritor – n-au arătat
Ca-n pragu-acelei zile lason, prin voia soatei lui Zeus însuși,
Încât era o încântare să-l poți vedea și auzi.
Și-nsoțitorii lui de-asemeni priveau eroul uluiți
Că revărsa atâta farmec: se-nveselise Ampycidul

În vreme ce mergeau alături și presimțea ce-o să se-ntâmpie.

Pe unde drumu-n lung străbate câmpia conducând spre templu
Se-nalță niște ploi ce-n creștet au o puzderie de frunze;
În locu-acela vin adesea flecare ciori să poposească.
Pe dată una dintre ele, bătând din aripi, a zburat
Și cocoțată-n vârf, pe-o creangă, dezvălui voința Herei:

„Nu-i demn de-a fi vestit prorocul ce nu pricepe singur lucrul
Pe care-l știu chiar și copiii, anume că nici o fecioară
Nu se va-ncumeta să spună cuvinte dulci și dragăstoase
Flăcăului iubit, când vine la ea urmat de alți prieteni.
Te du, prezicător netrebnic și sfetnic prost! Nici zeea Cypris,
Nici binevoitorii Eroși nu-ncearcă să te ocrotească!“

Întocmai îl mustră, iar Mopsos surâse auzind ce-i spune
O pasăre de zei trimisă și glăsui în felu-acesta:

„Neînsoțit te du la templul zeiței, unde ai să dai
De-acea copilă, Aisonide!¹² Iar ea va fi de partea ta;
O îmboldește Cypris care vrea să te-ajute la strâmtoare,
Cum ne-a prezis 'nainte vreme Fineus¹³, descins din Agenor.
Noi însă, Argos și cu mine, vom aștepta să te întorci,
Deoparte stând în locu-acesta. Tu însuți, singur, singurel,
S-o rogi pe fată și s-o-ndupleci prin vorbe bine cumpănite!“

Așa vorbi cu-nțelepciune și cei doi soți se învoiră.
În sinea ei, Medeea, totuși, era cu gându-n altă parte
Deși cânta. Dar nici un cântec, spre desfătare intonat,
Nu-i mai era pe plac acuma, nebucurând-o multă vreme.
Se tot oprea șovăitoare; ea nu-și purta o clipă ochii
Spre ceata ei de slujitoare; căta spre drum fără astâmpăr
Privind mereu în depărtare, cu fața-ntoarsă într-o parte.
Iar inima-i, bătând, sta gata să-i spargă pieptul, orișicând
I se părea că simte zvonuri de pași sau adieri de vânt.
Nu după multă vreme, iată, s-a arătat cel mult dorit.

---

¹² Patronimicul lui Iason, fiul lui Aison.

¹³ Rege din Tracia, hăituit de monstruoasele Harpii, păsări de pradă cu capete de femei, care îi spurcau mâncarea. Înzestrat cu darul profeției, Fineus s-a învoit să arate argonauților drumul spre Colchida, în schimbul alungării Harpiilor.

Ivindu-se cu semeție ca din Oceanos Sirius¹⁴,
Frumosul astru ce răsare cu chipul plin de strălucire
Și-n schimb revarsă peste turme nenorociri nenumărate –
Întocmai a venit și fiul lui Aison, cel nespus de chipeș,
Cu-nfățișarea lui plăcută stârnind mistuitoare doruri.
Dar inima vroia să sară din pieptul fetei și o ceață
I se lăsă pe ochi; obraji se rumeniră ca prin farmec;
Genunchii nu puteau s-o poarte nici îndărăt, nici înainte,
Picioarele-i părând înfipite în glie. În acest răstimp,
Întreg alaiul ei de sclave se depărtă din preajma lor.
Cei doi stătură față-n față, tăcuți și parcă fără glas
Și întru totul ca stejarii sau brazii mari, creșcuți alături,
Ce-au prins pe-o culme rădăcină și amuțesc atâta timp
Cât nu adie vântul, însă când se pornește iar vântoasa,
Se clatină și n-are capăt tumultul lor – așa și ei,
Aveau să-și spună mii de lucruri sub adierile lui Eros!
Ci Iason pricepu că fata fusese-atinsă de-o năpastă
De zei trimisă; dezmiertând-o, el cuvântă în felu-acesta:

„De ce te temi nespus de mine o, vergură, deși sunt singur?
Lăudăros din cale-afară, precum atâția alți bărbați,
Nu sunt și nici mai înainte, când locuiam în țara mea,
N-am fost. De-aceea, fată dragă, nu fi așa sfioasă-ncât
Să nu-mi pui orice întrebare poftești, sau barem spune-o vorbă!
Dar pentru că aceleași gânduri prietenește ne-au adus
În locu-acesta sacru, unde minciuna nu-i îngăduită,
Grăiește dar și mă întreabă deschis: să nu mă amăgești
Cu vorbe care plac urechii, deoarece mai adineauri
Făgăduit-ai sorei tale să-mi dăruiești un ir vrăjit.
Așadar, te conjur pe însăși Hecate și părinții tăi
Ca și pe Zeus ce ocrotește toți oaspeții și rugătorii!
Aici venit-am deopotrivă ca oaspete și rugător,
Nevoia mi-a ndoit genunchii în semn de rugă: fără tine
Și sora ta nu sunt în stare să-nving în crâncena-ncercare.

---

¹⁴ Sirius sau Zorilă anunță canicula aducătoare de molime în luna iulie, când răsare concomitent cu Soarele.

Iar după ce m-ajută să birui, o să-mi arăt recunoștința
Precum obișnuiesc cei care trăiesc în țări îndepărtate,
Făcându-ți numele și faima vestite-n veci: te vor slăvi
Și ceilalți eroi îndată ce s-or întoarce în Elada
Sau soatele acestor tineri și mamele ce de pe-acum
Întârzie pe malul mării și după noi bocesc mereu:
Vei fi cea care le alungă puzderia de griji amare.
La fel l-a scos din grea-ncercare și pe Teseu odinioară
Copila castă a lui Minos, preaînțeleapta Ariadna;
A zămislit-o Pasifae, la rândul ei fiica Soarelui¹⁵,
De cum s-a potolit mânia lui Minos, ea urcă pe puntea
Corăbiei, lăsându-și țara alături de Teseu: ci zeii
Nemuritori au îndrăgit-o și-n mijlocul Eterului¹⁶,
Drept semn, cununa înstelată ce poartă numele-Ariadnei
Întreaga noapte se rotește pe boltă, printre constelații.
Și ție o să-ți poarte zeii eroi recunoștință dacă scapi
Această ceată cu atâția eroi vestiți. Precum reiese
Din frumusețea ta, o mare blândețe te împodobește!“
Întocmai a grăit, slăvind-o. Ea lasă ochii-n jos, c-un zâmbet
Fermecător și-adânc mișcată de laude, i se topește
În taină inima. Pe urmă ridică ochii și în fața-i
Privește, fără ca să știe ce vorbă să rostească-ntâi:
Dorește mult ca, dintr-o dată, să-i spună zbuciumul întreg.
Cu dărnicie fata-și scoate din cingătoarea-nmiresmată
Vrăjitul ir; el îl apucă voios, cu mâinile-amândouă.
Acum, desigur, ar fi gata să-și smulgă sufletul din piept,
Să i-l ofere fericită, de-ar fi să-l ceară el în dar,
Atât de mare-i strălucirea pe care o revarsă Eros
Pe blondul creștet al lui Iason, iar ochii ei scânteietori
Rămân vrăjiți de-așa minune și o lăuntrică dogoare

---

¹⁵ Helios era părintele soției lui Minos, sora lui Aietes și mătușa Medcei.

¹⁶ Zona superioară a Cerului, unde a fost înălțată Ariadna, preschimbată în constelație. Zeii o răsplăteau astfel pentru că îl ajutase pe Teseu să scape din Labirintul cretan, fugind în Grecia pe corabia croului. Zeificarea verișoarei sale poate sluji drept pildă pentru fiica regelui Colchidei.

Înmoaie inima Medeei așa cum roua de pe-o roză
 Văzând cu ochii se topește în zori, sub razele fierbinți.
 Acum sfiala îi silește pe amândoi să-și plece ochii
 Spre glie și acuma iarăși priviri aprinse își trimit
 Și gales își zâmbesc adesea pe sub voioasele sprâncene.
 Abia într-un târziu copila rosti cu greu aceste vorbe:
 „Acum să fii cu luare-aminte, să știi cum pot să te ajut!
 La tatăl meu când te vei duce și vei primi ucigătorii
 Dinți smulși din gură de balaur, pe care-i vei sădi în brazdă,
 Pândește clipa ce separă în două părți egale noaptea,
 Ca să te scalzi atunci în unde de fluviu ce nicicând nu seacă
 Și fără nici un soț în preajmă, înveșmântat în straie negre,
 Ai grijă dar să sapi o groapă rotundă: după ce jertfit-ai
 Acolo o mioară, pune-o întreagă și nesfârtecătă
 Pe-un rug pe care mai 'nainte l-ai ridicat din groapa înșăși.
 Tu îmbunează-o pe Hecate, copila singur-a lui Perses,
 Și toarnă dintr-o cupă rodul strâns de albine-n stupul lor.
 Îndată ce ai domolit-o cu multă râvnă pe zeiță,
 De rugul ei te-ndepărtează grăbit: să nu te ispitească
 Să faci la dânsul cale-ntoarsă nici larma unor pași și nici
 Lătratul câinilor, căci altfel tot ce-ai făcut a fost zadarnic
 Și n-ai să mai ajungi cu bine la-nsoțitorii tăi destoinici.
 Iar dăruitul ir stropește-l în zori de zi și, despuiat,
 Întinde-l ca pe-o alifie pe trupul tău: o mare vlagă
 Și o putere uriașă vei dobândi, încât vei crede
 Că nu cu oamenii te-asemeni, ci cu nemuritorii zei.
 Cu irul unge-ți, deopotrivă, și sulita, și scutul însuși,
 Și sabia. N-o să te omoare nici ascuțite lănci zvârlite
 De oamenii născuți din glie, nici para crâncenă pe care
 Cumpliții tauri o revarsă. Nu vei rămâne multă vreme
 Așa, ci doar o zi întreagă; deci nu-ncerca să te ferești
 De luptă. Dar pe lângă asta, îți dau un sfat folositor:
 Îndată ce vâjnoșii tauri i-ai înjugat și mulțumită
 Curajului și mâinii tale arat-ai țelina vârtoasă,
 Crescuți din dinții de balaur sădiți de tine-n arătură,
 Numaidecât din brazda nouă vor răsări toți uriașii.

De vei vedea că pe muncitul ogor ei sunt în număr mare,
O piatră zdravă aruncă pe-ascuns: ci datorită ei
Se vor ucide între dâșii asemenea câinilor flămânzi,
Primindu-și hrana. Te avântă numaidecât în bătlie
Și tu: doar astfel lăna de-aur o poți aduce în Elada,
Din cale-afară de departe de Aea – du-te dup-aceea
Spre țara care-ți place ție și locul unde vrei s-ajungi!“

Așa grăi și către glie plecându-și ochii în tăcere,
Potop de lacrimi îi inundă obrajii parcă de zeiță:
Se tânguie că prea departe de dânsa va fi să plece Iason
Spre-a rătăci pe-ntinsa mare. Dar iată că din nou, fățiș,
Îi spune foarte întristată și de îndată îl apucă
De mâna dreaptă, căci sfiala îi dispăruse din priviri:

„Cândva, de vei ajunge teafăr la tine-acasă, amintește-ți
De numele Medeei! Astfel și eu o să-mi aduc aminte
De cel plecat. Fii bun și spune-mi: pe unde vine casa ta?
De unde te-a purtat încoace corabia brăzdând noianul?
Tu trebuie s-ajungi în preajma bogatului Orhomenos
Și-a insulei numită Aea¹⁷? Ci povestește-mi de copila
Mai adineauri pomenită, în lume-atotvestită fiică
A Pasifaei, despre care știu bine că e sora tatei!“

Așa i-a zis. Avanul Eros îl cotopește și pe Iason,
Mișcat de lacrimile fetei; ci el a spus la rândul lui:

„Cred sus și tare că nici ziua, nici noaptea nu te voi uita
De voi scăpa din gheara morții și voi putea nevătămat
Să fug degrabă spre Ahaia. Doar dacă nu cumva Aietes
Va năzui să mă supună la o-ncercare și mai grea.
Dar pentru că așa ți-e vrerea, să știi din ce pământ mă trag,
Ți-l voi descrie, căci mă-ndeamnă chiar inima să fac aceasta.
De munți înalți înconjurată, se află undeva o țară
Bogată în pășuni și-n turme de oi: acolo Prometeu
Iapetianul¹⁸ zămislit-a pe bunu-i fiu Deucalion

---

¹⁷ Ostrovul unde locuia odiseana vrăjitoare Circe (azi Monte-Circeo, pe coasta tireniană a Italiei). Cetatea lui Aietes se numea Aea.

¹⁸ Patronimicul lui Prometeu, fiul lui Iapet și tatăl lui Deucalion.

Care-a întemeiat întâiul cetățile și, pentru zei
Clădind lăcașuri, printre oameni a fost și primul crai cu sceptru.
Această țară e numită de cei din jur – Haemonia¹⁹;
Acolo se găsește lolcos, orașul meu, și tot acolo
Se-nalță alte mari orașe în care nimeni n-a aflat
De insula numită Aea. De-aici porni la drum și Minyas²⁰,
Feciorul lui Eol, cel care pe vremuri cică a fondat
Orhomenos și cadmeenii²¹ îi sunt vecini apropiați.
Dar pentru ce-ți vorbesc zadarnic de toate-acestea pe-ndelete,
De scumpa-mi casă părintească, de Ariadna mult vestită,
Acea copilă a lui Minos ce-a dobândit atâta faimă?
I s-a zis «fată inimoasă» celei de care mă întrebi.
Precum a vrut odată Minos să-și dea copila lui Teseu²²,
Întocmai o să se-nvoiască acum și tatăl tău cu mine!“

Așa îi zise și cu vorbe mai dulci ca mierea o-mbună.
În inima copilei, totuși, se-nvălmășeau cumplite griji
Și-n întristarea ei aceste cuvinte pătimăse-i spuse:

„E cu putință ca-n Elada să crezi în învoieli frumoase
Dar printre oameni nu-i Aietes așa-nțelegător cum zici
Că Minos, soțul Pasifaei, a fost. La fel ca Ariadna
Nu sunt iar despre ospetie nici n-are rost să pomenesci.
Să-ți amintești de mine, totuși, atunci când vei sosi în lolcos!
Și eu, firește, fără știrea părinților, mă voi gândi
La tine. Ah, de-ar fi să-mi vie un zvon din depărtare sau
De m-ar vesti o zburătoare când tu mă vei fi dat uitării!
Sau mai degrabă să mă smulgă și peste mare să mă poarte
Din țara mea vântoase repezi și să mă ducă până-n lolcos,
Ca-n ochi privindu-te necazul să-mi spun și să-ți reamintesc
Că numai datorită mie scăpat-ai teafăr. Facă zeii

---

¹⁹ De la Haemon, fiul lui Ares și părintele lui Tesalus. Urmașul a dat noul nume al Tesaliei, înlocuindu-l pe cel străvechi, de Haemonia.

²⁰ Locuitorilor orașului beoțian Orhomenos li se spunea minycni.

²¹ De la Cadmos, legendarul întemeietor al Tebei beoțiene, vecină cu Orhomenos.

²² Nu este vorba de Ariadna, devenită soția lui Dionysos, ci de o altă fiică pe care Minos a căsătorit-o cu Teseu: Phaedra. Ea s-a îndrăgostit de Hipolit, fiul lui Teseu dintr-o căsătorie anterioară cu Antiope, regina Amazoanelor.

Ca să mă pomenesc eu însămi în casa ta pe negândite!“

Așa i-a spus și-amare lacrimi s-au revărsat șiroaie peste Obrajii ei. Atuncea Iason a cuvântat și el întocmai:

„Ci Iasă, draga mea, s-alerge amăgitoarele vântoase
Și păsările vestitoare, căci spui cuvinte fără noimă!
Dar dacă vei sosi pe țărmul Eladei, în căminul meu,
Vei fi de-a pururi preamărită și de femei și de bărbații
Ce vor veni să ți se-nchine întocmai ca la o zeiță,
Fiindcă s-au putut întoarce cu ajutorul tău acasă
Copiii unora sau frații și rudele-altora, iar soții
Le sunt înfloritori și teferi, scăpați prin tine de primejdii.
Iar în iatacul meu din Iolcos vei fi cea care-mparte patul
Cu mine și iubirea noastră nu se va isprăvi deloc,
Mai înainte ca ursita să ne arunce-n gheara morții!“

Așa i-a zis și, auzindu-l, ea-și simte inima învinsă.
Și totuși, se-ngrozea să-și vadă faimoasele isprăvi de mâine,
Sărmana! Însă multă vreme nu se putea împotrivi
Să-și ducă viața în Elada; căci astfel hotărâse Hera
Ca spre pieirea lui Pelias, în sfântul Iolcos să ajungă
Medeea zămislită-n Aea, lăsându-și glia strămoșească.

De-acuma slujnicele care din depărtare îi vegheau
Se-ngrijorau păstrând tăcerea: sosise tocmai ceasul zilei
Când trebuia să se întoarne la casa mamei sale fata.
Ea nu și-ar fi adus aminte de-ntoarcere, atât de mult
O fermecase frumusețea și vorbele-i nespuse de dulci
De nu s-ar fi gândit chiar Iason să-i spună plin de-nțelepciune:

„E timpul să plecăm degrabă, ca soarele ce asfințește
Să nu ne-o ia cumva-nainte ori un străin să bănuiască
Ce-am pus la cale. Altă dată ne-om întâlni din nou aici!“

Astfel, ce simte unul față de celălalt, cercară-a spune
Cu dulci cuvinte, după care se despărțiră. Către sorții
De pe corabie degrabă se îndreptă voiosul Iason
Iar fata către slujitoare: o-ntâmpinară împreună.
Dar ea nici n-a băgat de seamă cum toate au înconjurat-o,
Căci sufletu-i, luându-și zborul, plutea deasupra, printre nori.
Numaidecât în carul sprinten o urcă pașii de la sine;

la hățurile într-o mână și-n cealaltă frumosul bici
Cu care-și biciuie catării. Ei se îndreaptă spre oraș,
Gonind către palat; acolo, de cum sosește, pe Medeea
O și descoase Chalkiope ce pentru fiii ei se teme.
Ea șovăie și-i tulburată atât de mult, încât n-aude
Nici un cuvânt și nu-ndrăznește să dea răspuns la întrebări.
Pe-un scăunel umil Medeea la capul patului se-așază
Și-și sprijină cu mâna stângă obrazul înclinat, iar ochii
Au pleoapele scăldate-n lacrimi, căci cugetând, înțelegea
Că sfatul dat de ea o face părtașă la nelegiuire.

Atunci când iarăși Aisonide și-a întâlnit însoțitorii
În locul unde-i părăsise, urmându-și drumul fără ei,
Tustrei s-au îndreptat spre ceata eroilor: le spune Iason
Ce i s-a întâmplat. În preajma corăbiei sosesc o dată;
Tovarășii îl văd și-n brațe îl strâng, punându-i întrebări.
El povestește tuturora ce planuri a urzit copila,
Le-arată iru-atotputernic. Ci despărțit de soții lui
Doar Iasos stă deoparte singur, ros de mânie, pe când ceilalți
Se bucură și-atât cât noaptea i-a-nvăluit cu bezna ei
În tihnă și-au văzut cu toții de treabă. Dar în zorii zilei
Merg la Aietes ca să-i ceară făgăduitele seminte
Doi soli trimiși anume: primul e Telamon, cel drag lui Ares,
Al doilea însă-i Aethalides, eroul zămislit de Hermes.
S-au dus și nu-n zadar bătură atâta drum, căci, în vederea
Cumplitei încercări, primară de la stăpănu-Aietes dinții
Aonianului²³ balaur, răpus de Cadmos când la Teba
Ogygiană²⁴ poposise în căutarea Europei.
Stărpind el iazma ce păzise izvorul închinat lui Ares,
Se și statornici acolo, căci pas cu pas urmasse junca
Pe care-Apolo prin oracol i-o hărăzise călăuză²⁵.

²³ Din Aonia, vechiul nume al Beoției, provenind de la Aon, fiul lui Poseidon, strămoșul locuitorilor provinciei grecești din preajma Aticii și Argolidei.

²⁴ Epitet legat de numele lui Ogygos, vechi erou sau rege de prin partea locului. A fost fiul lui Bocotus, eponimul Beoției.

²⁵ Cadmos, fiul regelui fenician Agenor, a plecat în căutarea Europei, sora lui răpită de Zeus, care s-a preschimbat în taur și a dus-o în Creta. Oracolul din Delfi îi ceruse să se lase călăuzit de o juncă până unde ea se va opri singură.

Zeița Tritonidă²⁶ smuls-a din falca de balaur dinții,
Degrabă dându-i lui Aietes și celui ce-i curmase viața.
Agenoridul Cadmos însuși sădise colții în ogorul
Aonian și-ntemeiase poporul odrăslit de glie
Din rândul celor ce de lancea lui Ares n-au fost secerări²⁷.
Iar colții ce-i păstrase-Aietes atuncea i-a lăsat s-ajungă
Pân-la corabie, prea sigur că teafăr n-o să scape Iason –
Răzbind în crâncena-ncețtare, chiar de va pune-n jug plăvanii.

Departe, dincolo de glia cea neagră, Soarele-asfințise
Deasupra ultimelor piscuri din Etiopia, spre-apus,
Iar noaptea-și înhămasse caii la carul ei; atunci eroii
Și-au pregătit culcușu-alături de-odgoane, lângă mal. Dar Iason,
Când constelația Elice, strălucitoare Ursa-Mare,
A scăpătat și sub tărie se liniștise-ntreg văzduhul,
Mereu ferindu-se, ca furul, se strecură-n pustii coclauri
Cu tot ce-i trebuia la jertfă, căci se-ngrijise de-orice lucru
Din timpul zilei: o mioară și lapte-i adusese Argos
De la o turmă; celelalte le-avea de la corabie.
Zărind un loc aflat departe de drumuri veșnic străbătute
De om – o pajiște tihnită și adăpată de pâraie –
Cum cere datina, acolo, în fluviul divin, întâi
Își scaldă Iason trupul tânăr și-n jurul lui își pune-apoi
Un negru strai pe care-n Lemnos i-l dăruise Hypsipyle²⁸
Drept amintire că adesea cu dragoste se-mbrățișară.
Săpând apoi o groap-adâncă de-un cot, pe fundul ei așază
Grămadă de găteje. Gâtul mioarei c-un jungher îl taie
Și-o pune grijiulu deasupra. Aprinde lemnele vârând
Tăciuni sub rugul peste care amestec de libații toarnă
Și-o cheamă pe Hecate-Brimo, ca-n lupta lui să-i fie sprijin.
El se retrage de îndată ce-a invocat-o. Mi-l aude

---

²⁶ Epitetul Atenei, zeiță născută pe malul lacului Tritonis din Africa.

²⁷ Cadmos a întemeiat Teba cu ajutorul celor cinci supraviețuitori din rândul războinicilor care au răsărit din dinții balaurului răpus, ceilalți pierind într-o luptă fratricidă.

²⁸ Regina insulei Lemnos, unde poposiseră argonauții în drum spre Colchida.

Și din subpământene hăuri teribila zeiță vine
La sfânta jertfă a lui Iason. Și pretutindeni, drept cunună,
Șerpoaice hâde se înșiră pe câte-o creangă de stejar,
Nenumărate torțe-aprinse viu licăresc. În jurul zeei
Zăvozii din Infern, dând buznă, scot lătrături asurzitoare
Și orice luncă se-nfioară sub pașii ei: de groază țipă
Acele nimfe ce-și duc traiul prin mlaștini sau pe lângă lunca
Lui Phasis Amarantianul²⁹, obișnuind să dănțuiască.
Și Iason e cuprins de teamă, dar, fără a privi deloc
În urma lui, îl poartă pașii de-acolo, grabnic aducându-l
La soții lui de drum. De-acuma deasupra ninsului Caucaz
A dimineții Auroră se și ivi strălucitoare.

Atuncea regele Aietes își îmbracă semețul piept
Cu platoșa dintr-o bucată, dar al lui Ares, ce la Phlegra
Cu mâna lui îl doborâse pe Mimas³⁰, despuindu-i trupul.
Pe cap și-a pus un coif de aur împodobit cu patru creste
Și cu deplină strălucire, la fel ca luminosul nimb
Al Soarelui ce se înalță în zorii zilei din Oceanos.
Purta o pavăză-mbrăcată cu numeroase piei și-o lance
Spăimântătoare, uriașă, pe care n-ar fi dovedit-o
Nici un erou, de când departe de ceata lor sta părăsit
Heracle, singurul în stare s-o-nfrunte într-o bătălie
Iar carul, făurit regește, tras de sirepi înaripați,
Era ținut la îndemână de Pháeton; se sui Aietes
Și prinse hățurile-n mână. Ieși afară din cetate
Pe latul drumului mânându-și carul, să urmărească încleștarea
De-aproape și, cu el o dată, venea în zor și mult popor. [...]

Dar în această vreme Iason, urmând povețele Medeei,
Udă vrăjita-i alifie cu care-apoi își unse scutul,
Atât de trainica lui lance și sabia. În juru-i soții

---

²⁹ De la Amarantos, oraș colchidian situat în preajma lui Phasis (azi Rion), fluviu care curge prin Georgia occidentală și se varsă în Marea Neagră la Poti, fiind în parte navigabil.

³⁰ Unul dintre Giganții răzvrătiți și învinși de oastea zeilor olimpici în bătălia de la Phlegra (Macedonia).

Au încercat acele arme din răspuțeri, dar nici un pic
Ei n-au putut să-ndoaie lancea, ce nu numai că nu s-a frânt
Ci parcă s-a făcut mai tare, ținută-n palme de voinici.
Afareidul³¹ Idas însă, cuprins de-o aprigă mânie,
Lovește lancea la un capăt cu marea-i sabie: cât acolo
Îi sare arma ca barosul respins de nicovală! Veseli
Au fremătat eroii-n care creștea speranța de izbândă.
Și-a uns apoi tot trupul lason cu irul ce i-a dat vigoare
Nespusă, strașnică și fără opreliști, căci puteri sporite
Viteazul simte cum se-adună, crescând în brațele-amândouă.
Precum un armăsar războinic, nerăbdător să-nceapă lupta,
Nechează, tropăie și veșnic lovește solul cu copita;
E nărăvaș, ciulind urechea și falnic își înalță coama –
La fel de ncrezător e lason în măduarele-i voinice.
Mereu încolo și încoace cu pași semeți și mari umblând,
Își saltă scutul de aramă și lancea-n mâini și-o cumpănește.
Deci nu mai șovăie vitejii să stea departe de-ncleștare
Ca pân-acum ci se așază în bănci, la locul cuvenit.
Apoi vâslesc în mare grabă spre câmpul închinat lui Ares,
Aflat în fața lor, aproape de-orăș – atât cât e nevoie
S-alerge carele de luptă de la pornire pân-la țintă,
La jocurile funerare în cinstea unui rege stins,
Când rudele-i pun să se-ntreacă pe vizitii și pe atleți.
Acolo întâlnesc pe-Aietes și semințiile Colchidei –
Acelea stând în așteptare pe stâncile caucaziene
Iar craiul însuși lângă fluviu, în dreptul unei cotituri.
În timp ce soții lui legară de mal parâme groase, lason,
Gătit cu pavăza și lancea, de pe corabie sări
De luptă gata, căci la dânsul avea și-atotstrălucitorul
Coif de aramă cu-ascuțiții colți de balaur ce-l umpleau.
Ducându-și sabia pe umeri, cu trupul gol părea asemeni
Cu zeul Ares și Apollo ce poartă paloș daurit.
În țelină zări viteazul un jug de-aramă pentru tauri
Și-un plug de fier având brăzdarul turnat o dată cu grindeiul.

---

³¹ De la Afareus, regele Messeniei și tatăl orgoliosului Idas.

Se-apropie apoi și-n preajmă înfipse zdravăna sa lance
Pân-la prăjină și, proptită de ea, își puse casca jos.
Înaintă cu scutu-n mână, să afle ne-ndoioasa urmă
A taurilor. Dintr-o dată, ei s-au ivit de undeva
Din tainița subpământeană unde-și aveau un grajd temeinic.
Erau învăluți cu totul numa-n funingine și fum
Și amândoi dădură buzna, vărsând pe gură foc și pară.
Puteai să crezi că din înaltul văzduh întunecat deodată
Țâșnește fulgerul în timpul furtunii și mereu văpăi
Brăzdează nori grăbiți s-abată asupra noastră negre ploi.
Se tem eroii când văd asta; dar cu picioare rășchirate
Stă lason și așteaptă-asaltul ca stânca împlântată-n mare,
Sfidând talazuri răzvrătite de furioasele furtuni.
Își pune scutul înainte, drept stavilă, iar cei doi tauri
Scot mugete și împotriva-i cu coarnele zdravene lovesc,
Dar nu-l clintesc din loc un deget, deși se opintesc mereu.
Așa cum faurii cu foale din piele trainică-ntocmite
Prin găurile din cuptoare acum atâta vâlvătaia,
Nesățiosul foc stârnindu-l, acum suflarea contenește,
Ci strașnic vuiet se aude, când aerul țâșnește-afară
Din foale – taurii întocmai revarsă flăcările repezi
Pe gurile fremătătoare, și-n para lor cumplită, lason
Părea învăluit de-un fulger; dar irul fetei îl păzea.
Pe taurul aflat în dreapta l-a prins de vârful unui corn
Și dârz, din răsuputeri trăgându-l în dreptul jugului de-aramă,
Acolo l-a silit să-și plece genunchii-n colb: picioru-i sprinten
Lovi picioarele de-aramă. Când năvăli celălalt taur
Spre el, tot printr-o lovitură îl prăvăli-n genunchi așijderi.
Zvârlise vastul scut cât acolo, pe câmp, și ba aici, ba acolo
Ținea de-o parte și de alta cu mâinile pe cei doi tauri
Stând pe genunchii lor din față, și-ndată fu cuprins de flăcări;
Pe-Aietes îl uimea puterea viteazului. Atunci feciorii
Lui Tindar³² (pentru că din vreme se-nțeleseseră așa)
Din câmp aduc aproape jugul spre-a fi purtat de cei doi tauri.

---

³² Rege al Lacedaemonului și soțul Ledei, împreună cu care a avut doi fii: Castor și Polux și două fiice: Clitemnestra și Elena.

Îl pune Iason pe grumazul acestora și-apoi la mijloc
Așază oiștea de-aramă și-o prinde de-ascuțitul capăt
Al jugului. Fug Tindarizii de foc și se îndreaptă către
Corabie. Ridică scutul și-l spânzură de umăr Iason,
La spate și de jos ia coiful plin cu-ascuțiți colți de balaur.
Ci zdravăna și lungă lance el o înșfacă, pildă-având
Pelasgicul țăran ce-mpunge cu strămurare boii lui
Și-n coastă îi rănește. Iason cuprinse coarnele-amândouă
Și-ndrumă plugul său temeinic făcut din fierul cel mai tare
Iar taurii-n răstimpu-acesta, mânați de-o furie grozavă,
Cumplit șuvoi de flăcări varsă, suflarea lor stârnind un vuiet,
De parcă șuiera vântoasa al cărui muget înspăimântă
Nespus de mult corăbierii ce strâng îndată vela mare.
Nu după multă vreme totuși, din spate îmboldiți cu lancea
Ei se urnesc și-n urmă, iată, se crapă țelina vârtoasă
Tăiată de voinicii tauri și de puternicul plugar.
Asurzitor trosneau în brazdă, desprinși din glie, bolovani
Mari cât povara de om zdravăn. Venind în urma lor, viteazul
Își sprijinea piciorul vajnic pe fierul plugului și-n jur
Departe, peste arătură, zvârlea mereu dinți de balaur.
Din când în când privea în urmă să nu-l atace prea devreme
Bărbații zămisliți de glie, avane spice! Cei doi tauri
Trudeau și-naintau, proptindu-și copitele de-aramă-n lut.
De-ndată ce a treia parte mai rămânea din ziua toată,
De la ivirea Aurorei, și istovitu-agricultor
Dorea să vină ceasul dulce când vitele sunt dejugate,
Plugarul neînvins de trudă arase țelina întreagă,
Tuspatru iugărele sale, și scoase taurilor jugul.
Apoi îi sperie, făcându-i s-o ia la fugă peste câmp
Și la corabie se-ntoarse, căci el văzu că-n brazdă încă
Nu răsăreau Feciorii gliei, războinicii. În juru-i soții
Îl tot încurajau prin vorbe. Din fluviul năvalnic Iason
Își scoase coiful plin de apă și astfel setea-și potoli.
Își îndoi genunchii sprinteni, sădind în inima lui multă
Vigoare și, de luptă dornic, era precum mistrețul care

Și-ascute colții, să-i împlânte în vânători și spumă multă
În preajma-i, pe pământ se scurge din botul fiarei mânioase.
Dar iată că pe-ntreg ogorul creșteau de-acum, văzând cu ochii,
Feciorii Gliei. Pretutindeni, vârtoase scuturi se zburleau
Și sulite cu două vârfuri, strălucitoare coifuri – lotul
Lui Ares ce răpune oameni! – și licărirea lor de-aramă
Răzbea din brazde și prin aer urca de-a dreptul pân-la cer.
Așa cum după ce zăpada, căzând pe câmpuri din belșug,
Furtunile au dat deoparte grămezile de nori iernatici
În noaptea neagră și privirii se-nfățișează iarăși toată
Puzderia de stele care în beznă licăresc – la fel
Sclipeau bărbații ce din brazdă se înălțau treptat. De sfatul
Dat de Medeea multdibace la vreme-și amintește Iason;
Așadar smulge din țărână un coșcogea pietroi rotund,
Disc uriaș, cum are Ares Războinicul: n-ar fi putut
Nici patru tineri laolaltă de pe pământ să-l salte-oleacă.
În mâini îl prinde și-l aruncă departe, printre luptători,
Făcând un salt. Apoi el însuși se-adăposteste după scut,
Cutezător. Colchidienii vuiesc asurzitor, ca marea
Ce freamătă când se izbește, mugind, de ascuțite stânci.
Văzând cum zvârle uriașul său disc, rămâne mut Aietes.
Iar luptătorii, ca și iuții zăvoi ce se aruncă unii
Asupra altora, cu zarvă se sfârtecă-ntre ei: loviți
De sulitele lor, cad unii în glia ce-i nascu – ca pinii
Sau ca stejarii, când o pală de vânt îi culcă la pământ.
Întocmai cum din cer țâșnește o stea de foc și-n urmă lasă
O luminoasă dâră care uimește oamenii când văd
Cum strălucirea ei brăzdează în grabă bolta-ntunecată –
La fel dă iama Iason printre războinicii născuți din glie.
Își smulge sabia din teacă și seceră lovind de-a valma:
Pe unii care pân-la pântec și șolduri, doar pe jumătate
Au oblicit lumina zilei; pe alții care din pământ
Abia pân-la genunchi crescură, pe cei ce stau deja-n picioare
Ca și pe cei pe care pașii îi poartă repede spre luptă.
Precum atuncea când războiul a izbucnit în țări vecine,
De teamă că dușmanu-l pradă, stăpânul lanului apucă

O seceră încovoiată și ascuțită de curând
Și taie-n grabă spice crude, neașteptând ca mai întâi
Să vină vremea-n care ele sub raza soarelui s-au copt –
Așa îi seceră și Iason pe fiii gliei. S-au umplut
Cu sânge brazdele asemenea fântânilor cu jgheaburi pline.
Cu dinții lor mușcară unii din lutul câmpului, căzând
Cu fața-n țărână sau pe spate, iar alții, sprijiniți în palme
Sau într-o rână, și cu chiții păreau aidoma la trup.
Răniți 'nainte să-și desprindă piciorul din pământ, destui,
Pe cât și-au înălțat în aer statura lor, tot pe atât
Își afundau, împovărate, în glie, capetele moi.
Pătesc răsadurile-ntocmai când Zeus potop de ploi revarsă
Pe lotul unde-au fost sădite: culcate la pământ, se frâng
Din rădăcini și irosită e truda grădinarului;
De grea durere și mâhnire e copleșit atunci stăpânul
Ce-a îngrijit răsadurile – la fel și regele Aietes
Simți că-n sufletu-i tristețea apăsătoare se așterne.
O dată cu colchidienii se-ntoarse în oraș, chitind
Cum ar putea să se răzbune mai repede pe-acel străin.
Cu ziua pe sfârșite, Iason făcuse față încercării.

Acuma deapănă-mi, o, Muză, divină fiică a lui Zeus,
Ce-a suferit și pus la cale colchidiana! Șovăielnic
Mi-e cugetul ce se frământă și-n sinea mera mă-ntreb de-i drept
Să spun că pacostea iubirii nefericite sau ocara
Au izgonit-o mișelește din sânul gintelor Colchidei.

Căci împreună cu fruntașii poporului a stat Aietes
Și în palatul său urzit-a viclene curse noaptea-ntreagă:
În urma odioasei lupte, ura nespuse de mult străinii,
Simțind că-l biruie mânia și bănuia că tot ce-a fost
S-a petrecut cu ajutorul dat chiar de propriile-i fiice.
În inima Medeei Hera sădi grozavul chin al fricii
Și fata tremura asemenea fugarei ciute ce-n desișul
Pădurii se-nspăimântă foarte de-ogarii începând să latre.
Era convinsă că de faptul că-l ajutase pe străin
Aflase-Aietes și năpasta o va lovi cât de curând.
Și sclavele-atotștiutoare o-ngrijorau. Văpăi ardeau
În ochii ei iar în ureche îi răsunau cumplitе zvonuri.

Își încleșta adesea mâna pe gâtul ei și-adesori
Smulgea și pletele din creștet c-un jalnic geamăt de durere.
Cu toată-mpotrivirea soartei, atunci ar fi pierit Medeea,
Otravă bând și-n felul-acesta zădărniciind urzeala Herei,
Pe speriată fată dacă zeița n-o-ndemna să fugă
Cu-odraslele lui Frixos. Astfel în pieptul ei se înturnă
Curaju-naripat: cu gânduri schimbate, scoase-atunci din sân
Otrăvurile, și pe toate le azvârli grăbită-n sipet.
Veni să-mbrățișeze patul, apoi canaturile ușii,
Pe amândouă, și atinse pereții, după care-și smulse
Din plete o șuviță lungă, lăsând-o mamei în iatac,
Drept semn al fecioriei sale, și cuvântă cu jale-n glas:
„Îți las aici șuvița lungă, să-mi ție locul, mamă dragă,
Și plec la drum! Rămâi cu bine, căci eu mă duc în lumea largă!
Rămâi cu bine, Chalkiope! Rămas bun, tuturor! Străine,
De ce nu te-a-nghițit noianul 'nainte de-a zări Colchida!“

Întocmai a grăit și lacrimi i-au curs șiroaie dintre pleoape.
Cum din bogata casă fuge o tânără ajunsă roabă,
Pe care soarta a gonit-o din patria de altădată
Și, cătuși de puțin deprinsă cu treburi împovărătoare,
Cu sărăcia ne-nvățată și nici cu muncile de sclavă,
Se-arată tot mai îngrozită de aspra mână a stăpânei –
La fel și chipeșa copilă și-a părăsit palatu-n taină.
Zăvorul porților închise i s-au supus de bună voie
Și la descântecele sale îndată se trăgea-napoi.
Fugea din răputeri desculță pe cele mai înguste străzi;
Ținea cu mâna stângă vâlul în dreptul frunții, sub sprâncene,
Puțin mai sus de preafrumoșii obraji, și-n schimb, cu mâna dreaptă
Săltându-și poalele tunicii ce-i ajungeau în dreptul gleznei,
Cu frica-n sân, pe căi ascunse trecut-a dincolo de zidul
Ce-mprejmuia cetatea-ntinsă: nici unul din străjerii ei
În treacăt n-a recunoscut-o și fără știrea lor s-a dus.
La țarină vroia s-ajungă de-acolo: nu-i erau străine
Cărările, căci nu o dată le-a străbătut, să afle stârvuri
Și rădăcinile-nzestrate cu mari puteri – străvechi nărav
Al vrăjitoarelor! De frică, mai tare inima-i bătea.

Titanica fecioară tocmai se înălța deasupra zării

Și a zărit-o pe Medeea cum rătăcea; Zeița Lunii

S-a bucurat din cale-afară și-n sinea ei și-a zis așa:

„De-acum spre peștera din Latmos³³ stingheră nu mă voi mai duce

Și după-Endimion frumosul stingheră nu voi mai tânji,

Căci prin descântece dibace des m-ai silit să mă ascund,

La dragul meu zburându-mi gândul ca-n bezna nopții tu, în tihnă

Să pui la cale vrăji și leacuri la care ții atât de mult.

Dar iată că și ție soarta îți hărăzi același rău!

A hotărât un zeu potrivnic ca Iason să-ți pricinuiască

Această caznă grea. Dar haide, împacă-te cu gândul, totuși

Și-oricât ai fi de iscusită, îndură jalnicul tău chin!“

Așa îi zise Luna. Iute păși Medeea mai departe

Și pe abruptul mal de fluviu sui cu bucurie-n suflet:

Pe malul celălalt zărise lumina focului stârnit

O noapte-ntreagă de vitejii voioși c-au biruit în luptă.

Cu vocea ei răsunătoare prin întunericul adânc

Strigă de dincoace, puternic, pe cel mai mic fiu al lui Frixos:

Frontis. Acesta, împreună cu frații săi și Iason însuși,

Au bănuit că-i glasul fetei: muți de uimire au rămas

Toți soții lor când pricepură că-ntr-adevăr era Medeea.

De trei ori a strigat copila și, îndemnat de cei din jur,

De trei ori i-a răspuns și Frontis la rândul său: tot lopătând,

Corabia și-au dus eroii cu vâslele în dreptul fetei;

Nici n-apucaseră s-arunce parâma înaintea lor,

Pe mal, că Iason și pusese piciorul sprinten pe pământ,

Sărind de pe înalta punte; iar Frontis și cu Argos, fiii

Lui Frixos, coborâră grabnic pe mal, în urma lui. Medeea,

Prinzând cu mâinile-amândouă genunchii lor, grăi așa:

„Pe mine, multnefericita, scăpați-mă prieteni, însă

Salvați-vă și voi de-Aietes! Căci s-au dat toate la iveală

Și nu e altă mântuire decât corabia. Cât încă

---

³³ Munte din Caria (Asia Mică), unde frumosul Endimion dormea mereu, spre a rămâne pururi tânăr. Fiică a doi Titani (Hiperion și Theia), Selena (Luna) s-a îndrăgostit de el. Noapte de noapte, ea cobora din cer și îl săruta în somn pe Endimion.

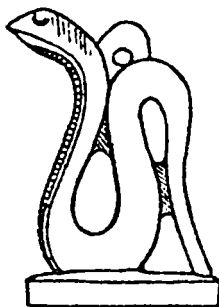

N-apucă el să urce-n carul tras de cai iuți, noi să fugim!
Așa că lâna cea de aur v-o dăruie după ce adorm
Balaurul ce-o străjuiește. De față cu toți soții tăi
Pe zei să-i chemi ca martori, oaspe, că ai de gând să faci întocmai
Cum mi-ai făgăduit: departe de țara mea plecând, lipsită
De rude, nu voi fi privită de tine cu dispreț și silă!“

Așa le-a cuvântat mâhnită; se umple inima lui Iason
De-o mare bucurie. Grabnic ridică fata-ngenuncheată
În fața lui și, -mbrățișând-o, liniștitoare vorbe-i spune:
„Mă jur pe Zeus Olimpianul, copilă dragă, și pe Hera,
Soția lui ce ocrotește căsătoriile! Da, tu,
În casa mea de bună seamă îmi vei fi soață legiuită
Atunci când îndărăt, în țara Eladei, teferi ne-om întoarce!“

Rostind acestea, mâna-i dreaptă cuprinde-ndată mâna dreaptă
A fetei. E le-a spus să-și ducă degrabă pân-la crângul sfânt
Corabia înaripată, ca-n timpul nopții să se facă
Stăpâni pe lâna cea de aur, călcând voința lui Aietes.
În zorul lor, aceste vorbe s-au preschimbat pe loc în fapte...

(Traducere și note de Ion Acsan)

RĂPIND LÂNA DE AUR, MEDEEA ȘI IASON AJUNG ÎN TESALIA

(ORFEU, ARGONAUTICELE, 889–1376)

Din secolul III sau IV d. Hr. datează al doilea poem intitulat Argonauticele, versiune orfică a expediției lui Iason în Colchida, mult mai succintă decât cea elenistică a lui Apollonios din Rhodos (1 376 față de 5 835 hexametri). El a fost atribuit legendarului poet hieratic de obârșie tracică Orfeu (secolul VI î. Hr). Autorul anonim folosește nu numai epopeea precursorului său, ci și izvoare și străvechi rădăcini ale legendei. Omite unele episoade din lucrarea rhodianului și introduce altele, precum și un prolog autobiografic în care întemeietorul Misterelor orfice se adresa discipolului său Musaios, făcând aluzie la poemele sale cosmogonice și teologice. Miraculoasa liră a povestitorului intervine salvator în momentele de grea cumpănă ale expediției, la reușita căreia a contribuit alături de magiciana Medeea. Ruta de întoarcere a argonauților nu este cea vestică, adoptată de Apollonios din Rhodos (Dunărea, Sava, Adriatică, Padul și Ronul), ci una nordică, pe fluviile Scitiei, până la Marea Baltică și Marea Nordului, cu înconjurul Europei, prin Gibraltar, pe lângă Sardinia, Sicilia și Creta. Sosirea la Ioclos înseamnă închiderea cercului care îngloba toată lumea cunoscută navigatorilor antici. „Cronicarul“ tracic „cataloghează“ popoarele care locuiesc de jur împrejurul litoralului Mării Negre, menționând și pe geți alături de sauromați, cecryfi și gymneeni (versul 1062). Am preferat așadar finalul poemului lui Pseudo-Orfeu, unde Medeea și Iason rămân mereu în centrul atenției și vrăjitorescul profil al Circei este reliefat mai pregnant. Antologia permite alăturare a doi poeți care se

completează reciproc în tratarea aceluiași subiect: Medeea și lâna de aur.

(...) Cu mintea noastră cumpănim o cale lesne, să ne ducă la dobândirea blănii de-aur ce atârna-n stejarul sacru. Stăteam cu pânditoare inimi și nimenea nu chibzuise La disperata-ndatorire; grea sarcină aveau în față Eroii toți; vedeam genunea năpastelor ce ne pândeau. Căci înainte de palatul și de fortificatul fluviu, Dai de-o semeață-ntăritură înaltă de vreo nouă stânjeni, De turnuri bine ocrotită și drugi de fier călit cu grijă; Înconjurată e de șapte incinte unde se mai află Trei uriașe porți de-aramă iar între ele se ridică Un trainic zid: creneluri de-aur stau înșirate împrejur. Acolo șade-n cadrul porții zeita ce scrutează zarea Și para focului revarsă; Colchidienii-o venerează Ca pe-o Artemis, straja porții¹ cu strașnic chiot alergând. Cumplit e pentru oameni chipul, cumplită-i glăsuirea ei Când de inițieri n-au parte, de purificatoare jertfe, De tot ce ține-n vâlul tainei inițiată preoteasă, Medeea cu funestă nuntă, în rândul fetelor din Cyta. Nu a pășit pe drumu-acela nici unul dintre muritori, Localnic sau străin: de-ndată ce a trecut de pragul porții, De pretutindenii mi-l alungă cumplita zee-ndrumătoare, Dezlănțuind pe loc turbarea în haita pașnicilor câini. În colțu-n care-ntăritura își are-arcana, stă umbroasa Pădure cu stufoase trunchiuri, și-ntr-înșa cresc în pâlcuri mari Nu numai dafini, ci și sângeri, platani cu falnice coroane; Pe-acolo-s ierburi năpădite de rădăcini boltite-n glie, Și asfodelul, filimica și feriga încântătoare, Așijderi zârna, căprișorul, verbina, *amenenu*-apoi, Sălbatice mixandre, salvii, ciclama, floarea cea zeiască Și levănțica, și bujorul, și rămușorul *polycnem*,

---

¹ „Artemis Prothyraia“ (= Artemis înaintea porții) era venerată la Eleusis. Un imn orfic (II) e închinat Zeitei Porții.

Și mandragora, și dumbetul, *dictamu*-atâta de fragil,
Șofranu-nmiresmat, cresonul; găseai pe-acolo *kemos* magic,
Și volbura, și romanița, și macul cel întunecat,
Și nalba, dar și măghiranul, carpasu-alături de-aconită²,
Vătămătoare ierburi multe mai răsăreau pe-acel pământ.
Se înălța la mijloc, peste o bună parte a pădurii
Stejaru-mpodobindu-și trunchiul cu împrejmuitoare ramuri;
Acolo, pe o creangă lungă, de-o parte și de alta-ntinsă,
Adastă lâna de-aur, pururi vegheată de cumplitul șarpe:
Pe oameni îi sortește morții balaurul de nedescris;
Acoperit cu solzi de aur, greoi târându-și după dânsul
Încolăcirile-i enorme, slujește strașnic monumetul³
Lui Zeus încătușat de glie; prin fața lânii se perindă,
Străin de somn, ne-nvinsă strajă, rotește verzi-albastrii ochi
Jur împrejur, descolăcindu-și spinarea lui nerușinată.

Îndată ce-auzirăm astfel tot adevărul privitor
Și la Hecate din Munichia și la balaurul de strajă
Din foarte limpedea poveste pe care-o depăna Medeea,
Cătarăm disperata cale să-nfăptuim isprava grea,
S-o îmbunăm pe-a Vânătorii Zeiță și, înduplecând-o,
La monstrul uriaș s-ajungem, ca, după ce vom fi stăpâni
Pe blana de-aur, să ne-ntoarcem cu bine-n strămoșeasca țară.
Atuncea iată că din rândul întregii cete de eroi,
El, Mopsos, care-aflase totul prin harul său de ghicitor,
Strigând le-a spus să mă implore, ca, așternându-ne pe treabă,
Cumva să-nduplecăm pe Artemis și să vrăjim trufașul monstru.
Ei astfel m-au rugat, strânși roată în juru-mi; eu l-am îndemnat
Pe Aisonide să trimită cei doi bărbați puternici: Castor,
Bun strunitor de cai, și Polux, în luptele cu pumnii-ntâiul,
Mergând cu Mopsos Ampicide, să ducem treaba pân-la capăt.
Și dintre cei aflați în preajmă, m-a însoțit numai Medeea.

Când însă în întăritură și în divin lăcaș sosirăm,
În locul ce părea mai neted săpai o întreită groapă.

---

² Plantă otrăvitoare. Am păstrat denumirea grecească a plantelor neidentificate de specialiști și având virtuți magice și curative de vreme ce slujeau drept antidot mușcăturilor de șarpe: *amenen*, *poliycnem*, *dictam*, *kemos* etc.

³ Este vorba de un stejar, arbore închinat lui Zeus.

Am strâns de zor lemn de ienupăr și cedru pe deplin uscat,
 De verigar cu spin în ramuri, apoi de plop tânguitor;
 Degrabă, colo, -n fața gropii, din ele-am înălțat un rug.
 Medeea, pricepută-n toate, mi-a dat mai multe amulete:
 Veneau din sipete păstrate în sanctuaru-nmiresmat.
 Pe loc, acoperit de văluri, am pregătit turtițe de-orz,
 Le-am pus pe rug, iar victimele în fața Manilor⁴ le-am dus.
 Jertfind din vreme trei cățele cu blana pe de-a-ntregul neagră,
 Amestecai câinescul sânge cu piatră vânăță, gutuie,
 Cu pintoagă despicată, pătlagină nearătoasă,
 Roșcată-anchusă⁵, crizantemă. Iar burta celor trei cățele
 Cu-acel amestec am umplut-o, apoi le-am așezat pe rug;
 Turnând pe măruntaie apă, le-am presărat în jurul gropii.
 Purtând o mantie cernită, lovind în dușmănoasă-aramă,
 Rostit-am rugi și ascultare mi-au dat zeițele îndată,
 Au spart temutele caverne din hău-n veci posomorât:
 Și Tisifone, și Alecto, dar și Megaira⁶ cea zeiască,
 O sângeroasă licărire iscând din torța lor uscată.
 Se răspândi un abur negru în rotocol de fum înalt.
 Deodată printre flăcări, ele se deșteptară din Infern,
 Grozave, înspăimântătoare, sălbatrice, de neprivit!
 Un trup de fier avea întâia: subpământenii o numesc
 Pandora; o urma de-aproape, cu-nfățișare schimbătoare,
 Având trei capete de monstru teribil și nepieritor,
 Hecate,-a Tartarului fiică: creștea din umărul ei stâng
 Un armăsar cu coamă lungă; zăreai în dreapta o cățea
 Cu ochii furioși; la mijloc, avea un cap spăimântător⁷
 Și săbii cu apărătoare ținea în mâinile-amândouă.

---

⁴ Sufletele celor morți, devenite genii protectoare.

⁵ Limba-boului, plantă erbacee cu peri aspri și flori roșii, slujind drept colorant.

⁶ Cele trei Furii: Tisifone (= Răzbunătoarea crimelor), Alecto (= Misterioasa) și Megaira (= Invidioasa), Eriniile infernale.

⁷ Fiica Asteriei și a lui Perses, descendentă a Titanilor, Hecate s-a metamorfozat cu timpul din divinitate binefăcătoare, în zeiță subpământeană tricefală; capul din mijloc era al unui leu.

Jur-împrejurul gropii, roată, se perindau, ba ici, ba colo,
Pandora, Hecate; alături vedeai Pedepse tresăltând.
Artemis cea străjuitoare⁸ numaidecât din mâini lăsă
Să-i cadă torțele în glie și-și ridică spre cer privirea:
Se gudurară câini pașnici; la-ngrăditura de argint
Săriră de la sine drugii iar porțile-i încântătoare
Și le deschise zidul falnic; se arătă-ntăritul codru.

Așadar eu trecut-am pragul și se zoriră, deopotrivă,
Medeea, fata lui Aietes, slăvitul lujer al lui Aison,
Cu Tindarzii împreună; însoțitorul lor fu Mopsos.
Când însă s-a ivit aproape stejarul arătos și soclul
Lui Zeus îmbucurat de oaspeți și temelia de altar,
Balaurul ce-și răsucise spiralele desfășurate
Și-ntoarse țeasta ridicată și botul înfiorător
Spre-a slobozi funestu-i șuier: viu răsună eterul vast,
Vuind se clătinău copacii când într-o parte, când în alta,
Clintiți din rădăcini; umbroasa pădure hăuli prelung.
Și au am fost cuprins de spaimă, și soții mei de drum; aparte,
Medeea doar păstră în pieptu-i o inimă nepăsătoare,
Căci mâna ei smulsese smocuri de rădăcini ce-aduc năpastă.
Atunci lăsat-am să se-nalțe din lira mea un viers divin
Și-am scos din cea mai joasă strună un sunet plin de gravitate,
Făcând să-mi scape de pe buze, abia șoptit, un tainic cântec.
Chemam pe cel ce stăpânește toți oamenii și zeii – Somnul –
Să vină cu-mblânzirea firii nedomolitului balaur.
Numaidecât mi se supuse și poposi-n pământul Cytei;
El adormi o zi întreagă și semințiile de oameni,
Și vânturile cu-aprig suflu, ba și talazurile mării,
Izvoarele neistovite și pururi curgătoare fluvii,
Sălbăticiuni și-naripate, și târătoarele făpturi;
Silind pe-aceștia s-ațipească, porni cu-arípile-i de aur
Și-ajunse-n țara-nfloritoare, la crâncenii Colchidieni.
Curând pe cruzi ochi de balaur se așternu o toropeală

---

⁸ Denumită Artemis, Hecate din Munichia diferă de infernala creatură, în fața căreia cedează, resemnându-se.

Asemeni morții; pe cerbice își așternu gâtuleju-i lung
Împovărat de capu-n zale de solzi. Privi mirată-acestea
Medeea cu destin amarnic și pe-al lui Aison fiu vestit
Cu vorbe încurajatoare îl îndemnă ca din copac
Să smulgă iute lâna de-aur; ascultător, el se supuse
Și, înșfăcând întinsa blană, înspre corabie o duse.
Eroii Minyeni vădiră cât sunt de bucuroși prin brațe
Săltate spre Nemuritorii stăpâni pe nesfârșitul cer
Și astfel contemplară blana; dar de la slujitorii săi
Aflat-a năpristan Aietes că-n taină a plecat Medeea
Și-a dat poruncă lui Apsyrtos s-adune repede norodul,
Spre a pleca în căutarea copilei, soră consăngeană.
El și porni de zor spre gura de fluviu, grabnic să ajungă
La ceata de eroi și-acolo dădu de apriga fecioară.
Cu mantia-i de astre Noaptea, din drum, făcuse-o jumătate
Când izbândi vicleana cursă, apoi nemernica ursită,
Urmare-a dragostei Medeei, lovind în vrednicul Apsyrtos.
De-ndată ce-i curmară viața, îi azvârliră trupu-n fluviu,
Aproape de vărsarea-i; vânturi l-au dus cu-nversunatul suflu
Și l-au târât vâltori departe, în largul sterpului noian,
Sosind în insulele-acelea ce-au fost numite Apsyrtide⁹.
Dar crima n-a scăpat nici Sorții, și nici lui Zeus ce vede totul.
Când în corabie intrarăm, tăind pe-o latură și pe-alta
Parâmele, încât plutirăm, mânați de-naripate vâsle
Și-n bună parte străbăturăm în grabă fluviul, nu-n marea
Bogată-n pești ne-am dus la vale, prin larga gură a lui Phasis,
Ci fost-am numai din greșeală purtați mult înapoi, mereu
În susul apei: Minyenii lăsau orașele Colchidei,
Din neatenție, în urmă; ne-nvăluia o beznă-adâncă.

Pe creasta undelor plutirăm, gonind nechibzuiți pe matca
Trecând prin mijlocul câmpiei; trăiau pe-aproape muritori
Pe nume Gymnii, Buonomii și Arcii, neciopliți țărani,
Și tribul de bărbați Cercetici, și cel al Sindilor¹⁰ semeți

---

⁹ Două insule din nordul Mării Adriatice (azi Cherso sau Crespe și Lussino-Osero).

¹⁰ Popoare menționate de alte izvoare antice.

Ce-n Charandee văi, la mijloc, colibe-și făuresc pe lângă
 Caucazianul promotoriu, de-a lungul strâmtei Erythia.
 Când Aurora, vraja lumii, s-a-nălțat în răsărit,
 Am dat de-o insulă cu iarbă frumoasă; se despart acolo
 În două cursuri deosebite, neprimitoare de corăbii,
 Cu albia-i întinsă, Phasis și fluviul tihnit Saranges¹¹,
 Cel care prin buruienișuri de mlaștină-i mânat, anume
 Cu zarvă să-l arunce-n marea Maiotis¹², inundând pământul.
 De vâsle ajutați, atunci noi am plutit o zi și-o noapte
 Și în de două ori trei sferturi de zi, sosirăm în Bosfor¹³.
 Pe-aici Titan ce-odinioară furase boii, pe-o spinare
 De vajnic taur stând călare, prin vadul mlaștinii trecuse¹⁴.
 Și după ce ne ostenirăm, de zor vâslind o zi întreagă,
 Sosirăm mai întâi în țara Maiotilor¹⁵ cu straie moi,
 La neamul de Geloni¹⁶ și tribul Pletosilor nenumărați,
 La Sauromați¹⁷, la Geți pe urmă, la Gymneeni¹⁸ și la Cecryfi,
 La Arimaspi¹⁹ cu-ochi de migdală în țara căroara popoare
 De jalnici oameni își duc viața în preajma Lacului Maiotic.

Ci după ce nemuritorii ne-au cășunat necazu-amarnic,
 Am străbătut sorocul ultim al vastului abis de ape –
 Pe joase țarmuri valuri crunte bolboroseau împrăștiind
 În jur necruțătoarea moarte; vuia nemărginitul codru
 Ce se-ntindea pân-la hotarul de miazănoapte, spre Oceanos –
 Și din acea genune smulsă, trecu prin strâmta gură Argo.
 În nouă nopți și nouă zile de trudă grea, mult înapoi

---

¹¹ Fluviu din India. Saragii erau supuși persilor.

¹² Lacus sau Palus Maiotis (Lacul sau Mlaștina Maiotidei), Marea de Azov.

¹³ Bosforul cimerian (scitic), strâmtoarea care leagă Pontul Euxin de Marea de Azov, și nu cel tracic (Strâmtoarea Constantinopolului).

¹⁴ Isprava anonimului Titan seamănă cu a zecea muncă a lui Heracle, care a răpit și a adus lui Eurystheus turma de boi a monstrului Geryoneus din insula Erytheia, situată în Atlantic, nu în Euxin,

¹⁵ Locuitori din preajma Mării de Azov.

¹⁶ Popor scitic din ținutul Niprului.

¹⁷ Sauromații, popor iranien, înrudit cu sciții din stepile nord-pontice.

^{18, 19} Triburi din regiuni scitice.

Lăsarăm ici și colo neamuri sălbatice și seminția
De Pacti și de Arctei, așijderi pe Lelii dovedind trufie,
Pe Sciții înzestrați cu arcuri, lui Ares vrednici slujitori,
Taūrii²⁰, mâncători de oameni, ce tot mânând spre Munchia
Posace victime, le curge din vase sânge omenesc;
Mai sus și Hyperboreeni²¹, Nomazii și norodul Caspic.
Dar când și-a zecea Auroră, lumina lumii, răsărit-a,
Am dat de văile Rhipee²²; mânăta înainte Argo,
Gonind prin albia îngustă a unui fluviu, nimerita-n
Oceanul denumit Noianul Cronios, dar și Marea Moartă,
Așa cum Hyperboreene popoare-obișnuiesc să-i spună.
Nu ne-am închipuit că teferi scăpa-vom de sfârșitul jalnic,
Dacă, atunci când se-avântase corabia, din răsputeri,
N-o îndrepta spre partea dreaptă a nisiposului liman,
Anceu, speranța sa punând-o în cârma bine lustruită.
Dar pân-la urmă, biruite de truda vâslelor, pe loc
N-au mai stat mâinile-ncețate și ei, cu amărăciune-n suflet,
Pe coatele încovoiate ținură frunțile proptite,
Ștergând sudoarea-n timp ce foamea răzbise-n inima sleită.
Anceu se repezi de-ndată și tuturor eroilor
Le insuflă din nou curajul, și-i sfătui prin dulci cuvinte.
Iar ei săriră peste punte cu funii bine răsucite
Și glezna sprintenă-afundară în marea prea puțin adâncă.
Numaidecât Anceu și Argos, stând la extremitatea pupei,
De răsucitele lor funii legară o parâmbă lungă
Pe care-apoi le-o aruncară, dând capătul ei, ca să-l prindă.
Deci repede fugeau eroii pe țărmul mării și de zor
Se opinteau; din largul mării, corabia îi însoțea
Brăzdând cărările de ape, de lucitor pietriș aproape.
Niciicând șuierătoarea briză nu răscula noianu-acesta
Cu stol de mugitoare vânturi; zăcea în lânchezeală marea

---

²⁰ Locuitori din Chersonesul Tauric (Crimeea de azi).

²¹ Popor legendar sălășuind în nordul îndepărtat al Europei și Asiei, unde soarele nu apunea niciodată.

²² Rhipeii, munți din Sciția.

Pe unde apa lor din urmă o are Ursa-Mare, Tethys.
 Când s-a ivit a șasea oară lumina lumii, Aurora,
 Noi am sosit la-mbelșugata și-nfloritoarea seminție-a
 Macrobilor²³, ducând o viață ce numără ani foarte mulți:
 Douăsprezece mii-ncheiate de luni ce dăinuie un veac –
 Doar luni pline când cu toții sunt ocoliți de neplăceri.
 Iar după împlinirea sumei de luni prescrise de Ursită,
 Îi năpădește somnul dulce prin care-ating sorocul morții.
 Ei nu se sinchisesc de hrană și nici de-a oamenilor trudă;
 În mijloc de pășuni se-nfruptă din plante-aidoma cu mierea
 Și sorb divina băătură dintr-o nemuritoare rouă,
 Toți strălucind la fel de-aceeași plăcută potrivire-a vârstei.
 O gingașă seninătate li se așterne pe sprâncene;
 Au și copiii, și părinții în suflet și în cuget grija
 De-a face totul după lege și-a cuvânta cu-nțelepciune.
 Lăsat-am îndărătul nostru îngrămădeala lor și țarmul
 L-am străbătut pe jos. Agila corabie-aducând-o-apoi,
 Sosit-am la Cimerienii²⁴ ce numai ei se văd lipsiți
 De-atotstrălucitorul soare cu discu-i fremătând de flăcări.
 Căci lor și muntele Rhipeic și defileul Calpios
 Le zăvorește răsăritul iar înfiorătoarea Phlegre²⁵
 Ce-i adumbrește stă în calea luminii dată de amiază
 Iar Alpii cu-alungite creste ascund lumina de amurg
 A muritorilor din preajmă, mereu învăluți de beznă.
 Plecați de-acolo mai departe, în mers zorit, noi am sosit
 La o avană cotitură și-un țarm nebântuit de vânturi,
 Pe unde Acheronul fluviu, țâșnind cu-adâncile-i vârtejuri,
 Printr-o geroasă țară-și mână undirile ce poartă aur
 Și apele-i de-argint revarsă; o mlaștină întunecată
 Le găzduiește și pe maluri de fluviu se ciocnesc vuind

---

²³ Macrobiei (= Cei-care-duc-o-viață-lungă), popor amintind de seminția de aur a primilor oameni creați de Zeus.

²⁴ Fabulos popor scitic de pe țărmul Mării de Azov.

²⁵ Numele unui oraș scitic, dar și al Peninsulei Pallene, unde Zeus i-ar fi învins și fulgerat pe Giganții răzvrățiți împotriva Olimpianilor.

Copaci cu viguroasă creangă pe care felurite fructe
O-ndoaie sub a lor povară, neconținut, și zi, și noapte.
Și scundă, și înfloritoare stă Hermionia²⁶ pe-aproape;
Prin meterezele-i proptește temeinic făurite ziduri.
Trăiesc acolo ginți de oameni cum alții nu-s mai drepti pe lume;
Obștescul lor sfârșit când vine, o luntre singură le-ajunge
Iar sufletele pristăvite trec dincolo de Acheron
Din bortă de corăbioară; în preajmă sunt orașe, porți
De neclintit, ducând spre Hades, ca și norodul Viselor.
Dar când ne-aflăm noi în cetatea și în lăcașu-acelor oameni;
Răzbiți în supărarea noastră de-a nenorocului povară
De la corabie sosit-a Anceu și tuturor le-a dat
Porunca să se-mbarce grabnic; pe istoviții soți de drum
El i-a întâmpinat de-ndată cu aceste mângâioase vorbe:

„Răbdați necazul nou, prieteni! Socot că altul și mai mare
N-o să-nfrunțați de-acum încolo. Am și băgat de seamă, iată,
Adie un Zefir puternic: nu fără de temei, acum
Pe nisiposul țărm Oceanos revarsă apele-i cu larmă.
Catargul ridicați-l grabnic în scobitura de la mijloc,
Desprindeți pânzele de-odgoane, lăsând spre marginile punții
S-atârne zestrea ei de funii, cu dibăcie cetluite!“

Au dus la capăt toată treaba, întocmai, când din scobitura
Corăbiei, cu-amărăciune gemu stejarul din Tomaros
Pe care-n bărnele lui Argo cândva îl potrivise Palas;
Așa grăi și-n orice suflet se cuibări o mare spaimă:

„De ce nu am pierit, vai mie, neapucând să fiu strivită
De către Vintele Stane în Marea cea neprimitoare!
N-aș duce mai departe astăzi, prin regii mei nesăbuiți,
Preacunoscuta mișelie; Erinia cu pas zăbavnic
Mă hăituiește-acuma pentru mârșava moarte-a lui Apsyrtos,
De-același sânge cu Medeea: năpasta trage la năpastă.
Mă paște-acum nenorocirea nemeritată și amară,

---

²⁶ Hermione, oraș din Argolida în preajma căruia se afla una dintre intrările Infernului. Totodată hermonii făceau parte dintre vechile triburi germanice. Așadar Hermiona îmbină două tradiții diferite.

De-o să se-apropie de mine răzbunătoarele corăbii.
Căci dacă eu nu m-aș abate spre Promontoriile Sacre,
N-ați mai ajunge în limanul pământului și-al mării sterpe²⁷,
Afară, spre noianu-Atlantic eu aș porni departe-n larg!“

Întocmai cuvântă și glasul îi amuți, iar Minyenii
Simțeau cum inima le-ngheață cu totul: ei să aibă parte
De-o tristă moarte provocată de dragostea ce-o are Iason?
Prin chibzuita lor gândire treceau nenumărate planuri:
Zvârlind-o peștilor drept pradă, să uneltească ei pieirea
Medeei cu funestă nuntă, să scape astfel de Erinii?
Dar le-a ghicit degrabă țelul feciorului unic al lui Aison:
Prin rugăminti, el puse capăt mâniei fiecărui soț.
Și cum oracolul pe care l-au auzit era veridic,
Se așezară lângă ujbe și repede-apucară vâsla.
Anceu în mânuirea vâslei se arată un mare meșter;
De insula numită Ierne²⁸ el a trecut pe când din urmă
Cumplită, sumbră, vuitoare, furtuna s-a dezlănțuit
Și pânzele-a umflat deodată; zbura corabia pe-nalte
Talazuri; să mai scape teferi, din vijelie, nu spera
Nici unul; se ivise pentru-a douăsprezecea oară Aurora.
În sinea lui, desigur, nimeni n-ar fi știut unde ne-aflăm
Acolo, la extremitatea Oceanului ce curge lin
De n-ar fi deslușit aievea Lynceus departe-văzătorul
O insulă cu pini, puzderii, și marele palat al zeei
Demetra; ea purta cunună, jur-împrejur, un nor întins.

Ai auzit de toată-această legendă, înțelept Musaioș;
Cum Persefone-odinioară rupea cu mâna-i flori gingașe,
Surorile o rătăciră în codrul cel întins și falnic;
Cum după-aceea, înhămându-și sirepii lui cu neagră coamă,
Pluteus se năpusti asupra copilei, după voia sorții
Și astfel o răpi ducând-o cu el pe sterpele talazuri.
Atunci le-am spus că-s împotriva ca să plutească până-aproape
De insula cu stânci în juru-i și cu strălucitoare case

---

²⁷ Aluzie la Mediterana, vecină cu Egeea natală.

²⁸ Irlanda de azi.

Pe unde, însoțit de navă, n-a poposit vreun muritor.
Nu-i un liman s-adăpostească învârtelile corăbii.
Jur-împrejur e numai stâncă prăpăstioasă și înaltă
Iar țarmu-i din belșug rodește frumoasa danie-a Demetrei.
Nu se-arată Anceu, cârmaciul corăbiei cu neagră proră,
Om neascultător ci-ndată se-ntoarse înapoi și cârma
O înclină ușor spre stânga, iar soții mi-l înduplecară,
Drept înainte să nu meargă, spre dreapta drumul său cârmindu-l.

A treia zi-n lăcașul Circei sosirăm, și-n necultivatul
Pământ al lui Lynceus²⁹, cu case împrejmuite de noian.
De țarm încet ne-apropiarăm cu inima îndurerată,
Legându-ne de stânci zvârlita parămă. Și atunci lason
De la corabie trimise soți credincioși în cercetare,
Căci se-ntreba ce fel de oameni trăiesc pe-acest pământ întins;
Țintea cunoașterea cetății și a norodului purtare.
Mergând ei astfel împreună, de-ndată întâlniră-n cale
Fecioara din aceeași stirpe cu-atâta de semețu-Aietes:
A Soarelui copilă. Circe e numele ce i l-au dat,
Alături de-Asterope, mama-i, Hiperion sclipind în zare.
Pân-la corabie degrabă a coborât. Cum o văzură,
Înmărmuriră toți năierii, căci pletele-i se revărsa
Din creștet și pluteau în aer, cu para focului asemenea;
Sclipea frumoasa-i față; flăcări împrăstia suflarea gurii.
Când însă ochii ei dădură și de Medeea ce-și pusese
Un vâl – mânată de rușine, obrazul și-l înfășurase³⁰
În straiul ei, căci pătrunsese în pieptu-i palida durere –
De față o cuprinse mila și prin viu grai îi spuse Circe:

„Sărmano, jalnică e soarta pe care ți-a croit-o Cypris!
'Nainte de-a sosi zadarnic la țărmul meu, n-ai dat uitării
Purtarea ce-ai avut-o față de-mbătrânitul tău părinte
Și de-al tău frate ce, prin tine, cumpletei morți căzut-a pradă.

---

²⁹ Nu poate fi vorba de fiul regelui messenian Afareus, participant la expediția argonauților împreună cu fratele său Idas. Deoarece Orfeu situează insula Circei în Marea Tireniană, textul se referă probabil la liguiri ncatrași de îndeletnicirile agricole.

³⁰ Medeea se ascunde de mătușa ei, înzestrată cu puteri vrăjitorești.

Nu cred eu că de țara voastră vă mai puteți apropia
De veți învălui-n tăcere ucideri nepurificate
Și nu scăpați de pângărire prin sacrele purificări –
De-Orfeu prea bine cunoscute – pe plaja Capului Maleea.
E-o datină a casei noastre de-a nu adăposti drumetul
Cel pângărit; voi, însă, sunteți mânjiți cu sânge omenesc.
Ci-s gata să vă dau, de-ndată, drept daruri ale ospetiei,
Și grâu, și băuturi plăcute, și hălci de carne, din belșug!“

Grăind așa, în zbor se-ntoarse și, în corabie, la mijloc
Au apărut măiestre vase cu băuturi și cu bucate.
Eram grăbiți și-un vânt prielnic veni spre noi, șuierător:
Ci, după ce-am desprins atunci de țărmul insulei parâma,
Talazuri străbătând, sosit-am până la gura lui Tartessos³¹,
Noi am atins și malu-acelor Coloane ale lui Heracle³².
Am înnoptat apoi aproape de Promontoriile Sacre,
Drept rege-având pe Dionysos – cu inimi dornice de hrană.
Când licărul, solia zilei, în răsărit vădi trezirea-i,
Din zori cu vâsle sfârtecat-am sărata mare verde-albastră.
Am dat și de genunea sardă, și de latinele limanuri
De insulele-ausoniene³³, sosind la țărm tirenian³⁴
Când am ajuns la vuitoarea strâmtoare de la Lilybaeum³⁵,
Ca și la Insula-n-trei-colțuri³⁶, acolo para revărsată
De Etneanul Encelade³⁷ ne-a stăvilat întreg avântul.
Se-nvolbura deasupra prorei cumplită undă din adânc
Țâșnită-n sus și din străfunduri de-abisuri șuiera Caribda³⁸
Talazurile-umflând și, astfel, răzbea spre vârful de catarg.

---

³¹ De fapt, gura fluviului Baetis (azi Guadalquivir). Tartessos fiind numele portului hispanic.

³² Stâncile Gibraltarului.

³³ Ausonia este străvechiul nume al Italiei centrale și meridionale (de la Auson, legendar fiu al lui Ulise).

³⁴ Etrusc (Etruria corespundea Toscanei de azi).

³⁵ Promontoriu în Sicilia occidentală.

³⁶ Sicilia, denumită cândva Trinacria.

³⁷ Răzvrătitul Gigant fulgerat de Zeus și prăvălit sub vulcanul Etna din Sicilia.

³⁸ Prăpăstioasa văltoare din strâmtoarea Messinei.

Ținea pe loc șuvoiul apei corabia și n-o lăsa
Nici să se-avânte înainte, nici, repede, să dea-napoi.
Într-un găvan amarnic Argo plutea, rotindu-se mereu;
Degrabă ar fi înghițit-o genunea dacă cea mai mare
Din multele copile câte le-a zămislit Moșneagul Mării³⁹
N-ar fi dorit nespus să-l vadă pe soțul ei, Peleu voinicul;
Senină s-a ivit din hăuri spre a feri de nimicire
Atât de renumita Argo și din vârtejuri a scăpat-o.

Plutind, ne-am îndreptat de-acolo spre-o stâncă mult ieșită-afară,
Nu prea departe situată. Deasupra-i se-nălța, piezișă,
O stană care înăuntru spre netede caverne mână
Noianu-n vreme ce în sânul-i bolborosește valu-albastru.
Fecioare care-adastă-acolo fac să se-audă minunatul
Lor glas vrăjind urechi de oameni ce-și uită-ntoarcerea acasă.
Se desfătară Mînyenii atunci și cunoscură cântul
Sirenelor, dar mai departe de vocea lor pustiitoare
Nu mai trecură, ci din mână scăpară slobodele vâsle,
Anceu ducându-se de-a dreptul spre stânca piscului semet;
Sub degetele mele lira, din strunele-ncordate, iată,
Porni un cânt al mamei mele, fermecător și măsurat.

Cu-ntreaga glasului tărie am intonat sublimul imn:
Cum Zeus, tunând în cer, și-al mării Zeu-ce-cutremură-pământul
Odinioară-și disputară sirepii sprinteni ca furtuna.
Plin de obidă pe Zeus-tatăl, Stăpânul-cel-cu-negre-plete
Izbi lyctoniana⁴⁰ glie cu dauritul său trident;
I-a fost de-ajuns o lovitură s-o-mprăstie pe-ntinsa mare,
Să făurească dintr-o dată marine insule numite
Sardinia și Eubeea și Ciprul bântuit de vânturi.
În vreme ce-nălțam cântarea, pe creasta lor cu nea deasupra,
Sirenele încremeniră și viersuirea și-o curmară.
Din mâna uneia un fluier căzu, iar de la alta lira;
Cumplite gemete scăpară căci neprielnicul soroc,
Al hărăzitei morți, sosise; din vârful stâncii lor, sfârșite,

---

³⁹ Nereu, pe care și Hesiod îl denumește Bătrânul, este tatăl nereidei Thetis, soția lui Peleu.

⁴⁰ Cretan (de la anticul oraș Creta, Lyctos).

Se aruncară în genunea fremătătorului noian
Iar trupul și trufașa față se preschimbară-n stei de stâncă⁴¹.

Ci după ce, în goana-i, Argo, scăpată teafără de-această
Ursită, întâlnește în calea-i talazurile și limanul
Cel băntuit de rezezi vânturi izbindu-se mereu de frânghii,
Sosi și-n insula divină, Corcyra⁴², unde locuiau
Cei mai dibaci vâslași din lume, buni cutreierători ai mării,
Feacienii pentru care cârmuitorul Alcinou
Era-ntre ei legiuitorul, un crai nespus de înțelept.
Iar după ce de țarm legarăm parâmele, gătirăm jertfa
Lui Zeus atotprezicătorul și țarmureanului Apolo.

Pe-un mare număr de corăbii, vâslind în grabă, cu-ndârjire,
Sosise-acolo vitejeasca oștire-a craiului Aietes,
Colchidienii și Eranii, și Charandei, și Solymii,
Pe Minyeni să-i urmărească și s-o aducă pe Medeea
În fața lui Aietes, tatăl, spre-a ispăși nelegiuirea
De-a-și fi ucis propriul frate dintr-o nemernică trufie.
Îndată ce-n adâncitura scobitului liman ajuns-au
Și sprinteni soli pân-la palatul lui Alcinou s-au dus, Medeea
Simțită-a că-i slăbesc genunchii, obrații îi pălesc de groază,
Ca nu cumva s-o-nhațe craiul feacian, spre-a o trimite
În ciuda vrerii sale-acasă, să-și dea isprăvile-n vileag.
Dar îndărătnica Ursită nu se-nvoi, mai înainte
Ca Iason să aducă trista surpare-a casei lui Pelias,
Chiar regelui pricinuindu-i nenorocirea și prăpădul.
Când însă-aflară și crăiasa cu braț trandafiriu, Arete,
Și Alcinou la fel ca zeii, de spusa crâncenului rege,
Craiu-Alcinou dădu porunca: degrabă solii să ia fata –
Prilej de vrajbă – și, smulgând-o din plutitoru-i adăpost,
Ispășa răătăcirii sale părintelui să i-o plătească.
Crăiasa renumită-Arete, cuprinsă de înduioșare,
Prin sfaturi îmblânzindu-și soțul, îi cuvântă în felu-acesta:

---

⁴¹ Metamorfozarea în stâncă a Sirenelor a avut loc, potrivit *Odisseii*, după expediția argonauților, când Ulise a fost singurul muritor care a trecut teafăr dincolo de ele, deoarece se legase de catarg, astupând cu ceară urechile tovarășilor săi de drum.

⁴² Insulă pe coasta Epirului (azi Corfu). La Homer, insula lui Alcinou este Scheria.

„Nu-ți dovedești prieteșugul când curmi o strânsă legătură
Și prăvălești un pat de nuntă, stingând și flacăra iubirii.
Căci Afrodita Dionea⁴³ e mânioasă pe bărbații
Și pe femeile acelea ce săvârșesc astfel de fapte.
Copila dacă e fecioară, venind la noi neprihănită,
La tatăl ei să se întoarcă și-n casele colchidiene.
Dar dacă datina nuntirii și așternutul conjugal
Îi întinără fecioria, cu soțu-i de la noi să plece!“

Așa grăi; răzbit-a supusa-i în cugetul lui Alcinou
Și astfel toată întâmplarea urma să se încheie-ntocmai.
Ci nu rămase sfatu-acesta străin de Minyeni, căci Hera,
Schimbată-n roabă-i prevenise și, spre corabie-alergând,
Dezvălui ce învoială făcură craiul și crăiasa.
Medeea-și pregăti atunci iatacul ei de nuntă-n locul
În care pupa-i mai înaltă; se așternu acolo patul
Și mai apoi desfășurară în juru-i blana cea de aur.
Piei de juncani după aceea mai împlântară-n vârf de sulii,
Punând și-armuri, ca să ascundă cinstita faptă-a-mpreunării.
Medeea cu funesta-i nuntă, în defăimata-i cununie
Pierdu în plină tinerețe slăvita floare-a fecioriei.
Când însă și Colchidienii și Minyenii au pășit
În fața regelui preavrednic și fiecare și-a spus păsul,
Lui Aisonide i-a dat voie craiu-Alcinou ca pe Medeea
S-o ia drept soață. Dezlegarăm numaidecât parâma navei
Și-atunci, de vâslele-i mânată, zbură cuvântătoarea Argo
Pe drumurile ce brăzdează întinsu-Ambraciei⁴⁴ liman.

Ce să-ți mai povestesc, Musaios, cel zămislit de o zeiță?
Cât înfruntarăm lângă Syrta vântoasa – eu și Minyenii –
Și cum se mântuiră-aceștia de rătăcirea lor pe mare?
Sau câte chinuri îndurarăm cu bărbăție-n Creta, unde

---

⁴³ Denumire purtată de Afrodita ca fiică a Dionei și a lui Zeus, cum apare la Homer (*Iliada*, V, v. 370), spre deosebire de Hesiod, care conferă zeiței o obârșie uraniană, trecând-o pe Dione în rândul Oceanidelor.

⁴⁴ Ambracia, oraș în Epir, regiune muntoasă pe coasta Adriaticii în dreptul insulei Corfu, unde domnea Alcinou, potrivit versiunii lui Orfeu.

Zăream la orice-apropiere pe triplul Uriaș de-aramă⁴⁵
 Nedându-ne îngăduința să poposim într-un liman?
 Mereu mai încolțiți de marea cu vuitoarele-i talazuri
 Și copleșiți în mare grabă de norii cei posomorâți
 Credeam c-o să se năpustească asupra Stâncii negre iutea
 Corabie. Dar iscusitul arcaș, Pean, aflat pe-aproape
 Trimise din stâncoasa Delos săgeata lui și în mijlocul
 Sporadelor⁴⁶ făcu s-apară din sânul apelor, deodată,
 O insulă ce-a fost numită de oamenii din jur Stâncoasa⁴⁷.
 Nu se cădea ca Aisonide să stea în veci de veci departe
 De mare, căci purta într-însul spășirea iar cumplita Soartă
 Sărind venea din urmă: ciuda-i nu și-o uita Hiperion⁴⁸.
 Dar când, vâslind cu sârg, sosirăm la promotoriul Maleea
 Precum ne sfătuisse Circe, siliți am fost să-ndepărtăm,
 Pedepsitoarele Erinii, ca și blestemul lui Aietes.
 A Minyenilor iertare prin datina purificării
 O dobândii, rugând pe Zeul-ce-ncinge și Clintește-glia⁴⁹,
 Pe cei ce zoreau să-i lase să-și vadă scumpii lor părinți.
 Spre trainic făuritul lolcos ei au plutit fără zăbavă;
 Eu am pornit-o spre Tenarul întruna bântuit de vânturi,
 Acolo să aduc o jertfă la Regii-ncununați de faimă,
 Stăpânii grelelor zăvoare ce-nchid abisuri de Infern.
 De-aici m-am avântat pe dată spre Tracia înzăpezită
 Pân-la meleagul din Leibethra, iubitul patriei pământ,
 Intrând în peștera vestită jur-împrejur, în care mama
 M-a zămislit în așternutul puternicului crai Oiagros.

(Traducere și note de Ion Acsan)

---

⁴⁵ Paznicul Cretei care nu îngăduia corăbiilor străine să se apropie de insulă, aruncând asupra nepoștiților bolovani uriași. Talos, cum i se spunea, era un supraviețuitor al seminției de aramă, descrisă de Hesiod. Medeea i-a venit de hac cu vrăjile ei.

⁴⁶ Grup de insule răspândite în Marea Egee, în dreptul Eubeei și a Tesaliei.

⁴⁷ În original Cranae.

⁴⁸ Mânia lui Hiperion, identificat cu Helios, se explică prin faptul că Iason îi jignise familia, răpind-o pe Medeea și făcându-se complice la uciderea lui Apsyrtos, care urma să-i fie cumnat.

⁴⁹ Dublul epitet al zeului mării: Cuprinzătorul-pământului dar și Cutremurătorul-pământului, atunci când talazurile izbesc malul.

ÎNTINERINDU-ȘI SOCRUL, MEDEEA CONVINDE PE FIICELE LUI PELIAS SĂ-ȘI UCIDĂ TATĂL

(OVIDIU, *METAMORFOZE*, VII, 159–354)

În răstimpul cât durase expediția corăbiei Argo, părinții lui Iason fuseseră terorizați de Pelias și aduși în pragul sinuciderii. Nici după ce Iason adusese lâna de aur în Iolchos, Pelias nu se îndurase să-și părăsească tronul, nerespectându-și făgăduiala. Medeea a pus la cale o sângeroasă răzbunare, prin care își reconfirmă faima de vrăjitoare. La stăruințele lui Iason, își reîntinerește socrul, înlocuind sângele bătrânului cu o magică licoare fiartă într-un cazan de aramă. Cele patru fete ale lui Pelias sunt convinse să facă același lucru cu propriul lor părinte: cel mai bătrân berbec al turmei este tăiat în bucăți și vârat în vrăjitorescul cazan de unde Medeea scoate un miel fraged. Pisidike, Pelopia și Alcatheoe acceptă să-și masacreze părintele: doar pioasa Alcesta, neîncrezătoare, rămâne deoparte. Miracolul reîntineririi nu mai are loc, căci Medeea fuge cu ajutorul carului magic, tras de șerpi sau dragoni înaripați, trimis de solarul ei bunic. Acast îl înmormântează regește pe nefericitul bătrân, suindu-se pe tronul cetății Iolchos. Socotit complice la mișeleasca răzbunare a Medeea, Iason este surghiunit, găsindu-și refugiu la curtea lui Creon, regele Corintului, fosta reședință a lui Aietes, înainte de stabilirea lui în Colchida.

Euripide a adus pe scenă nefericita întâmplare în tragedia lui Fiicele lui Pelias (455 î. Hr.). În cartea a VII-a a Metamorfozelor, unde descrie pe scurt expediția în Colchida întreprinsă de argonauți, Ovidiu insistă asupra transformării lui Eson dintr-un moșneag într-un flăcău, cu ajutorul plantelor magice, culese și

preparate de Medeea, povestindu-i vrăjile înfăptuite în noua ei patrie tesaliană.

Mamele haemoniene și tații bătrâni, pentru fiii
Ce s-au întors, daruri zeilor duc și grămezi de tămâie
Pe foc tolesc; multe jertfe, cu coarne-mbrăcate în aur,
Cad, să-mplinească al lor legământ; lipsea însă Aeson
Care, sleit de adânci bătrâneți, era-aproape de moarte;
Fiul lui zise: „Soție, mărturisesc, tu viața
Mi-ai mântuit-o, tu toate mi-ai dat și toate-ale tale
Mari binefaceri orice așteptări întrecut-au și totuși
Dacă-al tău farmec mai poate și-acesta (dar el ce nu poate?)
la din ai mei ani o parte și-adaugă-i anilor tatii“.
Și lăcrimează. Mișcată-i Medeea de ruga aceasta;
Alte simțiri ea avea: și-aminti de Aietes, pe care
Îl părăsise; ce simte ea însă nu dă pe față.
Zise: „Bărbate, ce vorbe nelegiuite! Din viața
Ta eu nu pot trece altuia, oricine-ar fi, nici o parte.
Împotrivi-s-ar Hecate! Și nu-i drept ce-mi ceri. Încearca-voi
Bine mai mare decât acela ce-l ceri să îți fac: prin
Vrăjile mele, nu scăzând anii tăi, voi da viață
Nouă bătrânului socru, dar numai zeita cu chipuri
Trei să mă sprijine, de față fiind, îndrăzneala-mi ajute.“
Trei nopți lipseau pân'ce luna, cu coarnele-unite, să fie
Plină, iar când strălucește-mplinită și când întreaga-i
Față pământu-l privește, Medeea-mbrăcată-ntr-o haină
Fără-ncinsoare, din casă ieși cu picioarele goale,
Cu capul gol și cu părul pe umeri lăsat; ea își poartă
Pașii încoace și-ncolo-ntr-a nopții adâncă tăcere
Ne-nsuflețită, când somnul adânc destinse pe oameni,
Păsări și fiare; alunecă fără de zgomot, de parcă
Și ea dormea; nici un zgomot prin garduri, tăcere în frunze
Fără mișcare, tăcere în aerul umed; scânteie
Stelele numai; ea brațele-ntinde spre el, se-ntoarce-n
Jur de trei ori, apoi dintr-un râu ia apă și părul
Își rouează și gura de trei ori deschide și strigă,

Iar pe pământ vârtos îndoindu-și genunchiul, grăiește:
„Noapte, prietena tainelor, stele de aur, voi care
Înlocuiți, voi și luna, a zilei lumină, Hecate
Cea cu trei capete care-mi cunoști orice gând și chemată
Vii să ajuți ale vracilor cânt și știință, tu, Tellus
Care puternice vrăji îmi dai; voi, aer și vânturi,
Lacuri și râuri și munți și voi, zeități de pădure
Toate, și voi zeei nopții, cu toți fiți de față; cu-al vostru
Sprijin, când vreau, eu întorc spre izvorul lor râuri, uimite
Ale lor maluri privind, răzvrătitele mări potolesc și
Le răscolesc prin descântec, când sunt liniștite; împrăștii
Norii și-i strâng; eu pe vânturi le-alung și le chem; eu otrava
Viperei fără primejdii o fac prin cânt și cuvinte,
Smulg din pământ stânci înalte, stejari și păduri în mișcare
Pun, poruncesc să se clatine munții, să geamă pământul,
Manii să-și lase mormintele lor. Și pe tine, o, Lună,
Te trag spre mine, deși suferința ți-o micșorează
Cântul de bronz din Temese; și prin a mea vrajă pălește
Cerul bunicului și de otrava mea chiar Aurora.
Ați amorțit pentru mine-ale taurilor flăcări din gură
Și pe-al lor gât, ce nu rabdă poveri, un greu plug apăsător,
Voi ați făcut să se lupte-ntre ei cei născuți dintr-un șarpe
Și-ați adormit, înșelându-l, treazul balaur de pază,
Aurul tot trimițându-l apoi în orașele grece.
Sucuri îmi trebuie azi, pe-un bătrân spre-a-l aduce în floarea
Vârstei, să-și capete iarăși puterea anilor tineri.
Mi le veți da, cred, căci nu în zadar strălucesc așa tare
Stelele și nu-n zadar carul tras de-aripații balauri,
Este de față“. Un car lângă ea scoborâse din ceruri;
Urcă în el și-ale șerpilor gâturi sub frâie supune
Și cum din mâini ușurelele hățuri smucește, îndată
E-n sus purtată și-uitându-se-n valea Tesaliei, Tempe,
Șerpilor și-ndreaptă spre locuri anume; alege acolo
Ierburi ce cresc pe Ossa și pe înaltul Pelion,
Pe-Othrys, pe Pind, pe Olimpul mai nalt decât Pindul; din cele
Care-i plăcură, o parte ea smulge chiar cu rădăcină,

Alta o taie de jos cu-o secere-adusă de bronz. Și
Multe din ierburi îi plac chiar și pe-ale-Eridanului țărături
Multe și pe-ale Amphrysului; nici Enipeus de dare
N-a fost scutit; și Peneu și-ale Spercheului ape și malul
Cel plin de trestii al lacului Boebe au dat câte-o iarbă.
Ea mai culese la-Anthedon din dreptul Eubeei și-o iarbă
Ce dă viață, dar fără renumele ce prin schimbarea
Lui Glaucus a dobândit. Nouă zile și nopți colindat-a
Toate ogoarele pe carul tras de balauri cu aripi,
Apoi se-ntoarse; de-ajuns fu să simtă balaurii izul
Ierbilor și într-o clipită bătrâna lor piele-și schimbară.
Ea când sosi se opri-n fața pragului, -naintea ușii,
Sub cerul liber, ferindu-se de ai bărbaților ochi și
Două altare din brazde ridică Hecatei în dreapta,
Iar Tineretii în partea din stânga; le-ncinge cu ramuri
De prin câmpii, cu verbine și nu departe, -n pământul
Din două gropi ce săpase, ea face o jertfă, cuțitu-n
Gâtul unei mioare cu lână neagră-mplântându-l.
Gropile, ce stau deschise, cu sânge le udă. În urmă
Varsă și lapte călduț; totdeodată rostește cuvinte
Spre-a-i -mblânzi pe-ai pământului zei; pe al umbrelor rege,
Și pe-a lui soață răpită îi roagă, ca nu prea degrabă
Ale bătrânului oase de viață să fie lipsite.
Prin rugăciuni murmurate-ndelung îmblânzindu-i, poruncă
Dă să fie adus slăvitul trup al lui Aeson
Și-n somn adânc cufundându-l prin vrajă, pe-acela ce pare
Mort îl întinde pe iarbă-așternută. Poruncă mai dete
Ca Aesonidul cu-ai săi servitori să se îndepărteze
Și-i sfătuiește nepriceputa privire să-ntoarcă
De la vrăji. La porunca ei fug, iar Medeea cu părul
Tot despletit, cum îl poartă bacantele, — altarele-aprinse
Le ocolește; torțe din așchii de brad ea înmoaie-n
Gropile negre de sânge, le-aprinde apoi pe altare
Și pe bătrân îl stropește la rând de câte trei ori cu
Foc, pucioasă și apă; -ntr-un vas de bronz clocotește-o
Tare licoare, albită de spuma umflată deasupra:

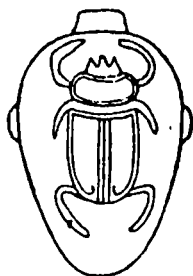
E o fiertură de flori, de semințe, de sucul cel negru
Al rădăcinilor strânse prin văile-ntinsei Haemonii.
Pietre adaugă, din mult depărtatul Soare-răsare,
Și-apoi nisip ce-i spălat de-al oceanului val, când se-ntoarce.
Pune și rouă culeasă pe lună, și aripi, și carnea
Bufniței, piaza cea rea, și-a' unui lup măruntaie,
Care știa să se facă din fiară-arătare-omenească.
Nu lipsi de acolo nici pielea solzoasă a unui
Foarte subțire helidru din Cinif și nici ficatul
Unui bătrân cerb; deasupra pus-a și capul și pliscul
Unei ciori fermecate, care-a trăit nouă veacuri.
Când cu acestea și cu-alte o mie de lucruri ce nume
N-au, pregătit-a Medeea un leac mai presus de puterea
Omului, totul frământă cu-o creangă, uscată de mult, de
Dulce măslin și amestecă fundul ce ce-i pe deasupra.
Iată că vreascu bătrân învârtit în cazanul fierbinte,
La început înverzește, apoi se îmbracă în frunze
Și dintr-o dată se-ncarcă cu grele măsline. Oriunde
Focul zvârli din cazanul scobit spume și pe oriunde
Jos pe pământ picături fierbinți căzură, pământul
Primăvăratec se face, din el răsărind flori și iarbă
Fragedă. Cum vede-acestea, Medeea ia sabia-n mână,
Gâtul bătrânului taie și sângele vechi, când se scurge,-l
Înlocuiește cu sucuri, pe care cum le înghite
Aeson pe gură sau rană, nu mai sunt albe nici barba
Și nici părul, ci negre se fac; slăbiciunea lui piere;
Fața lui nu mai e galbenă, nici nu mai e ofilită.
Iar încrețita lui piele de tânără carne e-ntinsă;
Iată-l iarăși puternic. Aeson se miră: se simte
Cum se simțea cu de patru ori zece ani înainte.
Bacchus văzuse de sus minunata lui Aeson schimbare;
Și cum văzu că și doicilor lui le-ar putea anii tineri
Da înapoi, Aetidei îi cere hatârul acesta.
În viclenii stăruind, preface-se-acuma Medeea
Că își urăște bărbatul; la pragul lui Pelias fuge
Cu rugămintă; dar' el copleșit e de grea bătrânețe;

Fetele lui o primesc. În puțin timp Medeea, vicleana,
Dând semne amăgitoare de prietenie, pe ele
Și le câștigă. Pe când povestea, între marile-i fapte,
Cum gârbovirea lui Aeson luase, asupra acestui
Fapt zăbovește-nadins. În copilele lui Pelias se
Naște nădejdea că și tatăl lor ar putea-ntineri iar
Prin astfel de meșteșug; îi cer aceasta și-o-ndeamnă,
Orice dorește în schimb să le ceară. Medeea o clipă
Tace și pare că stă la-ndoială; pe cele ce-o roagă,
Prin chibzuința ei cea prefăcută le face s-aștepte.
Făgăduiește-apoi: „Pentru ca-ncredere în iscusința
Mea să aveți, pe berbecul mai vârstnic ce merge în fruntea
Oilor, miel îl voi face prin vraja mea“. -Ndată mișosul,
De-ani fără număr sleit și cu coarne-nvârtite în jurul
Tâmpelor goale, e prins; c-un cuțit de Tesalia gâtul
Veșted ea-i taie și fierul de sânge puțin se pătează.
Zvârle în vasul adânc berbecul o dată cu sucuri
Vrăjitoarești, care îi nimicesc cele patru picioare,
Coarnele-i ard și, cu coarnele, anii lui, iar din mijlocul
Vasului slab behăit se aude. Ale lui Pelias fete
Se minunau de acel behăit; și un miel sare-afară,
Zburdă, aleargă, și caută ugerul cel plin de lapte.
Fetele au înlemnit, când minunea cea făgăduită
În adevăr au văzut-o; a lor stăruință sporește.
După ce Febus de trei ori își cufundă în Hiberus
Caii, îi scoase din jug, și stelele-n noaptea a patra
Raze-aruncau scânteind, vicleana Medeea așază
Apă curată și ierburi lipsite de orice putere
Pe focul iute; iar rege și paznici, cu trupuri destinsse,
Cad, doborâți într-un somn ca de moarte, adus de Medeea
Care sortise puternice farmece, vrăji; ea chemat-a
Fetele; cu vrăjitoarea pragul pășiră și patul
Înconjură. Medeea le zise: „De ce, nemișcate,
Stați la-ndoială? Sabia scoateți, să curgă-nvechitu-i
Sânge, să umple vinele goale cu sânge mai tânăr;
Viața și vârsta părintelui vostru în mână lă țineți,

De-aveți iubire fiiască și nu vă frământă nădejde
Goală, părintele vă-ndatorați, bătrânețea gonindu-i.
Cu-arma și fierul izbindu-l în piept dați afară stricatul
Sânge“. Astfel îndemnate, cea mai iubitoare, de teamă
Că iubitoare nu este destul sau că-i nelegiuită,
Nelegiuirea-mplinește; lovesc acum toate, dar ochii
Ele-și întorc, nu privesc și, cu capul întors, cu mâini crude,
Răni fac orbește. Bătrânul, în sânge scăldat, se ridică-n
Cot și din pat să se scoale, sluit cum era, mai încearcă;
Și printre săbii-ntinzând el brațe lipsite de sânge,
Strigă: „Ce faceți, copile? Ce soartă-mpotriva vieții
Tatălui vă îndârjește?“... Se moaie-a lor mâini și-ndrăzneală.
Multe-ar mai spune: Medeea-i retează și vorba și gâtul
Și-n mici bucăți ea îl taie; l-aruncă în apa fierbinte.
Dacă de șerpi-naripați sus prin aer ea n-ar fi fost dusă,
N-ar fi scăpat de pedeapsă...

(Traducere de Ion Florescu)

CUM S-A RĂZBUNAT MEDEEA PE IASON, CÂND A PĂRĂSIT-O

(SENECA, MEDEEA, Actele IV și V)

Cel mai dramatic moment din zbuciumata existență a prințesei transcaucaziene a constituit subiectul capodoperei lui Euripide, intitulată Medeea și jucată fără succes pe scena teatrului atenian în 431 î. Hr. Încă o dată surghiunita vrăjitoare, care inspiră o justificată teamă lui Creon, își asigură un azil cert, înainte de a-și pune în aplicare diabolicele ei planuri. Disperat că nu are urmași, Egeu, regele Atenei, consultase în această privință oracolul din Delfi, trecând la întoarcere prin Corint. În schimbul promisiunii că-i va împlini părintescul deziderat prin intermediul leacurilor sale, Egeu i-a făgăduit Medeei ocrotirea și ospitalitatea Atenei. Copiii neștiutori duc miresei rivale darurile otrăvitoare, care pricinuesc moartea regelui și a fiicei sale, urmată de incendierea palatului. Carul cu șerpilor înaripați salvează a doua oară pe Medeea. Corintienii s-au răzbunat lapidând pe Mermeros și Pheres, refugiați la altarul unui templu. Se pare că Euripide a atribuit Medeei uciderea propriilor copii, pentru a spori chinurile lui Iason, care își încălcase jurământul de fidelitate, rostit înainte de plecarea din Colchida.

Euripide a revenit asupra eroinei sale favorite într-o altă tragedie, astăzi pierdută: Egeu. Devenită soția celui care îi oferise cu generozitate rangul de regină, Medeea și-a ținut făgăduiala, dându-i lui Egeu pe Medeios. Noul ei soț fusese căsătorit prima oară cu Aethra, fiica regelui cetății Troezen din Argolida. În eventualitatea că va avea un fiu, Egeu lăsase Aethrei câteva semne de recunoaștere, nevoit să se întoarcă grabnic la Atena. Egeu nici nu bănuia că, de

fapt, era părinte și că fiul său va fi un erou printre eroi. Când tânărul Teseu sosi la palatul lui Egeu, Medeea încercă să-l înlăture. Noroc că Egeu și-a recunoscut în ultimul moment fiul și i-a smuls cupa otrăvită, întinsă de perfida vrăjitoare. Deși nu comisese o nouă crimă, vrăjitoarea a fost izgonită, împreună cu fiul ei, viitorul strămoș al mezilor. Amândoi s-au îndreptat spre Colchida, unde Medeea l-a ajutat pe Aietes să-și reocupe tronul de pe care îl alungase fratele său Perses, regele Tauridei.

Dascălul și sfetnicul împăratului roman Nero, Lucius Annaeus Seneca a reluat subiectul euripidean într-o tragedie care nu e o simplă imitație ci o nouă izbândă a dramaturgiei latine și universale. Fericirea conjugală a teribililor soți a durat un deceniu, sporită de nașterea a doi băieți. Sedusă de frumusețea și gloria fostei căpetenii a argonauților, Creusa, fiica lui Creon, îl ia de bărbat pe Iason. Dornic să scape de sărăcie, Iason o repudiază pe Medeea, fără să bănuiască sălbatica răzbunare a colchidienei, realizată tot cu mijloace magice.

În primele trei acte ale tragediei, Medeea invocă zeii să răzbune trădarea soțului. Obține de la regele Corintului răgazul de o zi, înainte de a lua calea exilului, și are o furtunoasă discuție cu Iason, care refuză să fugă cu ea și să-i dea copiii, căsătoria sa fiind făcută spre binele lor, ca să le asigure viitorul.

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

DOICA

(Ieșind înspăimântată din casă)

Mi-e inima-ngrozită; ne-așteaptă grea năpastă!
Ce uriașă crește și singură se-aprinde
Mânia ei, găsindu-și puterea de-altădată!
Văzui cum, rătăcită, pe zei îi blestema,
Vrând să-ngenunche cerul: un lucru mai cumplit
Medeea plănuiește. De cum se-ndepărtă

Cu pași pierduți și-atinse sinistrul sanctuar,
Comorile-și revarsă, ivește leacuri care
Ani lungi au speriat-o, înșiră tot prăpădul
De tainice moșmoane ascunse, zăvorâte,
Și atingând cu stânga¹ altarul sumbru, cheamă
Otrăvurile-acelea născute-n libianul
Nisip aprins, închise în veșnica zăpadă
Din Taurus², de Ursa geroasă-nțepenite;
Îmbie-apoi toți monștrii. Atrase de descântec,
Solzoase turme-n șiruri din vizuini se-adună.
Vezi fiorosul șarpe cum trupul și-l târăște
Și limba cu trei vârfuri țâșnește-n căutare
De pradă: nu mai mișcă de cum i-aude viersul,
Umflatul corp îndoaie, și stivuite noduri
Le strânge în spirale. Ea-și zise: „Rele mici
Și arme ne-nsemnate adâncul gliei naște:
Din cer să-mi iau otrava! E timpul să-mplinesc
O faptă care-ntrece obișnuite vrăji.
Coboară-se aicea nemărginitul șarpe
Cu-ntindere de fluviu, și ale cărui noduri
Le simte Ursa-Mare, ce-a îndrăgit Pelasgii,
Le simte Ursa-Mică, iubind Sidonienii³;
Slăbească-l Ophiucus⁴ din brațul strâns, ca el
Să-și verse tot veninul! Să-mi vie la descântec
Și Python⁵, dârz potrivnic al gemenilor zei,

---

¹ Stânga era la romani partea răului, a forțelor întunecate, a zeităților răufăcătoare din Infern.

² Lanț de munți din Asia Mică. În continuare, doica menționează constelația numită Ursa.

³ Fenicienii se călăuzeau pe mare după Ursa-Mică, iar Pelasgii (grecii) după Ursa-Mare. Sidonul era o cetate feniciană. Șarpele pomenit aici reprezintă, desigur, un grup de stele.

⁴ Constelație situată la coada Șarpelui (numită și „purătorul de șerpi”).

⁵ Apollo, încă foarte tânăr, a atacat și a ucis cu săgețile de aur șarpele Python, care prigonise, îndemnat de Lunona, pe mama sa Latona, pe când era însărcinată cu Apollo și Diana, gemenii menționați în continuare. Pe locul în care l-a ucis pe Python, Apollo a întemeiat oracolul său de la Delfi.

Și Hydra⁶ cu puzderii de capete tăiate
De Hercule și care sub spada-i renășteau.
Ci vino din Colchida, balaur, paznic bun,
Furat întâia oară de somn prin vraja mea!⁷
Chemând întreaga stirpe de șerpi, și-a adunat
Grămadă buruiene cu must otrăvitor:
Acele răsărite pe stânci abrupte-n Eryx⁸,
Ivite în Caucazul cu veșnic strai de nea
Și presărat cu sânge țâșnit din Prometeu⁹;
Acele-n ce-și moaie săgețile arabii
Și Mezii¹⁰, iscusiții arcași, sau Parții sprinteni,
Acelea care-n codrii Hercinici¹¹ își dau sucul,
Sub înghețata boltă, Suebilor¹² viteji;
Crescute-n primăvara cu aninate cuiburi,
Spre iarnă, când pădurea și-a spulberat podoaba,
Iar firea se-nchircește sub geruri și troiene.
Și fiecă tulpină cu flori ucigătoare,
Oricare rădăcină ce naște must viclean
Atunci când e strivită, cu mâna le atinge.
Trimise-aceste molimi haemonianul Athos¹³;
Mărețul Pind și vârful Pangeului¹⁴ văzu
Cum fragedele spice le-au sângerat sub coasă;

---

⁶ Se referă la Hydra din Lerna, unul dintre monștrii uciși de Hercule.

⁷ E vorba de balaurul care păzea în Colchida lâna de aur. El a fost adormit de vrăjile lui Orfeu sau ale Medeei, și Iason a putut lua cu el lâna de aur.

⁸ Munte din Sicilia, pe care se afla un templu al Venerei.

⁹ Titanul Prometeu a dăruit oamenilor focul și a refuzat să comunice lui Iupiter o taină de cea mai mare importanță. Drept pedeapsă, el a fost ținut cu lanțuri și piroane pe stâncile golașe ale Caucazului, iar un vultur uriaș mânca din ficatul lui. Ulterior, el a fost eliberat de Hercule.

¹⁰ Mezii erau locuitorii antici ai Iranului.

¹¹ Pădurea Hercinia se afla în Germania antică.

¹² Suebii erau o seminție germanică.

¹³ Munte așezat la limita dintre Macedonia și Tracia, unde se aflau munții Haemus; de aici „haemonianul Athos“.

¹⁴ Munte situat între Macedonia și Tracia.

Crescutu-mi-le-a Tigrul¹⁵ cu albia adâncă.
Danubiul¹⁶, ori tocmai pe plaiuri pârjolite
Fierbintele Hydaspes¹⁷, cu nestemate-n undă,
Sau Baetis¹⁸ care țării i-aduse denumirea-i,
Ducându-și molcomirea noianului hesperic¹⁹.
Simțiră fieru-n ceasul premergător al zilei.
Li s-au tăiat vlăstarul în bezna nopții hâde,
Căzură secerate de unghia vrăjită.
la ucigașe ierburi, din șerpi veninu-l stoarce;
Aruncă în amestec sinistre zburătoare:
O inimă de buhă și măruntaie smulse
Din ciuful care țipă. În vrăji neîntrecută,
Ea le descântă: vlaga nimicitoarei flăcări,
Încremenirea rece a gheții vără-n ele.
Otrava din cuvinte, la fel de-ngrozitoare,
Le-alătură. Dar iat-o: descântecu-i și pașii
Se-aud. Tot universul la vorbele-i tresare.

SCENA II

MEDEEA, DOICA

(Medeea pășește în porticul din fața casei, ca închinătoare la altarul Hecatei, aflat acolo)

MEDEEA

Ceată-a umbrelor tăcute, zei ai lumii subterane,
Tu, Hău, orb, și neagră casă a lui Pluton, vă implor.

---

¹⁵ Tigru, fluviu din Mesopotamia antică, numită acum Irak.

¹⁶ Nume latin al Dunării. În general romanii numeau Danubius porțiunea superioară a Dunării.

¹⁷ Fluviu din India.

¹⁸ Fluviu din Spania (actualmente Guadalquivir), care în antichitate a dat numele provinciei romane Baetica (azi Andaluzia).

¹⁹ Hesperia era de fapt Țara Apusului. O dată cu exploatarea bazinului mediteranean, grecii au numit Hesperia inițial Italia, apoi Spania. Aici Hesperia este Spania.

Stând prizoniere-n Tartar și în sumbra grotă-a Morții,
 Chinul vostru părăsiți-l, duhuri, pentru noua nuntă:
 Stai, ameteitoare roată, Ixion²⁰ s-atingă țărna;
 Tantal²¹ soarbă-n voie apa mult râvnitului Pirene²²;
 Stânca lunecând la vale dezrobească-l pe Sisif!
 Chiar și voi, trudind zadarnic, hârbul fără fund să umpleți,
 Danaide²³, haideți: ziua asta mâinile vă cere!
 Socrul soțului să fie copleșit de grea pedeapsă.
 La-mbiere de descântec, te ivește, astrul nopții²⁴,
 Chip cumplit luând și-n tripla frunte pune-amenințare!
 Mi-am scos din chingă părul, cum face neamul meu,
 Și am trecut desculță prin tainiță de codru;
 Am stors potopul ploii din secetoșii nori;
 Am străbătut străfunduri de mare, și Oceanul,
 Cu fluxurile-nvinse, talazul și-a retras;
 Uitându-și legea, cerul văzut-a lângă soare
 Puzderie de stele; atins-ați, Urse, marea
 Oprită vouă! Șirul schimbai la anotimpuri:
 Descântul meu pământul l-a înflorit în vară
 Și am silit pe Ceres să dea recolte iarna.

---

²⁰ Ixion fusese rege al lapiților, popor mitic. El o jignise pe Iunona și era torturat în Infern pe o roată care se învârtea neconținut.

²¹ Tantal a fost rege legendar al Lidiei. A primit pe zei în vizită și le-a servit la masă mădularele lui Pelops, copilul său. Drept pedeapsă, Iupiter l-a azvârlit în Tartar și l-a condamnat să fie chinuit de-o foame și de-o sete perpetue: ședea în mijlocul unui fluviu, ale cărui ape se depărtau de el îndată ce își apropia buzele ca să bea, și sub un arbore plin de fructe, care fugeau de el în clipa când întindea mâna să le culegă.

²² Izvor din apropierea Corintului.

²³ Danaidele au fost cele cincizeci de fiice ale lui Danaos, rege al Libiei și ulterior al Argosului. S-au văzut obligate să se mărite cu verii lor, cei cincizeci de fii ai lui Aegyptus. Însă în noaptea nunții ele și-au înjunghiat soții, cu excepția uneia singure, Hypermnestra, care și-a cruțat soțul, pe care-l iubea, tânărul Linceu. După moarte, în Infern, ele au fost pedepsite să umple veșnic cu apa unui râu subpământean un hârdău uriaș, dar fără fund, din care apa se scurgea neconținut.

²⁴ Luna, Diana, este confundată cu Hecate cea cu trei trupuri.

Se-ntoarse spre izvoare nestăvilitul Phasis,
 Iar Istrul, împărțindu-și în guri mai multe apa
 Năvalnică, pornit-a să curgă-n albiile leneș;
 Mugiră valuri, marea s-a zbuguiat când vântul
 Nici nu sufla; un codru străvechi pierdut-a umbra
 În ramuri cuibărită – l-a inundat lumina
 La-ndemnul meu; chiar Phoebus din goană s-a oprit;
 Urnite prin descântec, v-ați clătinat, Hyade:
 O, Phoebe, fii de față la jertfa ce-ți închin!
 Cu mâna-nsângerată ți-am împletit cununa
     Ce-au ocolit-o nouă cozi de șarpe;
 Sunt membrele aflate din crâncenul Tifeu²⁵,
     Zguduitorul tronului olimpic;
 E sângele lui Nessus²⁶, podarul cel viclean,
     În clipa morții dăruit femeii;
 Cenușa de pe Oeta din rugul mistuind
     Otrava ce pe Hercule-l sorbi;
 Vezi torța credincioasei surori și-a mamei crude,
     Altea²⁷, ce s-a răzbunat pe fiu-i;
 Sunt penele lăsate neprimitei peșteri
     De harpiile²⁸ ce fugeau de Zetes;

---

²⁵ Unul dintre Giganții care, alături de Titani, au atacat tronul lui Iupiter. Acesta, ajutat de ceilalți olimpici, i-a biruit după o luptă crâncenă.

²⁶ Nessus a fost un centaur, monstru mitic, jumătate om, jumătate cal. El a încercat s-o răpească pe Deianira, soția lui Hercule. Hercule l-a ucis, însă înainte de a-și da sufletul Nessus a convins-o pe Deianira să-i ia sângele și să moaie în el o tunică a lui Hercule, pentru a-și asigura fidelitatea soțului ei. Dar după ce a îmbrăcat tunică, otrava din sângele lui Nessus a început să-i mistuie trupul, provocându-i dureri cumplite. Hercule s-a retras apoi pe muntele Oeta, spre a-și pune capăt zilelor. Tot acolo a fost ars pe rug.

²⁷ Mama lui Meleagru.

²⁸ Harpiile erau ființe mitice înfricoșătoare, jumătate fecioare și jumătate păsări. Ele îl chinuiau pe Fineu, fiul regelui Traciei, spurcându-i și răpindu-i mâncarea. Doi dintre argonauți, Zetes și Calais, fii înaripați ai lui Boreas, l-au izbăvit pe Fineu, căci au alungat harpiile, amenințându-le cu moartea.

Aripi de stimfalide²⁹ străpunse de săgeți,
Cu sângele din Lerna îmbibate!
Ați auit, altare, simt binevoitoarea
Zeită cum îmi zguduie trepidul!

(Însuflețindu-se)

Neîntrecuta teleagă a Triviei³⁰ văd,
Nu pe cea care-o mână cu chipul întreg
Luminat, cu teleaga pe care livid
O conduce, de tesalienele vrăji
Nevoită să-nsemne pe boltă un drum
Mai aproape de noi. Prin văzduh să presari
Licărirea făcliei mocnind fioros,
Înspăimântă popoarele nemăsurat!
Ca să scapi, o, Dictynna³¹, în sprijinul tău
Să vuiască și bronzul vestit din Corint³²!
Pentru tineți-aduc pe altar sângerat
Sacrificiul solemn, și o torță am smuls
Dintr-un rug mortuar, ca noptaticul foc
Să-l aprind; pentru tine, din cap clătinând,
Cu grumazul plecat, îți rostesc rugăciuni;
Pentru tine bentițe în păr despletit
Mi-am încins, parc-aș fi în funebru convoi;
Pentru tine cutremur un ram ce-a plutit
În vârtoarea din Stix, și cu piept dezgolit,
Ca menada, cu sfântul cuțit pe la braț
Mă crește; să se verse și sângele meu

---

²⁹ Stimfalidele erau niște păsări uriașe, înzestrate cu pene de bronz, gheare și ciocuri de aramă, care devastau împrejurimile orașului Stimfalos din Pelopones. Hercule le-a atacat și le-a doborât cu săgeți muiate în sângele Hydrei din Lerna, pe care o ucisese cu puțin mai înainte.

³⁰ Alt nume al zeiței Hecate, considerată divinitate a răspântiilor (*triius* = ocrotitor al răspântiilor; *trium* = răspântie).

³¹ Alt nume al Dianei.

³² Anacronism. Bronzul de Corint a devenit celebru în epoca clasică. El nu era, desigur, astfel în perioada la care se referă aici Seneca.

Pe altar; te învață, o, mână, s-apuci
De mânerul de spadă și sângele drag
Să te-nduri a-l vărsa: l-am lovit și-am jertfit
Din licoarea cea sacră. De-ți pare c-ades
Închinările mele te cheamă să vii,
Iertăciune îți cer: doar o pricină am –
O, mlădiță din Perses³³, prea mult să invoc
Al tău nume – și acesta e Iason mereu.
Tu veșmântul Creúsei îmbibă-l acum.
Ca, din clipa când ea l-a-mbrăcat, să streкори
Până-n măduva oaselor șerpilor de foc.
Se ascunde în aurul rumen la chip
Dăruita văpaie a celui ce-a fost
Pedepsit cu mereu renăscutul ficat
Pentru furtul ceresc – Prometeu, ce mi-a spus
Cum s-acopăr mocnirea-i dibaci. Și Vulcan³⁴
Pălălaie în strai de pucioasă mi-a dat,
Iar sclipirea vioaielor flăcări am strâns-o
De pe trupul lui Phaeton, cu mine-nrudit.
Am și focul vrăjit din Himeră³⁵ tâșnind,
Vâlvătaia răpită din gâtul roșit
Al buhaiului, și le-am silit a păstra –
După ce și din fierea Meduzei³⁶ am pus –
Tăinuitul pârjol.
La otrăvuri s-adaugi imbolduri, Hecate,

---

³³ Adică Hecate. Perses a fost fiu al Soarelui și al nimfei Persa și tatăl zeiței Hecate.

³⁴ Numit de greci Hefaistos, era zeul-făurar, ocrotitorul focului. A fost considerat în mitologic ca fiu al lui Iupiter și al Iunonei.

³⁵ Himera era un monstru mitic înspăimântător, amestec de leu, capră sălbatică și balaur. A fost ucis de săgețile eroului Belleroson, care călărea pe armăsarul năzdrăvan Pegas. Buhaiul este unul din taurii înhâmați de Iason când a arat Câmpul lui marte.

³⁶ Alt monstru mitic. Avea brațe uriașe din aramă, gheare din oțel, șerpi veninoși în loc de păr, colți ascuțiți și aripi puternice. A ucis-o eroul Perseu, fiul lui Iupiter și al frumoasei Danae.

Și semințele flăcării-n daruri ascunse
Îngrijește-le bine: să-nșele vederea,
Să se lase atinse, iar para să intre
Și în vine, și-n piept – mădulare topească,
Pârjolească și oase, mai tare să ardă
Ca făclia de nuntă chiar părul miresei!

(Medeea înaintază spre mijlocul scenei)

Ascultată mi-e ruga: cu trei lătrături
Îmi răspunse Hecate, din torța-i sinistră
S-a ivit de trei ori flăcăruia cea sacră.
Săvârșită e vraja!

(Către doică)

Tu cheamă copiii,
Prețioasele daruri s-aducă nuntitei!

(Doica aduce copiii)

SCENA III

ACEIAȘI, COPIII MEDEEI

MEDEEA

Vă duceți, voi, născuții nefericitei mame,
Înduplecați cu daruri și rugăminți o mie
Pe vitrega stăpână. Nu zăboviți o clipă,
Îmbrățișarea voastră din urmă să mi-o dați.

(Copiii pleacă, ducând cu ei darurile, în timp ce Medeea se retrage în portic, în apropierea altarului)

SCENA IV

CORUL

*Menada crâncenă, împinsă
De-o aprigă iubire, unde
Se-avântă? Ce nelegiuire*

*Gătește oarba ei mânie?
 Rotind privirea atâțată
 De furie, trufașa frunte
 Și-o clatină cu îngâmfare,
 Amenințând întâi pe rege.
 Că-i surghiunită, cine-ar crede?
 Obrajii ei aprinși sunt roșii,
 Paloarea-nvinge rumeneala,
 Și schimbătorul chip culoarea
 Prea multă vreme nu-și păstrează³⁷.
 Își poartă pretutindenii pașii,
 Ca o tigroaică jefuită
 De puii ei, gonind turbată
 Prin codrul oglindit în Gange
 Nu știe urile s-aline,
 Nici dragostele ei Medeea;
 Iubirea, ura au acuma
 Același țel: ce-o să urmeze?
 Colchidiana ucigașe,
 Lăsând ogoarele pelasge,
 De groaza-i când o să scutească
 Regatu-acesta, regii noștri?
 Acum avântă-ți carul, Phoebus,
 Nu-l zăbovi, scurtându-ți hățul!
 Să-nghiți lumina, noapte sfântă.
 Temuta zi s-o ducă-n bezne
 A nopții călăuză, Vesper!³⁸*

---

³⁷ Seneca a arătat totdeauna interes pentru mimică, pentru schimbările fizionomiei, consecutive mutațiilor sufletești. Există numeroase mărturii în acest sens în opera sa filosofică. El a fost influențat de fiziognomaniștii antici, care vedeau în trăsăturile chipului uman semne ale unei anumite stări morale.

³⁸ Intervenția corului este foarte scurtă datorită iutelii cu care se produce catastrofa survenită în intervalul dintre cele două episoade.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

CRAINICUL, CORUL, DOICA

CRAINICUL

(Înspăimântat)

S-a isprăvit: pieriră ocârmuirea, tronul!
Părintele și fiica și-au contopit cenușa¹...

CORUL

Și ce capcană-i prinse?

CRAINICUL

Toți regii cad într-însa:
Sunt darurile!

CORUL

Unde se-ascunde viclenia?

CRAINICUL

Mă minunez și-acuma când ne-a lovit năpasta:
Nu pot s-o cred aievea!

CORUL

Cum a pornit pârjolul?
O lacomă văpaie cuprinse-ntreg palatul,
Arzând ca la poruncă: surpată-i toată casa;
Ne temem și orașul!

---

¹ Intervenția crainicului este încă și mai redusă ca întindere decât cea a corului. În timpul unui incendiu atât de cumplit, o narare lungă a peripețiilor ar fi fost inadecvată.

CORUL
Striviți cu apa focul.

CRAINICUL

Dar în prăpădul ăsta ne-a mai uimit ceva;
Ațâță apa focul; cu cât îl stingi, țâșnește
Mai tare: cucerește obstacolele singur.

(Crainicul iese)

SCENA II

MEDEEA, DOICA, COPIII

DOICA
(Către Medeea)

De pelopida² țară te-ndepărtează grabnic,
Medeea, și te-ndreaptă spre orice alt meleag!

MEDEEA

Eu să mă duc de-aicea? Chiar de-aș fi fost plecată
Mă re-ntorceam. Contemplu această nuntă nouă!
O, inimă, ce șovăi? Imboldul bun ascultă-l!
Din răzbunarea-ntreagă te bucuri de-un crâmpei?
Iubești și-acum, smintito, dacă ți-a fost de-ajuns
Să-l văduvești pe Iason! O nemaiîntâlnită
Pedeapsă pregătește, fii la-nălțimea ta!
Încalcă orice lege, sfiala ți-o alungă;
Ușoară-i răzbunarea ce nu-ți pătează mâna.
Mânia răscolește-ți și curmă lânzezeala,
Cu-nverșunare iscă zvâcnirile străvechi
Din sânul tău. Blândețe să pară toate cele

---

² De la Pelops. Acest fiu al lui Tantal s-a așezat într-o peninsulă din sudul Greciei, care se va numi Pelopones, după numele de Pelops. Corintul era situat la porțile Peloponesului, țara pelopidă.

De mine-nfăptuite. Fă astfel, să se știe
C-ai săvârșit doar crime mărunte și de rând
Când ai slujit pe altul. A fost doar începutul
Încrâncenării: brațul neînvățat putea
Să îndrăznească totul? Fecioara furioasă?
Azi sunt Medeea! Mîntea mi-e meșteră în rele:
Ferice sunt că țeasta de frate am răpit-o,
Că i-am ciuntit cadavrul și-am asmuțit pe fiice
Părintele să-și piardă! Măhnire, chibzuiește:
La orice faptă brațul destoinic mi se-arată.
Deci încotro, mînie? Ce lance pregătești
Vicleanului potrivnic? Nu știu ce-a copt în el
Sălbaticul meu suflet și nu-ndrăznește sieși
Să-și spună! Fără minte a fost pripeala mea:
O, de-ar avea rivala de la dușmanul meu
Copii! Dar poți pe-aceia ce ți i-a dat să-i crezi
Că i-a născut Creusa! Așa o răzbunare
Pe drept cuvânt îmi place: eu simt cumplita faptă
Cerându-mi să fiu gata: copii, ai mei cândva,
Plătiți nelegiuirea ce-a săvârșit-o tatăl!
Mi-e inima-ngrozită și mîna sloi de gheață,
Și pieptul mi se zbate. Mă părăsește ura,
Iar mama reîntoarsă soția o alungă!
Cum, sîngele acelor ce-mi sunt copii, vlăstare,
Chiar eu să-l vărs? Mai bine tu, furie smintită,
De ne-ntîlnită crimă, de crudul sacrilegiu
Păzește-mă; ce culpă ar ispăși, sărmanii?
Că Iason li-e părinte și că Medeea, vai,
E mama lor?... Să fie uciși, nu sunt ai mei!
De se sfârșesc, li-s mamă! N-au nici păcat, nici vină:
Sunt nepătați, pot spune. Și frate-meu a fost!
O, ființa mea, ce tremuri? De ce obrazu-n lacrimi?
Ba ura, ba iubirea încolo și înapoi
De ce te duc? Curentul în două părți mă smulge;
Cum vînturile repezi se războiesc amarnic
Și-mping în zări opuse talazuri dezbinat,

Când fierbe crâncen marea, tot astfel pieptul meu
Cumplit se zbate. Ura mi-a surghiunit iubirea,
Și ura-i exilată. Iubirea să învingă!

(Copiilor)

Veniți, odoare scumpe, supremă mângâiere
A căsniciei frânte, pecetluită-mi sânul
Cu brațe-ncolăcite!

(Copiii se apropie)

Vă aibă teferi tatăl,
Doar să vă știu în viață... Exilul mă grăbește,
Vor fi răpiți îndată din brațul surghiunitei
Cu gemete și lacrimi. Părintele să-i piardă
Cum i-a pierdut și mama! Sporește iar necazul
Și-mi clocotește ura. Pe braț se-nstăpânește
Erinia, cu sila. A ta sunt, indignare!
De ce n-am fost asemenea trufașei Tantalide³,
Din pânțele belșugul de paisprezece prunci
Să odrăslesc! Prea stearpă am fost în răz bunare,
Dar fratelui și tatii i-ajung cei doi născuți.

(Ochii ei capătă o licărire halucinantă)

Această cruntă ceată de Furii unde-aleargă?
Și cine este ținta săgeții lor de foc?
Vai, oastea infernală amenință cu torțe
Pe cine? Șerpi gigantici foiesc încolăciți,
Pocnind ca niște bice. Pe cine-nfrunțați cu facile
Megaera⁴? Cine-i umbra pășind șovăitor,
Cu membre ciopârțite? Vrei, frate, ispășire⁵?
Ți-o dau în întregime! În ochi împlântă-mi torțe,

---

³ Niobe, fiica lui Tantal.

⁴ Una dintre Furii.

⁵ Cuprinsă de febra halucinațiilor, Medeea întrevede umbra fratelui său Apsyrtus, ucis chiar de ea. Scena este de o violență întâlnită numai în teatrul shakespearian și ulterior în cel romantic.

Mă sfâșie, mă arde! Primiți-mi sânul, Furii⁶!
Dar scapă-mă, o, frate, de zeele pedepsei,
Le spune să se ducă în bezne, liniștite:
Redă-mă mie însămi, servește-te de mâna
Ce s-a-nceștat pe spadă – cu-această jertfă-nduplec
Toți Manii tăi!

*(Medeea străpunge pe unul dintre copii. La auzul
zgomotelor de afară, ea tresare)*

Ce-aduce neașteptatul zvon?
Sunt zăngăniri de arme ce vor să măucidă.
Mă urc pe-acoperișul înalt al casei noastre,
Să isprăvesc omorul.

(Doicii)
Urmează-mă, surato!

(Adresându-se copilului în agonie)
Și trupul tău de-asemeni îl voi lua cu mine.
Treci, gândule, la fapte, nu-ți irosi pe-ascuns
Puterea ta: arată acestui neam ce poți!

*(Însoțită de doică, Medeea dispare în casă,
împingându-l din urmă pe copilul rămas viu
și târând cadavrul celui străpuns de ea)*

SCENA III

MEDEEA, DOICA, COPIII, pe acoperiș, IASON, SOLDAȚI

IASON

(Către soldații care năvălesc o dată cu el în scenă)

Supuși, trăind amarul ce ne răpuse regii,
Zoriți înspre făptașa nelegiuitei crime,

---

⁶ Furiile răzbunau mai ales crimele între cei de același sânge, deci matricidul, fratricidul etc.

S-o prindem. Colo, colo, cohorte înarmate,
Trimiteți suliiți, casa surpați din temelii!

MEDEEA

(De pe acoperișul casei)

Redobândesc azi sceptrul, iar fratele și tata
Se reîntorc cu lâna de aur în Colchida;
Recapăt țara, cinstea, răpite chiar de tine!
Zei favorabili iarăși, o, zi de sărbătoare,
Zi nupțială! Iată, s-a săvârșit omorul,
Dar nu și răzbunarea: cât brațu-i viu, lovește!
Ce zăbovești, o, cumpăt? Mai șovăiești și-acum?
Mi-a și scăzut mânia... Mă muștră fapta mea.
Ce am făcut, sărmana? În van îmi pare rău,
E fapta mea: o mare plăcere mă cuprinde
Și crește dintr-o dată. Atâta îmi lipsea:
Să fii de față! Fleacuri am săvârșit 'nainte.
Pierdută-i crima-n care nu te-am avut ca martor!

IASON

(Soldaților)

Priviți-o sus, pe casă, plecându-se spre noi.
Aduceți grabnic focul, să ardă chiar de focul
Ce l-a stârnit.

MEDEEA

Gătește copiilor, o, Iason,
Cinstirea de pe urmă, înalță-le mormântul;
Soția ta și socrul au tot ce meritau:
I-am ars.

(Arătând spre cadavrul primului copil)

Copilul ăsta primi sortita moarte;

(Însfăcând al doilea copil, rămas în viață)

Sub ochii tăi al doilea va fi ucis la fel!

IASON

Pe zeii toți, pe fuga ce ne-a unit cândva,
Pe nunta ce-a curmat-o nu necredința mea,
Copilul cruță-mi! Vina e-a mea, oricare-ar fi.
Ucide-mă pe mine! Jertfește capul meu!

MEDEEA

Vâr spada-n locul care te doare cel mai mult!
Trufașule, mai intră în paturi de fecioare,
Și când sunt mame, pleacă!

IASON

O moarte să-ți ajungă!

MEDEEA

De-mi ajungea o moarte să-mi satur răzbunarea,
Nu săvârșeam nici una. Ba chiar și două leșuri
Sunt prea puține pentru mânia mea, oricum!
De-aș ști c-ascund în pântec iubirilor zălogul,
M-aș răscoli cu spada, să-l smulg cu fierul meu!

IASON

Desăvârșește-ți crima, mai mult eu nu te rog:
Scutește-mi suferința de chinul așteptării.

MEDEEA

În tihnă gustă-ți fapta, nu fi grăbită, ură!
E ziua mea: de timpul primit mă folosesc!

IASON

Ucide-mă, mârșavo!

MEDEEA

Îmi ceri îngăduință.

(Lovește și pe celălalt copil)

Prea bine; totu-i gata. Mai multe a-ți jertfi
Nici nu aveam, durere! Ridică-ți ochii-n lacrimi,
O, Iason, fără suflet! Îți recunoști soția?

*(Medeea se transfigurează. Din nori coboară un car
tras de doi șerpi înaripați)*

Eu pot pleca doar astfel. Văzduhu-i drumul meu!
Doi șerpi deprinși cu jugul și-au aplecat solzosul
Grumaz. Primește-acuma, părinte, pe fiii tăi!

(Aruncă lui Iason cadavrele copiilor)

Iar eu brăzda-voi norii pe caru-naripat!

IASON

Te du spre zări înalte, în cerul fără margini,
Să dovedești că zeii acolo nu există⁷!

(Traducere și note de Ion Acsan)

---

⁷ S-ar părea că există aici o notă de scepticism, în orice caz disprețul lui Seneca pentru politeismul tradițional. Poate fi însă și un mijloc de a revela durerea și mânia uriașe din sufletul lui Iason. Negarea zeilor era în tradiția literară antică semnul paroxismului, manifestarea suferinței și frământării lăuntrice ajunse pe pragul demenței.

TRANSFORMAREA PESCARULUI GLAUCUS ÎN ZEU MARIN ȘI A SCILEI ÎNTR-UN MONSTRU

(OVIDIU, *METAMORFOZE*, XIII, 898–968, XIV, 1–74)

Atingând întâmplător o plantă miraculoasă, pescarul Glaucus, participant la expediția argonauților, a devenit un zeu marin de care s-a îndrăgostit Circe. Pentru că Scila nu-i împărtășește iubirea, Glaucus cere ajutorul vrăjitoarei care se răzbună pe rivala ei, metamorfozând-o în monstrul marin ce înghițea corăbierii ajunși în strâmtoarea Messinei. Ca și Picus, Scila este o victimă a pătimașei vrăjitoare, matusa Medeei.

Când Galateea tăcu, Nereidele se-mprăștiară,
Și, depărtându-se pe liniștitele valuri, îndată
Scila se-ntoarse, căci nu îndrăznea să se avânte în larguri.
Ea rătăcea, dezbrăcată fiind, pe nisipul ce soarbe
Apa, sau când se simțea ostenită, se răcorea în
Unda închisă-n vreo adâncitură a țărmului mării.
Iată că iese din mare un locuitor din adâncuri,
Unul, al cărui trup fu schimbat, nu de mult, la Anthedon,
Lângă Eubeea; acesta e Glaucus; văzând pe fecioară
Prins e de poftă și-i spune tot ceea ce-ar fi în stare
S-o întârzie din fugă; ea totuși fugi, și, cum frica
Aripi îi dă, pe o stâncă la țărm așezată se suie.
E-n fața mării o stâncă sfârșită cu-un vârf și umbrită;
Este boltită și peste mare se-apleacă. – Aici Scila
Se opri: se simțea mai ferită. Nu știe de-i zeu sau
O arătare: privește, uimită, culoarea; și părul
Care-i îmbracă și umeri și spate; și coada de pește

Ce i se-ndoaie mai jos de mijloc. Iar Glaucus o vede
Și, rezemat de o stâncă vecină, îi zice: „Fecioară,
Nu sunt un monstru nici fiară sălbatică, zeu sunt, din ape.
Nu au Proteu, nici Triton, nici Palaemon, al lui Athamas fiu,
Mai mari puteri decât mine, pe ape. Am fost înainte
Om, dar sortit, cum se pare, adâncilor ape, de-atuncea;
În legătură cu ele mă-ndeletniceam. Ba năvodul
Greu de pești la mal îl trăgeam; ba, prinsă de trestii,
Undița o mânuiam, stând pe-o stâncă. Pe țărm e-o livadă
Verde, -ntr-o parte încinsă de apă, -ntr-alta de iarbă,
Pe care n-au vătămat-o nici junce cu lungile coarne
Și n-au păscut-o nici blândețe oi, nici zbârlitele capre;
Nici griplia albină n-a supt, adunând din flori, suc;
Nici o cunună cu flori de aici n-a fost pusă la cheful,
Nici n-a tăiat-o vreo mână cu coasa vreodată. Eu primul
M-am așezat în livadă; uscând năvodul cel umed,
Am înșirat jos pe iarbă, să-l număr, vânatul pe care
Fie-ntâmplarea, sau prea marea-ncredere-a lui, îl mânase
Să dea în undița mea-ncovoiată. Acuma, crezi poate
Că spun minciuni? Ce folos aș avea să te mint? Dar când peștii
Iarba atins-au, încep să se miște, se-ntorc de pe-o parte
Pe-alta; umblau pe uscat tot atât de ușor ca în apă;
Pe când întârzii și mă minunez, toată ceata în apă
Fuge și-astfel părăsește pe noul stăpân, ca și țărmul.
Înmărmurii, mult stând la-ndoială, -ntrebându-mă dacă
Pricină este minunii vreun zeu sau chiar suc din iarbă,
Totuși îmi zic: „Care iarbă să aibă puterea aceasta?“
Și rup cu mâna din iarbă aceea; o macin cu dinții.
Necunoscutele sucuri de-abia-mi ajunseseră-n gât și
Simt deodată că-mi sare inima-n piept și mă-mbie
Spre încântările unei alte lumi, necunoscute.
N-am mai putut mult rămâne și-am zis: „O, pământ, niciodată
Nu-mi va fi îngăduit să te văd; rămas bun!“ Și sub apă
M-am cufundat. Ai mării zei mă primesc; la puterea
Lor ca părtaș m-arăt vrednic a fi; și atuncea îi roagă
Pe Ocean și pe Tethys să-mi ia partea cea muritoare.

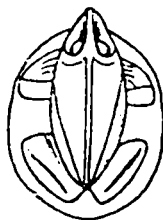
Ei spun atuncea asupra mea, de nouă ori, un descântec
Care mă cruță de-orice greșeală; poruncă-mi dădură
Trupul să mi-l cufund într-o sută de râuri. Îndată
Râurile, adunate din toate părțile lumii,
Rostogolesc peste capul meu apa lor toată. Ei, iată
Tot ce îți pot spune vrednic de-a fi amintit; doar de asta
Îmi amintesc; ce s-a mai întâmplat nu mai știu. Dup-aceea,
Când în simțiri mi-am venit, dobândisem alt trup și altă
Minte decât le aveam. Și atunci mi-am văzut, prima dată,
Barba aceasta verzuie și părul ce mătură-ntinsul
Mării și umerii lați și aceste brațe-albăstruie,
Coapsele care se-ncheie cu-această coadă-ndoită
Cum o au peștii ce-noată. Dar noul meu chip bun la ce e
Și ce folos că zeilor mării plăcut-am? Mi-ajută
Oare că-s zeu, dacă inima ta nu-i mișcată?“ Acestea
Spuse și-ar mai fi spus, dar Scila îl lasă și fuge;
De-al ei dispreț se mânia; se duce drept la lăcașul
Plin de minuni și de vrajă al fetei Titanului, Circe.
Glaucus, cel din umflatele ape eubee, lăsase-n
Urma lui Etna, pe gât de gigant aruncată, și țara
De ciclopi locuită, ce nu știe grebla nici plugul,
Nu datorează nimic înjugăților boi; depășise
Zancle și zidul din Rhegium care îi stă în față,
Și strâmtoarea vestită ce sfărâmă corăbii și-i strânsă
Între-a Siciliei și-Ausoniei gemene țărmuri
Și mărginește aceste ținuturi. De-acolo prin marea
Tireniană, purtat de-a sa mână vâjnoasă, ajunge
La ale Circei dealuri ierboase, la-al ei lăcaș cu
Fiare cu chip de-amăgire. De cum o zărește și schimbă
Închinăciuni între ei, el îi zice: „Zeiță, ai milă,
De un zeu. Numai tu mă poți ajuta, de-ți par vrednic.
Câtă putere e-n ierburi, Titanis, mai mult ca oricine
Știu, căci tot ierburi m-au preschimbat. Află-acuma pricina
Furiei mele: pe țărmul italic, unde Messina
Zidul și-arată, văzut-am pe Scila; îmi este rușine
Să îți mai spun toate făgăduielile mele și toate

Vorbele mele de dragoste, rugi, dezmierdări; toate fost-au
Neluuate-n seamă. De știi vreun descântec cu mare putere,
Sfintele-ți buze rostească-l; iar dacă-i vreo iarbă ce-aduce
Lesne izbânda, tu folosește-ncercata putere
A prețioaselor ierburi. Nu-și cer lecuire și nu vreau
Rana s-o vindeci; și nici să pui capăt dragostei mele;
Vreau să împartă și Scila cu mine-acest foc“. N-a fost suflet
De femeie mai lesne de-aprins decât sufletul Circei,
Sau fiindcă-așa-i era firea, sau fiindcă-o făcuse-așa Venus,
De-al Circei tată, ce-i dase rușinea-n vileag, fiind jignită.
Circe-i răspunse-așadar: „E mai bine să-ți cauți iubită
Care să vrea să te-asculte, să ardă de-această dorință.
Vrednic ești tu cel rugat să te lași și puteai fi
Și-ai mai putea, să mă crezi, dacă dai o nădejde. -Ndoială
N-ai; te încrede-n a ta frumusețe; eu care-s zeiță,
Soarelui fată, și-n ierburi și vrăji am atâta putere,
Vreau să fiu a ta. Cu dispreț, la dispreț tu răspunde
Și răsplătește pe cea ce te vrea; cu o singură faptă
Să mă răzbuni, pedepsind-o pe ea“. La această-mbiere,
Glaucus: „Vor crește în mare copaci, pe munți alge, -nainte
De a se stinge iubirea-mi, cât timp este Scila-n viață“.
Circe se-nfurie, însă pe el să-l lovească nu poate
Și nici nu vrea, căci i-e drag și atunci își întoarce mânia
Înspre aleasă. Zeița, jignită că nu-i fu primită
Dragostea, -ndată zdrobește groaznice ierburi cu sucuri
Pline de-otrăvă și-ameștecă vrăji, chemând pe Hecate;
Pune vâlul albastru și trece-n palat, prin mijlocul
Fiarelor ce-o lingușesc, apoi iese și merge spre Rhegium
Din fața stâncilor Zanclei și umblă pe clocotitorul
Val ca și cum ar păși pe tare pământ și aleargă
Pe fața mării, fără s-atingă apa cu talpa.
Țărmlul avea un loc adâncit, între maluri aduse
Loc de odihnă Scilei plăcut; se ascunde acolo
De-al mării clocot, de-a cerului pară, când soarele-ajunge
Sus, la mijlocul drumului și dogorește mai tare,
Din culmea bolții, scurtând atunci umbrele pe cât se poate.

Zea mânjise-acel loc dinainte cu-otrăvuri ce iazme
Nasc; rădăcini veninoase storcând, sucu-l varsă acolo;
Gura ei vrăjitoarească de nouă ori trei un descântec
Greu de pătruns a șoptit, încurcând vorbe necunoscute.
Scila veni: și de-abia pân-la mijloc intrase în apă,
Când a văzut că-i închisă de niște dihănii ce latră;
Ea, mai întâi neștiind că fac parte din trupul ei, fuge,
Ca să alunge cumpliții dulăi, îngrozită de colții
Lor cei cumpliți; dar degeaba tot fuge, că-i trage cu sine;
Și căutând să își vadă coapsele, pulpe, picioare,
În loc de acestea văzut-a doar guri căscate de Cerberi;
Câinii turbați doar o țin în picioare; iar ea ține haita
Laolaltă, cu-ale ei șolduri, ce-s crunt ciuntite.
Plânse iubitul ei și fugi de dragostea-acelei
Care atât de crud folosise-nsușirea din ierburi.
Scila rămase pe loc; dar, din ură pe Circe, îndată
Ce-avu puțința, răpuse pe-ai lui Ulise tovarăși;
Și-ar fi-necat mai târziu și navele Troiei, dar fost-a
Mai înainte schimbată-ntr-o stâncă ce iese din apă;
Încă și astăzi cu frică de corăbieri e-ocolită.

(Traducere de Ion Florescu)

UN SUPRAVIEȚUITOR AL ECHIPAJULUI LUI ULISE POVESTEȘTE CE A PĂTIMIT ÎN OGRADA VRĂJITOAREI CIRCE

(OVIDIU, *METAMORFOZE*, XIV, 223–441)

Abia ajuns pe țărmul italic, Eneas a dat peste un însoțitor al lui Ulise, care îi sfătuiește pe troieni s-o ocolească pe Circe, unde a băut o licoare vrăjită, fiind preschimbat într-un porc, până ce și-a recăpătat înfățișarea omenească. Prin personajul inventat de Ovidiu, Macareus, troienii cunosc peripețiile lui Ulise, care a cutreierat aceste meleaguri înaintea lor și trag învățăturile necesare. Pretinsul odisean include în povestirea lui legenda regelui Picus din Latium, care respinsese iubirea Circei și fusese transformat în ciocănitoare, spre disperarea soției sale Canenta.

El i-a răspuns că pe marea toscană Eol domnește,
Al lui Hippotes fiu, care vânturile ține-n frâu; în
Piele de bou închise, le-a dat, ca dar de un mare
Preț lui Ulise; mânat de suflare prielnică, nouă
Zile-a plutit el și-ajunse să-și vadă dorita lui țară;
Când, după ziua a noua, ieși Aurora următoare,
Ai lui tovarăși, de pizmă împinși și de pofta de pradă
Închipuindu-și că are aur acolo, dezleagă
Vânturilor legătura; -ndărăt ele-i mână pe-aceleași
Valuri pe unde-nainte venise, corabia iarăși
Intră în portul regelui Eol. „De-acolo, adaugă,
Mergem la vechiul oraș Lestrigon al lui Lamus; acolo
Rege era pe atunci Antifates; la el, însoțit de
Doi tovarăși fost-am trimis; doar prin fugă scăpat-am
Unul din ei și cu mine; al treilea roși cu-al său sânge

A Lestrigonului gură spurcată; fugeam, dar de-aproape
Vine-Antifates pe urme și-ațâță dușmani o mulțime,
Care se-adună și-azvârlu cu lemne și pietre și-neacă
Oameni, corăbii. Cea care purta pe Ulise cu mine
Singură scapă; jelind pe pierduții tovarăși și soarta
Lor noi plângând-o, ajungem în insula-aceea, pe care
O vezi departe de-aici; acest loc, să mă crezi, este bine
Să-l privești de departe; tu dintre troieni cel mai drept, tu
Fiu de zeiță (căci azi terminat e războiul și nu mai
Trebuie să te numim dușman), – Enea, de țărml
Circei îți dau sfat să fugi. Și noi, când nava-am legat-o
De-al Circei țărml, aducându-ne-aminte și de Antifates
Și de Ciclopul cel crud n-am vrut să ne dăm jos și-n casa
Necunoscută a ei să intrăm; dar prin sorti ne alegem;
Sortii pe mine-au căzut, pe Polites, pe Euriloh și
Pe Elpenor, iubitorul de vin mult și alți optsprezece,
La casa Circei să mergem; dar, cum am ajuns și ne-oprirăm
În pragul ei, lupi o mie și urși, și leoaice de-a valma
Ne-ntâmpinară și ne-au speriat; dar aceste jivine
Nu erau spăimântătoare și nici gând n-aveau să ne muște,
Ba încă blânde, din coadă dau, și-n gudurări însoțiră
Ai noștri pași, până slujnice ies să ne-ntâmpine și ne
Duc la stăpâna lor. Ea sta așezată în fundul
Unei frumoase odăi pe-un măreț tron și-n strălucitoare
Haină-mbrăcată și-avea, pe deasupra, o mantie pusă,
Numai în aur lucrată. În jur, nereide și nimfe,
Care între degete harnice lână nu trag, nici
Firele ascultătoare, ci rânduie-n coșuri flori care
Stau risipite de-a valma; și felurit colorate
Ierburi aleg. Circe supraveghează lucrarea, cunoaște
Care-i folosul oricărei frunze și însușirea
Pe care-o au când le amesteci, în mână ea le întoarce,
Le cântărește și le cercetează cu luare-aminte.
Ea, cum ne vede, schimbă cu noi urări; a ei față
Se-nseninează și vorbe prielnice-ndată rostește;
Și dă poruncă, degrabă, să-amestece boabe prăjite

De orz cu miere, vin tare, curat și lapte-nchegat; mai
Pune, -ntr-ascuns, niște sucuri, pe care licoarea cea dulce
Să le ascundă. Primirăm cupele date de mâna
Ei fermecată; -nsetați, și cu gura uscată, îndată
Le-am și golit; iar cruda zeiță ne-atinse cu-o vargă
Peste păr (mi-e rușine și totuși voi spune); -nceput-a
Pe cap să-mi crească păr aspru, zbârlit; nu puteam scoate-o vorbă,
Ci-n loc de vorbe, doar grohăit răgușit și cu fața
Înspre pământ m-aplecăm; și apoi am simțit c-a mea gură
Întepenește-n rât cârn prefăcută, că gâtul se umflă,
Măinile care-apucaseră cupa m-ajută să umblu;
Toți care astfel pățisem, închiși într-o cocină furăm
(Mare-ntr-atâta-i puterea vrăjitoareștilor sucuri).
Euriloh scutit fu de-acea-nfățișare, căci doar el
N-a luat cupa; și dacă-l primea, aș fi astăzi în turma
Porcilor cu păr aspru, iar Ulise, de-acela
Neînștiințat de acea mare nenorocire,
N-ar fi venit să ne scape de Circe; Mercur, vestitorul
Păcii, -i dăduse o floare albă, de zei numită
Moly; ea de-o rădăcină neagră-n pământ e ținută.
El, ocrotit de-acea floare și-al zeilor sfat, se strecoară
În casa Circei și, când ea-l îmbie la cupa vicleană
Și-apoi încearcă cu varga pe păr să-l atingă, o-mpinge,
Sabia scoate, o sperie, și de-acel gând ea se lasă.
Mâna apoi spre credință și-o dau; ea-l primi și-n al ei pat;
Preț pentru-unirea aceea-i ceru el să-i dea iar pe soții
Lui, cum fuseseră. Ea ne stropi cu sucuri din ierburi
Necunoscute; acelea ne-ajută; ne atinge cu celălalt
Capăt al vergii pe creștet, rostește cuvinte-mpotriva
Celor ce-a spus la-nceput; pe măsura ce ea ne descântă,
De la pământ ne-ndreptăm, ne-nălțăm și ne pierde îndată
Părul și a copitelor despicătură și iarăși
Umeri avem și mai jos de coate avem din nou brațe.
Lacrimi ne curg și îl strângem în brațe pe-Ulise, ce plânge,
Gātu-i cuprindem și spunem vorbe de mulțumire,
De cum putem să vorbim. Noi rămas-am acolo un an și

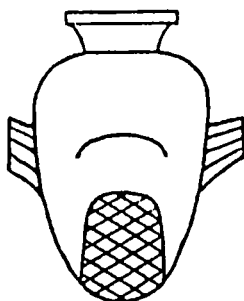
În acest timp am văzut și-auzii, spuse de-alții, atâtea
Minunății, între care-i cea spusă în taină de-o roabă
Din cele patru, părtașe la crudele vrăji. Pe când Circe
Sta într-o zi cu-al meu rege, -mi arată-acea roabă-o statuie
A unui tânăr, pe cap cu-o ciocănitore; tăiată-n
Marmură albă ca neaua, stătea într-un templu și multe
Flori împletite podoabă-i făceau. Vrând să aflu pe cine
Închipuiește, de ce-i așezată-ntr-un templu și care-i
Taina păsării, roaba îmi zice: „Macareus, învață
Din pilda-aceasta, ce mare-i puterea stăpânei; ascultă.
Cândva domnea-n Ausonia Picus, născut din Saturn; lui
Caii struniți la războaie-i plăceau; precum vezi, era chipeș;
Singur poți să-ți dai seama cât farmec avea, să-ți închipui
Cum arăta-ntr-adevăr, după-această statuie. La suflet
Ca și la trup, tot frumos; n-apucase să meargă de patru
Ori la luptele date-n greceasca Elidă o dată
La cinci ani și-atrăsese privirea driadelor care-n
Munții latini s-au născut, a izvoarelor nimfe râvnesc la
El și naiadele care născute-s din Albula și din
Anio, Almo cel scurt, Numicius, Narul cel sprinten,
Farfarus, negru de umbră, -l doresc și cele ce stau în
Balta din mijloc de codru, -nchinată Dianeii din Sciții,
Sau locuiesc în vecinele lacuri; dispreț le arată
Tuturor, căci îndrăgește o singură nimfă, pe care
Zice-se că i-a născut-o ionianului Ianus,
Pe-al Palatinului deal, Venilia, nimfa. Iar fata,
Cum îi veni vremea nunții, alesului ei a fost dată,
Picus din Laurent. Frumoasă era cum nu-s multe,
Dar mai ales iscusită la cântec; de-aceea Canenta
Au poreclit-o. Cu glasul-i mișca stânci și arbori, pe fiare
Le îmblânzea și oprea îndelung călătoarele păsări.
Lungile râuri curgeau mai încet, s-o asculte. O dată
Ea rămăsese, cântând, iar Picus ieșise-n câmpia
Din Laurent, să străpungă cu lancea mistreții de-acolo.
El apăsa un focos armăsar între pulpe și două
Suliți în stânga purta; iar o copcă de aur în jurul

Trupului strâns îi ținea o hlamidă de purpur. Fiica Soarelui vine-n aceeași pădure, plecând din acele Câmpuri, după-al ei nume Circee numite, s-adune ierburi noi pe bogatele dealuri. Ascunsă-n tufișuri, De cum pe tânăr îl vede, -nlemnește; din mâini îi căzură Maldăr de ierburi culese și-un foc îi părea că aleargă Prin toată măduva trupului ei. Cum își vine în fire Din tulburarea puternică, fu cât pe-aici ca dorința Să-și dea de gol, însă calul fugea și în jur era pază, Nu izbuti să se-apropie. «Chiar dacă vântul te-ar duce, N-ai să-mi scapi, dacă sunt cine cred și dacă puterea Ierbilor mele și-a vrăjilor n-au să mă-nșele!», îi strigă. Zice și-aduce nălucă de mistreț, numai umbră Fără trup și-l trimite s-alerge -naintea vederii Regelui și-apoi să pară că intră-n desișul pădurii, Unde copacii stau strânși și-unde calul nu poate să treacă. Neștiutor, se îndreaptă Picus spre prada nălucă; De pe spinarea-asudată a calului sare, în grabă, Și urmărind o deșartă nădejde, -n adâncul pădurii Tot rătăcește. Iar Circe murmură rugi, și descântă, Cheamă pe zeii cei tainici, cu tainice cânturi, prin care De obicei mohorăște al lunii obraz, alb ca neaua Și împânzește cu nori însetați părintească lumină. La descântecul ei se întunecă cerul, pământul Aburi groși scoate; în beznă se pierd vânătorii și paza Regelui se risipește. Iar ea, găsind timpul prielnic, Astfel îi spune: «Pe ochii tăi, ce pe-ai mei îi robiră, Și pe-al tău chip care face, o, cel mai frumos dintre oameni, Ca eu, zeiță, să viu rugătoare, ia-n seamă iubirea Mea și primește de socru pe Soare, atotvăzătorul, Crudul dispreț nu-l întoarce spre fata Titanului, Circe!» El, nemilos, se ferește de ea și de-a ei rugămintе: «Oricine-ai fi, nu-s al tău, căci legat sunt de alta și zeii Dea să rămân tot așa vreme lungă. Și niciodată N-am să-mi întin credința de soț cu iubiri lăturișе, Cât timp pe fata lui Ianus, Canenta, o am de la soartă».

Iarăși și iarăși îl roagă-a Titanului fată: zadarnic.
Zise apoi: «Pedepsit ai să fii; n-o mai vezi pe Canenta
Și-ai să înveți printr-o pildă ce poate-o femeie jignită,
Când ea-ndrăgește și când femeia jignită-i chiar Circe».
De două ori s-a întors spre-asfințit și de două ori către
Soare-răsare; de trei ori atins-a cu varga pe tânăr
Și a rostit trei descânțece. El a fugit, dar se miră
Cum de-i mai iute decât se știa; pe trup vede pene;
Pasăre nouă, deodată, intra în pădurea latină.
Înfuriat ciocul tare-și înfige-n copacii pădurii,
Lungile ramuri lovește cu ciudă. Hlamidei de purpur
Penele-i iau purpuriul. Și copca de aur, ce-alt' dată-n
Haină mușca, se preface în pene și gâtul, în față
Este cuprins în chenar auriu: rămâne din Picus
Doar vechiul nume: atâta. Dar soții lui îl strigară
Mult timp, cu glas tare, -n câmpuri și nicăieri nu-l găsiră.
În vremea-aceea pe Circe ei o-ntâlniră (zeița
Aerul limpede iarăși făcuse și voie dăduse
Soarelui norii s-alunge și vântului; ei o încarcă
De-nvinuri care-s îndreptățite; îi cer pe-al lor rege
Și folosindu-și puterea sunt gata să dea-n ea cu arme
Necruțătoare. Ea-n jur stricătoare otrăvuri aruncă,
Sucuri înveninate, chemând din Ereb și din Haos
Noaptea și-ai nopții zei și urlând prelung spre Hecate
Din loc săriră (o, mare minune!) copacii, gemut-a
Fundul pământului; arborii-n jur păliră și iarba
Fost-a muiată de picuri de sânge iar pietrele scos-au
Mugete surde; lătrat de câini s-auzi, și pământul
Fost-a mânjit de șerpi negri, iar prin văzduhuri zburat-au
Suflete, -abia văzute, de morți. Toată ceata-i trăsnită
De groaza astei minuni; însă Circe atins-a cu varga
Fețele lor spăimântate. De cum sunt atinși acei tineri
În felurite jivine sălbaticе fost-au schimbați și
Nimănui nu-i rămase-al său chip. Lumina lui Febus
Se întinse, -n amurg, pe țărmul din Tartes. Zadarnic
Canenta și-așteaptă, cu ochii și inima, soțul; poporul

Și slujitorii colindă pădurile toate și poartă
Facle în mâini să-și întâmpine regele; n-ajunge nimfei
Plânsul, că părul și-l smulge, că pieptul și-l bate, ci mai mult,
Se năpustește afară și, scoasă din minți, rățăcește
Peste ogoare, în Lațiu. Astfel o văd pe Canenta
Șase nopți și tot șase întoarse lumini ale zilei:
Munți și văi străbătând, ajungând oriunde-ntâmplarea
O împinsese, mereu de somn și de hrană lipsită.
Tibrul o vede la urmă, cum cade, zdrobită de cale
Și de durere și lacrimi, un fel de cântare înaltă,
les de pe buzele ei îngânări șoptite și triste,
Cântec de jale asemenea cu-al lebedei care se stinge.
Chinul din urmă-i topește chiar frageda măduvă; astfel
Se risipește pe-ncetul, văzduhul ușor o primește.
Dar amintirea-i rămâne, căci locul acela primit-a
Numele ei, pe dreptate; Camenele vechi i-l dădură.
Multe asemenea minuni mi s-au spus și-am văzut în tot cursul
Unui an lung. Noi eram, moleșiți, dezvățați de plutire,
Când primit-am porunca din nou să pornim pe talazuri
Cu pânze-ntinse; și, cum Titania ne prezisese
Drumul că-i lung și nesigur și că ne-așteaptă primejdii,
Frică mi-a fost și, găsind adăpost, m-am oprit pe-aste țărături“.
Astfel vorbi Macareus.

(Traducere de Ion Florescu)

SIMETA ȘI TESTILIS FAC FARMECE DE DRAGOSTE

(TEOCRIT, *IDILE*, II)

Simeta, eroina din această idilă, e o fată liberă, de condiție umilă, care trăiește singură, cu sclava ei Testilis; părăsită de Delfis, un june efeb de care se îndrăgostise brusc, ea încearcă prin vrăji să aducă din nou lângă ea pe necredinciosul tânăr. În partea întâi a idilei asistăm la operațiunile magice pe care le fac noaptea, la lumina lunii, cele două „vrăjitoare“, Simeta și Testilis. Trimitând, apoi, pe sclavă să frece pragul lui Delfis cu „fiertura“ pe care o pregătise, Simeta, rămasă singură, povestește Lunii, în partea a doua a idilei, dragostea ei cu Delfis. – Un scolastic ne spune că Teocrit, în prima parte a Vrajitoarelor, a imitat un mim al lui Sofron. Mai concludentă este asemănarea monologului Simetei – care are un caracter evident liric – cu altă producție alexandrină, cu așa-numitul „fragment Grenfell“, care se găsește la British Museum și în care situația este aceeași. După toate probabilitățile, Idila II a fost compusă în insula Cos după 264 î.Hr., în epoca de maturitate a lui Teocrit.

Testilis, tu! Buruienile unde-s, și laurii? Dă-mi-i!
Cinge și cupa aceasta cu roșie lână de oaie!
Am să vrăjesc pe iubitul meu cel fără inimă, care
Nici n-a mai dat pe la mine, mișelul, de douăsprezece
Zile, și nici nu mai știe de-s moartă ori încă sunt vie,
Nici nu-mi mai bate de-atunci la ușă, hainul! Și Eros
Și Afrodita aiurea i-au dus ușuratica minte.
Mâni dimineață m-oi duce la dânsul, chiar eu, la palestra
Lui Timaget ca să-l văd, ș-o să-l cert pentru ceea ce-mi face.

Însă acuma lega-l-voi cu farmece. Tu strălucește-mi,
Lună, frumos, căci pe tine te chem eu în șoaptă, zeito,
Și pe Hecate din lad, de care se tem și căteii,
Printre morminte de morți și prin cheaguri de sânge când vine.
Slavă dar ție,-nfrică Hecate, și tu pân' la urmă
Stăi de m-ajută și fă buruienile-acestea să fie
Ca ș-a' Medeei ș-a Circei și a Perimedei bălanei.

Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!
Orzul în foc mai întâi să se mistuie! Haide, presară-l,
Testilis! Nenorocito, ah! unde ți-s mințile? Oare
Și de batjocura ta am ajuns, ticăloaso? Presară,
Haide, și spune: „Eu oasele lui, a' lui Delfis, le prèsur“.

Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!
Delfis pe mine mă chinuie, vai! și eu pentru Delfis
Ard o crenguță de laur, și cum se aprinde crenguța
Și pârlind a și ars, de nu vezi din ea nici cenușa,
Astfel și Delfis în flăcări să-și mistuie carnea pe dată!

Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!
Cum, cu-ajutorul zeiței, topesc eu ceara aceasta,
Să se topească de dor, chiar acuma, și Delfis din Mindos!
Cum învârtește-Afrodita această sfârlează de-aramă,
Delfis de-asemena să se-nvârtească la ușă, la mine!

Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!
Iată, voi arde tărâța. O! Àrtemis, care și poarta
ladului cea de oțel ai urni-o și tot ce mai este
Tare pe lume... Ia! Testilis, câinii cum urlă-n cetate!
E la răspânteni zeița: tu repede sună arama!

Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!
Iată că tace și marea și tac a' văzduhului vânturi,
Numai durerea din sufletul meu nu tace, căci toată
Ard eu de dragostea lui, care-n loc să mă facă soție,
Biată ce sunt, m-a făcut de batjocură și de ocară.

Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!
Eu păusez¹ de trei ori și de trei ori, slăvito, așa zic:
„Ori că-i femeie, -ori că-i bărbat acel ce se culcă cu dânsul,
Delfis să-l uite, așa cum, în ostrovul Dia, odată,
Oamenii zic că Teseu a uitat pe pletoas-Ariadnă“.

Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!
Este-n Arcadia o buruiană ce-i zic ipomană:
lepele iuți, dac-o pasc, și mânzoacele umblă turbate:
Tocmai așa și pe Delfis să-l văd, și în casa aceasta,
Din lucitoarea palestră fugind, ca nebunul să intre!

Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!
Delfis pierdu de la mantia lui ciucurașul acesta:
Eu îl destram și-l arunc în flacăra mistuitoare.
Vai mie! Vai! Blestematul Eros, de ce-ai supt tu oare,
Ca lipitoarea din baltă, tot sângele negru din mine?

Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!
Mâini ți-oi aduce să bei salamandră pisată de mine.
Testilis, ia tu acuma fiertura aceasta și freacă
Pragul de sus de la ușa lui Delfis, cât încă e noapte,
Scuipă și spune: „Eu oasele lui i le frec, a' lui Delfis“.
Adă-mi tu iar, capântòrtură, adă-mi iubitul acasă!

Singur-acuma fiind, de unde să-ncep eu a-mi plânge
Dragostea mea? Am s-o iau de la cine mi-aduse tot răul:
Fata lui Eubul, Anaxo, venise la noi caneforă
În păduricea Artêmidei, unde-o mulțime de fiare
Se perindau în alai împrejur, și-ntre ele-o leoaică.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Doica lui Teuharidas, o tracă, abia răposată,
Care vecină-mi era, mă-mbiè rugătoare să mergem

---

¹ Fac librații.

Și să privim la alaiul acela. Eu, biata, atunce,
Mers-am cu dânsa trăgând pe mine-o cămașă frumoasă
Și pe deasupra punându-mi o mantie a Clearistei.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Când pe la mijloc de cale eram, unde-i casa lui Licon,
Văd împreună mergând pe Delfis și pe Eudamipos,
Ei aveau bărbii mai bălăie decât floarea de nemuritoare
Și pe la piept străluceau mai tare ca tine, o! Lună,
Căci părăsiser-atunce palestra cu nobila-i muncă.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Cum îl văzui, cum din minți îmi ieșii și prin inimă-mi dete
Ca o săgeată, iar mândrul meu chip se topi și nici grijă
N-am mai avut de alai; și cum m-am întors eu acasă
Nici nu mai știu: mă stoarser-atunci de puteri niște friguri
Mistuitoare și-n pat am zăcut zece nopți, zece zile.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Pielea pe mine mai galbenă mi se făcea decât tapsul,
Părul din cap îmi cădea chiar de tot și eu, vai! rămăsesem
Piele și oase. La cine n-am fost eu atunce? Și care
Babă de vrăji știutoare-a rămas ca să nu-i bat la ușă?
Dar alinare n-aveam și trecea și fugarnica vreme.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Sclavei atunce eu astfel i-am spus adevărul pe față:
Testilis, haide, găsește-mi un leac pentru greaua mea boală:
Ah! m-a robit mindianul, vai mie! Te du la palestra
Lui Timaget și te pune pe-acolo la pândă, căci Delfis
Vine pe-acolo mereu și-i place pe-acolo să steie.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Cum l-ei vedea că e singur, fă-i semn pe tăcute și spune-i:
„Hai, că te cheamă Simeta“ ș-aice tu adă-l în taină.
Asta i-am zis, iar femeia porni și în casă la mine

Ea mi-l aduse pe Delfis al meu cel cu pielea lucioasă.
Cum îl văzui cu picioarele iuți pășindu-mi în casă,
– Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Cum mă văzu, nemilosu-n pământ își înfipse privirea,
Stete pe pat și pe urmă, șezând, el așa fel îmi zise:
„Cât, o! Simeta, dăunăzi, din fugă-ntrecui pe Filinus
Cel dragălaș, tot atâta și tu mi-ai luat-o-nainte,
Căci, pân-a nu veni eu, m-ai chemat tu acasă la tine.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Aș fi venit eu și altfel – ți-o jur chiar pe Eros cel dulce –
Aș fi venit pe-nnoptate, cu doi, trei prieteni, cu sânul
Plin, pentru tine, de mere – de merele zeului Bacus –
Și c-o cunună de plop, copacu-nchinat lui Heracle,
Pusă pe cap, peste tot împletită cu panglicile roșii.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Și dacă voi mă primeați, ce bine era (căci de sprinten
Și de frumos între ceilalți feciori toată lumea mă știe)
Și fericit aș fi fost chiar c-un singur sărut de la tine!
Dar de m-ați fi alungat ș-ar fi fost și zăvorul pe ușă,
Drum pân-la voi își făceau securile, torțele-aprinse.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

Cade-se-acum Afroditei să dai mai întâi mulțumită.
Tu, după zâna din Cipru m-ai scos din văpaia iubirii,
Tu, o! femeie, chemându-m-aice, în casă la tine,
Pe jumătate fiind mistuit, căci Eros aprinde
Foc mai grozav decât focul lui Hefaistos cel din Lipara.
Lună, slăvito, ascultă tu pricina dragostei mele!

El din iatac pe fecioara cuprinsă de-o patimă oarbă
Și pe nevast-o-mboldește să fugă, să plece din patul

Cald al bărbatului“. Astfel mi-a zis și eu, prea-ncrezătoare
Și apucându-l de mână,-l culcai în crivățul cel moale.
Repede unul de altul atunci ne-ncălzirăm, obraji
Îmbujorați ne ardeau și-n de noi ne șopteam așa dulce!
Și, ca să nu mai lungesc, o! Lună iubită, povestea,
Lucrul cel mare-l făcum și-mplinitu-ne-am pofta iubirii.
Dânsul de-atunci până ieri n-a avut să se plângă de mine,
Nici eu de dânsul; dar iată că astăzi veni să mă vadă
Mama Filistei ce cântă din flaut, Filista mea scumpă,
Și a Melixei, chiar azi, când pe cer din Ocean telegarii
O ridicau pe-Aurora, zeița cu rumene brațe.
Multe de toate spunându-mi, ea-mi spuse și asta, că Delfis
E-ndrăgostit, dar că nu știe bine: -i bărbat ori femeie
Cine cu drag i-a căzut. Ea atâta știa doar, că Delfis
Bea pentru dragostea lui numai vin fără apă tot timpul
Și că, la urmă, pleca și zicea că se duce s-aștearnă
Pragul iubitei cu flori. Aceasta mi-o spuse străina,
Ș-adevărat e, căci el altădată venea și de trei ori,
Ba și de patru; adese la mine-și lăsa urciorașul
Cu untdelemn. Dar acu... nu-l văzui de vreo douăsprezece
Zile. Să n-aibă pe alta? Și cum? Nu m-a dat el uitării?
Cu buruienile-acestea i-oi face de-acu pe ursită,
Și, de mă supără încă, la poarta din lad o să bată,
Jur pe-Ursitoare! Sunt rele de tot buruienile-aceste,
Care-ntr-un coș le păstrez; un asir mi le dete, stăpâno!
Sfântă zeiță, adio de-acum! Tu întoarce-ți sirepii
Către Ocean: eu mi-oi duce-nainte amarul iubirii.
Lună, tu, strălucitoare, adio! Adio! voi, stele
Care pășiți după carul ceresc al Noptii tăcute!

(Traducere de Teodor Naum)

O VRĂJITOARE EGIPTEANCĂ DEVINE VICTIMĂ A NECROMANȚIEI

(HELIODOR, *ETIOPICELE*, Cartea a șasea, XI-XV)

Doi dintre eroii romanului Etiopicele de prozatorul grec Heliodor (secolul III d. Hr.), Haricleea, plecată în căutarea iubitului ei, Teagene și ocrotitorul acesteia, preotul Calasiris, sunt martorii involuntari ai unei experiențe de necromanție: o vrăjitoare egipteană reușește să-și învie pentru scurtă vreme fiul căzut într-o bătălie, ca să cunoască viitorul familiei sale înpuținate. Această tentativă devine fatală pentru inițiatoarea ei și benefică doar pentru Haricleea și Calasiris, care află astfel ce soartă va avea fiecare: înlăturarea neînțelegerilor familiare de către Calasiris, regăsirea familiei pierdute și căsătoria cu Teagene a Haricleei, încoronată ca regină a Etiopiei. Cei doi tineri împiedicați de sorta vitregă să-și atingă fericirea visată văd cum se adeverește oracolul pe care l-au primit la sanctuarul din Delfi, unde Haricleea fusese preoteasă când l-a cunoscut pe Teagene, venit în fruntea unei solii grecești ca să-l cinstească pe Neoptolem, fiul lui Ahile.

Îndată Haricleea și Calasiris s-au îmbrăcat în cerșetori cu ajutorul zdrențelor urâte pe care le pregătiseră. Apoi Haricleea și-a uns fața cu funingine și și-a mânjit-o cu noroi. Și-a pus pe cap un văl murdar și rupt care-i atârna pe frunte și-i acoperea un ochi. Sub braț avea o traistă în care să adune resturile de carne și bucăți de pâine, dar unde-și pusese de fapt veșmântul sacru și cununa ei de la Delfi, ca și podoabele și semnele de recunoaștere pe care le avea de la mama ei. Calasiris purta pe umeri tolba Haricleei, pe care o învelise într-o

blană veche de miel, astfel încât părea o legătură oarecare: A desfăcut arcu care s-a îndreptat imediat și a făcut din el un baston; se sprijinea greu de el, cu amândouă mâinile, imediat ce zărea pe cineva și se apleca mai mult decât îl silea vârsta, trăgând un picior, iar uneori Haricleea îl ducea chiar de mână.

XII. După ce au terminat cu îmbrăcatul și cu mânjitul feței, au râs puțin unul de altul și s-au lăudat în glumă pentru felul cum jucau rolul care li se potrivea. După ce s-au rugat zeilor, care le hotărau soarta, să nu le mai fie potrivnici și să se mulțumească cu nenorocirile prin care trecuseră, au pornit grăbiți la drum înspre satul Bessa, unde sperau să-l găsească pe Teagene. Dar nădejdea lor a fost zadarnică. Pe la apusul soarelui, când s-au apropiat de Bessa, au zărit o mulțime de oameni care zăceau la pământ, omorâți de puțin timp. Cei mai mulți erau perși, pe care i-au recunoscut după îmbrăcăminte¹ și după arme, iar câțiva erau localnici. Au bănuț că aici avusese loc o întâlnire nenorocită, dar nu-și dădeau seama cine o pricinuisse. Au străbătut câmpul acoperit de cadavre și au cercetat morții, de teamă ca nu cumva printre ei să se afle și vreunul dintre ai lor. Sărmana noastră inimă își închipuie singură cele mai rele lucruri când este vorba de cei pe care îi iubește. Au văzut o femeie bătrână care ținea în brațe cadavrul unui om din partea locului și se jeluia în fel și chip. Au socotit că e bine să încerce să afle de la bătrână câte ceva și s-au apropiat de ea, încercând să o mângâie și să-i mai potolească jalea. Când s-a mai liniștit, Calasiris a întreat-o în limba egipteană pe cine jalea și ce luptă fusese acolo și ea le-a povestit pe scurt tot ce se întâmplase. Îl plângea pe fiul ei și venise într-adins printre morți sperând că cineva o va ataca și o va omorî și în așteptare aducea prin plâns și prin vaiet ultima datorie față de fiul ei.

---

¹ În text *stole*, denumire generală folosită de greci pentru orice fel de îmbrăcăminte purtată atât de bărbați, cât și de femei. Se poate însă ca Heliodor să fi folosit acest cuvânt în sensul lui propriu, acela de haină lungă și largă, asemănătoare cu o rochie.

XIII. Cât privește lupta, le spusese următoarele: „I-a fost adus la Memfis lui Oroondates, hiparhul² Marelui Rege, un tânăr străin, de o frumusețe și o înălțime deosebită. Cred că îi fusese trimis de către Mitranes, comandantul unei garnizoane, care îl luase prizonier și vrusese, după cum se spune, să-l trimită ca pe un dar prețios. Cei din satul nostru (îl arătă ea în apropiere) au atacat convoiul și l-au luat pe tânăr, care, după cum spuneau ei, le era cunoscut. Bineînțeles, furios la vestea aceasta, Mitranes a plecat în expediție împotriva satului acum două zile. (Oamenii noștri sunt foarte războinici, trăiesc din hoții și nu se tem de moarte. Au făcut văduve o mulțime de femeie înaintea mea sau le-au lipsit de fiii lor!) De cum au aflat că vor fi atacați de Mitranes, au pus oameni de strajă în strâmtori și, când dușmanul s-a ivit, l-au atacat cu ușurință. În vreme ce unii îi atacau din față, ceilalți au ieșit din ascunzători și le-au căzut în spate perșilor surprinși, îngrozindu-i cu strigătele lor. Mitranes a căzut printre primii și alături de el au căzut toți ceilalți, pentru că erau împresurați din toate părțile și nu puteau fugi. Au căzut și unii dintre ai noștri, dar nu prea mulți; soarta crudă a vrut să fie printre ei și fiul meu; săgeata unui persan i-a străpuns pieptul, cum vedeți, iar acum plâng pe cadavrul lui. Mai am un fiu, dar cred că o să trebuiască să-l jelesc și pe el, pentru că a plecat cu restul satului în expediție spre Memfis!“ Calasiris o întrebă pentru ce se făcuse această expediție, iar bătrâna i-a povestit tot ce-i spusese celălalt fiu despre aceasta: „Oamenii din Bessa i-au omorât pe soldații Marelui Rege și pe căpetenia lor. Povestea asta nenorocită, își dădeau și ei seama, urma să le aducă mari primejdii. Oroondates, hiparhul din Memfis, avea o mulțime de soldați și îndată ce avea să afle îi era ușor să vină să împresoare satul și să se răzbune, măcelărind pe toți locuitorii lui. Trebuiau să pună totul în joc și s-a hotărât așadar să se salveze, dacă puteau, de urmările acestei prime lipse de prevedere printr-o încercare și mai îndrăzneată și, fără să-i lase lui Oroondates timp de pregătire, să-l

---

² Hiparh, ofițer atașat pe lângă un corp de armată sau pe lângă guvernatorul unei provincii. Îndeplinirea funcției militare și civile în același timp. Avea îndatorirea să sprijine toate planurile și operațiunile sau să acționeze cu de la sine putere, în cazul când împrejurarea o cerea.

ia prin surprindere și să-l înfrângă, dacă se găsea la Memfis. Dacă nu era acolo, pentru că se spunea că purta război cu etiopienii, le era și mai ușor să ocupe o cetate fără apărători. Dintr-o singură lovitură ei îndepărtau pericolul care îi amenința și îl ajutau pe Tiamis, căpetenia lor, să-și dobândească din nou demnitatea sa de preot, de care îl lipsise pe nedrept fratele său. Dacă dădeau greș, pierdeau luptând și n-ar fi cunoscut nici rușinea de a fi prinși, nici jignirile și torturile la care i-ar fi supus perșii. Dar voi, străinilor, încotro vreți să mergeți acum?“ „În sat“, a răspuns Calasiris. „Este primejdios, a zis ea, ca voi, niște necunoscuți, să stați de vorbă la o asemenea oră cu oamenii care au mai rămas“. „Dacă ai vrea să mergi cu noi, i-a spus atunci Calasiris, sunt sigur că n-am avea de ce să ne temem pentru siguranța noastră!“ „N-am timp, a răspuns bătrâna, vreau să fac la noapte sacrificii de ispășire. Dar dacă vreți, și de altfel nici nu puteți face altfel, aveți răbdare și așteptați-mă până la ziuă, dar trageți-vă puțin mai la o parte de locul ăsta plin de cadavre. Am să vă duc în sat și sub protecția mea nu o să vă temeți de nimic!“

XIV. Calasiris îi tâlmăci toate acestea Haricleei și apoi se îndepărtară. Leșiră din câmpul plin cu cadavre și întâlniră o colină mică. Calasiris se culcă cu capul pe tolbă, iar Haricleea se așază pe traista ei. Luna care tocmai răsărise trimetea pe pământ o lumină albă. Era ziua a treia după lună plină. Calasiris, copleșit de vârstă și de oboseala drumului, adormi. Haricleea, pe care grijile o țineau trează, deveni martora unei scene ciudate, familiară egiptenilor. Bătrâna, gândindu-se că nu o stânjenea și nu o vedea nimeni, începu prin a face o groapă în pământ³, apoi aprinse la dreapta și la stânga două focuri, între care puse trupul fiului ei. După aceea, de pe un trepid așezat alături luă trei vase de lut și vărsă conținutul în groapă: unul era plin cu miere, al doilea cu lapte, al treilea cu vin⁴. Mai luă apoi o turtă de făină care întruchipa un om, îi făcu o cunună de laur și

---

³ Săpatul unei gropi în care se vărsau diferite libațiuni făcea parte din ritualul obișnuit al ceremoniilor de înmormântare.

⁴ În scrierile anticilor găsim menționate nu o dată libații de acest fel. Astfel, în Euripide, *Oreste*, 115, se fac libații de lapte, miere și vin, asemănătoare cu acestea.

de ierburi și o aruncă în groapă. La urmă ridică de pe jos o sabie și, făcând mișcări frenetice, adresă lunii invocații într-o limbă barbară și necunoscută. Își creștă brațul, culese sângele cu o creangă de laur și stropi focul cu el. După alte gesturi tot atât de ciudate se aplecă peste cadavrul fiului ei, îi șopti la ureche niște incantații și în cele din urmă vrăjitoarea reuși să-l facă să se ridice în picioare. Haricleea, care până acum asistase cu frică, nu s-a mai putut uita la o asemenea minune fără tremur de groază. Însălmântată, l-a trezit pe Calasiris, ca să vadă și el ce se petrece. Erau în întuneric și nu puteau fi văzuți, ei însă vedeau bine scena, luminată de lucirile focului și, aflându-se la o distanță mică, puteau să înțeleagă și vorbele bătrânei, care cu voce tare și clară vorbea acum cu cadavrul. Întâi l-a întrebat dacă fratele lui, fiul care îi mai rămăsese, se va întoarce cu bine. Din gura lui nu a ieșit nici un sunet, dar a făcut din cap un semn pe care mama lui îl putea tălmăci ca o încuviințare și apoi s-a prăbușit deodată, căzând cu fața la pământ. Ea a întors corpul pe spate și, în loc să renunțe de a mai obține un răspuns limpede, a început să repete cu mai multă energie aceleași mișcări pe care le mai făcuse o dată ca să-l silească, hărțuindu-l cu descântece și agitând sabia când spre foc, când spre șant, să se ridice a doua oară. Când s-a înălțat, ea i-a pus aceeași întrebare și l-a silit să-i răspundă cu vorbe clare, nu cu semne nesigure. În vreme ce bătrâna era ocupată cu acestea, Haricleea îl ruga mereu pe Calasiris să se apropie, ca să afle și el câte ceva despre Teagene. El însă s-a împotrivit, spunând că era un lucru nelegiuit și că, dacă era martor fără voia lui, totuși ca profet nu avea voie să ia parte sau să fie de față la asemenea vrăjitorii. Profeții nu prezic decât cu ajutorul sacrificiilor rituale și al rugăciunilor sacre și îi lasă pe neștiutori să se târască pe pământ și peste cadavre ca să slujească acest cult al morților pe care l-a dezvăluit, întâmplător, bătrâna egipteană.

XV. În vreme ce el spunea acestea, cel mort, cu o voce surdă și răgușită, care părea că iese de sub pământ sau din adâncul unei peșteri, a vorbit astfel: „Până acum mi-a fost milă de tine, mamă, deși ceea ce faci tu e împotriva firii omenești, nesocotind legile sfinte ale parcelor și căutând să tulburi prin meșteșugul tău vrăjitoresc ceea

ce este veșnic. Te-am lăsat pentru că și morții mai păstrează respect; dar tu singură mă silești să renunț. Nu te mai mulțumești, ca la început, cu practici neîngăduite și îndrăzneala ta nelegiuită nu mai cunoaște margini. Nu e destul că prin vrăjile tale mă ridic și îți fac semn din cap, acum vrei să faci un cadavru să vorbească. Nu mă înmormântezi și mă împiedici astfel să mă amestec printre ceilalți morți, pentru că tu nu te gândești decât cum să te folosești de mine. Fiul tău nu se va mai întoarce cu bine, și nici tu nu ai să scapi de o moarte violentă. Ți-ai petrecut viața făcând vrăjitorii și acestor oameni soarta nu le dă o moarte bună, așa cum ai să vezi singură. În loc să cauți un loc pustiu ca să îndeplinești un asemenea cult îngrozitor, care trebuie să se facă în taină și liniște, îndrăznești să dezvălui în fața unor străini tainele morții. Unul din ei este fără îndoială profet, așa că nu e atât de rău, pentru că este destul de înțelept ca să nu spună nimănui nimic. De altfel și zeii îl apără: fiii lui sunt gata să înceapă o luptă pe viață și pe moarte ei între ei, dar el o să-i împiedice prin prezența lui, dacă o să se grăbească. Dar ce e mai rău e că o fată tânără vede și aude totul; sărmana, chinuită de dragoste, aleargă prin toată lumea, căutându-și iubitul. După o mie de încercări și o mie de primejdii, ajunși la capătul lumii, ea va duce alături de el o viață fericită de regină!“ După ce a rostit toate acestea, a căzut din nou cu fața la pământ. Bătrâna a înțeles că acești martori erau străinii și, așa cum se găsea, cu sabia în mână, mâniată, s-a repezit să-i caute în tot câmpul acoperit de cadavre pe unde bănuia că s-ar fi ascuns ca s-o spioneze. Avea de gând să-i omoare pentru că urmăriseră în taină să-i zădărnicească vrăjitoria prin prezența lor. Cum umbla astfel printre morți tulburată și mâniată, fără să ia aminte, nu a văzut o lance ruptă, înfiptă în pământ, în care s-a împiedicat. A murit pe loc, împlinind astfel fără întârziere prezicerea pe care i-o făcuse fiul ei cu privire la această dreaptă pedeapsă.

(Traducere de Marina Marinescu)

VRĂJITOARELE TESALIENE ȘI METAMORFOZAREA LUI LUCIUS ÎN MĂGAR

(APULEIUS, *METAMORFOZE* sau *MĂGARUL DE AUR*,
Cărțile I–III)

Sosit în Tesalia pentru afaceri, nobilul Lucius devine eroul unor aventuri miraculoase și este acuzat de o triplă crimă, dar la judecată constată că a căzut victimă unei farse vrăjitorești, prilejuită de sărbătorirea locală a zilei râsului. Faima de vrăjitoare iscusită a gazdei sale Pamfila îl determină s-o cucerească pe sclava Fotis, ca să afle secretele stăpânei. Nesăbuita lui curiozitate tinerească îl va costa scump pe Lucius. Văzând cum Pamfila s-a preschimbat într-o bufniță, ca să zboare la iubitul ei nepăsător, Lucius ține neapărat să devină și el pasăre, cu ajutorul alifilor vrăjitorești. Printr-o regretabilă greșeală a zeloasei Fotis, Lucius este metamorfozat în măgar, dar își păstrează mintea omenească. Sclava nu-i poate pune la îndemână antidotul vrăjii până a doua zi și patrușul Lucius devine animalul de povară al hoților care jefuiesc în aceeași noapte casa Pamfilei și a bogatului ei soț. Isprăvile vrăjitoarelor tesaliene prevalează în primele trei din totalul de unsprezece cărți ale romanului Metamorfoze, sau Măgarul de aur, scris de Lucius Apuleius (125–170 d. Hr.), scriitor, avocat și filosof originar din Madaura (Africa de Nord). Multilateralul autor a călătorit cu precădere în Orient, dornic să cunoască îndeaproape secretele magiei, pe care a practicat-o pare-se și el, deși a negat acest lucru. „Măgarul de aur“ – după cum sună subtitlul romanului – își schimbă mereu stăpânii și după amarnice suferințe își recâștigă în ultima carte înfățișarea inițială, grație zeiței Isis.

Prin taifasul acesta în genul milezian¹, eu vreau să vă înfățișez un șir de felurite istorii și să încânt urechile voastre binevoitoare cu un murmur plăcut. Dacă nu vă plictisește să vă aruncați ochii pe acest papirus care poartă pecetea unei iscusite trestii de pe malul Nilului², veți vedea cu uimire făpturi omenesti schimbându-și figura și forma și apoi, prin metamorfoză, revenind la starea lor de mai înainte. Încep. Autorul? În câteva minute, iată-l.

Himetul³, în Atica, Istmul Ephyrean⁴ și Tenara de lângă Sparta⁵, pământuri fericite având veșnicia asigurată prin cărți și mai fericite – acestea constituie vechiul leagăn al strămoșilor mei. Acolo am învățat limba atică, în primii ani ai copilăriei mele. Mai apoi, ajungând în capitala Lațului, mi-am șlefuit cu o trudă plină de necazuri strămoșeasca limbă a cetățenilor romani, pornind la treabă fără îndrumarea nici unui profesor.

De aceea cer mai întâi iertare dacă eu, vorbitor necioplit al unei limbi străine și neavând meșteșugul exprimării alese din for, voi mai greși câte ceva. De altfel, însăși această trecere de la o limbă la alta se potrivește de minune cu stilul călărețului de circ⁶ pe care-l folosesc. Încep o poveste de origine grecească: fii atent, cititorule, că îți va plăcea.

Mă duceam în Tesalia pentru afaceri, fiindcă dinspre partea mamei sunt originar și din Tesalia, prin celebrul Plutarh⁷, și apoi prin nepotul

¹ Într-un stil ușor și glumeț, a cărei licență mergea uneori până la nerușinare. Se pare că acest gen își datorează numele faptului că își are obârșia în Milet, unde moravurile erau extrem de slobode.

² Acesta era „condeiul” cu care egiptenii scriau pe papirus sau pe pergament. Alții văd în aceste cuvinte o glumeață aluzie la picanterii și la stilul spiritual al scriitorilor egipteni.

³ Munte din ținutul atic, renumit pentru mierea albinelor locale.

⁴ Adjectivizarea străvechiului nume al Corintului, oraș din istmul care leagă Peloponesul de Grecia continentală.

⁵ Azi Capul Matapan, din teritoriul Spaniei, la capătul extrem al Peloponesului.

⁶ Saltul călărețului de circ de pe un cal pe altul, în plină cursă era un exercițiu care preceda sau se desfășura după cursele de cvadriga (care trase de patru cai).

⁷ Filosoful și istoricul Plutarh (46–126 d. Hr.) era beoțian originar din Cheronea.

său, Sextus filosoful, care fac gloria neamului nostru. După ce am urcat munți prăpăstioși, după ce am coborât văi alunecoase și am străbătut pajiști umede de rouă și ogoare pline de brazde, pe un cal extrem de obosit și voind, la rândul-mi, să alung prin puțină mișcare osteneala din trupu-mi amortit de atâta umblet călare, sar de pe cal. Îl șterg grijuliu de sudoare cu o mână de frunze, îi frec fruntea, trecându-mi mâna peste urechea lui, îi scot frâul și-l duc ușurel, în pas domol, până ce obișnuita și fireasca funcție a pântecelui îi risipește apăsarea oboselii. Apoi, în timp ce animalul își urma drumul și, cu capul în jos și întors într-o parte, se silea să pască din mers iarba, de-a lungul livezilor pe lângă care trecea, ajunsei din urmă doi tovarăși de drum, care, din întâmplare, erau numai cu câțiva pași înaintea mea, și mă alăturai lor ca al treilea. Pe când ascultam ce vorbeau, unul dintre ei izbucni într-un hohot de râs:

– Încetează, zise el, cu minciunile astea gogonate și fără noimă!

La aceste vorbe, eu, care întotdeauna am fost însetat după noutăți, strigai:

– Ba dimpotrivă, mai bine spune-mi și mie despre ce e vorba, nu pentru că aș fi atât de curios, dar îmi place să știu totul, sau cât mai multe lucruri cu puțință. Totodată o poveste plăcută și de duh va face mai ușor urcușul anevoios al muntelui.

– Da, răspunse cel care vorbise la început, toate astea sunt curate minciuni și par tot atât de convingătoare de parcă ai susține că ajung câteva cuvinte magice, încet mormăite de un vrăjitor, pentru ca râurile cele repezi să se întoarcă la izvorul lor, marea să rămână-n nemișcare, încătușată, vânturile să înceteze de a mai bate, soarele să se oprească-n loc, lunii să-i fie răpită lumina, stelele să fie culese de pe cer, ziua să dispară și noaptea să-și oprească cursul.

Atunci eu, reluând cuvântul cu mai multă încredere, zisei:

– Prietene, fiindcă ai început această poveste, fii așa de bun, dacă nu te plictisește prea mult, și du-o până la capăt. Iar tu, îi spun eu celui alt, îți astupi urechile respingând cu încăpățănare niște fapte care pot să fie cu totul adevărate. Firește, tu nu-ți dai seama că, din pricina unor păreri foarte greșite, noi socotim ca neadevărate o mulțime de lucruri numai pentru că n-am auzit de ele, pe care nu le-am mai văzut, sau care ni se par mai presus de puterea noastră

de înțelegere; dar, dacă le cercetăm, mai de-aproape, vedem că sunt nu numai ușor de priceput, ci chiar lesne de îndeplinit. De pildă, aseară la cină, luându-mă la întrecere cu tovarășii mei și înghițind repede și fără prea mare băgare de seamă un cocoloș mai mare dintr-o turtă din fiertură de orz cu brânză, o parte din această cocă moale și cleioasă mi se lipi în gâtlee și, oprindu-mi respirația, puțin a lipsit să nu mă sufoc. Cu toate acestea, deunăzi la Atena, în fața porticului Poecile⁸, cu amândoi ochii mei, am văzut un scamator înghițind, cu vârful primejdios, o sabie de cavalerie, lată și foarte ascuțită, și imediat după aceea, pentru câțiva gologani, nenorocitul, apucând o sulică de vânătoare, și-o vârî pe gât cu capătul ei aducător de moarte până-n fundul măruntaielor.

Și deodată un copil drăgălaș ca o fetiță, cu gesturi mlădioase și plin de grație, cățărându-se pe fierul sulitei, spre locul unde prăjina armei răsturnate ieșise din mâneru-i de lemn, urcând spre cotor, începu să se învârtască și să se încolăcească pe el cu astfel de mișcări, încât ai fi spus că nu are nervi, nici oase. Toți cei de față eram cuprinși de admirație. Ai fi jurat că e șarpele nobil care, cu lunecoasele lui inele, se încolăcește pe caduceul noduros și năpădit de crengi pe jumătate tăiate al zeului medicinei⁹. Dar hai, acum, fiindcă tot ai început, te rog să-ți reiei firul povestirii tale. Eu singur te voi crede de două ori, adică și pentru tovarășul tău și pentru mine, iar la primul han ivit în calea noastră, vei fi invitatul meu la masă. Așadar, ne-am înțeles!

– Desigur, socotesc bună și folositoare propunerea ce-mi faci, răspunse el, dar voi relua povestirea de unde am lăsat-o mai întâi, ți-o jur pe acest soare divin care vede totul că voi spune numai adevărul, lesne de verificat. Când veți ajunge în primul oraș din Tesalia, nu veți mai avea nici urmă de îndoială, fiindcă acolo poporul vorbește la tot pasul despre această întâmplare care s-a petrecut în văzul tuturor. Dar, înainte de toate, ascultați să vă spun cine sunt și

---

⁸ O galerie lungă, la Atena, plină de picturile lui Polignot (secolul V î. Hr.) unde stoicii își țineau prelegerile filosofice.

⁹ E caduceul lui Esculap, descris astfel, noduros și acoperit cu mici crengi, ca o aluzie la greutatea medicinei. Șarpele și câinele sunt consacrați acestui zeu.

din ce țară vin. Eu sunt (Aristomene) din Egium¹⁰; aflați și cu ce mă îndeletnicesc: fac comerț cu miere, cu brânză și cu alte mărfuri de soiul acesta, pe care le vând hangiiilor, cutreierând în lung și-n lat Tesalia, Etolia și Beoția. Auzind deci că la Hypata¹¹, orașul cel mai însemnat din toată Tesalia, se vinde brânză nouă, minunată, pe un preț foarte convenabil, alergai într-o fugă acolo, ca s-o cumpăr toată. Dar pornind cu stângul, cum se zice, am pierdut câștigul la care mă așteptam, fiindcă în ajun un toptangiu, Lupus, cumpărase toată brânza. Așadar, obosit de călătoria făcută în grabă și fără nici un folos, tocmai mă îndreptam încet, seara, spre baia publică.

Deodată însă, iată că-l văd pe Socrate, un compatriot al meu, care sta lungit pe pământul gol, numai pe jumătate îmbrăcat într-o păcătoasă de manta, toată ferfenițită. Era aproape de nerecunoscut: cu fața pământie ca de mort, și slab de-ți făcea milă, semăna cu acele lepădături ale soartei care cer pomană pe la colțul străzilor. Deși fusesem în strânsă prietenei cu el și-l cunoscusem foarte bine, totuși, în starea în care se afla, am stat mult pe gânduri înainte de a mă apropia de el. „Vai, bietul meu Socrate, ce-i cu tine? Cum ai ajuns așa? Ce rușine! La tine acasă, toți ai tăi te-au bocit și ai fost strigat pe nume¹². Copii tăi, printr-o hotărâre a judecătorului provincial¹³, au fost puși sub autoritatea tutorilor, soția ta, după ce ți-a cinstit amintirea cu toate datinile de îngropăciune, ofilindu-se de jale și îndelungată tristețe și plângând, până când era gata să-și piardă vederea, a fost silită de părinții ei să înveselească nenorocirea din casă ta prin bucuria unei noi căsătorii. Iar tu, spre marea noastră rușine, te arăți aici ca unul dintre dușii de pe lume!”

„Aristomene, îmi zise, firește, tu nu cunoști întortocheatele și lunecoasele căi ale soartei, atacurile ei neașteptate, răsunătoarele ei

---

¹⁰ Oraș în Ahaia, în golful Corintului.

¹¹ Oraș situat pe versantul septentrional al muntelui Oeta, deosebit de înfloritor sub Hadrian.

¹² La cei vechi era obiceiul ca morții, după ce li s-au închis ochii, și înainte de a fi arși pe rug, să fie strigați de rude de trei ori pe nume (*conclamatus*).

¹³ În original *iuridicus*, denumire purtată de patru înalți funcționari din întreaga Italie, cu împuterniciri administrative și judiciare.

schimbări!“ Spunând aceste cuvinte, își acoperi fața aprinsă de rușine cu zdreanța lui de manta, numai petice, astfel încât, de la buric până mai jos de pânțele, trupul îi era dezvelit. În sfârșit eu, nemaiputând suporta priveliștea unei mizerii atât de hâde, îi întinsei mâna ca să-l ajut să se ridice. Dar el, fără să-și scoată capul din manta, îmi zise: „Lasă, lasă Soarta să se bucure până la capăt de trofeul¹⁴ pe care ea însăși și l-a ridicat!“

Totuși, reușii să-l fac să mă urmeze și, în același timp, scoțând de pe mine una dintre cele două tunici ale mele, l-am îmbrăcat în grabă sau, mai exact, i-am acoperit goliciunea, și l-am dus numaidecât la baie.

Eu însumi am rămas lângă el să-l servesc cu tot ce-i trebuie, ca să-și ungă corpul și să se șteargă; l-am frecat din greu și am scos de pe el un strat de jeg neobișnuit de gros. După ce l-am curățat bine de tot, istovit eu însumi și abia susținându-i trupul doborât de oboseală, l-am dus până la hanul meu și l-am urcat într-un pat cald ca să se odihnească; l-am saturat de mâncare, l-am îndulcit cu băutură și l-am înveselit cu tot felul de glume.

După aceea, îi veni poftă de discuții și de râs, spuse vorbe de duh, se porni pe o zgomotoasă și mușcătoare zeflema. Deodată, scoțând din fundul inimii un dureros oftat și cu mâna dreaptă lovindu-și furios fruntea, zise: „Vai cât sunt de nenorocit! Alergând după plăcerea unei vestite întreceri de gladiatori, am ajuns de plâns în starea în care mă vezi. După cum foarte bine știi, mă dusesem în Macedonia pentru un negoț foarte mănos. După nouă luni, pe când mă întorceam cu un câștig gras, dobândit prin truda mea, cu puțin înaintea de a ajunge la Larissa¹⁵, apucând-o pe un drum mai scurt ca să mă duc la spectacolul acela, deodată, într-o vâlcea îngustă și neumblată am fost atacat de niște tâlhari foarte prădalnici și numai cu prețul a tot ce aveam reușii să scap teafăr din mâinile lor. Astfel, ajuns în cea mai groaznică lipsă, trăsei la o jupâneasă numită Meroe, cam bătrâioară dar cu lipici. Îi arătai pricina îndelungatei mele călătorii, îngrijorarea

---

¹⁴ Prin acest trofeu Socrate se arată pe el însuși.

¹⁵ Oraș în Tesalia, situat pe fluviul Peneu. Pasiunea romanilor pentru luptele cu gladiatori i-a molipsit și pe greci.

de care eram cuprins la întoarcerea acasă, și cum fusesem jefuit ziua-n amiaza mare. Pe când, nenorocitul de mine, îi povesteam tot ce-mi mai aducem aminte, ea, începând să-mi arate cât mai multă bunăvoință, mă conduse mai întâi la o cină minunată, fără plată, și după aceea, cuprinsă de o mâncărime amoroasă, chiar în patul ei. După ce petrecui cu ea o noapte, nemernicul de mine mă simții definitiv robit de această ciumă bătrână. Îi dădui și țealele de pe mine, pe care generoșii tâlhari mi le lăsaseră ca să mă acopăr, și chiar mica simbrie pe care o câștigam cărând saci, fiindcă eram încă destul de voinic, până când, în sfârșit, această bună soție și reaua mea soartă mă aduseră în starea în care m-ai văzut puțin mai înainte“.

„Zău! îi răspunsei eu, cu drept cuvânt meriți să înduri tot ce-i mai groaznic în lume, dacă totuși există ceva mai groaznic decât ultima ta ispravă, tu care ai preferat plăcerile iubirii și pe o târfă bătrână căminului și copiilor tăi!“ „Sst! Sst!“ îmi zise el, ducându-și arătătorul la gură, și, uitându-se în jur înlemnit de spaimă spre a vedea dacă poate vorbi în siguranță, spuse: „E o femeie cu puteri supraomenești. Fii cu băgare de seamă să nu te atingi de ea, ca să nu-ți atragi vreo neplăcere prin vorbe nesăbuite.“ „Serios? zisei eu. Dar la urma urmei ce fel de femeie e această puternică stăpână de han?“ „E o vrăjitoare și o ghicitoare, care poate să coboare bolta cerului, să țină pământul spânzurat în văzduh, să încremenească apele, să topească munții, să cheme sufletele morților din iad, să coboare zeei pe pământ, să întunece astrele, să lumineze chiar și Tartarul!“

„Te rog, te rog, îi spusei eu, coboară această cortină tragică, strânge această perdea de teatru și vorbește în grai obișnuit!“¹⁶ „Ești dispus să ascuți una, două, o sută de minuni făcute de ea? A face numai pe locuitorii acestui ținut s-o iubească la nebunie, dar chiar și pe indieni, sau popoarele din cele două Etiopii¹⁷ sau chiar pe

---

¹⁶ Adică: Părăsește acest ton tragic, încetează de a glumi. (În teatrul roman cortina nu se cobora ca la noi, ea se ridica de sub pământ. La începutul piesei o coborau și la sfârșit o ridicau.)

¹⁷ Orientală și occidentală. Anticii denuceau Etiopia nu numai regiunea situată la sud de Egipt și corespunzând aproximativ Etiopiei actuale, ci și ținuturile care se întindeau de-a lungul Africii Centrale până la Niger și ocean.

antipozi¹⁸ sunt lucruri de nimic pentru meșteșugul său, niște biete fleacuri. Dar ascultă ce-a făcut ea sub ochii mai multor martori. Pe un ibovnic al ei, pentru că-i fusese infidel, cu o singură vorbă l-a transformat în castor sălbatic.

Cum acest animal, atunci când se teme să nu fie prins, scapă de urmăritorii săi tăindu-și podoabele bărbăției¹⁹, ea voi să aibă și el aceeași soartă, pentru că iubise pe alta. Pe un cârciumar vecin, prin urmare un concurent al ei, îl preschimbă în broască: bătrânul locuiește și astăzi într-unul din butoaiele sale de vin, cufundat în drojdie, de unde, prin politicoase orăcăieli, cheamă cu glas răgușit pe mușterii lui de altă dată. A urmat la rând un avocat care pălăvrăgise împotriva ei; l-a preschimbât în berbec, și astăzi el pledează sub berbeceasca lui înfățișare. Altă dată, pe soția însărcinată a unui amant al ei, pentru că, nenorocita, rostise, în bătaie de joc, câteva cuvinte de ocară la adresa ei, i-a încuiat pântelece și, întârziindu-i rodul, a condamnat-o la o sarcină veșnică. După socoteala tuturor, sunt opt ani de când sărăcuța își poartă povara, cu burta așa de umflată, ca și cum ar fi gata să nască un elefant²⁰. În cele din urmă, din cauza răului ce făcuse acestei femei și multor altora, indignarea a devenit obștească: lumea a hotărât s-o pedepsească foarte aspru, omorând-o cu pietre. Ea însă zădărnici acest plan prin puterea vrăjilor ei. Și după cum faimoasa Medeea²¹, obținând de la Creon o singură zi de răgaz, a nimicit toată familia bătrânului rege, pe fata lui și pe el însuși, în flăcările care ieșeau dintr-o coroană, tot așa Meroe, făcând niște farmece lugubre

---

¹⁸ Cei vechi, fără să cunoască sfericitatea pământului, îl credeau împărțit în două emisfere plane: una septentrională și alta meridională. Cei care locuiau pe una din aceste emisfere erau numiți *antihtones* (antipozi), adică cu picioarele spre picioarele celorlalți, în raport cu aceia care locuiau cealaltă emisferă.

¹⁹ Tradiție larg răspândită în antichitate, consemnată și de naturalistul Pliniu (*Istoria naturală*, VIII, 28).

²⁰ Gestația femelei elefantului durează 22 de luni și nu doi ani, cum susține Aristotel sau zece ani, potrivit credințelor populare.

²¹ Aluzie la una din vrăjitoarele isprăvi ale Medeei. Fiindcă bărbatul ei, Iason, luase în căsătorie pe fiica lui Creon, regele Corintului, ea se răzbună trimițând rivalei sale în dar de nuntă o coroană făcută din materiale inflamabile, care aprinseră dintr-o dată palatul regelui și provocară un incendiu distrugător.

deasupra unei gropi (cum mi-a povestit, nu demult, într-o zi când era beată), i-a zăvorât pe toți în casele lor printr-o tainică putere care înfrânge chiar voința zeilor. Astfel, timp de două zile întregi, ei n-au reușit să sfarme încuietorile, nici să spargă ușile, ce să mai spun, nici chiar să străpungă pereții. În cele din urmă, înclinându-se în fața soartei, toți strigară într-un glas, jurând în chipul cel mai solemn că nu se vor atinge de ea, și că-i vor da ajutor și o vor salva, dacă cineva ar avea gânduri rele. Cu aceste condiții, ea se lăsă înduplecată și iertă cetatea. Dar pe acela care atâțase mulțimea împotriva ei îl transportă în puterea nopții, cu casă cu tot, așa încuiată cum era, adică cu ziduri, cu bătătura curții, chiar și cu toate temeliele, la o sută de mile de acolo, într-o cetate așezată pe vârful unui munte râpos și cu totul lipsit de apă. Și cum casele locuitorilor erau lipite una de alta și nu mai era loc pentru noul musafir, ea îi azvârli casa dincolo de poarta orașului și plecă.“

„Ciudate și groaznice lucruri îmi povestești tu, dragul meu Socrate. Acum însă eu sunt foarte îngrijorat, ba mai mult, înspăimântat — de parcă mi-ai fi înfipt în inimă nu o țepușă ci un vârș de sulită — ca nu cumva baba aceea, cu ajutorul vreunei puteri drăcești, să afle ce-am vorbit noi acum. De asta zic să ne ducem mai repede la culcare și, înainte de revărsatul zorilor, după ce somnul ne va fi alungat oboseala, să fugim de aici cât mai departe cu putință.“

Pe când îl îndemnam astfel, bunul meu Socrate, biruit de oboseala zilei și de vinul de care se dezobișnuise, adormise pe nesimțite și sforăia strașnic. Eu însă, după ce închisei ușa, după ce înțepenii bine zăvoarele și-mi așezai și patul sărăcăcios chiar în dreptul ușii, ca o baricadă, mă aruncai în el. La început, de frică, am rămas treaz câțva timp și numai după miezul nopții am închis puțin ochii.

Tocmai ațipisem când, deodată, cu o lovitură prea zgomotoasă ca să poți crede că mă călcau hoții, ușa se deschise, sau, mai degrabă, fu aruncată la pământ, după ce tâtânile fuseseră sfărâmate în întregime și smulse de la locul lor. Pătucul meu, de altfel foarte scund, șchiop de un picior și putred, se răsturnă sub năprasnica izbitură și, căzând peste mine, care fusesem dat peste cap și aruncat pe pardoseală, mă acoperi în întregime, așa că nu mai vedeam nimic dedesubt. Atunci am înțeles eu că unele sentimente produc, în mod firesc, efecte cu

totul opuse. Căci, după cum vărsam adesea lacrimi de bucurie, tot așa, în mijlocul spaimei extreme de care eram cuprins, nu mi-am putut stăpâni râsul, văzându-mă, din Aristomene ce eram, preschimbând într-o broască țestoasă. Pe când așteptam, tăvălit în murdărie și acoperit în întregime de năstrușnicul meu pat, și mă uitam cu coada ochiului să văd ce se întâmplă, văd intrând două femei mai în vârstă. Una ținea în mână o lampă aprinsă, cealaltă un burete și o sabie scoasă din teacă. Astfel înarmate, ele se așezară în preajma lui Socrate, care dormea liniștit.

Aceea care ținea sabia zise: „Soră Panthia, ăsta e scumpul Endymion²², iubitul meu Catamitus²³ care, ziua și noaptea, și-a bătut joc de frageda mea tinerețe, acela care, disprețuindu-mi dragostea, nu numai că-mi scoate nume rău cu vorbele lui jignitoare, dar chiar se pregătește să fugă. și eu, firește, înșelată și părăsită de acest viclean Ulise, va trebui să plâng, ca o nouă Calipso, într-o veșnică singurătate!” Apoi, întinzând mâna dreaptă și arătându-mă pe mine surorii sale Panthia, zise: „Și binevoitorul povățuitor al lui, acest Aristomene care-l îndeamnă să fugă, care acum este la doi pași de moarte, culcat sub patul lui, de unde privește toate acestea, își închipuie că mă va face de ocară fără să fie pedepsit? Mai târziu... ba nu, îndată, chiar în clipa asta îl voi face să se căiască de batjocurile de ieri și de curiozitatea lui de-acum”.

Auzind aceste cuvinte, o sudoare rece mă trecu și, nenorocitul de mine, fui apucat de o tremurătură atât de puternică din toate măduarele, încât însuși patul, ridicat și clătinat cu putere, sălta fără astâmpăr în spinarea mea. Dar blânda Panthia răspunse: „Atunci, sora mea, de ce nu-l sfâșiem mai întâi pe acesta, ca bacantele²⁴, sau, legându-l bine de mâini și de picioare, de ce să nu-l jugănim?”

„Nu, zise Meroe — fiindcă ceea ce văzusem mă făcuse să înțeleg că despre ea fusese vorba în tot ce-mi povestise Socrate. Nu, cel puțin

---

²² Tânărul și chipeșul vânător pe care Diana, în tăcerea nopții, îl vizita pe muntele Latmus, sărutându-l în timpul somnului.

²³ Forma latinească, obținută prin intermediul etruscului catamite, a numelui lui Ganimedee, frumosul prințșor troian, răpit de Zeus care l-a făcut paharnic al zeilor.

²⁴ Ele îl sfâșiaseră pe Penteu, rege al Tebei, pentru că disprețuise cultul lui Bacchus.

ăstua să-i lăsăm viața, ca să acopere el cu o mână de pământ trupul acestui mizerabil.²⁵” Apoi, sucind la dreapta capul lui Socrate, îi înfipse în partea stângă a grumazului toată sabia, până la mâner și, în momentul când sângele începuse să țâșnească, ea apropie un burduf, și lăsă să curgă sângele cu atâta băgare de seamă, încât nu se pierdu nici o picătură. Toate astea le-am văzut cu ochii mei. Și desigur, ca să nu uite nimic din ritualul sacrificiului²⁶, prea simțitoarea Meroe își introduse adânc mâna dreaptă prin rană, până-n fundul măruntaielor lui și, scormonind prin ele, trase afară inima nenorocitului meu prieten. Prin rana de la gâtul lui, unde sabia repezită cu putere îi făcuse o tăietură adâncă, el scotea un horecâit, sau, mai degrabă, un șuierat înăbușit, și aerul pe care-l dădea afară din plămâni făcea să-i clăbucească sângele pe marginile răni. Panthia, astupând cu buretele această rană larg deschisă, zise: „Tu, burete care te-ai născut în mare, ferește-te de a trece printr-un râu”. După terminarea acestei operații, ele dădură la o parte patul care căzuse peste mine, și așezate cu picioarele crăcănate deasupra obrazului meu, își goliră bășica udului, scăldându-mă pe întrecute, până ce mă înecară în zămolăul lor, îngrozitor de puturos.

Abia trecură pragul și ușile se ridicară neatinse, reluându-și locul de mai nainte, țâțânile se așezară în balamalele lor, canaturile reveniră la drugii puși de-a curmezișul ușii, zăvoarele alergară să se așeze la locul or. Dar eu, în starea în care eram atunci, aruncat la pământ, abia respirând, gol și înghețat de frig, jilav de urină ca un copil de curând ieșit din pânțele maică-si, sau mai degrabă pe jumătate mort, dar supraviețuindu-mi mie însumi, eram ca un strigoi, sau cel puțin asemenea unui condamnat care nu mai așteaptă decât crucea gata pregătită²⁷. Ce se va alege din mine, îmi ziceam eu, când mâine

---

²⁵ E un rest de milă din partea Meroei pentru sufletul nenorocitului Socrate, care ar fi rămas răătăcitor pe malurile Cocitului, fără să-l poată trece, dacă trupul său n-ar fi fost îngropat.

²⁶ La jertfele romanilor, carnea animalelor înjunghiate era separată de măruntaie (ficatul, plămânii și inima) care erau examinate de Haruspicii.

²⁷ Conform legislației imperiale, numai sclavii și oamenii de rând erau sortiți crucificării. Aristomene nu făcea așadar parte din tagma privilegiatilor, scutiți de pedepse josnice și umilitoare.

dimineată lumea va vedea pe prietenul meu cu gâtul tăiat? Când le voi spune cum a fost, cine mă va crede că în vorbele mele se poate găsi cea mai mică urmă de adevăr? „Cel puțin ai fi putut să ceri ajutor, dacă un om atât de zdravăn ca tine n-a fost în stare să țină piept unei muieri! Sub ochii tăi e ucis un om și tu taci chitic! Dar de ce n-ai fost omorât și tu, într-un astfel de atac? De ce sălbateca ei cruzime nu s-a atins de cel care văzuse crima, fie numai ca să dispară orice martor? Așadar, fiindcă ai scăpat de la moarte, du-te acum și te întâlnește cu prietenul tău!“

Pe când eram adâncit în toate aceste gânduri, noaptea lăsă cale liberă zilei. De aceea, mi se păru că cel mai bun lucru ce aveam de făcut era să fug pe ascuns, înainte de ivirea zorilor, și s-o pornesc la drum, cu toate că trebuia să umblu pe dibuite. Îmi luai puținul bagaj, slobozii zăvoarele, vârâi cheia în broască. Dar bunele și credincioasele uși, care ieșiseră singure din țâțânile lor în timpul nopții, se deschiseră atunci numai cu mare zăbavă și cu cea mai mare greutate, după ce-am răsucit cheia de sute de ori.

Începui să strig: „Ei, n-auzi tu? Unde ești? Deschide poarta hanului că vreau să plec înainte de-a se lumina de ziuă“. Portarul, care dormea pe jos în dosul porții de la intrare, răspunse pe jumătate adormit: „Cum? Tu, ăla care vrei să pornești noaptea la drum, nu știi că drumurile sunt bântuite de tâlhari? Ei, dar dacă, pe cât se pare, ai pe conștiință vreo crimă și ții cu orice preț să mori, eu n-am un cap de bostan²⁸ și n-am chef să mor de dragul tău“. „Dar se face ziuă numaidecât, zisei eu, și în afară de asta, unui drumet atât de sărac ca mine ce-ar putea să-i ia tâlharii? Oare tu nu știi, nerodule, că un om gol-goluț nu mai poate fi despuiat nici de zece maeștri de lupte!“ La acestea, paznicul, întorcându-se alene pe partea cealaltă, răspunse pe jumătate adormit: „Dar de unde știu eu dacă nu vrei să te salvezi prin fugă, după ce-ai tăiat gâtul tovarășului tău de drum, cu care ai venit aici aseară?“

În clipa aceea mi s-a părut că pământul se despică înaintea mea și că văd adâncurile Tartarului și pe flămândul dulău Cerber gata să mă înghită cu lăcomie. De-abia atunci am înțeles eu că nu de milă

---

²⁸ Adică un cap fără creier, bostanul fiind gol pe dinăuntru.

pentru mine buna Meroe îmi crușase gâtul, ci că, în cruzimea ei, mă destinase răstignirii. Întorcându-mă în odaie, începui să chibzuiesc, căutând să aflu puțința unei morți grabnice. Dar soarta nu-mi oferea alt mijloc de sinucidere în afară de sărăcăciosul meu pat. „Patule drag, prea scump inimii mele, îi strigai eu, tu care ai îndurat atâtea nenorociri împreună cu mine, care știi tot ce s-a întâmplat și ai fost martor al scenelor în ultima noapte, singurul pe care, năpăstuit cum mă găsesc, aș putea să te chem ca martor al nevinovăției mele, procură-mi tu mijlocul mântuirii, fiindcă vreau să ajung în Infern cât mai curând.“ Spunând aceste cuvinte încep să desfac frânghia cu care era înjghebat patul²⁹ și fixând bine unul din capetele ei de o mică grindă care, așezată sub fereastră, ieșea mult în afară într-o parte, cu celălalt capăt fac un nod zdravăn; apoi, pentru a cădea mai de sus, mă urc în pat și-mi vâr capul în laț. Dar, pe când împingeam cu piciorul patul care mă susținea, pentru ca prin greutatea trupului meu lațul să se strângă în jurul gâtului și să-mi reteze respirația, frânghia, care pe semne era putredă și veche, se rupse deodată. Căzând de la înălțime, mă prăvălesc peste Socrate, care era culcat în patul de alături, și amândoi ne rostogolim pe jos.

Chiar în momentul acela, paznicul hanului intră pe neașteptate strigând din toate puterile: „Dar unde ești tu, ăla, care erai așa de grăbit să pleci cu noaptea-n cap și care acum sforăi în așternut?“

La aceste cuvinte, Socrate, nu știu dacă din cauza căderii noastre sau a strigătelor asurzitoare ale paznicului, se deșteaptă, și sări cel dintâi în picioare. „Da, zise el, călătorii au dreptate să blesteme pe toți acești hangii! Uite neobrăzatul ăsta, intrând aici fără nici o sfială, desigur cu gândul de a fura ceva, prin groaznicele lui strigăte m-a trezit din somnul adânc, pe mine, care eram atât de obosit“.

Atunci eu mă ridicai vesel și, cu toată graba, cuprins de o fericire la care nu mă așteptam, strigai: „Perabunule paznic, iată pe tovarășul meu, pe fratele meu, pe acela pe care azi-noapte, în beția ta, mă învinuiai pe nedrept că-l omorâsem“. Spunând aceste cuvinte, îl strângeam în brațe pe Socrate, și-l sărutam cu toată dragostea. Dar

---

²⁹ Era un soi de pat de campanie. Cadrul lui era înfășurat cu frânghii sau cu chingi de pânză peste care se puneau salteaua.

el, izbit de mirosul lichidului respingător cu care strigoaicele³⁰ mă udaseră, mă îmbrânci cu asprime. „Fugi, măi, strigă el, fugi că poți ca latrina cea mai puturoasă!“ Și râzând, începu să mă întrebe cine mă parfumase astfel. În jalnica încurcătură în care mă aflam, arunca la întâmplare o glumă neroadă și, abătând din nou atenția lui spre alt subiect, îi pusei mâna pe umăr spunând: „Să mergem, că e o încăntare să pornim la drum dis-de-dimineată“.

Îmi iau bocceluța, plătesc hangiului prețul dormitorului și iată-ne la drum. Făcusem o bună bucată de drum și soarele, care răsărise, își revărsa lumina peste lucruri și ființe. Eu mă uitam cu multă luare-aminte și îngrijorare la gâtul tovarășului meu, la locul unde văzusem că i se înfipsese sabia. „Nebunule, îmi spuneam eu, amețit desigur de prea multă băutură, ai adormit și ai visat cele mai ciudate lucruri. Iată-l pe Socrate: n-are nici o zgârietură, e sănătos, e teafăr, unde e rana? Unde e buretele? într-un cuvânt, rana aceea așa de adâncă, din care țâșnea atâta sânge?“ Apoi, adresându-mă lui: „Da, îi spun eu, doctorii serioși au toată dreptatea când susțin că cei ghiftuiți de mâncare și de băutură visează grozăvii și prăpăstii³¹. Iaca eu, pentru că aseară n-am prea ținut cont de pahare, am avut o noapte îngrozitoare, care mi-a dat vedenii prevestitoare de nenorociri și atât de înfiorătoare, încât și acum mă socot stropit cu sânge omenesc și pângărit de crimă“. „Oh, dar tu nu ești plin de sânge, îmi zise Socrate zâmbind, tu ești scaldat în urină! Cu toate acestea, și eu am visat în noaptea asta că mi se tăia capul. Am simțit o durere cumplită la grumaz și mi s-a părut că mi se smulgea inima. Și acum respir greu, genunchii îmi tremură, mă clatin când umblu și aș dori să mănânc ceva, ca să mai prind putere.“

„Iată, îi spun eu, masa e gata.“ Și, zicând acestea, îmi scot traista de pe umăr și-i ofer în grabă pâine și brânză. „Să ne așezăm sub platanul ăsta“, zic eu.

³⁰ În original *Lamiae* — jumătate femei și jumătate păsări — care ademenau copii și îi omorau, sugându-le sângele ca vampirii.

³¹ Această constatare o face Cicero într-o lucrare a sa despre arta de a prezice viitorul, reluând explicația dată de către Platon acestui fapt în *Republica* (IX, p. 571).

După ce ne așezarăm, începui să mănânc și eu din aceleași merinde. Și privindu-l cum înfuleca lacom, deodată îl văzui devenind palid ca merișorul și leșinând. În sfârșit, pielea obrazilor lui nu mai avea nici urmă de viață, iar fața îi era atât de schimonosită, încât în spaima mea, crezând că văd din nou Furiile acelea din noaptea trecută, prima bucătică de pâine pe care o luasem în gură, deși foarte mică, mi se opri în mijlocul gâtlejului, fără să mai poată coborî nici urca. Ei bine, tocmai numărul mic de trecători făcea să-mi crească spaima la culme³². Căci cine-ar fi crezut că dintre doi tovarăși de drum unul a fost ucis fără ca celălalt să fie vinovat?

Dar Socrate, care mâncase destulă pâine și înghițise cu lăcomie o bună parte din gustoasa brânză, fu apucat de-o sete grozavă. Nu departe de rădăcinile platanului sub care ne aflam un râu liniștit și calm, ca un eleșteu netulburat, curgea domol, cu apa lui argintie sau limpede cum e cristalul. „Ascultă, îi spun eu, bea din apa asta pură ca laptele și potolește-ți setea.“ El se ridică, porni spre râu și, căutând un loc potrivit pe mal, se lăsă în genunchi și se aplecă, arzând de nerăbdare să-și apropie gura de apă. Dar încă nu atinsese bine cu vârful buzelor suprafața apei, când văzui deschizându-i-se la gât o rană profundă, și din ea ieșind deodată, cu puține picături de sânge, buretele acela cu care fusese astupată³³. În sfârșit, trupul lui neînsuflețit era gata să cadă-n apă, dacă eu, apucându-l de un picior, nu l-aș fi tras la mal, cu destulă greutate. Acolo, jelind pe sărmanul meu tovarăș atât cât permitea împrejurarea, îl îngropai lângă râu, într-un pământ nisipos, care avea să-i fie locuința de veci, apoi, tremurând tot și din cale-afară de neliniștit, am fugit departe, în pustietăți neumbrate, și, ca și cum aș fi fost vinovat de uciderea unui om, părăsindu-mi patria și căminul, m-am exilat de bunăvoie, și acum locuiesc în Etolia, unde m-am recăsătorit.

Iată ce ne-a povestit Aristomene. Dar tovarășul său, care de la început refuzase cu îndărătnicie să dea crezare spuselor lui, zise:

---

³² Raritatea trecătorilor micșora șansa lui Aristomene de a avea martori oculari care să-l dezvinovățească de crimă.

³³ Descântecul rostit de Panthia la han își face efectul magic.

– E cu neputință să credem o astfel de poveste; nimic mai fără noimă decât minciuna asta! Apoi, întorcându-se spre mine adăugă:

– Dar dumneata, care după înfățișare și maniere pari a fi un om de seamă, dai ascultare la astfel de povești?

– Eu cred că nimic nu e imposibil, în lumea asta, și că muritorii au parte de tot ce a hotărât destinul: fiindcă și mie, și ție, și tuturor oamenilor ni se întâmplă multe lucruri ciudate și aproape nefirești, pe care, dacă le-am povesti unui neștiutor, acela nu le-ar crede. În ce mă privește, fără șovăială, eu îl cred pe prietenul tău și-i mulțumesc foarte mult că ne-a distrat cu vesela și plăcuta lui poveste și că, în sfârșit, am scăpat de un drum lung și anevoios fără oboseală și fără plictiseală. Până și calul meu trebuie să fie mulțumit de acest noroc, fiindcă, fără să-l fi obosit, am ajuns la poarta orașului purtat nu pe spinarea lui, ci de urechile mele.

Aici se terminară conversația și drumul nostru împreună, căci cei doi tovarăși o luară la stânga, către o casuță de țară din apropiere.

Eu însă mă oprii la primul han pe care-l întâlnii în drum și întrebai în grabă pe hangiță, o femeie bătrână:

– Orașul Hypata, ăsta e?

Ea încuviință, dând din cap.

– Nu cumva cunoașteți pe un oarecare Milo, unul dintre cetățenii de frunte ai orașului?

– Pe drept se numește căpetenie, căci locuiește dincolo de incinta orașului și de zidul cetății³⁴! răspunse ea râzând de-a binelea.

– Lăsând la o parte gluma, zisei eu, spune-mi te rog, bună mătușică, ce fel de om e și unde stă?

– Vezi colo, hăt departe, urmă ea, ferestrele acelea care privesc spre oraș și ușa care în cealaltă parte răspunde-n ulicioară? Acolo stă Milo ăsta, omul tău. E plin de bani și putred de bogat, dar e un ticălos, un zgârcit fără pereche și un cărpănos cum nu s-a mai văzut. Ce să-ți mai spun? Mereu dă cu camătă, împrumută pe aur și argint, cu o dobândă îngrozitor de mare. Numai cu gândul la banii lui stă tot timpul închis în cocioaba sa împreună cu o soție, potrivită tovarășă

---

³⁴ În text e *pomerium*, spațiul gol situat înăuntrul și în afara zidurilor orașului, loc sfințit unde nu era permis să clădești.

a acestui nenorocit avar. Nu ține decât o singură slujnicuță și umblă întotdeauna îmbrăcat ca un cerșetor.

La cuvintele acestea, am izbucnit într-un hohot de râs.

– Câtă bunătate, mi-am zis eu, și ce dovadă de prevedere din partea iubitului meu Demeas, să mă recomande unui astfel de om, în călătoria mea, în casa căruia să nu mă tem nici de fumul din vatră, nici de mirosul de friptură! Vorbind astfel, îmi continuai drumul și ajungând la intrarea casei începui să strig și să bat în ușa care era zăvorâtă cu nădejde. În sfârșit, se ivi o fetișcană.

– Ei, zise ea, tu care bați atât de tare-n ușă, pe ce amanet vrei să fii împrumutat? Să fii tu, oare, singurul dintre oameni care să nu fi aflat că noi nu primim alt amanet decât aur și argint?

– Urează-mi mai bine bun-venit prietenește și spune-mi mai curând dacă stăpânul tău e acasă!

– Da, zise ea, dar ce rost are întrebarea asta?

– Îi aduc o scrisoare de la Demeas din Corint.

– Mă duc să-l înștiințez, zise fata. Până atunci, așteaptă-mă aici. Spunând acestea, ferecă din nou ușa cu zăvorul și intră repede în casă. Întorcându-se nu după mult timp, îmi deschise, spunându-mi că stăpânul său mă așteaptă. O urmași și-l găsi culcat pe un pat foarte mic. Tocmai se pregătea să înceapă să mănânce. Soția se așezase la picioarele lui³⁵. Arătându-mi masa întinsă, dar pe care nu era nimic, îmi zise:

– Iată ospitalitatea ce-ți pot oferi!

– Foarte mulțumesc! îi spun eu, predându-i numaidecât scrisoarea de la Demeas. Citind-o repede, el zise:

– Sunt recunoscător iubitului Demeas că mi-a trimis un musafir atât de distins! În același timp porunci soției să se ridice și mă pofti să stau în locul ei. Cum eu, din bună cuviință, șovăiam să fac acest lucru, el mă apucă și mă trase cu putere de pulpana mantalei:

– Șezi colo, îmi spuse el, că de frica hoților n-avem nici un scaun și nu ne putem procura mobilă.

Eu m-am supus, și el continuă:

---

³⁵ Femeile din Grecia antică nu serveau masa împreună cu soții lor. Dar când mâncau uneori cu soții lor, ele erau așezate la picioarele acestora.

– După falnica și deosebita înfățișare ce ai, îmi zise el, după această sfială cu totul feciorelnică, cu drept cuvânt aş bănuî că ești de neam mare. De altfel și Demeas îmi spune același lucru în scrisoarea lui. De aceea, te rog, nu disprețui mica și sărăcăcioasa mea locuință. Vei avea odaia asta, de alături, iat-o! E o încăpere foarte frumoasă. Simte-te bine în mijlocul nostru. Prin cinstea ce vei face căsuței mele și ea va deveni mai vrednică de luat în seamă, și tu vei dobândi o adevărată celebritate, dacă, mulțumindu-te cu acest modest cămin, vei căuta să urmezi bunele exemple ale vestitului Teseu³⁶ (al cărui nume-l poartă tatăl tău), care n-a disprețuit sărăcăcioasa ospitalitate a bătrânei Hecale³⁷. Apoi, chemând pe mica slujnică, îi porunci:

– Fotis, îi zise el, ia puținul bagaj al oaspetelui nostru și pune-l cu toată grija în odaia vecină. De asemenea, adu repede din cămară untdelemn de uns, șervete de șters și tot ce mai trebuie și condu-l pe musafirul meu la cea mai apropiată baie, fiindcă trebuie să fie obosit după o foarte lungă și grea călătorie.

Din aceste cuvinte mi-am făcut o limpede părere despre felul și zgârcenia lui Milo, și, voind să-mi atrag mai mult bunăvoința lui, îi spun:

– N-am nevoie de nimic din toate acestea, că la drum iau cu mine totdeauna lucrurile de care am nevoie, iar în ce privește baia, o voi găsi singur. Cel mai important lucru pentru mine e calul meu, care m-a purtat voinicește până aici. Ține, Fotis, mărunțișul ăsta și cumpără-i fân și orz!

Lucrul fiind făcut și bagajul meu o dată depus în cameră, ducându-mă la baie îmi îndrept pașii spre piața de alimente, ca să îngrijesc mai întâi de ceva de-ale gurii pentru cina noastră. Văzui acolo niște pești minunați, care erau de vânzare. Am întrebat cât costă

---

³⁶ Fiul lui Egeu și tatăl lui Hipolit. Printre faptele sale eroice se numără și uciderea Minotaurului adăpostit în labirintul cretan, scutindu-și astfel cetatea de plata omenescului tribut datorat regelui Minos. A domnit la Atena după moartea lui Egeu.

³⁷ Deși foarte săracă, l-a adăpostit în coliba ei pe Teseu în noaptea care a precedat vânătoarea taurului din Marathon. Găsind-o moartă la întoarcerea lui victorioasă, croul a înălțat în amintirea Hecalei un sanctuar lui Zeus.

și, după ce m-am tocmnit, am cumpărat cu douăzeci de dinari ceea ce voia să mi se vândă cu o sută. Tocmai când plecam din piață, se luă după mine un oarecare Pythias, care-mi fusese coleg de școală la Atena din Atica. Recunoscându-mă numai după oarecare șovăială, îmi sări de gât cu dragoste, mă îmbrățișă și mă sărută din toată inima, spunându-mi:

– Dragul meu Lucius, zău, e un veac de când nu ne-am văzut și de când l-am părăsit pe profesorul nostru Clytius. Dar care e pricina călătoriei tale?

– Ai s-o afli mâine, răspunsei eu. Dar ce-i înfățișarea asta a ta? Sunt fericit să ți-ai ajuns ținta, văd că ai lictori, fasce și porți o îmbrăcăminte aidoma cu a unui magistrat³⁸.

– Mă îndeletnicesc cu aprovizionare cetății, zise el, și am funcția de edil³⁹. Dacă dorești să cumperi ceva bun de mâncare îți stau la dispoziție!

Îi mulțumii, pentru că tocmai îmi cumpărasem destul pește pentru cină.

Pythias, însă, zărind coșulețul meu, începu să scormonească peștii din el, ca să-i privească mai bine.

– Cât ai dat pe gunoiul ăsta?

– Abia i-am scos de la un pescar cu douăzeci de dinari!

Când auzi aceste cuvinte, el mă luă repede de mână și mă readuse înapoi în piața de alimente.

– De la care dintre ăștia, mă întrebă el, ai cumpărat fleacurile acestea?

Îi arătai un bătrânel care ședea retras într-un colț. Numaidecât îl luă la rost cu glasul cel mai aspru, pe măsura autorității lui de edil:

– Voi, îi zise el, ați ajuns să nu-i mai cruțați nici pe prietenii noștri, într-un cuvânt pe nici un străin. De ce vindeți așa de scump niște pește păcătos? Prin scumpetea alimentelor veți face din acest oraș

---

³⁸ Fascele (semnul autorității înalților magistrați romani, purtate de lictori) nu figurau îndeobște printre atributele edililor municipali.

³⁹ *Praefactus annonae* – la Roma, avea sarcina aprovizionării orașului cu alimente, mai ales cerealiere. Aici este vorba de un inspector al pieței, un agoranom, termen tradus de scriitorii greci prin acela de edil.

floarea Tesaliei, o pustietate ca stâncile cele mai părăsite. Dar o să vă primiți voi pedeapsa. Iar tu, chiar acum vei afla cum sunt pedepsiți hoții sub administrația mea! Zicând acestea, răsturnă coșul meu în mijlocul drumului, poruncind subalternului său să calce în picioare peștii mei și să-i zdrobească pe toți, până la unul. Încântat de această probă de severitate, amicul meu, Pythias, mă îndemnă să mă retrag:

– Dragă Lucius, îmi zise el, eu mă mulțumesc cu această rușine pe care am făcut-o bătrânului!

Peste măsură de mâhnit și încremenit de cele întâmplare, luai din nou drumul spre baie, lipsit de bani și de merinde, grație prea zeloasei autorități a înțeleptului meu coleg de școală; apoi, după ce făcui baie, mă întorsei la locuința lui Milo și mă retrasei în camera mea. Dar iată că Fotis, servitoarea, îmi spuse:

– Te cheamă stăpânul!

Eu, care cunoscusem chiar de la început zgârcenia lui Milo, mă scuzai politicos, sub cuvânt că, spre a-mi alunga oboseala drumului, socoteam că am mai mare nevoie de somn decât de mâncare. După ce Fotis îi transmise vorbele mele, veni el în persoană și, punând mâna pe mine, începu să mă tragă ușor; și cum eu tot nu voiam să-l urmez și mă împotriveam cuviincios, îmi zise:

– Nu plec de aici, până ce nu vii cu mine! Și întărindu-și spusele cu un jurământ, mă sili să cedez îndărătnicei sale și să-l urmez până la patul lui prăpădit.

– Ce mai face iubitul nostru Demeas? mă întrebă el, pe când mă așezam pe pat. Dar soția, copiii, slugile?

Îi dădui știri despre fiecare în parte. După aceea, voi să cunoască mai amănunțit motivul călătoriei mele. Îndată ce-l informai cu de-amănuntul, îmi puse numaidecât cele mai neînsemnate întrebări despre patria mea, despre oamenii ei cei mai de seamă, în sfârșit, până și despre guvernator. Dar când văzu că, după o călătorie atât de grea, mă obosea cu vorbăria lui fără sfârșit și că, picând de somn, mă opream în mijlocul unui cuvânt, abia rostind vorbe fără înțeles, îmi îngădui în cele din urmă să mă duc la culcare. În sfârșit, scap de ospățul flecar și fără bucate al acestui bătrân plictisitor, îngreuiat de somn, nu de mâncare, căci toată cina se mărginise la întrebările lui, și mă întorc în camera mea, spre a gusta mult doritul somn.

Îndată ce noaptea se risipi și un nou soare readuse ziua, mă deșteptai din somn și sării grabnic din pat, fiind de altfel nerăbdător și foarte dornic de a cunoaște toate raritățile și minunățiile țării. Mă gândeam că mă aflu în mijlocul Tesaliei, țară vestită în tot universul prin meșteșugul vrăjitoresc, și că cele povestite de încântătorul meu tovarăș de drum, Aristomene, s-au petrecut în cuprinsul acestui oraș. Cu toate acestea, neștiind încotro să-mi îndrept dorințele și curiozitatea, mă uitam la fiecare lucru cu cea mai mare atenție. Din tot ceea ce vedeam, îmi închipuiam că nimic nu era așa cum se înfățișează în realitate. Mi se părea că absolut totul se metamorfozează prin puterea infemală a unor descânțece. Astfel, pietrele de care mă loveam în închipuirea mea erau oameni împietriți, păsările pe care le auzeam, oameni acoperiți cu pene, arborii de dincoace și de dincolo de zidurile orașului, și aceștia erau tot oameni încărcăți cu frunze, iar apele curgătoare izvorau din trupurile lor omeneste; credeam că statuile și icoanele erau gata să pornească, zidurile să vorbească, boii și celelalte vite de același fel să facă profeții, că din însuși cerul adevărat și din globul înflăcărat al soarelui vor sosi pe neașteptate anumite prorociri.

Astfel încremenit, ba mai mult, scos din minți de această curiozitate care mă chinuia ca o boală, umblam din loc în loc, fără să pot găsi măcar o urmă, sau numai un început de urmă de potolire a nestăpânitei mele patimi. Totuși, pe când rătăceam din poartă în poartă ca un hoinar fără griji și legându-mă ca un om beat, deodată mă trezii, nu știu cum, în piața de alimente.

Tocmai atunci, trecând pe acolo o doamnă însoțită de un adevărat cârd de servitori, grăbesc pasul s-o ajung. Aurul în care erau incrustate pietrele prețioase și cel de pe îmbrăcămintea ei, ici în broderie, colo în țesătură, arăta destul de limpede că e femeie nobilă. Lângă ea pășea un bărbat foarte înaintat în vârstă¹; îndată ce mă zări, el zise:

¹ Fără îndoială un bătrân servitor al familiei, care-l cunoscuse pe Lucius, copil.

– Ei, dar ăsta e Lucius! – după care veni să mă sărute, apoi șopti numaidecât la urechea doamnei ceva nedeslușit.

– De ce nu te apropii, continuă el, și de ce n-o saluți pe mama ta²?

– Nu îndrăznesc, îi răspund eu, fiindcă n-o cunosc pe această doamnă, și, înroșindu-mă de rușine, îmi las capul pe spate și rămân pe loc nemișcat. Dar ea, întorcându-și privirile spre mine, zise:

– Iată nobila modestie a familiei, moștenită de la venerabila sa mamă, Salvia, și prin toată făptura lui e uimitor cât de mult îi seamănă. Corpul lui e atât de bine proporționat, parcă măsurat cu compasul: nu prea înalt, zvelt, dar plin de vlagă, pielea obrazului îi e potrivit de trandafirie, are părul blond și inelat de la natură, ochii, deși verzui, îi sunt vioi și veșnic iscoditori, are o privire pătrunzătoare ca de vultur și plină de farmec în orice parte s-ar uita, mersu-i e nobil și firesc.

Adăugă apoi:

– Dragul meu Lucius, eu te-am crescut cu propriile mele mâini. Cum să nu te fi crescut? Într-adevăr, nu numai că sunt rudă cu mama ta, dar sunt chiar sora ei de lapte. Da, amândouă ne tragem din familia lui Plutarh, am supt în același timp de la aceeași doică, am crescut împreună ca două surori adevărate și nu ne deosebim decât prin starea socială³, fiindcă ea a făcut o căsătorie foarte strălucită, iar eu numai una de rând. Eu sunt Byrrhena, a cărei nume l-ai auzit poate repetat adesea de cei care te-au crescut. Primește deci cu toată încrederea să fii găzduit la mine, ba mai mult, socotește-te ca la tine acasă!

În timp ce-mi vorbea, roșeața-mi dispăruse.

– Mamă, zis eu, n-ar fi cuviincios să-l părăsesc pe Milo, gazda mea, neavând nici un motiv să mă plâng de el. Dar, firește, îmi voi da toată osteneala să-ți fac plăcerea asta, atât cât voi putea, fără să trec peste marginile bunei-cuviințe. Ori de câte ori mi se va ivi ocazia de a face această călătorie, voi trage întotdeauna în gazdă la dumneata.

Pe când schimbam aceste cuvinte și altele de același fel, după ce mai făcurăm câțiva pași, ajunserăm la casa Byrrheniei. La intrare, se afla o sală superbă; în cele patru colțuri ale ei se înălțau patru

---

² Aici cuvântul mamă e un termen de respect, după cum se va vedea din cele ce urmează.

³ Și tatăl lui Apuleius a fost magistrat în Madaura (duumvir).

coloane, în vârful cărora se vedeau statuile Victoriei⁴. Ele aveau aripile desfășurate și se sprijineau numai pe o sferă perfect rotundă; fără să poată face un pas, abia dacă atingeau cu picioarele lor scăldate de rouă această suprafață mișcătoare; ai fi spus că nu pot rămâne fixate acolo și că în curând aveau să-și ia zborul. O Diană în marmură de Paros se afla așezată simetric în mijlocul sălii. Era o statuie de-o frumusețe desăvârșită: tunica-i stătea umflată de vânt, mersul îi era sprinten: părea că-i întâmpină pe cei ce intră, și măreția ei divină inspira un adânc respect. De ambele părți era înconjurată de câini, tot din marmură. Ochii lor erau amenințători, urechile ciulite, nările lărgite, gurile gata să sfâșie și dacă de undeva din apropiere s-ar fi auzit un lătrat ai fi crezut că-i ieșit din aceste grumazuri de piatră. Felul în care acești câini se repezeau cu pieptul și cu capul înainte, lăsându-ți impresia că picioarele dinapoi stau pe loc, pe când cele dinainte aleargă, era tot ce genialul sculptor reușise să creeze mai desăvârșit în opera lui de până atunci.

În spatele zeiței se ridica, în chip de peșteră, o stâncă acoperită cu mușchi, cu iarbă, cu frunze și crenguțe, iar ici colo, cu viță de vie și copăcei, care din loc în loc ieșeau înfloriți în piatră. Luciul statuii se răsfrângea în interiorul peșterii, datorită transparenței marmurei. De marginea din afară a stâncii atârnavu fructe și struguri sculptați cu atâta meșteșug, încât arta, luându-se la întrecere cu natura, îi executase întru totul asemenea celor reali. Ai fi jurat că-i poți culege și mânca, îndată ce toamna bogată în vin dulce le-ar fi dăruit culoare și i-ar fi copt deplin. Și dacă te-ai fi aplecat să privești pâraiele care de la picioarele zeiței se despărteau și formau valuri liniștite, ai fi putut crede că, asemenea ciorchinilor atârnați de ramurile viței, aceste pâraie, printre alte însușiri de adevăr, prezentau și iluzia mișcării. Prin frunziș se zărea o statuie, un Acteon⁵ de piatră, cu spinarea

---

⁴ În original *palmaris dea* – zeița care poartă ramuri de palmier, simbolul biruinței. Apuleius descrie aici statuia Victoriei, sculptată de Nikeratos din Pergam, cu prilejul izbânzii lui Eumene I asupra lui Antiohus Soter la Sardes (261 î. Hr.).

⁵ Nepotul lui Cadmus, regele Tebei, plecat la vânătoare, a surprins-o pe Diana, zeiță feciorelnică, pe când se scălda și, drept pedeapsă, a fost preschimbat în cerb și sfâșiat de proprii lui ogari.

aplecă înaintea, care, cu o privire curioasă – și aproape preschimbat în sălbăticiune de cerb care poate fi văzut deopotrivă și pe o stâncă și în apa izvorului –, pândește ca Diana să vie să se scalde în unda peșterii.

Pe când cercetam cu de-amănuntul aceste lucruri și le admiram neîncetat, Byrrhena îmi zise:

– Tot ce vezi este al tău!

Spunând aceste cuvinte, ea porunci tuturor celorlalți să se retragă, având de vorbit cu mine între patru ochi. După plecarea acestora, ea îmi spuse:

– Jur pe această zeiță, dragul meu Lucius, că sunt adânc îngrijorată de tine, ca și de copilul meu, și doresc să fii foarte prudent. Ferește-te de primejdioasele vicleșuguri și de momelile nelegiuite ale acestei Pamfile⁶, soția lui Milo, despre care spui că e gazda ta. E o vrăjitoare cunoscută de toți și e socotită neîntrecută meșteră în tot felul de vrăjitorii de morminte⁷. Cu ajutorul unor bețișoare, pietricele și cu alte nimicuri de acest fel, peste care suflă, ea poate să arunce toate astrele de pe bolta cerului în adâncurile Tartarului și să scufunde lumea în haosul străvechi.

Îndată ce zărește un tânăr frumos la chip se aprinde după frumusețea lui și din acea clipă nu-și mai întoarce ochii și inima de la el. E foarte darnică în dezmierdări, pune stăpânire pe inima lui, îl strânge pe veci în lanțurile adâncii ei iubiri. Apoi, pe cei mai puțin binevoitori, pe care-i urăște din cauza disprețului ce-i arată, într-o clipă îi transformă în pietre, în berbeci sau orice animal, iar pe alții îi distruge pur și simplu. Asta mă face să tremur pentru tine și am crezut că trebuie să te înștiințez, ca să fii prevăzător, fiindcă în ea arde mereu focul dragostei și tu, prin vârsta și frumusețea ta, poți foarte ușor s-o robești.

Acestea mi le spuse Byrrhena, foarte îngrijorată.

Dar eu, curios cum eram, îndată ce am auzit pronunțându-se acest nume de magie, care mă vrăjise întotdeauna, departe de a mă feri

---

⁶ În elină Pamfila înseamnă Atotiubitoarea.

⁷ Magia antică era strâns legată de cultul și evocarea morților, precum și de divinitățile subpământene.

de Pamfila, dimpotrivă, eram nerăbdător de a cunoaște cu orice preț tainele meșteșugului ei și de a mă arunca orbește în prăpastie. În sfârșit, cu o grabă de nebun, mă desprind de mâna Byrrhenei ca dintr-un laț și, luându-mi repede rămas bun de la ea, pornesc în zbor spre casa lui Milo. Luându-mi pasul ca un scos din minți, îmi spuneam: „Hai, Lucius, veghează, fii cu băgare de seamă. Iată mult doritul prilej; acum, așa cum de-atâta timp doreai, vei putea să-ți potolești inima cu toate aceste povești minunate. Alungă temerile copilărești, apucă-te numai decît de această treabă și urmărește-o de aproape, dar abține-te de la orice legătură amoroasă cu gazda și respectă cu sfințenie patul conjugal al cinstului Milo. De data asta, toate mijloacele de atac să se îndrepte înspre servitoarea Fotis, că e nostimă, veselă din fire și tare șireată. Aseară, când te-ai dus să te culci, te-a condus în camera ta cu toată bunăvoința, te-a așezat în pat cu multă atenție și te-a învelit cu grăitoare dovezi de dragoste, apoi, sărutându-te pe frunte, a lăsat îndeajuns să se vadă, din privirea ei, cu câtă părere de rău te părăsea; în sfârșit, oprindu-se de mai multe ori pe loc, a întors capul să te privească. Așadar, socotește asta ca un semn bun și cerul să te ocrotească! Chiar dacă s-ar întâmpla să nu reușești, încearcă-ți totuși norocul pe lângă această Fotis!”

În timp ce vorbeam de unul singur despre toate astea, ajung la poarta lui Milo, hotărât să-mi duc planul la îndeplinire⁸. Tocmai atunci n-am găsit acasă nici pe Milo, nici pe soția lui, ci numai pe draga mea Fotis, care gătea pentru stăpânii ei o mâncare din carne tăiată bucățele, lăsate să fiarbă în sosul lor într-o crăticioară, și care, judecând numai după miros, încă de atunci se anunța ca ceva nespus de gustos. Curat îmbrăcată într-o rochie de în și legată pe sub sâni cu o panglicuță roșie foarte frumoasă, ea sucea și învârtea crăticioara

---

⁸ În text se face aluzie la un obicei inexistent la noi. Textul original e următorul: „Mă îndrept spre părerea mea, mă unesc în totul cu părerea mea”. În stil parlamentar, când un senator făcea vreo propunere în adunare și când nu era destul timp ca fiecare să-și exprime individual votul, oratorul sau președintele spunea: „Cei care găsesc bună propunerea să treacă la dreapta”. Apuleius parodiază această locuțiune, făcând în același timp și pe oratorul care formulează o propunere și pe patricianul care se grăbește să adere la ea.

cu mâinile ei sprintene și frumoase, și în timp ce cu învârtituri circulare o scutura neîncetat, linia spatelui și șoldurilor i se mișcau ușor și ritmic, comunicând întregului corp o legănare grațioasă.

La această vedere, rămăsei nemișcat și mut de admirație, iar simțurile-mi până atunci adormite mi se deșteptară.

– Draga mea Fotis, îi spun eu, în sfârșit, ce frumos, ce grațios clatini tu crăticioara asta și fesele tale! Ce gustoasă mâncare gătești! Fericit, da, de o mie de ori fericit acela căruia îi vei îngădui să-și moaie vârful degetului în ea!

Atunci, această față drăguță, dar cam neobrăzată, îmi zise:

– Fugi, săracuțule de tine, fugi cât mai departe de focul meu, că de vei fi atins numai de-o scânteie de-a mea vei arde până la oase și nimeni nu va mai putea stinge focul tău în afară de mine, care, pricepându-mă să dau un gust plăcut bucatelor, știu să clatin tot așa de plăcut un pat ca și o cratiță!

Spunând aceste cuvinte, se întoarse să mă privească și începu să râdă. Cu toate astea, n-am plecat de acolo până ce nu i-am prețuit din ochi întreaga înfățișare, dar de ce-aș vorbi de celelalte calități ale ei când întotdeauna unica mea grijă a fost să privesc și să admir la o femeie mai întâi capul și părul ei, și după aceea să mă bucur în intimitate de farmecul lor? Motivul serios și hotărât al acestei preferințe e chiar faptul că această parte principală a corpului, atât de vizibilă și de vrednică de luat în seamă, ne izbește cea dintâi privirile; apoi, această frumusețe naturală a părului nu-i pentru cap ceea ce o îmbrăcămintă bogată și strălucitoare este pentru restul corpului? În sfârșit, cele mai multe femei care vor să-și arate frumusețea și grațiile lor firești leapădă de pe ele toate hainele, îndepărtează toate voalurile și ard de nerăbdare să-și arate farmecele neacoperite de veșminte, știind că vor plăcea mai mult prin culoarea trandafirie a pielii decât prin îmbrăcămintea lor brodată cu aur. Și cu toate acestea – curată nelegiuire, fie ca niciodată o asemenea grozăvie să nu se întâmple! – dacă ai lipsi-o de păr femeia cea mai frumoasă și cea mai minunată, dacă i-ai despodobi chipul de această diademă naturală, chiar de va fi fost căzută din cer, născută din mare, ieșită din valuri, chiar dacă va fi Venus în persoană, înconjurată de

tot corul Grațiilor⁹, însoțită de toată mulțimea Cupidonilor, încinsă cu cingătoarea sa¹⁰, răspândind cele mai plăcute miresme și parfumuri, dacă se va înfățișa cheală, nu va putea să placă nici lui Vulcan al ei¹¹.

Dar ce încântare când un păr de-o culoare plăcută și de-o strălucire desăvârșită fulgeră puternic în razele soarelui, sau când, în molcoma lui culoare, dobândește cu totul altă frumusețe după schimbătoarele variații ale luminii: unul blond ca aurul, prinzând la rădăcină culoarea ușor întunecată a fagurelui de miere, altul negru ca pana corbului, rivalizând în diversitatea-i de nuanțe cu floricelele azurii de pe gușa porumbelului; sau când, parfumat cu parfumuri din Arabia, pieptănat cu un pieptene prețios cu dinți delicați și strâns în ceafă, seamănă cu o oglindă în care, privindu-se, un amant își vede chipul mai plăcut! E o frumusețe, când, împletit în cosite groase, încununează capul, sau când se revarsă pe spate într-o lungă pânză de apă. În sfârșit, pieptănătura părului are atâta preț, încât o femeie, oricât ar fi de împodobită cu aur, dacă părul ei va fi rău îngrijit, nu va mai putea auzi pe nimeni spunând că este elegantă.

Cât privește însă pe Fotis a mea, ei îi dădea farmec nu o pieptănătură foarte complicată, ci una simplă și în dezordine. Într-adevăr, ea își strângea bogatu-i păr într-un nod în vârful capului, de unde se desfăcea cu grație, revărsându-se în jurul gâtului și terminându-se, cu bucle ușor răsucite, la gulerășul¹² tunicii sale.

Mi-a fost cu neputință să mai îndur chinul unei voluptăți atât de amenințătoare și, aplecându-mă asupra gâtului ei, la hotarul de unde începea frumosu-i păr, îmi apăsai buzele într-o sărutare dulce ca mierea.

---

⁹ Grațiile erau trei la număr: Aglae, Eufrosine și Talia – nume grecești care înseamnă veselie, plăcere și frumusețe – și făceau parte din alaiul Venelei.

¹⁰ E cingătoarea pe care în *Iliada* (XIV, 214 și urm.) Hera o împrumută de la Afrodita, pentru a aprinde iubirea lui Zeus.

¹¹ Vulcan era șchiop și urât și pe deasupra înșelat de frumoasa lui soție cu zeul Ares (vezi *Odissea*, VIII, 266 și urm.), faptă peste care soțul încornorat trecuse cu vederea, datorită frumuseții zeiței.

¹² În original *patagium*, bandă ori șiret pe marginea veșmintelor femeiești, înconjurând gâtul sau coborând până la picioare. La fel erau denumite și gulerășele.

Atunci ea își întoarse capul și uitându-se la mine în timp ce-mi făcea cu ochiul, în mod provocator, îmi zise:

– Ei, școlarele, aceste lucruri dulci își au amărăciunea lor. Ferește-te de-a gusta prea mult din ele, ca să nu dai peste un necaz amar și îndelungat!

– Ce tot spui, dragostea mea, când eu numai pentru o singură sărutare a ta, care-mi va îndulci viața, sunt gata să mă las fript, cât sunt de lung, pe jăriticul tău? Spunând acestea, o strânsei puternic în brațe și începui s-o sărut. Pasiunea mea deșteptând-o pe a sa, Fotis se ia la întrecere cu mine în drăgăstoase dezmierdări. Gura ei întredeschisă răspândea o respirație înmiresmată și în nestăpânita-i dorință simțea o plăcere dulce ca nectarul să-și atingă limba de a mea:

– Mor, strig eu, sau poate că am și murit, dacă n-ai milă de mine! La aceste cuvinte, acoperindu-mă din nou cu sărutări, îmi răspunse:

– Nu pierde curajul, că și eu te iubesc cu aceeași patimă și primesc să devin roaba ta. Plăcerile noastre nu vor întârzia prea mult; cum se lasă seara, voi fi în camera ta de culcare. Pleacă așadar și te pregătește, căci toată noaptea vreau să lupt cu tine vitejește și din toată inima!

După ce ne șoptirăm aceste cuvinte și altele la fel, ne despărțirăm. Cam pe la prânz, primii din partea Byrrhenei câteva mici daruri: un purcel gras, cinci puicute și un urcior de vin vechi, minunat. Chemând-o atunci pe Fotis, îi spun:

– Uite că Bachus vine singur s-o încurajeze pe Venus și să-i poarte armele. Să sorbim azi tot vinul acesta, care va alunga lănceda sfială ce ne-ar răci pornirile și va atâta în noi înflăcărata putere a patimii. Nu de altă promisiune avea nevoie călătoria noastră pe marea iubirii pentru a petrece o noapte fără somn: undele în lampă și vin din belșug în cupe!

Restul zilei îl petrecui la baie și după aceea la cină, la bunul meu Milo, unde eram invitat. Luând loc la o măsuță mărunțică, artistic lucrată, mă feream cât puteam de privirile soției sale și, aducându-mi aminte de povețele Byrrhenei, îmi aruncam ochii asupra ei cu groază, ca și cum aș fi privit lacul Avernus¹³. Dar mereu mă întorceam s-o privesc pe Fotis, care ne servea, și apariția ei îmi insufla numaidecât curaj.

---

¹³ Lac în Campania, pe unde se spunea că ar fi intrarea în Infern.

Cum se făcu seară, Pamfila zise privind lampa:

– Ce ploaie cu găleata o să fie mâine!

La întrebarea bărbatului de unde știa aceasta, ea îi răspunse că lampa i-o prevestea. La aceste vorbe, Milo izbucni în râs:

– Prin urmare, zise el, noi întreținem o mare Sibilă¹⁴ în persoana lămpii noastre, care din focarul său, ca dintr-un observator, privește cu toată atenția chiar soarele și tot ce se petrece în regiunile cerești!

– Acestea sunt primele cunoștințe în materie de divinație, îi răspund eu, și nu e de mirare că flacăra asta, deși mică și aprinsă de mâini omenești, dar având totuși strânse legături de rudenie cu acel puternic foc ceresc¹⁵ din care s-a născut, știe ea însăși și ne anunță și nouă, printr-o prevestire divină, ce trebuie să se întâmple pe bolta cerului. Și la noi, în Corint, se află acum în trecere un caldeean¹⁶ care zăpăcește tot orașul cu răspunsurile sale uimitoare și pentru câțiva gologani dezvăluie tainele destinului, arătând ce zi trebuie să alegi pentru a face o căsătorie fericită, pentru a pune o trainică temelie unei case, ce zi e prielnică unui negustor pentru încheierea unei afaceri, în ce zi un călător va găsi mai multă lume pe drum, sau care alta e mai potrivită pentru o călătorie pe mare. În sfârșit, eu însumi întrebându-l ce mi se va întâmpla în această călătorie, mi-a dat o mulțime de răspunsuri uimitoare și foarte variate: ba că voi avea un renume nespus de strălucit, ba că voi deveni subiectul unei lungi povești, al unui basm de necrezut și că voi ajunge eroul unei cărți.

La acestea, Milo întrebă zâmbind:

– Ce înfățișare are caldeeanul ăsta și cum se numește?

– E înalt și cam oacheș, răspunsei eu, și se numește Diofane.

– El e, zise Milo, nici nu putea fi altul. Tot așa, după ce făcuse și aici la noi numeroase profeții mai multor persoane și câștigase nu câțiva gologani păcătoși, ci sume însemnate, nenorocitul a fost urmărit

---

¹⁴ Femeie inspirată de zei, în stare să prezică viitorul. Din felul cum ardea lampa se deduceau în antichitate felurite preziceri, ținând de emparomancie (divinație cu ajutorul focului).

¹⁵ Teoria focului ceresc și creator, al cărui adept se arată Lucius, a fost împrumutată de filosofii stoici de la Heraclit.

¹⁶ Caldeea era țara de baștină a științei astrologice.

de o soartă rea sau, mai aproape de adevăr, aş putea zice crudă. Într-o zi, pe când era înconjurat de o mulțime numeroasă și făcea profeții celor adunați în preajma sa, se apropie de el un negustor numit Cerdon¹⁷, care dorea să-i ghicească o zi prielnică pentru călătoria ce trebuia să o facă. După ce Diofane îi arătă ziua aleasă, tocmai când celălalt scoase punga, împrăștiase banii și numărase o sută de dinari pentru a plăti prezicerea, iată că un tinerel de familie bună, strecurându-se în spatele vrăjitorului, îl trase de manta și, în clipa când acesta se întoarce, îl strânse în brațe și-l sărută cu cea mai mare dragoste.

Diofane, după ce-l sărută și el, îl pofti să stea lângă dânsul. Uimit și adânc tulburat de această apariție neașteptată, uită de treaba pe care o făcea în acel moment. „E multă vreme de când te așteptam. Când ai sosit?” îl întreabă el. „Ieri seară, îi răspunse celălalt. Dar povestește-mi și tu, frate, cum ai călătorit pe mare și pe uscat, după ce-ai plecat grăbit din insula Eubeea.”

La aceste vorbe, Diofane, marele nostru caldeean, care nu-și venise încă în fire din tulburarea sa, îi zise: „Dușmanii țării noastre și toți dușmanii mei să aibă parte de o călătorie atât de îngrozitoare ca a mea! Ulise n-a pățit-o mai rău, căci corabia care ne purta, zguduită de furtuni care o învârtau pe loc în toate chipurile, își pierdu amândouă cârmele¹⁸ Și, aruncată cu putere spre țărmul opus, se scufundă numaidecât, iar noi abia scăparăm înot. Am pierdut totul. Ceea ce-am adunat mai târziu, mulțumită milostivirii unor necunoscuți sau bunăvoinței prietenilor noștri, a ajuns prada unei bande de hoți și singurul meu frate, Arignotus, încercând să opună rezistență cutezanței lor, a fost ucis chiar sub ochii mei”.

Pe când el povestea toate acestea plin de obidă, Cedron, negustorul, puse mâna pe banii pe care-i destinase pentru plata prezicerii și se făcu nevăzut. Numai atunci Diofane, deșteptându-se ca dintr-un somn adânc, își dădu seama de paguba pe care i-o adusese nesocotința sa, mai ales când ne văzu pe toți câți eram în jurul lui izbucnind în hohote de râs.

---

¹⁷ Nume dinadins ales pentru asemănarea lui cu vorba grecească *kerdos*, câștig.

¹⁸ Medalioanele și diferitele monumente arată că adeseori la pupa unui vas antic erau două cârme, adică niște vâsle laterale.

Dar, în sfârșit, Lucius, să-ți ajute cerul ca cel puțin dumitale caldeeanul să-ți fi spus curatul adevăr! Îți urez să fii fericit și să-ți urmezi călătoria cu bine și noroc.

În timpul acestei flecăreli a lui Milo, care nu se mai sfârșea, eu oftam încet și mă mânam grozav pe mine însumi, pentru că, începând singur o conversație plictisitoare, pierdeam o bună parte a serii și cele mai delicioase plăceri ale ei. În sfârșit, lăsând la o parte orice rușine, îi spun lui Milo:

– Diofane ăsta împace-se cu soarta sa și n-are decât să se ducă din nou să-și pună în primejdie, pe uscat și pe apă, tot ce câștigă înșelând popoarele, dar mie, care tot mai simt oboseala de ieri, dă-mi voie, te rog, să mă duc la culcare mai devreme.

Luându-mi apoi rămas bun de la el, mă duc în camera mea, unde găsesc aranjată o cină foarte plăcută. Într-adevăr, servitorilor li se pregătiseră așternuturile pe jos, cât mai departe de ușa mea, fără îndoială, pentru ca vorbele noastre de dragoste să n-aibă alt martor decât noaptea. Lângă patul meu se afla o mescioară pe care erau mâncări foarte îmbietoare, rămase de la masa de seară, și două pahare destul de mari, pe jumătate pline cu vin, de-abia turnat, care mai puteau primi exact o cantitate egală de apă; alături era un urcior, care, la gâtul său destupat cu o teslă¹⁹, avea o deschizătură mare și piezișă, ca vinul să poată fi turnat mai ușor: într-un cuvânt, primele pregătiri de luptă ale iubirii.

Tocmai mă așezam pe pat, când iată că iubita mea Fotis, care culcase pe stăpâna ei, se apropie de mine aducându-mi buchete de trandafir și având poalele rochiei pline de petale de trandafir scuturate. Ea mă strânge cu putere la pieptul ei și mă sărută cu dragoste, îmi încunună capul cu coronițe și presară peste mine flori și deodată, punând mâna pe un pahar și turnând în el apă caldă²⁰, mi-l întinde să beau. Dar mai înainte de a-l fi băut până la fund, mi-l luă încet de la gură, îl duse la buzele ei și, cu ochii țintă în ochii mei, bău restul în mici înghițituri, apoi urmară al doilea și al treilea pahar,

---

¹⁹ Amforele sau urcioarele destinate conservării vinului erau adesea astupate cu ghips, fiind destupate cu ajutorul unei unelte având o latură tăioasă, la fel ca tesla.

²⁰ Grecii vechi consumau vinul amestecat în diverse proporții cu apă caldută.

pline până sus, și multe altele unul după altul. În curând mă îmbătați, și cu mintea tulburată și tot trupul răscolit de dorințe arzătoare îmi dau la o parte tunică până în partea de jos a pântecelui și, arătând lui Fotis a mea că nu pot îndura chinul iubirii, îi spun:

– Ai milă de mine și grăbește-te să-mi vii în ajutor, căci, după cum vezi, sunt pregătit pentru încăierarea care se apropie, luptă pe care tu mi-ai declarat-o fără intervenția fecialului²¹, atunci când crudul Cupidon m-a străpuns până în străfundul inimii cu prima lui săgeată! Și eu mi-am încordat arcul, la rândul meu, cu o opinteală atât de strașnică încât tare mă tem că nu mi se rupă coarda întinsă la maximum. Dar, pentru ca plăcerea să-mi fie mai deplină, despletește-ți părul și lasă-l să cadă în valuri și să fluture în voie în timpul plăcutelor noastre îmbrățișări.

Ea strânge masa degrabă. Apoi, leapădă orice veșmânt de pe ea și, despletindu-și părul ca să dea mai mult farmec desfătărilor noastre, am avut înaintea ochilor grațiosul chip al Venerei umblând pe valurile mării. Și cu mica-i palmă trandafirie acoperindu-și puțin păroasa-i rușine femeiască, mai degrabă părea că ține să și-o arate decât s-o ascundă din pudoare.

– La luptă, zise ea, și luptă vitejește, că n-am de gând să bat în retragere! Hai, apropie-te și luptă fățiș dacă ești într-adevăr bărbat, atacă cu putere și ucide, fiindcă vei muri la rândul tău. E o luptă care nu suferă nici o amânare!

Spunând aceasta, ea se urcă în patul meu, se culcă tiptil peste mine și, supunându-și mlădioasa șiră a spinării unor salturi rapide precum și unor mișcări pătimașe, mă saturează pe deplin cu darurile Venerei săltărețe. Într-un târziu, cu sufletele obosite, cu trupurile sfârșite de o dulce moleșeală, căzurăm amândoi în același timp unul în brațele celuilalt, abia mai respirând. Aceste lupte și altele la fel le continuă până începem să se lumineze de ziua, fără să ne fi trecut prin minte să dormim câtuși de puțin. Înviorând cu vin din când în

---

²¹ Un crainic-preot pe care romanii îl trimiteau la hotarul dușmanilor pentru a declara război, aruncând în teritoriul dușman o sulită. Acest obicei se perimase de mult. Apulcius făcând o aluzie literară glumeață.

când oboseala noastră, pasiunea ni se deștepta și plăcerile reîncepeau. Apoi luând această noapte ca model adăugarăm mai multe altele la fel.

Din întâmplare, într-o zi, Byrrhena stăruia foarte mult să vin să cinez la ea, și, deși m-am scuzat cât am putut mai bine, ea nu voi să admită nici o scuză. Trebuia deci să mă duc să vorbesc cu Fotis și s-o întreb dacă consimte, de parcă aș fi așteptat un semn prevestitor. Deși-i părea rău că trebuie să mă despart de ea, fie chiar și numai pentru câteva clipe, îmi acordă totuși cu bunăvoință un scurt concediu de la datoria mea amoroasă.

– Dar, cel puțin, îmi zise ea, ai grijă să te întorci mai devreme de la masă, căci o bandă furioasă de tineri nobili tulbură liniștea publică și ai să vezi ici colo oameni uciși zăcând în mijlocul străzilor. Trupele guvernatorului sunt prea departe și nu pot scăpa orașul de această mare pacoste. În adevăr, situația ta strălucită și chiar disprețul ce se arată aici unui călător străin ar putea să te expună vreunei curse.

– Fii fără grijă, draga mea Fotis, îmi spun eu, fiindcă, în afară de faptul că aș prefera oricărui ospăț plăcerile noastre, te asigur că voi avea grija să-ți alung și această teamă, întorcându-mă repede la tine. De altfel, nu mă voi duce singur, ci având la brâu sabia de care nu mă despart niciodată, așa că voi avea cu ce să-mi apăr viața!

Astfel înarmat, mă duc la ospățul acela, unde am găsit un mare număr de invitați, care alcătuiau elita orașului, fiindcă Byrrhena făcea parte din societatea nobilă. Paturile, foarte luxoase, din lemn de tuia cu incrustații de fildeș, erau acoperite cu învelitori brodate în aur. Erau o mulțime de cupe mari de băut, pe cât de elegante și variate ca formă, pe atât de unice prin valoarea lor. Ici, sticla era împodobită cu figuri artistice lucrate-n relief, colo strălucea cristalul fără cel mai mic cusur, mai încolo era argintul strălucitor și aurul care-ți lua vederea și mai puteai vedea până și cupe de ambră, admirabil cioplite, ca pietrele prețioase, în sfârșit, tot ce depășește orice închipuire se găsea adunat acolo. Mai mulți sclavi-sufrații²² tare frumos îmbrăcați serveau în cel mai grațios chip nenumărate feluri de mâncări;

---

²² În original *diribitores* (distribuitori) – sclavi însărcinați cu proporționarea și împărțirea cărnii, servind oaspeții la festine.

paharnici tineri, cu părul ondulat și elegant îmbrăcați²³, turnau aproape în fiecare clipă vin vechi în cupe făcute fiecare dintr-o piatră prețioasă. În curând se aprind luminile, vorbele ce se spun de obicei la masă se înmulțesc; s-a râs mult și glume bune și cuvinte înțepătoare zboară dintr-o parte și din alta.

Atunci Byrrhena mă întreabă:

– Cum te simți în țara noastră? Pe cât știu eu, noi întrecem cu mult toate orașele prin templele, băile și toate celelalte edificii ale noastre. În afară de asta, la noi se găsesc din belșug obiectele necesare vieții. Cel care caută odihna e liber să trăiască după plac, străinul care vine după afaceri găsește aici toată îmbulzeala de la Roma, dacă e om liniștit, se bucură de o liniște deplină, ca la țară. Într-un cuvânt, orașul nostru este un loc de desfătare pentru toată provincia!

– Aveți dreptate, doamnă, îi răspunsei eu. Nicăieri nu m-am socotit mai liber decât aici, dar mă tem foarte mult de capcanele ascunse și de neînălțurat ale vrăjitoriei. Se spune că aici lăcașurile morților nu sunt în siguranță, fiindcă și din morminte și de pe ruguri se iau unele resturi și bucăți de cadavre spre a se pregăti celor vii o moarte îngrozitoare. Vrăjitoare bătrâne, chiar în scurtul timp când se fac pregătirile de înmormântare ale unui răposat, zboară cu o repeziciune de pasăre să-i răpească trupul înainte ca alții să-l fi îngropat.

– Ba mai mult, adăugă un altul, aici nici cei vii nu sunt cruțați. Unuia, nu știu cui, i s-a întâmplat ceva asemănător: a fost mutilat și cu totul desfigurat.

La aceste cuvinte, toți oaspeții izbucniră fără rușine în hohote de râs ce nu se mai sfârșeau și toate fețele și toate privirile se îndreptau către un ins ce sta culcat mai la o parte, într-un colț al sălii. Rușinat de îndărătnicia cu care-l priveau toți, mormăi ceva necăjit și voi să se ridice și să plece.

– Nu, dragul meu Telyfron, îi zise Byrrhena, stai puțin și, cu toată bunăvoința ta obișnuită, mai spune-ne o dată povestea-ți, pentru ca și fiul meu Lucius să aibă marea plăcere s-o audă din gura ta.

---

²³ Încă din epoca republicană, casele bogătaşilor aveau chipeși adolescenți cu veșminte femeiești, care întâmpinau musafiri, umplându-le cupele cu vin.

– E adevărat, doamnă, zise el, pe dumneavoastră nu vă părăsește niciodată sentimentul divinei bunătăți, dar n-aș mai putea suporta obraznicia unora!

Răspunzându-i astfel, era foarte emoționat. Totuși, după multe stăruințe, după multe jurăminte pe tot ce avea mai scump în lume, Byrrhena reuși să-l facă să vorbească, în ciuda împotrivirii lui.

Atunci, îngrămădind o parte din învelitorile patului una peste alta, Telyfron făcu din ele un morman pe care să-și rezeme cotul și se ridică în pat numai pe jumătate. Apoi întinse mâna dreaptă și-și așeză degetele în felul oratorilor, adică își îndoi ultimele două degete, ridicând în sus pe celelalte și amenințând, ca să zic așa, cu degetul cel mare; pe urmă, zâmbind mulțumit, începu să povestească:

– Eram minor când am plecat din Milet să asist la jocurile olimpice și aveam o mare dorință să vizitez și orașele din această provincie vestită²⁴. După ce-am străbătut toată Tesalia, ajunsei la Larrisa, vai! spre nenorocirea mea.

Pe când rătăceam în toate părțile, căutând mijloace de a-mi ușura marea lipsă în care mă aflu, fiindcă banii mei de drum erau aproape pe sfârșite, zăresc în mijlocul unei piețe un bătrân înalt. Era cocoțat pe o bornă și striga în gura mare. „Cine vrea să păzească un mort? Să spună cât cere!” Atunci, adresându-mă primului trecător, îl întrebai: „Ce înseamnă asta? Cum? Pe-aici morții au obiceiul să fugă?” „Taci, îmi spuse el. Ești foarte tânăr și străin, și prin urmare nu-ți dai seama că te afli în Tesalia, unde vrăjitoarele rup cu dinții bucăți din chipurile morților, pe care le folosesc în îndeletnicirile lor magice.” „Și cum se face, mă rog, această pază a morților?” îl întrebai la rândul meu. „Mai întâi, răspunse el, trebuie să veghezi toată noaptea cu cea mai mare atenție, având ochii la pândă și bine deschiși, neconținut ațintiți asupra cadavrului, fără să-i îndepărtezi, sau chiar să-i întorci o clipă în altă parte, fiindcă aceste blestamate vrăjitoare se schimbă în tot felul de animale, se strecoară târându-se pe furiș, și ar fi în stare să înșele ușor chiar ochii Soarelui și ai

---

²⁴ Fie Ahaia, din care făcea parte și Tesalia în timpul domniei lui Augustus, fie Macedonia la care ea fusese anexată de Antonini.

Dreptății²⁵. Ce-i drept, ele iau chip de păsări, de câini, de șoareci și chiar de muște. Apoi, prin farmecele lor îngrozitoare, îngroapă pe păzitor în somn. Nimeni n-ar putea înșira chiar toate vicleșugurile pe care le nascocesc aceste nelegiuite femei cu marea lor putere de închipuire. Și cu toate acestea pentru un serviciu așa de periculos nu se oferă în general o plată mai mare de patru sau șase monede de aur. Ei! dar... era cât pe-aici să uit! Dacă dimineată păzitorul nu dă în primire corpul întreg, tot ceea ce s-a tăiat sau lipsește din el e nevoit să înlocuiască cu o bucată egală de carne ce i se taie din obraz.“

Aflând toate acestea, îmi iau inima în dinți și, apropiindu-mă numaidecât de crainic, îi zic: „Încetează acum de-a mai striga! Iată păzitorul gata găsit, să vedem prețul!“

„Vei primii zece monede de aur²⁶, dar ia seama, tinere, să aperi bine cadavrul de aceste Harpii²⁷ viclene, căci e fiul unuia din fruntașii orașului nostru!“

„Vorbe de prisos, îi răspund eu, asta-i o nimic toată! Eu sunt un om de fier, nu dorm niciodată; am o vedere mai pătrunzătoare decât a lui Lynceus²⁸ sau a lui Argus²⁹, într-un cuvânt sunt numai ochi!“

Nici nu terminasem bine vorba și el mă conduse îndată la o casă, unde printr-o ușă dosnică, fiindcă cea mare era închisă, mă introduse într-o cameră întunecoasă cu ferestrele oblonite. Îmi arată o doamnă care plângea, îmbrăcată în negru; apoi, apropiindu-se de ea: „Omul ăsta, îi spune el, s-a prezentat fără teamă și s-a angajat cu plată să păzească corpul soțului tău“. Atunci văduva, dând la o parte părul care-i cădea pe față din amândouă părțile și arătând un chip care era foarte frumos chiar în durerea ei, își ridică ochii spre mine. „Te rog

---

²⁵ Adică privirile cele mai pătrunzătoare. Soarele, care vede totul, este pus alături de Dreptate, căreia nu-i scapă nici o nelegiuire.

²⁶ În original, „o mie de sestreți“.

²⁷ Monștri cu chip de femeie, cu trupul de pasăre răpitoare, cu mâinile de om și cu gheare foarte ascuțite.

²⁸ Fiul lui Afarcus, regele Messeniei, unul din argonauți, vestit pentru vederea lui pătrunzătoare.

²⁹ Prinț argian, fiul lui Agenor, care după legendă avea o sută de ochi, răspândiți pe tot corpul, dintre care cincizeci rămâneau deschiși, când ceilalți cincizeci erau închiși de somn.

fierbinte, îmi zise ea, vezi să-ți îndeplinești serviciul cu toată luarea-aminte cu putință.“ „Fiți fără grijă, îi răspund eu, numai să-mi dați un modest supliment de plată.“

Căzurăm la învoială și, ridicându-se repede, mă conduse într-o altă cameră, unde se găsea cadavrul acoperit cu un giulgiu orbitor de alb. După ce se introduseră șapte persoane, ce aveau să servească drept martori, ea însăși dezvelește mortul cu mâna ei și, la vederea lui, ochii i se umplu de lacrimi ce nu mai conteneau; apoi, luând ca martori pe cei de față, începe să arate cu cea mai mare exactitate, unul câte unul, toate măduarele, ținute până atunci dinadins acoperite, și unul dintre ei le însemna într-un registru. „Iată, zise ea, nasul e întreg, ochii sunt în bună stare, urechile de asemenea, buzele sunt neatînse și din bărbie nu lipsește nimic. Cercetați, vă rog, bunii mei cetățeni, și întăriți toate acestea cu mărturia voastră!“ După ce spuse aceste cuvinte și inventarul fu semnat, a vrut să se retragă.

Dar eu am oprit-o: „Doamnă, îi spun eu, porunciți să mi se dea tot ce trebuie pentru serviciul meu“. „Și ce anume?“ întrebă ea. „O lampă mare, îi răspund eu, untdelemn îndeajuns ca să am lumină până la ziuă, apă caldă, câteva urcioare de vin, un pahar și o farfurie plină cu răămășițele de la masa de aseară.“

Atunci, clătînând din cap: „Fugi, îmi zise ea, ești un neobrăzat, auzi! Într-o casă cufundată în jale să ceri răămășițe de mâncare, când de-atâtea zile aici nu s-a zărit nici o urmă de fum! Crezi c-ai venit aici să bechetuiești? Mai degrabă ar trebui să verși lacrimi și să iei o înfățișare de tristețe, potrivită locului unde te afli!“ Spunând aceste cuvinte, se întoarce către servitoarea sa: „Myrrhina, îi spuse ea, dă-i numaidecât o lampă și untdelemn și, după ce-l vei fi încuiat în cameră pe păzitor, pleacă repede de acolo și caută-ți de treabă“.

Astfel, rămas singur ca să țin tovărășie mortului, mă frecam la ochi, pe care voiam să-i deprind cu veghere și din când în când cântam ca să mă liniștesc. Iată că vine amurgul, apoi noaptea înaintată, apoi ora celui mai adânc somn, în sfârșit miezul nopții. Mă simțeam cu totul cuprins de o spaimă care creștea în fiecare clipă, când deodată o nevăstuică, intrând pe nesimțite și târându-se, se opri în fața mea și-mi aruncă o privire atât de pătrunzătoare, încât un animal așa de mic, dar atât de îndrăzneț, mă umplu de groază. În sfârșit îi spusei;

„De ce nu pleci, dobitoac spursat, de ce nu te ascunzi la șoriceii tăi, la semenii tăi, mai înainte de a cunoaște din propria-ți experiență năprasnică dezlănțuire a puterii mele? De ce nu pleci?”

Nevăstuica întoarse spatele și dispăru numaidecât din cameră. Nu trecu însă mult și deodată căzui într-un somn adânc³⁰, încât nici chiar zeul de la Delfi³¹, n-ar fi putut deosebi ușor care dintre cele două trupuri întinse era mortul. Astfel, lipsit de cunoștință și având eu însumi nevoie de un alt păzitor, eram acolo aproape ca și cum n-aș fi fost.

Alaiul orătăniilor cu creste din vecinătate tocmai anunța cu mare zgomot încetarea nopții. În sfârșit, mă deșteptai brusc și îngrozit de spaimă alerg la cadavru; apropii lampa descoperindu-i fața, încep să examinez cu de-amănuntul chipul pe care-l promisem întreg. Deodată sărmana soție, nespus de îngrijorată și plângând, se repede înăuntru, urmată de martorii din ajun, se aruncă imediat asupra trupului și după ce-l acoperă îndelung cu sărutări, îl cercetează-n întregime, la lumină, după inventar. Apoi, întorcându-se, cheamă pe administratorul ei, Filodespotus, și-i ordonă să plătească fără întârziere acestui paznic așa de bun suma ce i se cuvenea, ceea ce se făcu îndată. „Tinere, îmi zise ea după aceea, îți sunt foarte recunoscătoare, și pentru zelul cu care ți-ai îndeplinit serviciul, te voi socoti de aici înainte în numărul prietenilor mei!”

Încântat de acest câștig neașteptat și zăpăcit de strălucitoarele monede de aur, pe care le vânturam dintr-o mână într-alta, i-am zis: „Ba nu, doamnă, mai degrabă socotește-mă ca pe unul dintre servitorii dumitale, și ori de câte ori vei mai avea nevoie de serviciile mele, poruncește cu toată încrederea!”

Nici nu terminasem bine aceste cuvinte că toți prietenii ei mă copleșesc cu blesteme ca pe o cobe³², și, apucând tot ce le venea la îndemână, se iau după mine. Unul mă lovește cu pumnii în obraz,

---

³⁰ Privirea pătrunzătoare a nevăstuicii își produsese efectul soporific.

³¹ Apollo.

³² Orice afirmație aruncată la întâmplare și fără nici o intenție rea capătă tăria unei prevestiri funeste inevitabile. Sfârșitul narațiunii lui Telyfron pare să confirme această superstiție.

altul îmi zdrobește umerii cu coatele, alții îmi frâng coastele cu mâini vrăjmașe, îmi dau lovituri de picior, îmi smulg părul, îmi sfâșie hainele. Astfel, asemenea tânărului și orgoliosului Aonian³³, sau cântărețului inspirat³⁴, gloria muntelui Pimpla, mă aruncă afară din casă schilodit și făcut bucăți.

În timp ce, în strada cea mai apropiată, venindu-mi în fire, îmi reaminteam, dar prea târziu, de vorbele nechibzuite și cobitoare rostite de mine și recunoșteam că pe bună dreptate aș fi meritat mai multe lovituri, ultimele bocete și ultimele chemări de rămas bun se terminaseră. Mortul fusese deja pornit din casă și, după obiceiul tradițional, fiindcă era dintr-o familie foarte nobilă, impozantul cortegiu funebru era condus prin piața publică. Deodată, un bătrân îmbrăcat în negru vine în fuga mare lângă mort; fața lui adânc măhnită era scăldată în lacrimi și-și smulgea bogatu-i păr alb. Cu amândouă mâinile el cuprinse patul funebru și cu glas în adevăr puternic, dar des întrerupt de suspine, zise: „Pe tot ce aveți mai scump, cetățeni, în numele pietății publice, răzbunați uciderea unui concetățean al vostru și pedepsiți cu cea mai mare asprime pe această ticăloasă și criminală femeie, care s-a făcut vinovată de cea mai groaznică nelegiuire. Căci ea, și nimeni altul, l-a otrăvit pe acest nefericit tânăr, fiul surorii mele, în vederea unei iubiri adultere și spre a pune mâna pe moștenire!”

Astfel vorbi bătrânul și, trecând de la unul la altul, repeta fiecăruia tânguierile și plânsetele sale. În acest timp poporul de rând se aprinde de mânie și, crima părându-i verosimilă, era pornit să creadă ușor acuzația. Toți cer în gura mare torțe, caută pietre, asmut pe cei mai tineri să ucidă femeia. Dar ea, vărsând lacrimi prefăcute și jurându-se pe toții zeii în cel mai solemn chip cu putință, tăgăduiește o crimă atât de îngrozitoare.

„Ei bine, zise atunci bătrânul, să lăsăm, providenței divine grija de a descoperi adevărul. Avem aici un egiptean numit Zatchlas, proroc de frunte, care, pentru o sumă foarte mare, s-a învoit să readucă pentru

---

³³ Penteu, rege al Tebei. Aonia e un nume poetic al Beoției.

³⁴ Adică Orfeu, numit Pimpleus, după muntele Pimpla din Pieria (un ținut din Macedonia), lăcaș al Muzelor. Spre deosebire de Penteu, sfâșiat de bacante, poetul a căzut victimă femeilor trace, neadmise la întrunirile bărbaților lor.

puțin timp sufletul defunctului din Infern și să recheme la viață acest corp după moartea sa.“

Spunând acestea, aduce în mijlocul mulțimii un tânăr îmbrăcat într-o manta scurtă din pânză de in, încălțat cu niște sandale ușoare, împletite în mici fâșii de frunze de palmier și cu capul complet ras³⁵. Sărutându-i îndelung mâinile și cuprinzându-i chiar genunchii cu brațele³⁶: „Ai milă de noi, divine pontif, îi zise el, ai milă de noi! Te rog fierbinte, pe astrele cerului, pe divinitățile Infernului, pe elementele din care e alcătuit universul, pe tăcerea nopților, pe sanctuarele de lângă orașul Coptos, pe revărsarea apelor Nilului³⁷, pe misterele de la Memfis, pe sistrele³⁸ din Pharos! Aruncă puțină lumină în acești ochi închiși pe vecie și lasă-i o clipă să se bucure de razele soarelui. Noi nu ne împotrivim și nu refuzăm pământului prada sa, dar cerem pentru acest mort câteva clipe de viață, numai pentru mângâierea noastră de a-l fi răzbunat“.

Profetul, făcut binevoitor prin această invocatie, pune de trei ori o anumită iarbă pe gura mortului și o alta pe piept. Apoi, întorcându-se spre răsărit, se roagă încet augustului soare, care-și urma drumul pe bolta cerească. Prin această scenă impunătoare el atrage atenția tuturor celor prezenți asupra mării minuni ce avea să se producă.

Eu mă amestec în mulțime și, așezându-mă chiar în spatele patului mortuar, pe un stâlp de piatră mai înalt, privesc totul cu cel mai viu interes. Numai decît, pulsul începe să bată, corpul să se umple de viață; cadavrul tânărului se ridică și vorbește: „Vai! de ce mă reche-mați la funcțiile unei vieți de o clipă, după ce am băut din apa Lethei, acum când pluteam pe mlaștinile Stixului? Încetează, te rog, încetează

---

³⁵ E ținuta preoților și a credincioșilor consacrați Indiei. Preoții egipteni purtau straie de in, disprețuind lâna oilor.

³⁶ La cei vechi genunchii au cultul lor. Cei care rugau pe cineva îi îmbrățișau genunchii, adorându-i ca pe niște altare.

³⁷ În Egipt, spune Pliniu, lângă orașul Coptos, este o insulă închinată zeiței Isis. Spre a o feri de pustiriile Nilului, rândunelele, când se apropie creșterea lui, construiesc în ea un dig din paie lipite cu nămol. Ele lucrează la acest dig trei nopți în șir și cu atâta zel, încât multe mor la lucru și în fiecare an reîncep această muncă grea.

³⁸ Instrumente de metal întrebuințate de egipteni în cultul Isidei. Isis ținea în mână un sistru. Aici atributul e întrebuințat în locul divinității și Pharos în locul Egiptului.

și lasă-mă să-mi găsesc odihna mormântului“. Acestea au fost cuvintele care au ieșit din gura cadavrului, dar profetul, aprinzându-se din ce în ce mai mult, zise: „Nu, arată poporului tot ce s-a petrecut, și dezvăluie taina morții tale. Crezi tu că vrăjile mele n-au putere să cheme Furiile și că nu pot să pun la caznă membrele tale obosite?“

Înviatul, reluând atunci cuvântul din patul lui, se adresează poporului cu un geamăt adânc: „Da, zise el, viclenele uneltiri ale noii mele soții m-au ucis și, victimă a unei băuturi mortale, am cedat patul meu cald încă unui adulter!“

Atunci demna lui soție, cu o mare prezență de spirit și cu o îndrăzneală la înălțimea situației, respinge în mod hotărât acuzațiile soțului, susținând în mod nelegiuit că sunt curate născociri. Poporul se aprinde, însufletit de sentimente diferite. Unii spuneau că femeia e o criminală și că trebuie numaidecât îngropată de vie împreună cu corpul soțului ei, alții susțineau că nu trebuie să se dea crezare minciunilor unui cadavru.

Dar orice șovăire se risipi când tânărul continuă: „E curatul adevăr, spuse el, gemând din nou mai tare, am să vă dau o dovadă cum nu se poate mai vădită, am să vă arăt o întâmplare pe care, firește, nimeni altul n-a putut s-o cunoască în afară de mine. Căci pe când acest neadormit paznic – și mă arăta cu degetul pe mine – îmi păzea trupul cu cea mai mare grijă, vrăjitoare bătrâne încercară să se apropie de cadavrul meu. În acest scop, ele își schimbă formă în mai multe rânduri, dar în zadar; neputând să înșele zelul și vigilența paznicului meu, împrăștiară în cele din urmă asupra lui un nor de somn și-l îngropară într-un somn adânc. Apoi, începând să mă cheme pe nume, ele n-au încetat de a mă striga decât atunci când corpul meu înțepenit și membrele-mi înghețate începură, după încete și anevoioase eforturi, să se supună vrăjilor lor. El, ca unul care într-adevăr era viu, dar care numai în somn avea înfățișarea unui mort, auzind că este chemat căci – el are același nume ca și mine – se deșteaptă, neștiind ce era și, pornind ca o umbră neînsufletită, ajunge la ușa camerei. Deși foarte bine închisă, totuși printr-o gaură ce se afla acolo, ele îi tăiară mai întâi nasul, apoi urechile și în locul meu suferi el aceste amputări. Și pentru ca aceste operațiuni să rămână necunoscute, vrăjitoarele îi plăsmuiră din ceară niște urechi asemănătoare cu ale lui și le lipiră

exact în locul celor tăiate și de asemenea îi făcură un nas la fel cu al lui. Ei bine, acum aveți în fața voastră pe acest nenorocit care a fost plătit nu pentru vigilență, ci pentru mutilarea lui”.

Înspăimântat de aceste cuvinte, vreau să mă conving de adevărul acestei nenorocite întâmplări. Pun mâna pe nas și rămân cu el în mână, îmi pipăi urechile și ele se dezlipesc. Atunci, văzând că toți mă arată cu degetele, că toți întorc capul spre mine și că râsetele erau gata să izbucnească, mă strecor neobservat printre picioarele celor ce mă înconjurau și fug scăldat într-o sudoare rece. Astfel, desfigurat și expus ridicolului, n-am mai avut curajul să mă întorc în patria și la familia mea. Rana urechilor am ascuns-o cu părul pe care l-am lăsat să-mi cadă pe tâmpile, iar slutenia nasului am acoperit-o destul de bine cu bucățița asta de pânză pe care o vedeți lipită acolo.

Îndată ce Telyfron își termină povestirea, oaspeții, amețiți de băutură, izbucnesc din nou în hohote de râs, și în timp ce marii bețivani cer să se golească în cinstea zeului Râsului cupele obișnuite, Byrrhena mi se adresează astfel:

– Măine e o zi mare și o sărbătoare solemnă, e aniversarea întemeierii orașului nostru, și în această zi noi suntem singurul popor pe pământ care, prin ceremonii vesele și distractive, invocăm bunăvoința augustului zeu al Râsului³⁹. Prezența ta va face mai plăcută pentru noi această sărbătoare. O, cât aș dori ca tu, cu bunul tău spirit, să găsești vreun subiect de râs pentru sărbătorirea zeului, ca să facem cât mai plăcută și mai deplină cinstirea pe care o aducem divinității lui atât de puternice!

– Foarte bine, doamnă, îi spun eu, dorința dumitale va fi împlinită, dar, o, de-aș putea găsi vreo idee pe care să mi-o inspire cu generozitate un zeu atât de puternic! După aceasta, sluga mea înștiințându-mă că se făcuse târziu, mă ridic numaidecât, amețit de băutură eu însumi, salut grăbit pe Byrrhena și cu un pas șovăitor iau drumul spre casă.

Dar în prima piață prin care am trecut, deodată, stârnindu-se vântul și stingând lumina cu care ne călăuzeam pașii, ne-a fost foarte greu

---

³⁹ Numai la Sparta exista un cult al Râsului, neatestat în altă regiune a Greciei antice.

să ieșim din această întunecime neașteptată și numai după ce ne-am zdrobit degetele picioarelor de toate pietrele drumului ajungem în sfârșit la gazda noastră, ruși de oboseală.

Când ne apropiam de casă, strâns lipiți unul de altul, iată că trei indivizi voinici și largi în spate se reped cu toată puterea asupra porții noastre, și nu numai că nu se speriară câtuși de puțin de prezența noastră, ci dimpotrivă, care mai de care se silesc s-o spargă cu lovituri dese și violente, încât nouă, și mie, mai ales, mi s-a părut că erau niște adevărați tâlhari și încă din cei mai furioși. Într-o clipă scot de sub manta sabia pe care o țineam ascunsă acolo pentru cazuri de acest fel și, repezindu-mă fără șovăire în mijlocul bandiților, pe măsură ce ei veneau spre mine, ca să mi se împotrivescă, le înfig adânc sabia în pânțele până când, în sfârșit ciuruiți de adânci și de numeroase răni, și-au dat sufletul chiar la picioarele mele. Zgomotul luptei deșteptase pe Fotis și eu, găsind ușa deschisă, mă strecur în casă, gâfâind și ud learcă de sudoare. În sfârșit, istovit de uciderea succesivă a celor trei îndârjiți tâlhari care făceau cât întreitul Gerion⁴⁰, mă aruncai în pat și adormii numaidecât.

CARTEA A TREIA

În legănarea brațelor trandafirii, Aurora tocmai își avântase spre slava cerului caii ei împodobiți cu falere¹, purpurii, când, smulgându-mă dintr-un dulce somn, noaptea făcu loc zilei. Dar, cu gândul la crima mea de aseară, am fost cuprins de o mare îngrijorare. Așezat în pat, în capul oaselor, cu picioarele încrucișate, cu mâinile împreunate pe genunchi și frământându-mi degetele, vărsam șiroaie de

---

⁴⁰ Uriaș cu trei capete și trei trupuri unite care locuia în insula Erythia unde pășteau nenumăratele sale turme de boi. Hercule l-a răpus pe Gerion la porunca lui Eurystheus, răpindu-i cirezile pe care le-a adus cu el în Grecia.

¹ Plăci de metal strălucitor, servind ca podoabe la gâtul cailor. Apuleius încearcă să reînnoiască vechea metaforă homerică: „Aurora cu degete purpurii”.

lacrimi, fiindcă în închipuirea mea vedeam tribunalul, desfășurarea procesului, sentința, în sfârșit pe călău. S-ar putea găsi oare vreun judecător atât de blând, atât de binevoitor, care să mă poată declara nevinovat, după ce săvârșisem trei omoruri și mă mânjisem cu sângele atâtor cetățeni? Iată glorioasa călătorie pe care caldeeanul Diofane mi-o prezisese în mod sigur.

Iată ce gânduri îmi treceau neconținut prin minte și îmi jeleam soarta nenorocită. În acest timp afară, la intrare, se auzeau puternice bătăi în ușă, strigăte neîncetate, în sfârșit se făcea un zgomot îngrozitor și, ușa într-o clipă fiind deschisă cu o smucitură violentă, toată casa se umplu de magistrați, de slujbașii lor și de o gloată de tot soiul. Numai decît doi lictori, din ordinul magistraților, pun mâna pe mine și încep să mă târască, fără ca eu, firește, să opun vreo rezistență. Pe cînd treceam pe prima uliță, toată populația orașului, revărsându-se pe străzi, se ținea după noi în număr neobișnuit de mare. Și deși înaintam abătut, cu capul plecat pînă în pămînt, ba chiar pînă-n fundul Infernului, totuși, privind cu coada ochiului, observai ceva foarte ciudat. În adevăr, printre atâtea mii de inși care ne înconjurau nu era absolut nici unul care să nu se strice de rîs. În sfârșit, după ce am fost purtat prin toate piețele și plimbat pe la fiecare colț de stradă, ca acele victime care în procesiunile de ispășire și de purificare sunt destinate să înlăture vreo nenorocire de care ești amenințat², fui oprit în for, în fața tribunalului. Magistrații tocmai se așezaseră pe înaltele lor scaune, și pristavul public striga cu glas puternic să se facă liniște, cînd deodată toți spectatorii cerură, într-un glas, ca din cauza extrem de numeroasei mulțimi, căreia o înghesuială prea mare îi putea pune viața în primejdie, un proces atât de important să se judece în teatru. Într-o clipă, poporul se repezi din toate părțile și tot interiorul teatrului se umplu cu o iuțea uimitoare. Chiar și intrările și tot acoperișul erau pline pînă la refuz. Cei mai mulți erau

---

² Acest rit de lustratie, întâlnit în diferite locuri, se celebra de pildă la Roma prin ceremonii anuale de Amburbium, sau ocazionale, prilejuite de minuni, cînd se decretau jertfe ispășitoare. Victimele sortite sacrificiului erau plimbate în prealabil prin toate cartierele orașului sau districtului asupra căruia se extindeau efectele purificării, luând asupra lor influențele malefice și ducându-le departe.

încolăciți pe coloane, alții erau cocoțați pe statui, unora li se vedea numai jumătate din corp pe ferestre sau printr-o deschizătură a tavanului, în sfârșit toți, în nemărginita lor dorință de a vedea, nu se mai gândeau la primejdiile la care se expuneau. În curând sunt împins până în mijlocul scenei de către slujbașii dreptății, ca o victimă, și așezat în centrul orchestrei³.

Atunci crainicul, întărindu-și iar din răspuțeri glasul, chemă pe acuzator. Se dădu cuvântul unui bătrân. Spre a-și fixa timpul cât va vorbi, el turnă apă într-un vas în formă de pâlnie cu țeava fin găurită la capăt, pe unde apa se scurgea picătură cu picătură⁴, apoi se adresă poporului:

– Onorați cetățeni, pricina care e supusă judecății voastre este una dintre cele mai importante, pentru că privește în special liniștea întregului oraș: o pildă cumplită va fi de cel mai mare folos. De aceea, se cuvine ca voi, fiecare-n parte și toți la un loc, să apărați onoarea publică, ca nu cumva un ucigaș nelegiuit să rămână nepedepsit, după ce a măcelărit atâtea victime într-un chip așa de crud. Și să nu vă închipuiți că eu sunt atât de aspru cu el din pricina vreunei dușmăanii sau uri personale. Eu sunt comandantul pazei de noapte, și până în ziua de astăzi nu cred că cineva a putut să aducă vreo învinuire vigilentei și zelului meu. În scurt, vin la fapt și vă voi expune întocmai ceea ce s-a întâmplat noaptea trecută. Cam pe la al treilea schimb al străjilor de noapte⁵, când făceam inspecția întregului oraș cu o minuțioasă exactitate, cercetând totul din ușă în ușă, deodată zăresc pe tânărul acesta cu sabia în mână, semănând în toate părțile măcelul crâncen și în aceeași clipă văd la picioarele lui trei cetățeni uciși, victime ale cruzimii sale, respirând încă și cu trupurile zbatându-se într-un lac de sânge. Zguduit el însuși pe drept cuvânt de vina unei crime atât de înfiorătoare, o luă numaidecât la fugă și, furișându-se

---

³ În teatrul antic grec, spațiul în care evolua corul ajunsese să fie ocupat de scaunele senatorilor în vremea romanilor.

⁴ Era clepsidra sau ceasul de apă. Toată apa din ea se scurgea într-un sfert de oră. În Roma imperială clepsidrele de apă măsurau îndeobște timpul acordat oratorilor și avocaților.

⁵ „*Tertia vigila*” începea pentru soldați sau paznicii nocturni pe la miezul nopții și se sfârșea la ora 3 dimineața.

într-o casă, mulțumită întunericii a rămas ascuns acolo toată noaptea. Dar providența divină nu îngăduie niciodată ca vinovații să rămână nepedepsiți. Venind să-l pândesc dis-de-dimineată, mai înainte ca el să fi putut fugi prin vreun coridor secret, mi-am dat toată osteneala să-l aduc înaintea severei măreții a judecății voastre. Aveți așadar în fața voastră un acuzat pătat de mai mult omoruri, un acuzat prins asupra faptului, un acuzat din altă țară. De aceea pronunțați fără șovăire o sentință de condamnare în contra unui străin pentru o crimă pentru care ați pedepsi aspru chiar pe un concetățean al vostru!

După ce vorbi astfel, acest foarte sever acuzator își opri temutu-i glas. Îndată crainicul mă pofti să iau cuvântul, dacă aveam ceva de răspuns la toate acestea. Dar în momentul acela eu nu eram în stare să fac altceva decât să plâng, gândindu-mă desigur mai puțin la această îngrozitoare acuzație decât la nenorocita mea conștiință. Cu toate acestea, ca printr-o inspirație divină, începând să-mi vină curajul, iată ce am răspuns:

– Știu bine cât e de grea, în fața cadavrelor a trei cetățeni, situația aceluia care e acuzat de uciderea lui. Deși spune adevărul și recunoaște singur faptul, totuși cu greu va putea el să convingă de nevinovăția sa o adunare atât de numeroasă. Dar dacă bunătatea voastră îmi va acorda un moment de ascultare, vă voi demonstra ușor că azi mă găsesc în primejdie de a fi trimis la moarte nu din vina mea, și că numai din pricina unei întâmplări neprevăzute și a legitimei mele indignări îndur fără nici un motiv ura stârnită de o acuzație atât de groaznică.

În adevăr, pe când mă întorceam acasă, ceva mai târziu, de la un ospăț, de altfel aproape beat turtă, ceea ce desigur nu voi tăgădui că e adevărata mea vină, văd chiar în fața casei unde locuiesc – casa onorabilului vostru concetățean Milo – niște tâlhari foarte feroși, care dădeau năvală la intrare și care, spărgând balamalele, căutau să sfarme ușile. Toți drugii, deși fixați cu cea mai mare grijă, fuseseră smulși cu violență și tocmai se sfătuiau între ei cum să omoare pe cei care locuiau în casă. În sfârșit, unul din bandă, mai curajos și cu un trup uriaș, îi îndemna pe ceilalți cu aceste cuvinte: „Haideți, băieți, curaj! Să-i atacăm voinicește cu brațe sprintene, cât timp ei sunt

adânciți în somn. Să alungăm din inimile noastre orice șovăire și orice moliciune și, cu sabia în mână, să răspândim măcelul în toată casa. Cei care vor fi adormiți, să fie uciși, cei care vor încerca să se apere, să fie loviți. Numai așa vom scăpa teferi de aici, dacă nu vom lăsa pe nimeni viu în casă!” Vă mărturisesc, cetățeni, socotind că era de datoria mea de om cinstit⁶ și totodată temându-mă mult pentru gazdele mele și pentru mine însumi, înarmat cum eram cu o sabie, pe care o port întotdeauna la mine din pricina primejdiilor de acest fel, încercai să pun pe fugă și să înspăimânt pe acești ticăloși bandiți. Dar ei, oameni cu desăvârșire barbari și fioroși, nu o iau la fugă și, deși văd că sunt înarmat, totuși îmi rezistă cu îndrăzneală.

Săbiile noastre se încrucișează. În cele din urmă, însuși șeful și stegarul bandei se aruncă asupra mea cu toată puterea, într-o clipă mă apucă de păr cu amândouă mâinile și, răsturnându-mă pe spate, arde de nerăbdare să mă zdrobească cu o piatră. Dar, pe când cerea de zor să i se întindă una, eu îl străpung cu o mână sigură și am norocul să-l culc la pământ. După aceea, pe un altul care își încleștase dinții în picioarele mele, îl ucid cu o lovitură de sabie, dată exact între umeri, iar pe al treilea, care alerga spre mine fără prevedere, îl dobor cu o lovitură mortală dată în piept. Liniștea fiind astfel restabilită și salvarea gazdelor mele asigurată, ca și aceea a întregului oraș, credeam nu numai că nu voi fi pedepsit, dar chiar că voi merita laude publice. De altfel eu, neapărând niciodată în fața judecății nici chiar pentru o cât de mică vină, și fiind foarte stimat în țara mea, am pus întotdeauna cinstea mai presus de toate avantajele Soartei. Și nu pot să-mi explic de ce mi se aduce azi o acuzare de crimă, pentru că, în dreapta mea indignare, am pedepsit pe acești ticăloși bandiți, când nimeni n-ar putea dovedi să fi existat înainte vreo dușmănie personală între noi și că aș fi cunoscut câtuși de puțin pe acei tâlhari. Sau să mi se arate cel puțin vreun lucru de-al lor găsit la mine, din cauza căruia să se creadă că am făptuit o crimă atât de îngrozitoare!

După ce vorbii astfel, ochii mi se umplură din nou de lacrimi și, ridicând mâinile în chip rugător imploram, plin de mâhnire, când pe

---

⁶ Literal, de bun cetățean. Dar Lucius nu era cetățean al Hypatiei. E o contradicție. Până și grecii tesalieni sunt numiți *quirites* – cetățeni romani – și nu *cives*.

unii, când pe alții, în numele milei publice și al iubirii pentru tot ce aveau ei mai scump pe lume. Tocmai când îi credeam pe toți foarte înduioșați și mișcați de lacrimile mele și voiam să iau ca martor al nevinovăției mele ochiul Soarelui și al Dreptății și să încredințez providenței divine nenorocirea în care mă aflu, ridicându-mi privirea puțin mai sus, zării absolut toată mulțimea izbucnind în hohote de râs și până și pe buna mea gazdă, pe tatăl meu Milo, îl văd prăpădindu-se de râs. „O, bună-credință, o conștiință! îmi zisei eu atunci în sinea mea. Pentru salvarea gazdei mele am ajuns în adevăr un ucigaș și m-am expus primejdiei unei acuzații capitale, iar el, nefiindu-i de ajuns că-mi refuză chiar mângâierea unui slab ajutor, își mai permite să râdă de marea mea nenorocire!”

În acest moment, o femeie scăldată în lacrimi, în cea mai adâncă tristețe, înaintă alergând în mijlocul teatrului. Era îmbrăcată în haine de doliu și purta la sân un copil mic. După ea venea o alta, bătrână, îmbrăcată în zdrențe groaznice, tristă și de asemenea plângând: amândouă clătinau ramuri de măsline⁷. Înconjurând patul pe care erau așezate cadavrele celor uciși, acoperite cu o manta, și bătându-se în piept, începură să țipe și să se bocească jalnic.

– În numele milei publice, în numele drepturilor întregii omeniri, spuneau ele, fie-vă milă de acești tineri uciși în mod nedemn și, prin pedepsirea ucigașului, aduceți o slabă consolare unei văduve nenorocite și unei mame fără sprijin. Ușurați cel puțin soarta acestui micuț lipsit de tată, chiar în primii lui ani de viață și, prin sângele acestui tâlhar, ștergeți insulta adusă legilor și moralei publice!

Atunci magistratul cel mai în vârstă se ridică și spuse poporului următoarele:

– Cât privește această crimă, care desigur trebuie aspru pedepsită, însuși autorul ei n-o poate tăgădui, dar nouă acum nu ne mai rămâne decât o singură sarcină de mai mică importanță și anume să descoperim pe ceilalți complici ai unei crime atât de îngrozitoare. În adevăr, nu pare verosimil că un singur om a putut să doboare trei tineri atât de puternici. Prin urmare, trebuie să-l torturăm, ca să-i smulgem

---

⁷ O ramură de măsline, înconjurată de panglicuțe de lână, era semnul rugătorilor, al ambasadorilor.

adevărul. Căci sclavul care-l însoțea a fugit pe furiș și nu ne mai rămâne decât să-l punem pe acesta la caznă, ca să arate pe complicități săi, pentru a stârpi cu totul groaza răspândită de o bandă atât de primejdioasă!

Într-o clipă se aduc, după datina grecească, focul, roata și bice de tot felul. Durerea îmi sporea nespuse de mult, ba chiar devenea dublă, fiindcă cel puțin nu puteam să mor neschilodit⁸. Dar bătrâna aceea care-i tulburase pe toți cei de față cu lacrimile ei zise:

– Prea buni cetățeni, înainte de a pironi pe cruce pe acest tâlhar, ucigașul nenorociților mei copii, îngăduiți să se dezvelesc trupurile celor uciși, pentru ca, privind la marea lor frumusețe și tinerețe, să stârnească în voi o și mai vie indignare și să vă faceți să-i dați o pedeapsă cât mai aspră, pe măsura crimei sale!

Aceste cuvinte au fost primite cu ovații și numaidecât magistratul îmi ordonă să dezvelesc cu propria mea mână trupurile care fuseseră așezate pe un pat. M-am împotrivit multă vreme și am refuzat să reînnoiesc groaznică întâmplare din ajun și să mă expun din nou privirilor, dar lictorii, din ordinul magistraților, mă silesc în chipul cel mai stăruitor și, în cele din urmă, apucându-mi cu brutalitate brațul pe care-l țineam lipit de corp, mi-l întind cu forța, spre marea mea nenorocire, deasupra cadavrelor. Biruit în sfârșit de nevoie, mă supun și, împotriva voinței mele, pun mâna pe manta, și dezvelesc corpurile. Zei mari! Ce spectacol! Ce minune! Ce schimbare neașteptată în soarta mea! Deși mă prenumăram chiar printre bunurile Proserpinei și în familia lui Orcus⁹, chipul meu luă dintr-o dată altă înfățișare și rămasei încremenit, fără să pot explica în cuvinte, căci în adevăr, cadavrele celor măcelăriți de mine erau în realitate trei burdufuri umflate¹⁰, găurite în diferite locuri, și pe cât îmi aduceam aminte de lupta mea de aseară, crăpate în aceleași locuri unde rănisem pe cei trei tâlhari.

---

⁸ Cel tras pe roată era biciuit și ars cu bucăți de fier înroșit.

⁹ Geniu al Infernului, asimilat cu Pluton și sinonim cu moartea.

¹⁰ Faptul că burdufurile, deși găurite, rămăneau umflate, nu trebuie să ne surprindă într-o poveste fantastică, cu atât mai mult cu cât, dezumflate, nu mai puteau avea aparența unor cadavre.

Atunci râsul acela, pe care șiretenia unor glumeți reușise să-l înfrâneze câtva timp, izbucni în mulțime în toată libertatea. Unii mă felicitau pentru această revărsare de veselie, alții se prăpădeau de râs și se țineau cu mâinile de pânțele. Într-adevăr, erau nebuni de bucurie și, la ieșirea din teatru, toți întorceau capul să mă vadă. Dar eu, din clipa când ridicasem colțul acela de manta, rămăsesem ținut locului, înghețat ca o marmură, întocmai ca una din celelalte statui sau coloane ale teatrului. N-am revenit din Infern¹¹ decât în clipa când gazda mea, Milo, apropiindu-se, a pus mâna pe mine. La început nu voiam să mă mișc din loc, lacrimile începeau din nou să-mi curgă și am izbucnit într-un plâns cu sughituri, dar Milo, cu un gest blând, a avut grijă să mă conducă până acasă la el, pe niște drumuri dosnice și neumbrate, și a căutat să-mi risipească mâhnirea și tulburarea de care eram stăpânit prin tot felul de vorbe de mângâiere, dar în nici un chip nu a reușit să-mi potolească indignarea pe care o astfel de insultă o înfipsese adânc în inima mea. Deodată, înșiși magistrații intrară în casa noastră și se grăbiră să mă liniștească prin următoarele cuvinte:

– Nobile Lucius, noi nu ignorăm nici meritul tău personal, nici chiar lungul șir al strămoșilor tăi, căci noblețea ilustrei tale familii e cunoscută de toată provincia noastră. Nu spre a te insulta ai fost silit să înduri această încercare, de care te plângi amar. Alungă deci din inima ta tristețea și smulge din sufletul tău adânc-ți durere. Află că sărbătoarea asta, pe care noi în toți anii o celebrăm în public cu mare pompă, în cinstea celui mai plăcut zeu, al Râsului, devine întotdeauna mai strălucită dacă avem norocul să născocim ceva nou. Tu ne-ai dat un bun prilej de a-l sărbători și acest zeu binevoitor te va însoți pretutindeni cu dragoste. El nu va îngădui niciodată să ai vreo durere adâncă, ci neîncetat va răspândi pe fruntea ta farmecul și seninătatea bucuriei. În sfârșit, tot orașul, pentru mulțumirea ce i-ai produs, ți-a acordat onoruri strălucite, căci te-a numit patronul său și a decis să-ți ridice o statuie din bronz.

După acest discurs, luând la rândul meu cuvântul, răspunsei:

– Mulțumesc, cum dator sunt s-o fac, pentru astfel de onoruri, celui mai strălucit oraș din Tesalia, unic în felul său, dar statuile și

---

¹¹ Unde el se și credea instalat.

chipurile vă rog să le păstrați pentru alții mai vrednici și mai mari decât mine!

După acest răspuns plin de modestie, un zâmbet îmi descreți puțin fruntea și, luând un aer cât mai vesel cu putință, salutai politicos pe magistrați, la plecarea lor.

Iată însă că un servitor al Byrrhenei intră la mine alergând:

– Mama ta, Byrrhena, zise el, te roagă să nu uiți că se apropie ora cinci la care, ieri seară, ai promis că vei veni¹²!

La aceste cuvinte, îngrozit și scârbit numai la singurul gând al acestei case, răspunsei servitorului Byrrhenei:

– Spune-i stăpânei tale că aș dori nespun de mult să mă supun ordinelor sale, dacă mi-ar fi îngăduit s-o fac fără să calc un cuvânt dat; dar gazda mea, Milo, rugându-mă stăruitor, în numele binevoitoare divinități pe care o cinstim azi, m-a făcut să-i promit să vom cina astăzi împreună; el nu mă părăsește o clipă și nici nu-mi dă voie să plec de acasă. O rog deci să amânăm respectarea promisiunii făcute pentru o altă dată!

Nu terminasem încă de vorbit, când Milo pusese vârtos mâna pe mine; și poruncind să se aducă în urma noastră cele necesare îmbăierii, mă conduse la baia cea mai apropiată. Dar eu, pentru a mă feri de privirile tuturor și a scăpa de râsul trecătorilor, pe care eu însumi îl stârnisem, pășeam alături de el, acoperit de statura lui. Nici nu-mi mai amintesc, atât eram de rușinat, cum m-am spălat, cum m-am șters, cum m-am întors din nou acasă. Astfel, arătat din ochi, prin semne din cap și cu degetul de toți, nu mai putui să-mi păstrez firea și rămăsei încremenit.

În sfârșit, am terminat în grabă sărăcăcioasa cină pe care mi-o oferi Milo și după ce am pretextat o cumplită durere de cap, pricinuită de multele mele lacrimi, am obținut ușor permisiunea de a mă duce la culcare. Întins în patul meu, îmi reaminteam cu tristețe tot ce mi se întâmplase, până în clipa când sosi, în sfârșit, Fotis a mea, după ce o culcase pe stăpâna ei. Dar ea era cu totul schimbată, nu mai avea acel chip voios, nu mai rostea acele cuvinte scânteietoare de

---

¹² Cei vechi, când invitau pe cineva la masă, aveau obiceiul să-l mai înștiințeze o dată, când se apropia ora mesei.

spirit, ci fața-i era mohorâtă și fruntea brăzdată de cute adânci. În sfârșit, vorbind într-un târziu și cu multă sfială, zise:

– Eu însămi, eu însămi, o mărturisesc fără ocol, sunt cauza supărării prin care ai trecut! – și o dată cu aceste cuvinte, scoase din sân o curea pe care mi-o prezintă, urmând: Pedepsește, te rog, o femeie perfidă, și, dacă vrei, dă-mi chiar o pedeapsă și mai aspră. Totuși, te rog, să nu crezi să ți-am produs cu intenție această măhnire sfâșietoare. Ferească zeii ca tu să suferi din cauza mea cea mai mică supărare și, dacă vreo nenorocire amenință capul tău, cerul să-mi îngăduie ca eu s-o pot răscumpăra îndată cu tot sângele meu. Dar ceea ce mi se poruncise să fac împotriva altuia, reaua mea soartă a făcut ca neplăcerea să cadă pe capul tău!

Atunci eu, îmboldit de obișnuita mea curiozitate și arzând de nerăbdare să cunosc cauza acestei misterioase întâmplări, îi răspunsei:

– Iată această piele nespus de păcătoasă și aspră de bici pe care tu ai hărăzit-o propriei tale cazne! Mai curând pe dânsa o voi distruge și o voi tăia în mii de bucăți decât să ating cu ea pielea moale ca puful și tot așa de albă ca laptele. Dar, spune-mi sincer, care e fapta pentru care te învinuiești și pe care fatalitatea a întors-o împotriva mea? Căci jur pe capul tău, care-mi e nespus de scump, că n-aș putea crede absolut pe nimeni și nici pe tine însăși, chiar dacă ai afirma-o, că ai plănuit vreodată ceva care să mă facă să sufăr. Dar un gând curat, chiar dacă a avut un rezultat îndoielnic sau potrivit, nu poate fi socotit vinovat!

Terminând astfel vorbirea mea, acopeream cu nenumărate și fierbinți sărutări, date scurt și apăsate, ochii umezi și tremurători ai dragei mele Fotis, cuprinși de o nestăpânită dorință și pe care, din lăncezeală, îi ținea pe jumătate închiși. Regăsindu-și vesela-i dispoziție, zise:

– Mai întâi, dă-mi voie, te rog, să închid cu toată grija ușile camerei, căci dacă, prin nehibzuința mea, s-ar afla vreuna din vorbele mele, ar fi o profanare demnă de un mare scandal! Spunând aceste cuvinte, trase zăvoarele la uși și înțepeni solid drugul, apoi, întorcându-se lângă mine și încolăcindu-și brațele în jurul gâtului meu, îmi zise cu o voce slabă și abia perceptibilă:

– Mi-e frică, mi-e tare frică să-ți dezvălui misterele acestei case și oculte secrete ale stăpânei mele. Dar am o părere bună despre

tine și despre educația ta. Fără să mai amintesc de strălucita noblete a familiei tale și înaltul tău spirit, știi desigur, inițiat cum ești în mai multe culte religioase, ce înseamnă să păstrezi cu sfințenie un secret. Așadar, destăinuirile ce-ți voi face să rămână în tainicul sanctuar al inimii tale și să fie pe veci închise acolo. Sinceritatea destăinuirii mele te rog s-o răsplătești numai printr-o desăvârșită discreție, fiindcă puterea iubirii care mă leagă de tine mă împinge să-ți dezvălui lucruri pe care numai eu singură pe pământ le cunosc. Vei afla tot ce se petrece în casa noastră, vei cunoaște uimitoarele secrete ale stăpânei mele, secrete de care și morții ascultă, care tulbură astrele, forțează voința zeilor, supun elementele. Ea însă nu întrebuințează niciodată puterea meșteșugului său cu mai multă patimă decât atunci când privirile i s-au îndreptat cu plăcere spre un tânăr chipeș, ceea ce i se întâmplă destul de des.

Chiar acum iubește la nebunie un tânăr beoțian nespus de frumos, și cu o patimă de necrezut se folosește de toată iscusința ei vrăjitoarească și de întregu-i arsenal de război. Aseară am auzit-o cu urechile mele amenințând groaznic chiar Soarele că-l va învălui într-o negură greu de pătruns, condamnându-l la un veșnic întuneric, dacă nu va dispărea mai repede din înaltul cerului și nu va face de îndată loc nopții, ca să-și poată executa vrăjitoriile sale. Ieri, pe când se întorcea de la baie, zărind din întâmplare pe tânărul ei instalat într-o frizerie, îmi porunci să adun și să-i aduc pe furiș părul care cădea din capul lui în timpul tunsului. Pe când eu îl adunam cu grijă și pe ascuns, bărbierul mă recunoscuse, și cum altfel suntem rău văzute în oraș din cauza meșteșugului nostru vrăjitoresc, puse mâna pe mine și mă dojeni fără nici o milă:

– Ticăloaso, n-ai să încetezi o dată de a mai aduna, pe furiș, resturile de păr ale celor mai frumoși tineri ai noștri? Dacă nu renunți la aceste mijloace criminale, am să te dau, fără șovăire, pe mâna magistraților¹³! Și însoțind cuvintele cu gesturi, își vârî mâna în sânul

---

¹³ Legea romană condamna practicarea curentă a magiei, Apuleius însuși fiind nevoit să se apere de acuzația de magie printr-o pledoarie celebră. Atributele corporale (părul tuns, unghiile tăiate) precum și obiectele personale constituiau „materia primă” a celor ce recurgeau la practici vrăjitorești.

cămășii mele și scotocind îmi smulse, cu mânie, părul pe care-l ascusesem acolo. Eram tare mâhnită de această întâmplare și, gândindu-mă la apucăturile stăpânei mele, care de obicei se supără groaznic de o astfel de neizbândă, și mă bate în chipul cel mai sălbatic, tocmai îmi făceam planul să fug, dar amintirea ta, chipul tău, m-au făcut să renunț numaidecât la această hotărâre.

Plecasem tristă de acolo și-mi era frică să mă-ntorc casă cu mâinile goale, când deodată zării un om care tundeă cu foarfecele niște burdufuri de țap. Văzându-le umflate, bine legate și spânzurate, am adunat de pe jos o cantitate ceva mai mare din părul pe care-l tunsese de pe ele, un păr blond, la fel cu acela al tânărului beoțian, și l-am dus stăpânei mele, ascunzându-i adevărul. La începutul nopții, și mai înainte ca tu să te fi întors de la cină, Pamfila mea, ne bună de dragoste, se urcă într-o baracă de scânduri, locuința ei secretă din cealaltă parte a casei, un fel de pavilion expus tuturor vânturilor, de unde se vede răsăritul ca și celelalte direcții ale orizontului, și care este locul cel mai potrivit pentru vrăjitoarele ei operațiuni. Mai întâi își rânduiește în lugubrul ei laborator materialul obișnuit: arome de tot felul, plăci de metal cu litere indescifrabile¹⁴, jalnice rămășițe de corăbii naufragiate, având înlăuntrul lor bucăți de cadavre omenesti, de curând jelite și încă neîngropate, și chiar cadavre îngropate: nasuri și degete, bucăți de carne, smulse de pe cruci de la criminali răstigniți, sânge păstrat de la oameni măcelăriți, căpățâni pe jumătate mâncate de fiare și scoase din colții lor.

După aceea, descântând niște măruntaie care încă palpită, se pregătește pentru un sacrificiu cu favorabile prevestiri turnând peste ele când apă de izvor, când lapte de vacă, când miere. Apoi, împletind cu putere și înnodând presupusul păr al tânărului beoțian, îl arde pe cărbuni aprinși împreună cu o mare cantitate de substanțe arome și iată că deodată, prin forța de nebiruit a științei vrăjitoarești și prin nevăzuta putere a duhurilor evocate, aceste burdufuri, al căror păr sfârâia pe cărbunii aprinși și scotea fum, apar, dobândesc un suflet omenesc; ele simt, aud și umblă, și venind acolo unde le atrăgea

---

¹⁴ Plăci de plumb acoperite cu formule odioase, prin care se stabilea soarta celor numiți: ele cuprindeau cuvinte necunoscute lipsite de noimă în orice limbă.

mirosul părului tuns de pe ele, dau năvală la ușă, arzând de nerăbdare să intre înăuntru în locul tânărului beoțian. Atunci, amețit de băutură și înșelat de întunericul nopții, tu ai tras sabia cu îndrăzneală, ca odinioară furiosul Aias¹⁵, nu pentru a ucide cirezi întregi cum a făcut acela, furios pe animalele vii, ci – faptă mult mai vitejească – spre a lipsi de viață trei burdufuri de capră, umflate cu aer, pentru ca eu, după ce ai spintecat pe dușmanii tăi fără să te mânjești cu nici o picătură de sânge, să strâng acum în brațele mele nu un omucid, ci un utricid¹⁶!

Această vorbă de duh m-a făcut să râd și, la rândul meu, i-am zis lui Fotis pe un ton glumeț:

– Ei bine, acum și eu pot să socotesc glorioasa mea ispravă ca o primă biruință și s-o compar cu una dintre cele douăsprezece munci ale lui Hercule, punând uciderea acestor trei burdufuri pe aceeași treaptă cu uciderea lui Gerion, uriașul cu trei trupuri, sau cu punerea în lanțuri a Cerberului cu trei capete¹⁷. Dar ca să-ți iert bucuros și din toată inima această greșală, din cauza căreia am avut atâtea supărări, fă-mi hatârul pe care ți-l cer cu toată hotărârea și arată-mi pe stăpâna ta în timpul când face vreo ispravă a divinei ei științe, când invocă demonii, sau cel puțin când se metamorfozează. Căci ard de cea mai mare dorință să cunosc boscăriile ei vrăjitoarești chiar în clipa înfăptuirii lor. De altfel, nici tu nu-mi pari lipsită de experiență și străină de aceste îndeletniciri. Știu și văd prea bine acest lucru, căci, pe mine, care de altfel am disprețuit întotdeauna îmbrățișările nobilelor matroane, tu, cu ochii tăi scânteietori, cu rumenii tăi obrăjori, cu părul tău strălucitor, cu lcomele tale sărutări, cu sânul plăcut

---

¹⁵ Aias, fiul lui Telamon, regele Salaminei, care după moartea lui Ahile, și-a disputat armele eroului cu Ulise, fiind biruit de acesta. Furios din cauza acestei înfrângeri, Aias iese noaptea din cort, ca să răzbune afrontul suferit, dar Minerva, sprijinitoare a grecilor, îi tulbură mintea și-i abate loviturile asupra turmelor care formau prada armatei.

¹⁶ Ucgător de burdufuri; uter, în latinește înseamnă burduf.

¹⁷ A douăsprezecea muncă a eroului a fost aducerea din Infern pe pământ a Căinelui tricefal care stătea de strajă la porțile Hadesului, Hercule fiind singurul care a izbutit să-l supună. Ceea ce apropie cele două munci constă în faptul că avem de-a face cu monștri cu trei trupuri și trei capete.

mirositor, mă ții sub stăpânirea ta ca pe un sclav ce ți-a fost atribuit prin judecată și care, mai mult încă, ți s-a vândut singur, de bunăvoie lui. În sfârșit, nu mă mai gândesc la căminul meu, nu mă mai îngrijesc de întoarcerea mea acasă și nu prețuiesc nimic mai mult decât o noapte petrecută cu tine!

– Dragul meu Lucius, îmi zise ea, cât aș vrea să-ți îndeplinesc această dorință, dar din cauza firii ei dușmănoase, stăpâna mea îndeplinește de obicei tainicele ei făcături întotdeauna ascunsă în cea mai adâncă singurătatea și ferită de orice priviri omenesti. Totuși, voi sacrifica siguranța mea personală dorinței tale, și pândind cu atenție prilejul potrivit, îți voi satisface curiozitatea, numai să ai încredere și să fii discret, căci lucrul e foarte serios!

În timp ce ne șopteam acestea la ureche, o reciprocă dorință aprinse mințile și simțurile noastre. Lepădând hainele de pe noi, într-un cuvânt goi-goluți, ne lăsarăm pradă iubirii pătimașe, și chiar după ce mă istovisem, Fotis, cu caracteristica ei generozitate, îmi mai oferī o mică și delicioasă recompensă. Îndată somnul ne închise ochii obosiți de veghe și ne ținu unul lângă altul până a doua zi de dimineață. După câteva nopți petrecute în astfel de plăceri, într-o zi Fotis veni repede la mine, foarte emoționată și, aproape tremurând, îmi spuse să stăpână-sa, nereușind deloc cu celelalte meșteșuguri în iubirile ei, urma să se prefacă în pasăre, noaptea viitoare, și sub această formă să zboare la iubitul ei.

– Deci pregătește-te cu multă băgare de seamă, îmi zise ea, ca să vezi această operație atât de însemnată!

Cam pe la începutul nopții, ea însăși mă conduse în tăcerea și în vârful picioarelor până la odaia de sus a stăpânei sale și mă pofti să privesc, printr-o crăpătură a ușii, cele ce s-au petrecut precum urmează.

Mai întâi Pamfila își lepădă toate hainele de pe ea, apoi deschise o lădiță și scoase din ea mai multe cutii. Săltă capacul uneia din ele și, luând o anumită alifie, o frecă mult în palme și se unse cu ea pe tot corpul, de la unghiile picioarelor până în creștetul capului. Apoi vorbi mult timp cu lampa ei¹⁸ în cuvinte misterioase, își scutură cu

---

¹⁸ Lampa era socotită ca o emblemă a discreției, pentru că ea vede totul și nu lasă să se vadă nimic afară.

o mișcare sacadată mădularele și, în timp ce ele se legănau ușor ca valurile, mai întâi îi apăru un puf moale, apoi îi crescură pene puternice, nasul i se încovoie și se întări, unghiile i se strânseră și luară formă de gheare. Pamfila s-a transformat în bufniță. Atunci, după ce scoase un țipăt jalnic, încercă să se înalțe puțin câte puțin de la pământ și în curând se înalță și își luă repede zborul afară din cameră, fâlfâind din aripi.

Într-adevăr, prin puterea artei sale, ea se metamorfozase de bunăvoia ei. Dar, deși pe mine nu mă fermecase cu nici o vorbă vrăjitoarească, totuși eram așa de înmărmurit de ceea ce văzusem, încât mi se părea că sunt cu totul altul decât Lucius. Astfel, ca un smintit și încremenit în nebunia mea, visam cu ochii deschiși și, frecându-mă mereu la ochi, căutam să-mi dau seama dacă eram cu adevărat treaz. În sfârșit, venindu-mi în fire, luai mâna Fotidei și o apropiai de ochii mei¹⁹, spunând:

– Te rog, acordă-mi, cât clipa mai e prielnică, o puternică și prețioasă dovadă a iubirii tale și dă-mi un pic din această alifie, te rog, pe ochii mei care ți se închină ție, dulce și gingașă prietenă! Leagă astfel de tine de-a pururi pe sclavul tău prin această binefacere ce nu se poate răsplăti și fă acum să pot zbura ca un Cupidon înaripat în jurul tău, Venus a mea!

– Cum, îndrăgostitul, zise Fotis, faci pe vulpea șireată și ai vrea să-mi dau singură cu scoaba în picioare²⁰? Frumos mijloc de a te păstra pentru mine, abia scăpat de aceste lupoalice tesaliene²¹! O dată devenit pasăre, unde să alerg să te caut? Și când te voi mai revedea?

– Ferească-mă zeii tăriei de o astfel de nelegiuire! zisei eu. Chiar când aş străbate toată întinderea cerului într-un zbor sublim de vultur, ca un vestitor demn de încrederea marelui Iupiter, sau ca fericit purtător al trăsnetelor lui, voi alerga totuși în grabă, după strălucitele-mi plimbări aeriene, la cuibușorul meu iubit. Jur pe acest

---

¹⁹ Acest fel de a ruga pe cineva era foarte obișnuit la orientali.

²⁰ Adică: să fiu eu însămi cauza nenorocirii mele? E o metaforă luată din meseria dulgherilor, cu referire la cei care sunt atât de stângaci încât se rănesc cu propriile lor unelte.

²¹ Vrăjitoarele rivale care puteau să-i răpească iubitul.

drag nod al părului tău, cu care mi-ai înlănțuit sufletul, că nu iubesc pe nimeni mai mult decât pe Fotis a mea! De altfel, chiar atunci îmi veni în minte că, o dată ce voi fi luat chipul unei astfel de păsări, mulțumită acestei alifii, va trebui să stau departe de orice casă. În adevăr, frumos și vesel amant va fi pentru o femeie o bufniță! Ce să mai spun de faptul că aceste păsări ale nopții, atunci când pătrund în vreo casă, sunt prinse cu toată grija și ținute de ușă, ca să ispășească, prin aceste chinuri, groaznica nenorocire cu care amenință familiile prin zborul lor rău prevestitor? Dar era aproape să uit a te întreba ce va trebui să spun sau să fac, pentru a părăsi aceste pene și a deveni iarăși Lucius?

– Fii pe pace în ce privește grija asta, îmi zise ea, căci stăpâna mea mi-a arătat toate leacurile prin care astfel de întrupări pot fi readuse la forma omenească. Și să nu-ți închipui că a făcut acest lucru din bunăvoință față de mine, ci numai ca s-o pot ajuta cu leacul priincios, când se întoarce acasă. De altfel, privește cu ce buruieni neînsemnate și obișnuite se face o minune atât de uimitoare: cu puțin anet²² amestecat cu câteva foi de laur în apă de izvor, din care-i prepar o baie și o băutură.

Dându-mi de mai multe ori această asigurare, ea se strecoară în grabă în odaie, extrem de tulburată, și scoate din lădiță o cutie, pe care eu o iau numaidecât în mâini și, acoperind-o cu sărutări, o rog fierbinte să-mi ureze un zbor norocos, precum doream. Apoi, lepădând repede toate hainele de pe mine, vâr cu lăcomie mâinile, și luând de acolo cât mai multă alifie, încep să mă frec cu putere pe tot trupul, apoi, mișcându-mi pe rând amândouă brațele, caut să imit mișcările unei păsări²³. Nici pomeneală însă de fulgi, aripioare nici atât. Dar părul de pe corp mi se îngroașă întocmai ca părul aspru de animal și pielea mea cea moale mi se întărește ca pielea dobitoacelor; la extremitatea fiecărui picior și a fiecărei mâini, în locul celor cinci degete ale mele se formează câte-o copită, și de la capătul șirei spinării îmi crește o coadă lungă; fața mi se lățește enorm, gura mi se mărește,

---

²² După naturalistul Pliniu, e o iarbă cu miros plăcut, care provoacă răgâieli, calmează colicile și oprește sughiturile.

²³ Un gest care ține și de ritualul magiei imitative.

nările se lărgesc, buzele mi se lasă în jos; urechile îmi cresc extrem de lungi și se acoperă cu un păr aspru. În această jalnică transfigurare, nu vedeam altă consolare pentru mine, care atunci nu mai puteam strânge în brațe pe Fotis, decât că toate membrele mi se lungiseră. Lipsit pentru moment de orice mijloc de salvare, mă uitam cu toată atenția la trupul meu și văzui să nu eram pasăre ci măgar. Revoltat de fapta Fotidei, dar în același timp lipsit de gesturile și de glasul unui om, tot ce mai puteam face era să-mi las buza de jos, și uitându-mă la ea pieziș, cu ochii totuși umezi, să-i adresez un mut reproș. Îndată ce ea mă văzu în această stare, începu să se lovească fără milă în obraz cu amândouă mâinile.

– Nenorocita de mine, strigă ea, sunt pierdută! În tulburarea și graba mea am făcut o greșală și asemănarea cutiilor m-a înșelat. Dar noroc că leacul e mai ușor pentru această transformare: numai mestecând trandafiri, vei scăpa de acest chip de măgar și, revenit în starea ta de mai înainte, vei fi din nou dragul meu Lucius. O, dacă aș fi pregătit aseară, după obiceiul meu, câteva ghirlande pentru noi, n-ai mai avea să suferi acum nici chiar întârzierea acestei nopți. Dar în zorii zilei mă voi grăbi să-ți aduc leacul!

Așa se jelea ea. Eu, însă, deși eram un măgar desăvârșit, îmi păstrasem totuși sentimentele de om. În sfârșit, chibzuii îndelung și adânc în mine însumi dacă trebuia să ucid cu lovituri de copită și să sfâșii cu dinții pe această rea și nelegiuită femeie. Dar o judecată mai sănătoasă mă făcu să renunț la acest plan nesocotit, ca nu cumva, pedepsind pe Fotis cu moartea, să mă lipsesc din nou de un ajutor care-mi era folositor. Așadar, cu urechea pleoștită și clătinând din cap, suferind în tăcere această soartă, am pornit spre grajd, la bunul meu cal de călărie, unde am mai găsit instalat un măgar, care aparținea lui Milo, mai adineauri gazda mea. Eu credeam că, dacă între animale necuvântătoare există vreo tainică și firească solidaritate, calul meu recunoscându-mă și împins de un sentiment de compătimire îmi va face o bună primire în grajd și-mi va oferi un loc și hrană. Dar, o, Iupiter, primitorul de oaspeți! O, tu, divinitate a Bunei-credințe²⁴!

---

²⁴ Fides — divinitate romană care întruchipa încrederea, cinstea cuvântului dat, având înfățișarea unei bătrâne cu părul alb.

Preanobilul meu cal, apropiindu-și capul de acela al măgarului, se sfătuiește cu el și amândoi se înțeleg să mă piardă. Temându-se desigur să nu mănânc din porția lor, îndată ce văzură că mă apropii de iesle, cu urechile lăsate-n jos, se reped furioși asupra mea și cu nemiloase lovituri de copită mă gonesc cât mai departe de orzul pe care, seara în ajun, eu cu mâinile mele îl pusesem înaintea acestui slujitor foarte recunoscător.

Astfel lovit și alungat departe, eu m-am retras într-un colț al grajdului. Pe când mă gândeam și plănuiam contra perfidului meu cal o pedeapsă pentru a doua zi, când prin puterea unui trandafir aveam să fiu din nou Lucius, întorcând capul, zăresc într-o firidă, aflată aproape la jumătatea stâlpului care susținea acoperișul grajdului, o statuie a zeiței Epona²⁵, împodobită grijuliu cu ghirlande de trandafiri și încă proaspeți. În sfârșit, văzând leacul salvator și începând să sper, îmi lungesc cât mai mult cu putință picioarele dinainte, mă reped cu toată puterea și cu gâtul întins, cu buzele exagerat de lungite, fac eforturi de necrezut ca să ajung la ghirlande. Pe când mă trudeam astfel, printr-o fatalitate în adevăr nenorocită, rândașul meu, care avusese întotdeauna sarcina de a îngriji de cal, mă vede numaidecât și se scoală înfuriat.

– Până când, zise el, vom mai răbda mârtoaga asta? Mai adineauri voia să fure mâncarea animalelor și acum atacă chiar chipurile zeilor. Ei bine! am să-i frâng eu acum șalele acestui nelegiuit și am să-l las beteag de un picior!

Și căutând o armă, dădu peste o legătură de lemne, care din întâmplare se afla la picioarele lui și alegând o cracă cu frunze, mai groasă decât toate celelalte, începu să-mi care la lovituri în spate, nenorocitul de mine, și nu încetă decât atunci când o luă la fugă, speriat de un zgomot puternic și de o gălăgie îngrozitoare ce se auzea la ușă. Erau țipetele vecinilor care se alarmaseră și care strigau din toate părțile: „Săriți, hoții!”

Casa fiind numaidecât deschisă cu forța, o mare ceată de tâlhari pătrunde înăuntru, iar restul bandei, înarmată până în dinți,

---

²⁵ Divinitatea căruțașilor și a catârgiilor, având în grija ei grajdurile. Statuia ei, grosolan făcută, era așezată de obicei într-o nișă scobită într-un stâlp al grajdului.

împresoară toate corpurile de clădire. Vecinii sar repede în ajutor dintr-o parte și din alta, dar tâlharii se împrăstie în grabă și acum le țin piept în toate părțile. Noaptea se luminează de mulțimea torțelor și a săbiilor, ale căror flăcări și tășuri scânteiau ca soarele la răsăritul lui. Atunci unii dintre ei atacară o cămară așezată în mijlocul casei, unde Milo îngrămădisese o mulțime de bogății. Cu puternice lovituri de topor sparg ușa care era încuiată cu zăvoare și bine înțepenită cu drugi de fier foarte solizi, puși de-a curmezișul, scotocesc pretutindeni, iau toate bogățiile, le împachetează în grabă și le împart între ei. Dar mulțimea bocceleurilor depășea numărul purtătorilor. Atunci, față de prisosul acestei prăzi foarte bogate, sunt nevoiți să recurgă la ultima posibilitate. Ei ne scot din grajd pe noi, cei doi măgari și calul meu, ne încarcă cât pot mai mult cu pachetele cele mai grele și, părăsind casa acum goală, ne mână înaintea lor, amenințându-ne cu ciomegele. Îl lăsă pe unul dintre tovarăși ca observator, ca să le dea informații amănunțite în legătură cu cercetarea isprăvilor lor, iar pe noi, cărându-ne întruna lovituri, ne duc în galop pe cele mai neumblate poteci ale munților. Greutatea enormă a bagajelor, urcușul anevoios, lungimea prea mare a drumului mă aduseseră în așa hal, încât eram aidoma unui mort. Atunci, cam târziu, e adevărat, totuși în mod serios, mi-a venit ideea să recurg la legile care apără pe fiecare cetățean și am vrut să iau ca mărturie, în favoarea mea, numele august al împăratului spre a mă scăpa de atâtea suferințe.

În scurt, ziua nămiea mare, pe când treceam printr-un târg foarte populat și vestit prin bălciul său, chiar în mijlocul tă răboiului făcut de greci, am încercat să invoc în limba mea firească augustul nume al Cezarului și în adevăr am scos de mai multe ori numai un „O” destul de lămurit și de tare, dar celălalt nume, Cezar²⁶, nu l-am putut pronunța. Fără să dea nici o atenție discordantului meu glas, tâlharii începură, dintr-o parte și din alta, să-mi zdrobească nenorocita-mi piele, încât n-o mai lăsară bună nici pentru a face din ea ciur. Dar, în sfârșit, marele Iupiter îmi oferi un mijloc de scăpare, la care nu mă așteptam. Într-adevăr, pe când treceam pe lângă un șir de căsuțe

---

²⁶ Cetățenii oprimați strigau: „O. Cezar!” și din venerație pentru numele împăratului, judecata se suspenda și procesul era adus înaintea lui.

de țară și de proprietăți considerabile, am zărit o grădiniță foarte drăguță, în care, pe lângă celelalte flori nespuse de plăcute, se plecau într-o parte încărcăți de roua dimineții niște trandafiri de o prospețime virginală. Gâfâind de dorință și înveselit de nădejdea salvării, mă apropii de ei mai mult; îmi lăsa gura apă, dar pe când voiam să-i apuc cu buzele, îmi veni în minte un gând cu mult mai înțelept. Mă gândeam că, dacă aș părăsi chipul de măgar și aș apărea din nou ca Lucius, ar însemna să-mi găsesc o moarte sigură în mijlocul acestor tâlhari, fie că și-ar închipui că sunt vrăjitor, fie că s-ar teme să nu-i denunț în viitor. Așadar, nu m-am atins de acei trandafiri, ce-i drept de nevoie și, îndurând cu răbdare nenorocita-mi soartă, am început să-mi rumeg fânul, ca un bun măgar.

(Traducere și note de I. Teodorescu și Ion Acsan)

